

TRGOVAČKO PRAVO

IVAN AKRAP

SVEUČILIŠTE U SPLITU | SVEUČILIŠNI ODJEL ZA STRUČNE STUDIJE

TRGOVAČKO PRAVO

IVAN AKRAP

IZDAVAČ
Sveučilište u Splitu
Sveučilišni odjel za stručne studije

ZА IZDAVAČА
dr. sc. Ado Matoković, prof.v.š.

RECENZENTI
Smiljana Bezić, viši predavač
doc. dr. sc. Zlatko Ćesić
dr. sc. Dragan Zlatović, prof.v.š.

LEKTORICA
prof. dr. sc. Jadranka Nemeth-Jajić

NASLOVNICA
Jašo Vrdoljak

Objavlјivanje ovog udžbenika odobrilo je Stručno vijeće Sveučilišnog odjela za stručne studije na svojoj sjednici od 25.11. 2015.

ISBN 978-953-7220-22-8

PREDGOVOR

Udžbenik "Trgovačko pravo" namijenjen je ponajprije studentima Odjela za stručne studije Sveučilišta u Splitu koji na prvoj godini studija slušaju istoimeni kolegij. Potreba za takvim nastavnim materijalom javila se zbog nedostatka udžbeničke literature o ovoj tematiki, a koja bi bila prilagođena programima stručnih studija ekonomskog smjera. Teme obrađene u udžbeniku pomno su birane na način da budu primjerene potrebama studenata za točno određenim institutima trgovačkoga prava s kojima će se susretati u praksi, ali one predstavljaju i značajnu nadopunu računovodstvenim i finansijskim predmetima, koji čine okosnicu ovih studija. Stoga su pojedini pravni instituti, koji se redovito izučavaju na pravnim fakultetima, ovdje izostavljeni.

Također, većina obrađenih instituta potkrijepljena je jednostavnim primjerima kako bi studenti lakše svladali apstraktno pravno gradivo i dobili jasniju sliku o njima. Nakon svakog obrađenog ugovora naveden je primjer ugovora kako bi on trebao izgledati u praksi. Na taj način student stječe mogućnost da i sam, primjenjujući stečeno znanje, stvara jednostavnije ugovore.

Nadam se da će udžbenik osim studentima biti koristan i svim poduzetnicima kao pomoć da na tržištu djeluju u skladu s pravnim propisima i standardima.

Autor

Sadržaj

I. DIO – OPĆI DIO	1
1. POJAM I SUBJEKTI TRGOVAČKOGA UGOVORNOG PRAVA	1
2. POJAM I SUSTAV GRAĐANSKOG PRAVA.....	2
3. ODNOS OBVEZNOGA GRAĐANSKOG PRAVA I TRGOVAČKOGA UGOVORNOG PRAVA.....	3
4. IZVORI TRGOVAČKOG PRAVA	4
4.1. <i>Propisi.....</i>	4
4.2. <i>Autonomno trgovačko pravo.....</i>	5
4.2.1. <i>Trgovački običaji i praksa.....</i>	5
4.2.2. <i>Uzance</i>	5
4.2.3. <i>Formularno pravo</i>	6
5. OBVEZNO PRAVO I OBVEZNI ODNOS.....	7
6. SUBJEKTI OBVEZNIH ODNOSA.....	8
6.1. <i>Pravna sposobnost.....</i>	8
6.2. <i>Poslovna sposobnost.....</i>	8
7. PROMJENE U OBVEZNOPRAVNOM ODNOSU	12
7.1. <i>Promjene na strani vjerovnika.....</i>	12
7.1.1. <i>Cesija (ustup tražbine)</i>	12
7.1.2. <i>Subrogacija</i>	16
7.2. <i>Promjene na strani dužnika</i>	17
7.2.1. <i>Preuzimanje duga.....</i>	17
7.2.2. <i>Pristupanje dugu</i>	17
7.2.3. <i>Preuzimanje ispunjenja</i>	18
7.2.4. <i>Jamstvo.....</i>	18
7.2.5. <i>Asignacija (uputa)</i>	19
7.3. <i>Promjene sadržaja</i>	21
7.3.1. <i>Obnova (novacija).....</i>	21
7.3.2. <i>Nagodba</i>	22
8. PRESTANAK OBVEZNOPRAVNOG ODNOSA	23
8.1. <i>Ispunjeno.....</i>	23

8.1.1. <i>Subjekti ispunjenja</i>	23
8.1.2. <i>Predmet ispunjenja</i>	24
8.1.3. <i>Vrijeme ispunjenja</i>	25
8.1.4. <i>Mjesto ispunjenja obveza</i>	28
8.1.5. <i>Posebne isprave koje stranke predaju jedna drugoj prije i prilikom ispunjenja</i>	28
8.1.6. <i>Zakašnjenje stranaka u ispunjenju obveza</i>	29
8.1.7. <i>Ispunjene polaganjem dugovane stvari u sud i prodajom stvari</i>	29
8.2. <i>Prijeboj (kompenzacija)</i>	31
8.2.1. <i>Jednostrani prijeboj</i>	31
8.2.2. <i>Sporazumni (ugovorni) prijeboj</i>	32
8.3. <i>Otpust duga</i>	34
8.4. <i>Sjedinjenje (konfuzija)</i>	35
8.5. <i>Nemogućnost ispunjenja (zbog okolnosti za koje dužnik ne odgovara)</i>	35
8.6. <i>Protek vremena, otkaz</i>	36
8.7. <i>Smrt</i>	36
9. ZASTARA.....	37
9.1. <i>Rokovi zastare</i>	37
9.1.1. <i>Jednogodišnji rok zastare</i>	37
9.1.2. <i>Trogodišnji rok zastare</i>	38
9.1.3. <i>Desetogodišnji rok zastare</i>	38
9.2. <i>Zastoj zastare</i>	38
9.3. <i>Prekid zastare</i>	39
10. SREDSTVA POJAČANJA UGOVORA	40
10.1. <i>Ugovorna kazna</i>	40
10.1.1. <i>Prava vjerovnika kada je ugovorena ugovorna kazna</i>	41
10.1.2. <i>Obilježja ugovorne kazne</i>	41
10.2. <i>Kapara</i>	41
10.3. <i>Odustatnina</i>	42
10.4. <i>Pravo zadržanja</i>	43
10.5. <i>Založno pravo</i>	44
10.6. <i>Zatezne kamate</i>	46
11. SKLAPANJE UGOVORA	49

<i>11.1. Pregovori</i>	49
<i>11.2. Ponuda.....</i>	50
<i>11.3. Prihvat</i>	51
<i>11.4. Trenutak sklapanja ugovora</i>	52
<i>11.5. Mjesto sklapanja ugovora.....</i>	53
<i>11.6. Predugovor</i>	53
12. RASKID UGOVORA	55
<i>12.1. Raskid na osnovi stranačke volje.....</i>	55
<i>12.1.1. Sporazumno raskid.....</i>	55
<i>12.1.2. Jednostrani raskid</i>	55
<i>12.2. Raskid na osnovi zakona.....</i>	55
<i>12.2.1. Raskid zbog neispunjjenja</i>	55
<i>12.2.2. Raskid zbog promijenjenih okolnosti.....</i>	56
<i>12.2.3. Raskid ex lege (po samom zakonu).....</i>	56
<i>12.3. Posljedice raskida ugovora</i>	57
13. PRILOZI	58
<i>13.1. Primjeri ugovora o ustupu tražbine (cesiji).....</i>	58
<i>13.2. Primjer ugovora o subrogaciji</i>	63
<i>13.3. Primjer ugovora o preuzimanju duga.....</i>	64
<i>13.4. Primjer ugovora o pristupanju dugu</i>	65
<i>13.5. Primjer ugovora o asignaciji.....</i>	66
<i>13.6. Primjer izjave o prijeboju</i>	67
II. DIO – UGOVORI.....	68
14. UGOVOR O KUPOPRODAJI.....	68
<i>14.1. Vrste kupoprodaje.....</i>	68
<i>14.2. Bitni elementi kupoprodaje.....</i>	69
<i>14.3. Obveze prodavatelja</i>	70
<i>14.4. Obveze kupca</i>	76
<i>14.5. INCOTERMS - Međunarodna pravila za tumačenje trgovачkih termina</i>	77
<i>14.5.1. INCOTERMS koji se odnose na sve vrste prijevoza (uključujući i multimodalni)</i>	77

<i>14.5.2. INCOTERMS koji se koriste samo u pomorskom prijevozu i prijevozu unutarnjim plovnim putovima</i>	78
<i>14.6. Primjer ugovora o kupoprodaji</i>	80
15. KUPOPRODAJE S POSEBNIM POGODNOSTIMA	81
<i>15.1. Kupoprodaja s pravom prvokupa</i>	81
<i>15.2. Kupnja na pokus</i>	82
<i>15.3. Kupoprodaja po uzorku ili modelu</i>	83
<i>15.4. Kupoprodaja sa specifikacijom</i>	83
<i>15.5. Kupoprodaja s pridržajem prava vlasništva</i>	84
<i>15.6. Kupoprodaja s obročnom otplatom cijene</i>	84
16. UGOVOR O ZAKUPU	86
<i>16.1. Bitni elementi zakupa</i>	86
<i>16.2. Obveze zakupodavca</i>	87
<i>16.3. Obveze zakupnika</i>	90
<i>16.4. Podzakup</i>	91
<i>16.5. Prestanak zakupa</i>	91
<i>16.6. Primjer ugovora o zakupu</i>	93
17. UGOVOR O LICENCIJI	95
<i>17.1. Bitni elementi ugovora o licenciji</i>	95
<i>17.2. Vrste licencije</i>	96
<i>17.3. Obveze davatelja licencije</i>	97
<i>17.4. Obveze stjecatelja licencije</i>	98
<i>17.5. Podlicencija</i>	99
<i>17.6. Prestanak ugovora o licenciji</i>	100
<i>17.7. Primjer ugovora o licenciji</i>	102
18. UGOVOR O OSTAVI	105
<i>18.1. Bitni elementi ugovora</i>	105
<i>18.2. Obveze ostavoprimeca</i>	105
<i>18.3. Obveze ostavodavca</i>	107
<i>18.4. Posebni slučajevi ostave</i>	107
<i>18.5. Primjer ugovora o ostavi</i>	110

19. UGOVOR O USKLADIŠTENJU	111
19.1. Bitni elementi ugovora.....	111
19.2. Obveze skladištara.....	111
19.3. Obveze ostavodavca.....	112
19.4. Založno pravo skladištara	113
19.5. Skladišnica.....	114
19.6. Primjer ugovora o uskladištenju	116
20. UGOVOR O NALOGU.....	118
20.1. Bitni elementi ugovora.....	118
20.2. Obveze nalogoprimeca	118
20.3. Obveze nalogodavca.....	119
20.4. Založno pravo nalogoprimeca.....	121
20.5. Prestanak ugovora o nalogu.....	121
20.6. Primjer ugovora o nalogu	123
21. UGOVOR O KOMISIJI.....	125
21.1. Bitni elementi ugovora.....	125
21.2. Obveze komisionara.....	125
21.3. Obveze komitenta.....	127
21.4. Založno pravo komisionara	128
21.5. Primjer ugovora o komisiji.....	129
22. UGOVOR O TRGOVINSKOM ZASTUPANJU.....	131
22.1. Obveze nalogodavca.....	131
22.2. Obveze zastupnika	134
22.3. Pravo zadržanja zastupnika.....	134
22.4. Posebno pravo i obveza trgovinskog zastupnika nakon prestanka ugovora	135
22.5. Prestanak ugovora.....	136
22.6. Primjer ugovora o trgovinskom zastupanju	137
23. UGOVOR O POSREDOVANJU.....	139
23.1. Bitni elementi ugovora.....	139
23.2. Obveze posrednika.....	140
23.3. Obveze nalogodavca.....	141

23.4. Primjer ugovora o posredovanju.....	142
24. UGOVOR O OTPREMI (ŠPEDICIJI)	143
24.1. Bitni elementi ugovora.....	143
24.2. Obveze otpremnika	143
24.3. Obveze nalogodavca.....	145
24.4. Založno pravo otpremnika.....	145
24.5. Posebne vrste otpreme.....	146
24.6. Primjer ugovora o otpremi	147
25. UGOVOR O ISPITIVANJU ROBE I USLUGA	149
25.1. Bitni elementi ugovora.....	149
25.2. Obveze izvršitelja ispitivanja (kontrolora)	149
25.3. Obveze naručitelja ispitivanja	150
25.4. Založno pravo kontrolora	150
25.5. Primjer ugovora o ispitivanju robe i usluga.....	151
26. UGOVOR O DJELU.....	153
26.1. Bitni elementi ugovora.....	153
26.2. Obveze izvođača	153
26.3. Obveze naručitelja	155
26.4. Pravo zadržanja.....	156
26.5. Prestanak ugovora.....	156
26.6. Primjer ugovora o djelu.....	158
27. UGOVOR O GRAĐENJU.....	159
27.1. Bitni elementi ugovora.....	159
27.2. Obveze izvođača	160
27.3. Obveza naručitelja.....	162
27.4. Promjene opsega radova nakon sklapanja ugovora	163
27.5. Ugovor o građenju s odredbom "ključ u ruke".....	164
27.6. Primjer ugovora o građenju	165
28. UGOVOR O LEASINGU	168
28.1. Bitni elementi ugovora.....	169
28.2. Obveze davatelja leasinga	169

28.3. <i>Obveze primatelja leasinga</i>	170
28.4. <i>Obveze dobavljača objekta leasinga</i>	171
28.5. <i>Primjer ugovora o leasinga</i>	172
29. UGOVOR O ZAJMU	175
29.1. <i>Bitni elementi ugovora</i>	175
29.2. <i>Obveze zajmodavca</i>	176
29.3. <i>Obveza zajmoprimeca</i>	176
29.4. <i>Razlike između zajma i kredita</i>	177
29.5. <i>Primjer ugovora o zajmu</i>	178
30. UGOVOR O KREDITU	179
30.1. <i>Bitni elementi ugovora</i>	180
30.2. <i>Obveza davatelja kredita</i>	181
30.3. <i>Obveze korisnika kredita</i>	181
30.4. <i>Otkaz i raskid ugovora o kreditu</i>	181
30.5. <i>Sredstva osiguranja kredita</i>	182
30.6. <i>Primjer ugovora o kreditu</i>	183
30.7. <i>Primjer otplatnog plana kredita</i>	185
III. DIO – SREDSTVA OSIGURANJA PLAĆANJA	188
31. ZADUŽNICA	188
31.1. <i>Vrste zadužnice</i>	189
31.1.1 <i>Obična zadužnica</i>	189
31.1.2. <i>Bjanko zadužnica</i>	189
31.2. <i>Naplata zadužnice</i>	190
31.3. <i>Registrar zadužnice</i>	190
31.4. <i>Obrazac bjanko zadužnice</i>	192
31.5. <i>Obrazac zadužnice</i>	194
32. BANKARSKA GARANCIJA	196
32.1. <i>Vrste bankarskih garancija</i>	197
32.1.1 <i>Ponudbena garancija (tender guarantee)</i>	197
32.1.2. <i>Garancija za predujam</i>	197

<i>32.1.3 Garancija za dobro izvršenje posla.....</i>	<i>198</i>
<i>32.2. Primjer bankarske garancije</i>	<i>199</i>
LITERATURA	202
<i>Popis citiranih propisa.....</i>	<i>204</i>

I. DIO – OPĆI DIO

1. POJAM I SUBJEKTI TRGOVAČKOGA UGOVORNOG PRAVA

Trgovačko pravo je dio posebne grane prava koju nazivamo Pravo društava i trgovačko pravo. Pod tom granom sadržano je i trgovačko (statusno) pravo koje obuhvaća pojам i vrste trgovačkih i ostalih društava koje se izučava kao dio ove grane – pravo (trgovačkih) društava. Mi ćemo u nastavku govoriti samo o trgovačkom (ugovornom) pravu, dakle o ovom grani prava u užem smislu.

Trgovačko ugovorno pravo bavi se pravnim odnosima u trgovačkom prometu roba i usluga,¹ odnosno pravima i obvezama što nastaju pri isporuci roba i usluga na trgovački način.

Prema Zakonu o trgovačkim društvima² (u nastavku ZTD) trgovcem se smatra pravna ili fizička osoba koja samostalno trajno obavlja gospodarsku djelatnost radi ostvarivanja dobiti proizvodnjom, prometom robe ili pružanjem usluga na tržištu.³

Prema tome, da bi se netko smatrao trgovcem, mora kumulativno zadovoljiti gore navedene uvjete. Iznimka je trgovačko društvo koje se smatra trgovcem bez obzira na to obavlja li gospodarsku ili neku drugu djelatnost.⁴ Trgovcima se u smislu ZTD-a smatraju i osobe koje se bave slobodnim zanimanjima uređenim posebnim propisima (npr. stomatolozi, liječnici opće prakse, odvjetnici, umjetnici itd.), ako je to u tim propisima određeno.⁵

Npr. odvjetnici nisu trgovci jer to nije određeno Zakonom o odvjetništvu, ali se odvjetničko društvo može osnovati kao javno trgovačko društvo ili društvo s ograničenom odgovornošću pa će se smatrati trgovcem prema izričitoj odredbi ZTD-a.

Svi oni su potencijalni subjekti trgovačkog prava čiji će najčešći temelj obvezivanja biti trgovački ugovor. Zbog važnosti načela dispozitivnosti⁶ u hrvatskome obveznom pravu ugovori predstavljaju najvažniji izvor prava i obveza u trgovačkome ugovornom pravu.

¹ Goldštajn, A.: Trgovačko ugovorno pravo, međunarodno i komparativno, Zagreb, 1991., str. 1.

² Narodne novine br. 111/93, 34/99, 121/99, 52/00, 118/03, 107/07, 146/08, 137/09, 125/11, 152/11, 111/12, 68/13.

³ Čl. 1. st. 1. ZTD-a

⁴ Čl. 3. st. 5. ZTD-a

⁵ Čl. 1. st. 2. ZTD-a

⁶ Načelo dispozitivnosti ovlašćuje sudionike obveznog odnosa da uređuju svoje odnose drukčije nego što je zakonom određeno, u okvirima koje im dopušta zakonodavac.

2. POJAM I SUSTAV GRAĐANSKOG PRAVA

Građansko pravo je grana privatnog prava koja kao skup pravnih pravila uređuje odnose pravnih subjekata povodom stvari, činidaba, imovine i njihovih osobnih neimovinskih dobara.⁷

Građansko pravo sastoji se od četiriju dijelova:

- Općeg dijela - sadrži skup pravnih pravila i načela zajedničkih svim dijelovima građanskog prava. U njemu se uređuju izvori i načela građanskog prava, subjekti i objekti građanskopravnog odnosa, vrste, oblici i valjanost pravnih poslova te stjecanje i gubitak prava.
- Stvarnog prava – uređuje odnose među ljudima s obzirom na stvari. Tako stvarno pravo uređuje pojam posjeda, njegova stjecanja i prestanka, vrste i pravne učinke posjeda, pravo vlasništva, njegove oblike, načine stjecanja i zaštitu, pravo služnosti, njegove vrste te stjecanje i prestanak, te ostala prava poput založnog prava, prava stvarnog tereta i prava građenja.
- Obveznog prava – uređuje odnose između subjekata (fizičkih ili pravnih osoba) utemeljene na potraživanju, odnosno ispunjenju neke činidbe. Tako obvezno pravo uređuje načela obveznog prava, pojam i vrste obveza, pojam sklapanja i vrste ugovora, sredstva njihova pojačanja, promjene u obveznopravnom odnosu, te prestanak obveznog odnosa. Posebno su izdvojeni izvanugovorni odnosi poput odgovornosti za štetu, stjecanja bez osnove, poslovodstva bez naloga, javnog obećanja nagrade i vrijednosnih papira.
- Nasljednog prava – uređuje prijelaz imovine ostavitelja na nasljednika u slučaju smrti ostavitelja. Tako nasljedno pravo uređuje načela nasljednoga prava i pretpostavke nasljedivanja, zakonsko i oporučno nasljedno pravo, nužno nasljedno pravo, nasljednopravne ugovore, ostavinski postupak te nasljedničku zajednicu i njezino razvrgnuće.

⁷ Klarić, P.; Vedriš, M.: Građansko pravo, Narodne novine, Zagreb, 2009., str. 5.

3. ODNOS OBVEZNOGA GRAĐANSKOG PRAVA I TRGOVAČKOGA UGOVORNOG PRAVA

Zakonom o obveznim odnosima⁸ (u nastavku - ZOO) uređuju se ugovorni i izvanugovorni obvezni odnosi. Čl. 16. ZOO-a utvrđeno je da su sudionici obveznih odnosa fizičke i pravne osobe, bez obzira na to radi li se o trgovcima ili netrgovcima. Odredbe ZOO-a što se odnose na ugovore primjenjuju se na sve vrste ugovora, osim ako za trgovačke ugovore nije izrijekom drukčije određeno, što znači da ZOO u pravilu na isti način regulira i trgovačke i građanske ugovore.

Iznimke su izričito navedene (npr. kod ugovora o zajmu zajmoprimac duguje kamate samo ako su ugovorene, osim ako se radi o trgovačkim ugovorima gdje zajmoprimac duguje kamate iako nisu ugovorene).⁹

Trgovački ugovori, prema ZOO-u, jesu ugovori što ih sklapaju trgovci među sobom u obavljanju djelatnosti koje čine predmet poslovanja barem jednoga od njih ili su u vezi s obavljanjem tih djelatnosti.¹⁰

S obzirom na to da je trgovačko pravo nastalo iz građanskog prava te da se odredbe ZOO-a primjenjuju na sve fizičke i pravne osobe i na sve vrste ugovora i drugih pravnih poslova, jasno je da se trgovačko ugovorno pravo uglavnom preklapa s odgovarajućim sadržajima obveznoga građanskog prava. Možemo zaključiti da se trgovačko ugovorno pravo odnosi prema građanskom pravu kao posebno prema općem.

⁸ Narodne novine br. 35/05, 41/08, 125/11, 78/15

⁹ Čl. 500. st. 2. ZOO-a

¹⁰ Čl. 14. st. 1. ZOO-a

4. IZVORI TRGOVAČKOG PRAVA

Kada govorimo o izvorima bilo koje grane prava, mislimo na različitost oblika u kojima se pojavljuju njihova pravna pravila. Izvori trgovačkoga ugovornog prava su:

- propisi
- autonomno trgovačko pravo
- sudska i arbitražna praksa
- pravna znanost
- akti pojedinih zakonodavnih tijela
- statut, društveni ugovor odnosno pravila pravne osobe.

4.1. Propisi

Propisi su pravna pravila različite pravne snage kojima se uređuju gotovo svi pravni odnosi u nekoj državi. Hierarchyjski su poredani na način da svaki propis koji je na hierarchyjskoj ljestvici na nižem mjestu mora biti usklađen s onim koji je iznad njega.

Ustav je temeljni i najvažniji akt svake države kojim se reguliraju temeljne postavke pravnog sustava. Sadrži niz općenitih odredaba koje se kasnije kroz niže rangirane propise razrađuju uredajući tako cijelokupni pravni sustav države.¹¹

Zakoni su pisani pravni akti koje donosi zakonodavno tijelo (parlament) po točno određenoj proceduri. Po svojoj pravnoj snazi odmah su iza Ustava.

Podzakonski akti su pravna pravila koja se donose da bi se razradila opća pravila sadržana u zakonima. Donose ih tijela uprave i izvršna tijela te općinske i županijske skupštine.

Propisi kao izvori prava u većini grana prava predstavljaju najvažniji izvor prava, međutim kod trgovačkog prava pored propisa veliku važnost ima i autonomno trgovačko pravo.

¹¹ Tako se čl. 14. st. 1. Ustava Republike Hrvatske (Narodne novine br. 56/90, 135/97, 8/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14) jamči pravo vlasništva, a potom se u Zakonu o vlasništvu i drugim stvarnim pravima (Narodne novine br. 91/96, 68/98, 137/99, 22/00, 73/00, 129/00, 114/01, 79/06, 141/06, 146/08, 38/09, 153/09, 143/12, 152/14 – u nastavku ZV) ta odredba razrađuje kroz mnoštvo članaka kojima se pobliže ureduje institut vlasništva.

4.2. Autonomno trgovačko pravo

Posebnost autonomnoga trgovačkoga prava je u tome što ga stvaraju sami subjekti u okvirima koje im dopušta zakonodavac. Kako su odredbe trgovačkoga prava većinom dispozitivne (što znači da ovlašćuju subjekte na slobodno uređenje vlastitih odnosa uz poštivanje minimuma okvira koje im postavlja zakonodavac), mogućnosti subjekata u kreiranju autonomnoga trgovačkog prava su velike.

Autonomno trgovačko pravo pojavljuje se u obliku:

- trgovačkih običaja i prakse
- uzanci
- formularnog prava.

4.2.1. Trgovački običaji i praksa

Trgovačka praksa je ustaljeno ponašanje među trgovcima, koje ipak nije opće prihvaćeno u određenoj djelatnosti i zbog čega još nema obilježje trgovačkog običaja. Da bi trgovačka praksa postala trgovački običaj ona mora biti opće prihvaćena u određenoj djelatnosti da subjekti trgovačkog prava redovito očekuju kako će se prema toj praksi postupiti i pri sklapanju njihovog pravnog posla. Sklope li stranke takav ugovor kojim postupaju suprotno od trgovačke prakse koju su razvili, smatra se da takav ugovor prekida njihovu poslovnu praksu.

ZOO izričito propisuje primarnost primjene trgovačkih običaja i prakse nad dispozitivnim propisima, čak i kada su oni suprotni tim propisima.¹² To konkretno znači da određena praksa ili običaj koji su trgovci razvili među sobom ima prioritet u primjeni pored dispozitivne odredbe ZOO ili bilo kojeg drugog propisa.

Trgovački običaji ili praksa neće se primjenjivati među trgovcima samo ako su oni izrijekom ili prešutno isključili njihovu primjenu.

4.2.2. Uzance

Uzance su kodificirani poslovni običaji, što znači da određena udruženja, odnosno organizacije prikupljaju i objavljaju poslovne običaje. Kod nas postoje dvije temeljne vrste uzanci:

- opće uzance za promet robom, koje je 1954. godine donijela Glavna državna arbitraža. Te uzance bile su jedini pozitivni izvor prava mjerodavnoga za ugovore robnog prometa sve do donošenja Zakona o obligacionim (obveznim) odnosima (1978.). One su sadržavale pravila o ugovoru o kupoprodaji među privrednicima, a na odgovarajući način su se primjenjivale i na druge ugovore prometa robom te su sadržavale i neka pravila općeg dijela ugovornog prava;¹³

¹² Čl. 12. st. 3. ZOO-a

¹³ Barbić, J.: Primjena običaja u hrvatskom trgovačkom pravu, HAZU, 2005. str. 54.

- posebne uzance koje se odnose samo na određene djelatnosti poput posebnih uzanci u ugostiteljstvu, trgovini na malo, građenju i sl. Njih donosi Hrvatska gospodarska komora.

4.2.3. Formularno pravo

Formularno pravo je dio autonomnog prava gdje se ugovori sklapaju prema unaprijed pripremljenim obrascima, a sve u cilju pojednostavljenja i ubrzanja pravnog prometa. Formularno pravo čine:

- opći uvjeti ugovora
- tipski i adhezijski ugovori
- trgovački termini.

Opći uvjeti ugovora ili opći uvjeti poslovanja su popis ugovornih klauzula sastavljenih za veći broj ugovora kojima se ugovorne stranke služe u poslovanju na način da se u ugovoru pozovu na sve ili samo neke od njih. Opće uvjete ugovora uglavnom sastavljaju trgovci samostalno svaki za sebe (npr. opći uvjeti VIPNET-a d.o.o ili opći uvjeti HEP-a d.d. i sl.). Smisao općih uvjeta je pojednostavljenje svakog pojedinog ugovora na način da ga se ne opterećuje s previše ugovornih odredaba, nego se jednostavno poziva na neke odredbe općih uvjeta ugovora tog trgovca.

Tipski ugovori su unaprijed pripremljeni nacrti ugovora koje jedna strana predlaže drugoj, ali istovremeno dopušta drugoj strani da eventualno izmijeni neke od predloženih odredaba (npr. ugovor pilane s drugom stranom o otkupu drvne građe).

Za razliku od tipskih, u adhezijskim ugovorima (npr. ugovor o opskrbi električnom energijom) nema mogućnosti izmjena ponuđenih obrazaca ugovora, nego drugoj ugovornoj strani preostaje samo mogućnost ili prihvaćanja ugovora u cijelosti ili njegova odbijanja. Kod adhezijskih ugovora nema mogućnosti pregovaranja pa je autonomija stranaka svedena isključivo na prihvaćanje ponude u cijelosti.

Trgovački termini su pravila koje donose različita udruženja trgovaca kako bi olakšali svoje poslovanje i smanjili mogućnost eventualnih sporova u onim situacijama kod kojih postoji pravna praznina u reguliranju te materije ili ih nacionalna zakonodavstva različito reguliraju. Najpoznatiji trgovački termini su Međunarodni trgovački termini (*International Commercial Terms – INCOTERMS*) koje izdaje Međunarodna trgovačka komora sa sjedištem u Parizu. Trenutačno su na snazi Incoterms 2010.

Ostali navedeni izvori prava (sudska i arbitražna praksa, pravna znanost, statut, društveni ugovor ili drugi ustrojbeni akt pravne osobe) ne predstavljaju važniji izvor trgovačkoga ugovornog prava pa ih nećemo detaljnije opisivati. Naglašavamo samo da akti pojedinih nezakonodavnih tijela poput HGK-a, HANFA-e i sl. čine za točno određene subjekte trgovačkog prava ipak značajan izvor prava, a to se čini uglavnom u onim područjima trgovačkog prava koja još nisu zrela za zakonsko reguliranje, a postoje određene pravne praznine koje treba regulirati.

5. OBVEZNO PRAVO I OBVEZNI ODNOS

Obvezno pravo je dio građanskog prava kojim se uređuju obvezni odnosi.

Obvezni odnos je pravni odnos između subjekata (fizičkih ili pravnih osoba) utemeljen na potraživanju, odnosno ispunjenju neke činidbe. Pritom je jedna strana aktivna (vjerovnik) i ima pravo tražiti ispunjenje dugovane činidbe, a druga strana pasivna (dužnik), koja je dužna ispuniti neku činidbu.

Objekt svake obveze čini činidba koja može glasiti:

1. na davanje – dužnik je dužan vjerovniku pribaviti vlasništvo ili neko drugo stvarno pravo na stvari (npr. predaja stvari kod ugovora o kupoprodaji)
2. na činjenje – dužnik je dužan vjerovniku ispuniti nekakvu činidbu rada (npr. košnja travnjaka ili izrada portreta)
3. na propuštanje (nečinjenje) – dužnik je dužan propuštati (ne činiti) vlastitu radnju na koju bi bio ovlašten da nije u obveznom odnosu s vjerovnikom (npr. neće svirati violinu u svom stanu svakog dana od 14 do 17 sati, jer susjed u to vrijeme spremi ispit za ovlaštenog poreznog savjetnika)
4. na trpljenje – dužnik je dužan trpjeti vjerovnikovu radnju, koju bi inače mogao spriječiti da nije u obveznom odnosu s vjerovnikom (npr. vjerovniku dopustimo prolazak preko svog dvorišta do njegove garaže, jer mu je tako bliže).

Obveze nastaju:

1. Jednostranim i dvostranim pravnim poslovima
2. Prouzročenjem štete
3. Stjecanjem bez osnove
4. Poslovodstvom bez naloga
5. Javnim obećanjem nagrade
6. Izdavanjem vrijednosnih papira
7. Na temelju odluke suda ili drugog tijela javne vlasti.

Najveći dio obveza nastaje na temelju jednostranih i dvostranih pravnih poslova i to pogotovo dvostranih (ugovora), jer pretpostavljaju suglasnost volja oboje sudionika, ali dio obveza nastaje i izvanugovorno, na način da njihov nastanak obje stranke uopće ne žele, odnosno obveze nastaju neovisno i protiv volje barem jedne od stranaka.

6. SUBJEKTI OBVEZNIH ODNOSA

Subjektima obveznog odnosa može postati bilo koja fizička ili pravna osoba. Fizička osoba je svaki čovjek, a pravna osoba je ljudska tvorevina kojoj pravni poredak priznaje svojstvo pravnog subjekta (npr. trgovačka društva, udruge, ustanove i sl.). Međutim, da bi stupili u pravni odnos, potrebna im je pravna i poslovna sposobnost te deliktna odgovornost da bi odgovarali za protupravna djela.

6.1. Pravna sposobnost

Pravna sposobnost je sposobnost pravnog subjekta biti nositeljem prava i obveza. Svaka fizička i pravna osoba imaju pravnu sposobnost. Kada je ne bi imali, ne bi mogli biti subjekti, nego objekti pravnog odnosa. Ne bi oni vršili pravne radnje, nego bi se one vršile nad njima.

Fizička osoba stječe pravnu sposobnost rođenjem,¹⁴ a gubi smrću. Pravna sposobnost kao svojstvo svakog čovjeka bez obzira na njegovo podrijetlo, vjersku ili socijalnu pripadnost, stupanj obrazovanja ili njegovo tjelesno ili duševno zdravlje rezultat je društvenog razvoja. U starim civilizacijama koje su svoju snagu crpile iz robovlasničkih odnosa, nije postojala pravna sposobnost za svakog čovjeka. Neki od njih (robovi) nisu imali pravnu sposobnost, što znači da su bili objekti pravnog odnosa, odnosno bili su izjednačeni sa stvarima, što znači da se s njima moglo trgovati, davati ih u najam i sl.

Pravna osoba stječe pravnu sposobnost trenutkom nastanka, tako trgovačka društva stječu pravnu sposobnost upisom društva u sudski registar, a gube ju brisanjem iz sudskog registra.

Opseg pravne sposobnosti nije jednak kod fizičke i pravne osobe zbog toga što fizička osoba ima univerzalnu (neograničenu) pravnu sposobnost, dok je pravna osoba ograničena svrhom radi koje je osnovana.

6.2. Poslovna sposobnost

Poslovna sposobnost je sposobnost pravnog subjekta da vlastitim očitovanjem volje proizvodi određene pravne učinke. Ti su učinci uvijek usmjereni na nastanak novog ili promjenu ili prestanak postojećeg pravnog odnosa.

¹⁴ Ponekad i prije rođenja (ako se radi o interesima još nerođenog djeteta i pod uvjetom da se rodi živo – najčešće u nasljednom pravu).

Fizička osoba stječe punu poslovnu sposobnost punoljetnošću. Međutim, osim pune poslovne sposobnosti, fizička osoba može imati i ograničenu ili djelomičnu poslovnu sposobnost i poslovnu nesposobnost.

Različitost u određenju pravne i poslovne sposobnosti, odnosno njezino stupnjevanje, rezultat je same funkcije poslovne sposobnosti. Kako je rečeno, ona daje svakom subjektu mogućnost da svojim očitovanjem volje stvara pravne učinke (npr. da sklopi ugovor, odrekne se nasljedstva, jamči za drugoga itd.). Upravo je zbog toga opravданo njezino stupnjevanje, jer nije svejedno u kojoj će životnoj dobi ili u kojem će duševnom stanju fizička osoba dati izjavu volje koja je usmjerena stvaranju nekog pravnog učinka (npr. desetogodišnje dijete želi prodati kuću koju je naslijedilo od roditelja kako bi izgradilo zabavni park u kojem bi se igralo ili duševno bolesna osoba daruje svu svoju imovinu udruzi za napuštene pse).

Stoga se puna poslovna sposobnost stječe, u pravilu, punoljetnošću, jer se smatra da je to životno razdoblje kada je osoba dovoljno mentalno razvijena da može slobodno raspolagati svojim pravima i obvezama. Trenutak stjecanja punoljetnosti različito je uređen po zakonodavstvima država, ali je gotovo uvijek u rasponu od 18 do 21 godinu. Kod nas se punoljetnost stječe s navršenih 18 godina.

Posebnim zakonom može biti određeno da se poslovna sposobnost stječe i prije stjecanja punoljetnosti. Tako je Obiteljskim zakonom¹⁵ propisano da poslovnu sposobnost prije punoljetnosti može steći maloljetnik koji je navršio 16 godina i sklopio brak ili postao roditelj.

Ograničena poslovna sposobnost dopušta njezinim imateljima samostalno sklapanje poslova, ali takvi poslovi važe samo ako ih odobri njihov zakonski zastupnik. Ograničenu poslovnu sposobnost imaju osobe koje su nakon punoljetnosti djelomično lišene poslovne sposobnosti.¹⁶

Djelomičnu poslovnu sposobnost ima maloljetnik s navršenih 15 godina koji samostalno upravlja imovinom koju stekne radom.

Potpunu poslovnu nesposobnost imaju maloljetnici do navršene 18 godine (osim ako ne sklope brak ili postanu roditelji s navršenih 16 godina pa prije steknu poslovnu

¹⁵ Narodne novine br. 103/15

¹⁶ Odluku o djelomičnom lišenju poslovne sposobnosti za osobe koje zbog duševnih smetnji ili drugih uzroka nisu u stanju brinuti se o svojim potrebama, pravima i interesima ili koje ugrožavaju prava i interese drugih osoba donosi sud u izvanparničnom postupku uz prethodno mišljenje liječnika vještaka o zdravstvenom stanju osobe. U toj odluci sud navodi krug poslova koje takva osoba nije sposobna samostalno poduzimati.

sposobnost) i punoljetne osobe koje su odlukom suda, zbog različitih razloga poput duševnih bolesti, ovisnosti o drogama i dr., potpuno lišeni poslovne sposobnosti. Njihove izjave volje ne proizvode nikakve pravne učinke pa im se imenuje skrbnik koji skrbi o njihovim interesima.

Pravna osoba stječe poslovnu sposobnost u istom trenutku kada i pravnu, dakle upisom u sudski registar. I dok je kod fizičke osobe opravdano vremenski odvojiti trenutak stjecanja pravne i poslovne sposobnosti, kod pravne osobe nema potrebe za tim, jer u suprotnom pravna osoba ne bi mogla normalno raditi, dok ne bi stekla poslovnu sposobnost.

S obzirom na to da je pravna osoba društvena tvorevina i kao takva ne može osobno očitovati svoju volju, ona je očituje preko svog zakonskog zastupnika. Koje će osobe, ili organi, biti ovlaštene za zastupanje ovisi o ustrojbenom aktu određene pravne osobe. To mogu biti pojedinci, kao npr. članovi društva, ili direktori društva, a mogu biti i organi kao što je to uprava u društvu s ograničenom odgovornošću ili uprava ili upravni odbor u dioničkom društvu.

Razlike između pravne i poslovne sposobnosti fizičkih i pravnih osoba očituju se u sljedećem:

- kod fizičke osobe pravna i poslovna sposobnost ne nastaju istovremeno (rođenje-punoljetnost), dok kod pravnih osoba nastaju (upis u sudski ili drugi odgovarajući registar);
- kod fizičke osobe postoji stupnjevanje poslovne sposobnosti (poslovna sposobnost, djelomična i ograničena poslovna sposobnost, potpuna poslovna nesposobnost), kod pravne toga nema;
- kod fizičke osobe pravna sposobnost je univerzalna, dok je kod pravne ograničena ciljem radi kojeg je osnovana.

Deliktna sposobnost je sposobnost biti odgovoran za vlastita protupravna djela. Deliktnu sposobnost ima i pravna i fizička osoba.

Fizička osoba stječe deliktnu sposobnost s navršenih 14 godina, dok se od 7. do 14. godine prepostavlja da takva osoba nije odgovorna za svoja protupravna postupanja, osim ako se dokaže da je pri počinjenju delikta bila sposobna za rasuđivanje. Dijete do navršene 7. godine nikad nije deliktno sposobno. Kako vidimo, kriterij za određivanje deliktne sposobnosti kod fizičkih osoba nije punoljetnost, nego sposobnost za rasuđivanje.

Pravna osoba stječe deliktnu sposobnost u istom trenutku kada i pravnu i poslovnu, dakle trenutkom upisa u sudski ili drugi odgovarajući registar. Za počinjeni delikt pravna osoba odgovara preko svog zakonskog zastupnika, preko kojeg i manifestira svoju poslovnu sposobnost. Tko će biti njezin zakonski zastupnik određuje se ustrojbenim aktom te pravne osobe, ako već zakonom nije regulirano.

7. PROMJENE U OBVEZNOPRAVNOM ODNOSU

Iako je obveznopravni odnos po svojim karakteristikama kratkotrajni odnos, jer se obveze brzo stvaraju, ali i brzo ispunjavaju (za razliku od stvarnopravnih odnosa npr. vlasništva), ipak tijekom trajanja obveznopravnog odnosa može doći do određenih promjena. Promjene se mogu očitovati na strani subjekata, ali i na strani sadržaja. Bitno je naglasiti da se promjenama subjekata ne mijenja identitet obveznopravnog odnosa, dok se kod promjena sadržaja on mijenja.

7.1. Promjene na strani vjerovnika

Promjenama na strani vjerovnika dolazi do izlaska dotadašnjega (starog) vjerovnika na čije mjesto stupa novi vjerovnik. Takve promjene su cesija i subrogacija.

7.1.1. Cesija (ustup tražbine)

Cesija je ugovor kojim vjerovnik (ustupitelj, cedent) prenosi svoju otuđivu tražbinu na treću osobu (primatelja, cesonara, novog vjerovnika), dok dužnik (cesus) ostaje isti.

Ugovor o cesiji je dvostrani pravni posao (između ustupitelja i primatelja), iako se u praksi pored njih kao potpisnik ugovora nalazi i dužnik.

Cesija naime proizvodi učinke i prema dužniku, ali se on zbog toga ne smatra strankom ugovora. Svrha njegova potpisa nije izražavanje suglasnosti sa sadržajem ugovora, nego primanje na znanje obavijesti da je cesija izvršena.¹⁷

Kako je obavijest o izvršenoj cesiji (notifikacija) propisana kao obveza ustupitelja,¹⁸ on je može dati u bilo kakvoj formi pa i na način da dužnika obavijesti davanjem na potpis samog ugovora, kojim dužnik potvrđuje da je obaviješten o izvršenoj cesiji.

Nakon izvršene notifikacije dužnik se može oslobođiti obveze jedino ispunjenjem primatelju, a ne više ustupitelju.

Iako se na prvi pogled čini neopravdano izostavljanje dužnika kao stranke iz ugovora, promatraljući njegov pravni položaj prije i poslije izvršene cesije, zaključujemo da je on isti, odnosno da cesijom nije promijenjen, a pogotovo ne pogoršan (npr. ako dužnik duguje vjerovniku 2000,00 kuna po osnovi neplaćenog iznosa najamnine i tu tražbinu

¹⁷ Tako Pavičić, D. u; Ustupanje tražbina (cesija) u uvjetima blokade računa, RRIF br. 12/1, str. 205.

¹⁸ Za ustup tražbine nije potreban pristanak dužnika, ali je ustupitelj dužan obavijestiti dužnika o ustupanju (čl. 82. st. 1. ZOO-a).

njegov vjerovnik (sada ustupitelj) prenese na treću osobu (primatelja, novog vjerovnika), dužnik će i dalje dugovati 2000,00 kuna.

Ustupom glavne tražbine prenose se i sva sporedna potraživanja na primatelja poput prava prvenstva naplate, hipoteke, založnog prava, jamstva, kamata, ugovorne kazne i sl. Tako npr. ako je u osnovnom ugovoru iz kojeg je ustupljena (cedirana) tražbina na primatelja postojala odredba o ugovornoj kazni za slučaj zakašnjenja u ispunjenju obveze, ista će prijeći na ustupitelja zajedno s glavnom tražbinom te će on moći potraživati tu istu ugovornu kaznu od dužnika, ako se ostvare prepostavke za to.

Tražbine koje ne mogu biti predmetom cesije

Kako je cesija ustup *otuđive* tražbine, tako postoje određene vrste tražbina čiji je prijenos apsolutno zabranjen.

Takve su tražbine one čiji je prijenos zabranjen zakonom (npr. tražbine nastale iz raznih poreznih, carinskih i drugih ovlasti državnih tijela), tražbine koje su strogo osobne naravi (npr. tražbine iz mirovinskog ili zdravstvenog osiguranja, ili obveze uzdržavanja) i tražbine koje se po svojoj naravi protive prenošenju na drugoga (npr. novčana naknada oštećeniku iz prometne nesreće za pretrpljenu bol, strah, naruženost itd.).

Osim apsolutne zabrane cediranja određenih tražbina, moguće je za pojedine tražbine, čiji bi prijenos u pravilu bio dozvoljen, ugovoriti da ni one neće biti predmetom cesije. Takva odredba o zabrani cediranja nalazi se u osnovnom ugovoru (npr. kupoprodaji, zakupu, uskladištenju, otpremi itd.), odnosno ugovoru u kojem nastaje tražbina vjerovnika koja može dalje biti predmetom cesije.

Sve ostale tražbine mogu biti predmetom ugovora o cesiji. To mogu biti buduće i nedospjele tražbine ako je vjerojatno da će u budućnosti nastati i ako je vjerovnik poznat, isto tako i dio tražbine ako je ista djeljiva.

Odnos ustupitelja (cedenta, vjerovnika) i primatelja (cesionara, novog vjerovnika)

Trenutkom sklapanja ugovora o cesiji primatelj stječe pravo na ostvarivanje prenesene tražbine, odnosno na njezino ispunjenje ili naplatu. Stoga je nužno da mu ustupitelj predal sve dokumente kojima će se on prvenstveno dužniku, ali i svima ostalima moći prikazati kao novi vjerovnik. Tu posebno mislimo na obveznicu¹⁹ ili drugu ispravu o dugu.

Kako je moguće da ustupitelj prenese i samo dio tražbine na primatelja, u tom slučaju dužan mu je predati ovjerovljeni prijepis obveznice ili koje druge isprave kojom se dokazuje postojanje ustupljene tražbine.

¹⁹ O pojmu obveznice vidi u točki 8.1.5.

Nadalje, ustupitelj odgovara primatelju za postojanje (veritet) i naplativost (bonitet) prenesene tražbine i to za postojanje samo ako se radi o naplatnoj cesiji, dok za naplativost odgovara samo ako su stranke tako ugovorile bez obzira na to radilo se o naplatnoj ili besplatnoj cesiji.

Odnos primatelja (cesionara, novog vjerovnika) i dužnika

Kako se cesijom ne mijenja identitet obveznopravnog odnosa, nego samo subjekt (vjerovnik), tako primatelj ima prema dužniku ista prava koja je ustupitelj imao prema dužniku do ustupanja.

To znači da primatelj može zahtijevati od dužnika ispunjenje tražbine onako kako je ona prenesena na njega (u cijelosti ili djelomično) zajedno sa svim sporednim pravima koja su prešla s prenesenom tražbinom.

S druge strane, kako se pravna pozicija dužnika cesijom ne smije pogoršati, tako on smije prema primatelju isticati prigovore koje je mogao istaknuti ustupitelju do časa kad je saznao (notifikacije) za ustupanje.

Odnos ustupitelja (cedenta, starog vjerovnika) i dužnika

Sklapanjem ugovora o cesiji prestaje odnos između ustupitelja i dužnika. Točnije on prestaje kada dužnik bude obaviješten (notifikacija) o obavljenoj cesiji od strane ustupitelja, ali i ako na bilo koji drugi način sazna za obavljenu cesiju. Od tog trenutka dužnik valjano može ispuniti obvezu samo primatelju.

Posebni slučajevi ustupanja tražbine

Osim redovitog načina ustupanja tražbine postoje i posebne vrste ustupanja tražbine za koje je karakteristično da su ustupitelj i primatelj i prije sklapanja ovih vrsta cesija bili u nekom poslovnom odnosu, što kod redovite cesije ne mora biti slučaj.

Ustup umjesto ispunjenja takva je vrsta cesije kod koje ustupitelj umjesto da primatelju kao svom vjerovniku iz prethodnog odnosa ispuni obvezu, ustupa mu tražbinu koju ima prema svom dužniku. Ovakva cesija uvijek pretpostavlja prethodni odnos između ustupitelja i primatelja u kojem je ustupitelj dužnik u tom odnosu, a primatelj vjerovnik. Smisao ove cesije je namirenje ustupiteljeva duga prema primatelju. Npr. ustupitelj je dužan primatelju iznos od 5 000,00 kn na ime neplaćene zakupnine za poslovni prostor u kojem ima ugostiteljski objekt. S druge strane, ustupitelj ima potraživanje prema svom dužniku u iznosu od 6 000,00 kn na ime isporučene usluge konzumacije hrane i pića u svom objektu. Umjesto da njegov dužnik plati njemu, on tu tražbinu prenosi na primatelja (svog vjerovnika iz odnosa zakupnine), tako da će njegov dužnik ispuniti obvezu primatelju.

Ustupiteljeva obveza prema primatelju gasi se trenutkom sklapanja ugovora. Međutim, za razliku od redovite cesije, ovdje primatelj mora predati ustupitelju sve što je primio preko iznosa svoje tražbine prema ustupitelju. Tako će u prethodnom primjeru primatelj nakon što se naplati za iznos od 6 000,00 kn, razliku od 1 000,00 kn biti dužan vratiti ustupitelju.

Ovaj slučaj cesije zapravo predstavlja zamjenu ispunjenja, jer su se vjerovnik i dužnik dogovorili da će se dužnik osloboditi svoje obveze ako umjesto dugovane činidbe ispuni neku drugu.²⁰

Ustup radi ispunjenja takva je vrsta cesije kod koje ustupitelj radi naplate svog duga prema primatelju ustupa svoju tražbinu koju ima prema svom dužniku.

I ova cesija kao i ona umjesto ispunjenja prepostavlja prethodni odnos između ustupitelja i primatelja te je i kod ove cesije primatelj dužan vratiti ustupitelju sve što je primio preko iznosa svoje tražbine prema ustupitelju. Razlika je samo u tome što se kod cesije radi ispunjenja obveza ustupitelja gasi tek onda kada, odnosno ako primatelj naplati svoju tražbinu od ustupiteljeva dužnika, za razliku od cesija umjesto ispunjenja gdje se njegova obveza gasi samim trenutkom sklapanja ugovora o cesiji.

Ustup radi osiguranja takva je vrsta cesije kod koje ustupitelj prenosi svoju tražbinu na primatelja kao sredstvo osiguranja tražbine koju ustupitelj duguje primatelju. Npr. ustupitelj i primatelj su prethodno sklopili ugovor o kupoprodaji određene robe primatelja (prodavatelj) u iznosu od 100 000,00 kn za čije osiguranje primatelj traži od ustupitelja (kupac) da na njega prenese neko svoje potraživanje koje on ima prema svom dužniku iz nekog drugog odnosa. Tako ustupiteljevo potraživanje predstavlja sredstvo osiguranja tražbine i daje sigurnost primatelju (prodavatelj) da će se u slučaju da mu ustupitelj (kupac) ne plati po dospjelosti dug od 100 000,00 kn, on naplatiti iz vrijednosti ustupljene tražbine.

Ustupitelj je dužan sve dok tražbina koja je osigurana ovim ustupom ne dospije, voditi brigu o naplati (npr. utužiti prije nastupa zastare) ustupljene mu tražbine od dužnika pažnjom dobrog gospodarstvenika.

Razlika između ustupa radi osiguranja i ustupa radi ispunjenja ogleda se u sljedećem: kod ustupa radi osiguranja primatelj se može naplatiti iz prenesene mu tražbine tek onda ako mu ustupitelj ne bi ispunio obvezu koju je osigurao na ovaj način, čak i ako bi prenesena tražbina dospjela i prije. Kod ustupa radi ispunjenja primatelj može zahtijevati naplatu čim je prenesena tražbina dospjela.

²⁰ Više o tome u točki 8.1.2.

7.1.2. Subrogacija

Subrogacija je promjena na strani vjerovnika kod koje netko treći (ispunitelj) ispuni obvezu dužnika pa na njega prijeđe ispunjena tražbina sa svim ili samo s nekim sporednim pravima (kamate, ugovorna kazna, zalog...).

Razlikujemo dvije vrste subrogacije: ugovornu i zakonsku.

Kod ugovorne subrogacije potrebno je sklopiti ugovor s vjerovnikom prije ispunjenja ili pri ispunjenju tuđe tražbine. Ugovor je moguće sklopiti i između ispunitelja i dužnika, ali onda samo prije ispunjenja. Međutim, pravne posljedice subrogacije nastupaju tek ispunjenjem tražbine, kada ista prelazi na ispunitelja, što znači da je ugovor samo pretpostavka prijelaza tražbine, a da bi do nje stvarno došlo, potrebno je tražbinu ispuniti.

Time dolazimo do značajne karakteristike ugovorne subrogacije, a to je njezina neutuživost. Naime, sklapanjem ugovora o subrogaciji nije preuzeta obveza na ispunjenje, nego samo mogućnost da u slučaju ispunjenja tražbina prijeđe na ispunitelja tako da vjerovnik ne može tužiti potencijalnog ispunitelja kada on zaista i ispuni obvezu. Stoga je bitno u ugovoru izbjegći utvrđenje obveze na ispunjenje, jer se u tom slučaju ne bi radilo o subrogaciji, nego o nekoj od promjena na strani dužnika poput preuzimanja duga, preuzimanja ispunjenja ili pristupanja dugu. Zbog svega navedenoga subrogacija bi mogla biti zanimljiva onda kada ispunitelj želi pomoći dužniku, ali ne zna hoće li u trenutku dospijeća tražbine biti u mogućnosti istu ispuniti.²¹

Zakonska subrogacija postoji kada treća osoba koja ima pravni interes ispuni tuđu tražbinu pa ta ista tražbina po samom zakonu prelazi na njega zajedno sa svim sporednim pravima, bez potrebe sklapanja ugovora.

Treća osoba s pravnim interesom je npr. jamac kada ispuni obvezu glavnog dužnika, ili prijevoznik koji preda pošiljku primatelju, a ne naplati svotu kojom je bila opterećena pa je stoga on dužan isplatiti iznos pošiljatelju i tada tražbina prema primatelju prelazi na njega. Npr. Tomislav Horvat sklopi ugovor o stambenom kreditu sa Splitskom bankom u iznosu od 120 000,00 CHF te mu banka, pored uknjižbe hipoteke na njegov stan, traži dodatno osiguranje u slučaju nemogućnosti plaćanja i to njegova prijatelja Luku Kovača koji ima dovoljno visoka mjesečna primanja da bi bio jamac. Ugovor je sklopljen na razdoblje od 15 godina, međutim nakon 5 godina Tomislav izgubi posao i ne može više otplaćivati kredit. Banka obavještava jamca Luku da glavni dužnik Tomislav više ne otplaćuje kredit te tereti njega za preostali dug. Luki je u interesu što prije isplatiti dug kako bi izbjegao visoke iznose kamata za zakašnjenje i eventualne druge troškove koje bi mu banka obračunala. Međutim, kada jamac Luka u cijelosti isplati Tomislavov dug, sva

²¹ Radošević, P.; Personalna subrogacija u teoriji i sudskoj praksi, Pravo i porezi br. 3/11, str. 56

prava koja je banka kao vjerovnik imala prema dužniku Tomislavu, sada prelaze na jamca Luku i on može od Tomislava tražiti da mu vrati sve ono što je uplatio za njegov račun.

7.2. Promjene na strani dužnika

Promjene na strani dužnika, za razliku od onih na strani vjerovnika, ne podrazumijevaju potpuni izlazak dužnika iz obveznog odnosa. Zato ovdje ne govorimo samo o promjeni dužnika (kao kod preuzimanja duga), nego govorimo šire o promjenama na strani dužnika.²² Promjene na strani dužnika su preuzimanje duga, pristupanje dugu, preuzimanje ispunjenja, jamstvo i asignacija (uputa).

7.2.1. Preuzimanje duga

Preuzimanje duga je ugovor kojim treća osoba (preuzimatelj) stupa na mjesto dužnika i preuzima njegov dug uz pristanak vjerovnika.

Pristanak vjerovnika je nužan, jer njemu nije svejedno tko će mu biti dužnik. On sigurno neće pristati na novog dužnika koji nije barem jednako sposoban za plaćanje kao dosadašnji dužnik. Osim toga, biranje dužnika je isključivo njegov izbor pa nitko drugi ne može o tome umjesto njega odlučivati. Pristanak vjerovnika daje ovom ugovoru karakter trostranog pravnog odnosa. O sklopljenom ugovoru između starog i novog dužnika, vjerovnika može obavijestiti bilo tko od njih dvoje, a svoj pristanak vjerovnik može priopćiti svakom od njih. Vjerovnik može dati svoj pristanak i konkludentnom radnjom na način da bez ografe primi ispunjenje od ispunitelja, koje je on učinio u svoje ime. Ako vjerovnik odbije dati svoj pristanak na ugovor o preuzimanju duga, onda on ima učinak ugovora o preuzimanju ispunjenja.

S druge strane, ako je u vrijeme vjerovnikova pristanka na ugovor o preuzimanju duga preuzimatelj bio prezadužen, a vjerovnik to nije znao niti je morao znati, prijašnji dužnik ne oslobađa se obveze, a ugovor o preuzimanju duga ima učinak ugovora o pristupanju dugu.

7.2.2. Pristupanje dugu

Ugovor o pristupanju dugu je ugovor između vjerovnika i treće osobe, kojim se treći obvezuje da će ispuniti vjerovniku dužnikov dug te time stupa u obvezu pored dužnika. Ovakvom promjenom vjerovnikov se položaj značajno poboljšao, jer pored dužnika i neovisno o njemu ima još jednu osobu od koje može zahtijevati ispunjenje obveze.

²² Klarić, P.; Vedriš, M., *op. cit.* u bilj. 7, str. 451.

S druge strane, dužnik i treća osoba nisu ni u kakvu odnosu, ali duguju ispunjenje iste obveze. Stoga treći ne bi mogao nakon što vjerovniku ispunii obvezu, zahtijevati od dužnika da mu nadoknadi ono što je ispunio (pravo regresa). Ako bi to treći želio, morao bi prije ili za vrijeme ispunjenja sklopiti s vjerovnikom ugovor o subrogaciji.

7.2.3. Preuzimanje ispunjenja

Preuzimanje ispunjenja je ugovor između dužnika i treće osobe, kojom se treći obvezuje ispuniti dužnikovu obvezu prema vjerovniku. Kako vjerovnik nije ni u kakvu odnosu s trećim, tako on ne može od njega potraživati ispunjenje dužnikove obveze te i dalje može potraživati ispunjenje samo od dužnika.

S druge strane, dužnik ima pravo pozvati trećeg na ispunjenje njegove obveze prema vjerovniku i, ako to treći ne učini, odgovara za svu štetu koja mu je time pričinjena. Npr. Ivan duguje stolarskom obrtu "Ormar" 7000,00 kn za isporučeni zidni ormar pa sklopi ugovor s Matom da će Mate u trenutku dospjelosti njegove obveze prema stolarskom obrtu platiti 7000,00 kn. Kako Mate po dospijeću nije platio, počele su teći zatezne kamate, a pored toga, kako Ivan nije imao gotovog novca, morao je na brzinu prodati svoj motor ispod njegove tržišne cijene. Kako je Ivan zbog toga pretrpio određenu štetu, Mate će biti dužan nadoknaditi mu je.

7.2.4. Jamstvo

Jamstvo je ugovor između vjerovnika i treće osobe (jamca), u kojem se jamac obvezuje da će ispuniti pravovaljanu obvezu dužnika, ako to dužnik ne učini. Ugovor je formalan jer je izričito propisana njegova pisana forma kao pretpostavka valjanosti. On je i sredstvo osiguranja vjerovnikove tražbine, jer ako dužnik ne ispuni svoju obvezu, vjerovnik je može potraživati od jamca.

Prepostavka njegova nastanka je postojanje neke prethodne obveze za koju se može jamčiti, što znači da je jamstvo *akcesorno*, tj. ovisno je o postojanju i valjanosti glavnog pravnog posla čijem osiguranju služi. To znači da ako obveza glavnog dužnika prestane, prestaje i obveza jamca. Opseg jamčeve odgovornosti nikako ne može nadmašiti iznos na koji se obvezao glavni dužnik, ali može biti kvantitativno manji od dužnikove obveze (npr. obveza glavnog dužnika prema vjerovniku iznosi 75 000,00 kn, a jamac se obveže jamčiti za 50 000,00 kn). On također odgovara i za sve troškove koje je vjerovnik imao da bi naplatio dug od glavnog dužnika. Tri su vrste jamstva:

Supsidijarno jamstvo je vrsta jamstva u kojem jamac odgovara za obvezu glavnog dužnika tek ako ovaj istu ne ispuni u određenom roku danom u pisanom pozivu. Tek nakon što vjerovnik dobije negativno očitovanje od dužnika, ili ga uopće ne dobije u

određenom roku, vjerovnik može potraživati ispunjenje od jamca. Iznimno, vjerovnik će biti ovlašten potraživati ispunjenje obveze od jamca u dvama slučajevima:

1. ako je glavni dužnik pao pod stečaj;
2. ako je očito da se iz sredstava dužnika obveza neće moći ispuniti.

Kako je svrha jamstva prvenstveno osiguranje vjerovnika, jasno je zašto se u slučajevima kada ispunjenje od strane dužnika očito postane otežano ili nemoguće, ne zahtijeva prvo ispunjenje od glavnog dužnika pa tek onda od jamca.

Solidarno jamstvo (jamac placac) vrsta je jamstva kod kojeg vjerovnik ne mora prvo tražiti ispunjenje od glavnog dužnika, nego od glavnog dužnika ili jamca bez poštivanja redoslijeda, ili obojice istovremeno. Solidarno jamstvo se ne prepostavlja, već ga treba ugovoriti.

Iznimka su trgovački ugovori kod kojih se, ako ništa nije ugovorenno, prepostavlja da jamac odgovara solidarno, tj. kao jamac placac. Također, ako za jednu obvezu glavnog dužnika jamči više jamaca (sujamstvo), svi oni odgovaraju solidarno bez obzira na to jesu li jamčili zajedno ili se svaki od njih obvezao prema vjerovniku odvojeno.²³

Podjamstvo (jamčev jamac) vrsta je jamstva u kojem treća osoba jamči za jamca (zato jamčev jamac), a ne za glavnog dužnika. Njezina obveza ne mora se poklapati s obvezom glavnog dužnika, jer može biti količinski manja.²⁴

Nakon što jamac ispuni obvezu prema vjerovniku umjesto glavnog dužnika, sva prava koja je do tada vjerovnik imao prema glavnom dužniku prelaze na jamca (zakonska subrogacija).

7.2.5. Asignacija (uputa)

Asignacija je trostrani ugovor u kojem uputitelj daje uputu upućeniku da za njegov račun ispuni nešto trećoj osobi – primatelju upute, a primatelja upute ovlašćuje da to ispunjenje primi u svoje ime. Asignacija (uputa) temelj je mjenice, čeka i kartičnog plaćanja. Npr. Ana kupuje cipele koje stoe 2 000,00 kn. Kako kod sebe nema gotovine, odluči platiti karticom Visa Splitske banke. Provlačenjem kartice kroz POS uređaj (plaćanjem) Ana (uputitelj) daje uputu Splitskoj banci (upućenik) da doznači sredstva (2 000,00 kn) trgovcu (primatelj upute) kod kojeg je kupila cipele, a njega ovlasti da to primi u svoje ime. Kod upute se stvaraju tri različita pravna odnosa:

²³ Čl. 112. ZOO-a. U ovom slučaju radi se o oborivoj zakonskoj prepostavci što znači da njihova odgovornost može biti i drukčije uređena (npr. kao supsidijarna odgovornost).

²⁴ Gorenc, V.; Ćesić, Z.; Kačer, H.; Momčinović, H.; Pavić, D.; Perkušić, A.; Pešutić, A.; Slakoper, Z.; Vidović, A.; Vukmir, B.: Komentar Zakona o obveznim odnosima, RRIF, Zagreb, 2006., str. 159.

Odnos primatelja upute (trgovac iz primjera) i **upućenika** (Splitska banka iz primjera) naziva se još i apstraktnim odnosom ili odnosom neovisnosti, jer između njih prije prihvaćanja upute nije postojao nikakav pravni odnos.

Za njega je značajno da nastaje u onom trenutku kad i ako upućenik izjavi da prihvata uputu. Hoće li je prihvatiti ili ne, ovisi o tome je li dužnik uputitelja. Ako je njegov dužnik, onda je dužan ispuniti obvezu u korist primatelja upute, a za račun uputitelja, a ako nije dužnik uputitelja, može prihvatiti ili odbiti uputu. Prihvat upute ne može se opozvati.²⁵ Rok zastare da primatelj upute zahtijeva ispunjenje od upućenika iznosi godinu dana.²⁶

Odnos primatelja upute (trgovac iz primjera) i **uputitelja** (Ana iz primjera) naziva se odnos valute, jer činidba koju primatelj upute zahtijeva od uputitelja uglavnom glasi na određeni iznos novca.

Ako bi primatelj upute bio vjerovnik uputitelja pa mu uputitelj asignacijom ispunjava dug iz nekog prethodnog pravnog odnosa, primatelj upute može i odbiti uputu, jer npr. sumnja u platežnu sposobnost upućenika pa zbog toga odbije uputu. S druge strane, ako primatelj upute pristane na uputu, dužan je pozvati upućenika da je ispuni.²⁷ Ako primatelj upute nije vjerovnik uputitelju, onda on može odustati od upute čak i ako je izjavio da je prima, ali je o tome dužan obavijestiti uputitelja bez odgađanja.²⁸

Odnos uputitelja (Ana iz primjera) i **upućenika** (Splitska banka iz primjera) naziva se odnosom pokrića, jer uputitelj uobičajeno ima pokriće kod upućenika, koji plaća za njegov račun.

Pravne posljedice ovog odnosa su različite ovisno o tome je li upućenik dužnik uputitelja. Upućenik koji je dužnik uputitelja nije dužan prihvatiti uputu, osim ako se na to nije posebno obvezao. Iznimno će to biti dužan učiniti ako je uputa izdana na temelju upućenikova duga uputitelju, ali i tada može odbiti uputu ako bi takvo ispunjenje bilo teže za upućenika od prvotnoga.

²⁵ Čl. 131. st. 2. ZOO-a

²⁶ Čl. 134. st. 1. ZOO-a

²⁷ Čl. 135. st. 2. ZOO-a

²⁸ Čl. 138. ZOO-a

Kreditno pismo kao poseban oblik asignacije

Kreditno pismo je vrijednosni papir kojim izdavatelj (uputitelj – u pravilu banka) daje uputu upućeniku (u pravilu drugoj banci) da korisniku isprave (primatelj upute) isplati stanovitu svotu novca do određene najviše svote (tzv. plafona kreditnog pisma).²⁹

Uobičajeno se koristi kod dugotrajnijih turističkih putovanja kod kojih se često mijenja mjesto boravka pa time i valuta plaćanja. U situaciji u kojoj bi nošenje velikog iznosa gotovine predstavljalo problem njezinu imatelju, kreditno pismo se potvrđuje kao povoljnije rješenje čak i od čeka, jer se za razliku od čeka iznos naznačen u kreditnom pismu može isplaćivati sukcesivno. Isplaćene svote zapisuju se na ispravi sve dok se ne dosegne predviđeni plafon kreditnog pisma. Dvije su glavne vrste kreditnog pisma:

Obično - kod kojeg se korisnik (primatelj upute) može obratiti samo jednoj korespondirajućoj banci izdavatelja;

Cirkularno – kod kojeg se korisnik (primatelj upute) može obratiti prema više korespondirajućih banaka.

7.3. Promjene sadržaja

Za razliku od promjena subjekata u obveznopravnom odnosu, gdje ne dolazi do promjene identiteta pravnog odnosa, kod promjene sadržaja mijenja se identitet obveznopravnog odnosa na način da stari prestaje, a novi nastaje, ili se on uzajamnim popuštanjem stranaka smanjuje u svom opsegu, odnosno sadržaju. Do promjene sadržaja dolazi obnovom (novacijom) i nagodbom.

7.3.1. Obnova (novacija)

Obnova ili novacija je ugovor kojim stranke mijenjaju dotadašnju obvezu novom na način da nova obveza ima različitu glavnu činidbu ili pravnu osnovu.

Primjer 1. Stranke su u ugovoru o kupoprodaji ugovorile isporuku 70 *smartphone* uređaja, ali se u međuvremenu, prije ispunjenja, dogovore da će tu obvezu zamijeniti novom i to isporukom 50 tablet uređaja. Time su stranke promijenile glavnu činidbu jer ona više ne glasi na isporuku 70 *smartphone* uređaja, nego na 50 tablet uređaja, dok je pravna osnova ostala ista. Naime, bez obzira na mijenjanje predmeta isporuke i dalje se radi o ugovoru o kupoprodaji.

Primjer 2. Stranke su u ugovoru o zakupu kao predmet zakupa dogovorile poljoprivredno zemljište koje u naravi predstavlja oranicu površine 5 hektara. Nakon nekog vremena zakupnik ponudi zakupodavcu da otkupi predmet zakupa na što zakupodavac pristane.

²⁹ Gorenc, V. i sur., *op. cit.* u bilj. 24, str. 198.

Time je stara obveza iz zakupa prestala, a nova iz kupoprodaje nastala. Kao što vidimo, činidba je ostala ista (i dalje je to predaja predmeta ugovora - oranice), ali se pravna osnova promijenila, jer se više ne radi o zakupu, nego o ugovoru o kupoprodaji.

Da bi do obnove došlo, potrebna je izričita volja stranaka koja mora nedvojbeno biti sadržana u ugovoru. Također, obnova se mora odnositi na glavnu činidbu, a ne na sporedne poput odredaba o roku, mjestu i načinu ispunjenja, kamatama, ugovornoj kazni, osiguranju ispunjenja i sl.

7.3.2. Nagodba

Nagodba znači prekidanje spora ili otklanjanje neizvjesnosti o nekom pravnom odnosu među strankama njihovim uzajamnim popuštanjima. Razlikujemo sudske nagodbe, upravne nagodbe, nagodbe u stečajnom postupku, izvansudske nagodbe i sl.

U međusobnom popuštanju stranaka ne mora postojati ekvivalent, ali ako samo jedna strana popusti, ne radi se o nagodbi, nego eventualno o oprostu duga. Uzajamno popuštanje može se sastojati, među ostalim, u djelomičnom ili potpunom priznavanju nekog od zahtjeva druge strane ili u odricanju od nekoga svog zahtjeva; u uzimanju na sebe neke nove obvezе; u smanjenju kamatne stope; u produljenju roka; u pristajanju na djelomične otplate; u davanju prava na odustatninu.³⁰

Glavni učinak nagodbe je u nastanku novog obveznog odnosa, što joj je sličnost s obnovom, ali razlika između ta dva instituta ipak postoji.

Kod obnove postoji volja i suglasnost stranaka da se stara obveza u potpunosti zamijeni novom, dok kod nagodbe dolazi do modifikcije stare obveze u novu na način da se ona smanjuje uzajamnim popuštanjem.

³⁰ Čl. 151. st. 1. ZOO-a

8. PRESTANAK OBVEZNOPRAVNOG ODNOSA

Smisao obveznopravnog odnosa u njegovu je što skorijem okončanju, prestanku, a ne dugotrajnosti kao kod stvarnopravnog odnosa (npr. pravo vlasništva). Prestanak obveznopravnog odnosa očekivan je među strankama već pri sklapanju istoga, osim kod nekih obveza koje se ispunjavaju u duljim razdobljima (ugovor o zakupu, kreditu, licenciji...). Redoviti način prestanka obveznopravnog odnosa ispunjenje je dogovorene, odnosno dužne činidbe od strane dužnika ili neke treće osobe. Postoje međutim i neki izvanredni načini prestanka poput prijeboja (kompenzacije), otpusta duga, sjedinjenja (konfuzije), nemogućnosti ispunjenja, proteka vremena, otkaza te smrti, odnosno prestanka pravne osobe.

8.1. Ispunjene

Ispunjene je redovit način prestanka obveznopravnog odnosa na način da dužnik ispuni svoju obvezu na koju se obvezao vjerovniku prilikom zasnivanja obveznopravnog odnosa. Ispunjene glavne obveze prestaju i sporedne obveze koje zbog svoje karakteristike akcesornosti ne mogu samostalno postojati (jamstvo, kapara, ugovorna kazna, zalog i sl.).

8.1.1. Subjekti ispunjenja

U pravilu će obvezu ispuniti ista osoba koje se na to obvezala, dakle dužnik. Moguće je međutim da to umjesto njega učini neka treća osoba. Iznimka su stroga osobne obveze koje nikada netko treći ne može ispuniti umjesto dužnika (npr. otpjevati ariju na proslavi vjenčanja ili održati predavanje o štetnosti konzumiranja duhanskih proizvoda na skupu pulmologa umjesto liječnika koji je najveći stručnjak u svom području rada).

Ovisno o tome ima li treća osoba pravni interes za ispunjenjem obveze umjesto dužnika ili nema, različito su postavljene prepostavke i posljedice istoga.

Kada treća osoba koja ima pravni interes želi ispuniti obvezu dužnika, vjerovnik je dužan takvo ispunjenje primiti, čak i ako bi se dužnik tome protivio. Takva osoba bi mogla biti jamac dužnika, kojemu je u interesu ispuniti obvezu što prije, jer bi u protivnom plaćao kamate i dodatne troškove ispunjenja.

Treća osoba koja nema pravni interes može ispuniti obvezu dužnika samo ako se on s tim složi. Ako treća osoba nema pravni interes niti suglasnost dužnika, vjerovnik nije obvezan prihvati ispunjenje, ali je slobodan odlučiti drugačije. On može tada prihvati ispunjenje, čak i ako se dužnik tome protivi. Smisao takva pravila je zaštita vjerovnika od

neispunjena u situaciji kada dužnik nije spreman ili ne želi ispuniti svoju obvezu, a istovremeno to brani nekoj trećoj osobi. Međutim, ako dužnik ponudi da će sam ispuniti obvezu i spreman je to učiniti, onda vjerovnik mora primiti njegovo ispunjenje.

Kao što je za zasnivanje obveznopravnog odnosa potrebna poslovna sposobnost dužnika, tako je ona potrebna i za ispunjenje. Iznimka je ispunjenje nesumnjive i dospjele obveze koju valjano može ispuniti i poslovno nesposoban dužnik. Takvim ispunjenjem ne nastaje šteta poslovno nesposobnom dužniku.

Drugačija je situacija ako poslovno nesposobni dužnik ispuni zastarjelu obvezu. U tom slučaju njegov zakonski zastupnik ili skrbnik ima pravo osporavati takvo ispunjenje, jer je s obzirom na posebno stanje dužnika primjerno očekivati da on nije znao da je za zastarjelu obvezu moguće istaknuti prigorov zastare. Takvim ispunjenjem njegova imovina je umanjena pa će njegov zakonski zastupnik ili skrbnik biti ovlašten potraživati ispunjeno natrag.

U pravilu se obveza ispunjava vjerovniku. Međutim, to može biti i osoba određena zakonom, sudskom odlukom, ugovorom između vjerovnika i dužnika ili bilo koja osoba koju odredi vjerovnik.³¹ Npr. ako je vjerovnik dijete, obveza se neće ispuniti njemu, nego njegovu zakonskom zastupniku. Odlukom suda u ovršnom postupku obveza može biti ispunjena i vjerovnikovu vjerovniku na način da se vjerovnikovo potraživanje od dužnika iz jednog pravnog odnosa zaplijeni i prenese na vjerovnikova vjerovnika iz drugog pravnog odnosa. Ugovorom između vjerovnika i dužnika može se ugovoriti ispunjenje u korist treće osobe, npr. korisnika osiguranja iz ugovora o životnom osiguranju.

Kao i kod ispunjenja poslovno nesposobnog dužnika tako su i kod primanja ispunjenja od strane poslovno nesposobnog vjerovnika propisana posebna pravila i posljedice. U pravilu se ne može valjano ispuniti obveza poslovno nesposobnom vjerovniku, nego njegovu zakonskom zastupniku. Iznimka je ako je ispunjenje bilo korisno za vjerovnika ili se predmet ispunjenja još nalazi kod njega.³²

8.1.2. Predmet ispunjenja

Predmet ispunjenja predstavlja činidbu na koju se dužnik prilikom zasnivanja obveznopravnog odnosa obvezao. On nije dužan niti je vjerovnik ovlašten tražiti ispunjenje bilo koje druge činidbe. To pravilo ima dvije iznimke i to: zamjena ispunjenja i predaja radi prodaje.

³¹ Čl. 164. st. 1. ZOO-a

³² Čl. 165. st. 1. ZOO-a

Zamjena ispunjenja predstavlja sporazum vjerovnika i dužnika u kojem dužnik daje, a vjerovnik prihvata nešto drugo od onoga što je dužnik prvotno dugovao. Stranke se mogu dogоворити да zamjena bude bilo koja druga obveza, npr. umjesto dugovanog novca vjerovnik pristane da obveza bude ispunjena predajom automobila. Samim činom zamjene obveza dužnika prestaje. Za stvar koja je predana umjesto dugovane, dužnik odgovara za pravne i materijalne nedostatke prema propisima o odgovornosti prodavatelja, ali je slobodan koristiti se i mogućnošću da umjesto zahtjeva po osnovi odgovornosti za pravne i materijalne nedostatke, traži ispunjenje prvotne činidbe i naknadu štete.³³

Predaja radi prodaje je sporazum između dužnika i vjerovnika kojim dužnik vjerovniku predaje stvar ili pravo da je proda, od prodajne cijene se namiri za iznos dugovane činidbe, a eventualni preostali iznos vrati dužniku. Npr. radi ispunjenja novčane obveze u iznosu od 10 000,00 kn dužnik preda vjerovniku svoj automobil da ga proda i naplati se iz njegove vrijednosti. Vjerovnik proda dužnikov automobil za 14 000,00 kn te 10 000,00 kn uzme sebi na ime ispunjenja, a preostalih 4 000,00 kn vrati dužniku.

Za razliku od zamjene ispunjenja gdje obveza prestaje čim vjerovnik primi od dužnika nešto drugo od dogovorenoga, kod predaje radi prodaje obveza prestaje tek kad se vjerovnik namiri iznosom prodane stvari ili prava.

Ako utrženi iznos ne bi bio dovoljan za cijelo ispunjenje obveze, obveza bi prestala u onom dijelu u kojem je namirena, dok bi za ostatak obveza i dalje postojala. Npr. u prethodno navedenom primjeru vjerovnik proda automobil za 9 000,00 kn pa obveza prestane za taj iznos, dok dužnik i dalje duguje preostalih 1 000,00 kn.

Obveze se u pravilu ispunjavaju u cijelosti tako da vjerovnik nije dužan primiti djelomično ispunjenje obveze. Dvije su iznimke od ovog pravila. Prva dopušta djelomično ispunjenje kad narav obveze nalaže takvo ispunjenje (npr. isporuka električne energije, plina, vode i sl.), dok druga dopušta djelomično ispunjenje kod novčanih obveza.

Smisao takva rješenja kod novčanih obveza u tome je što vjerovniku ne može nastati nikakva šteta ako primi ispunjenje novčane obveze u dijelovima, a s druge strane dužnik se oslobađa kamata za dio glavnice koju je već isplatio.

8.1.3. Vrijeme ispunjenja

Vrijeme ispunjenja je redovito određeno sporazumom stranaka pa je dužnik dužan ispuniti obvezu u roku. Međutim, ako rok nije određen ugovorom ili zakonom, a cilj

³³ Čl. 167. ZOO-a

posla, narav obveze i ostale okolnosti ne zahtijevaju stanoviti rok za ispunjenje, vjerovnik može odmah zahtijevati ispunjenje obveze, a dužnik sa svoje strane može zahtijevati od vjerovnika da odmah primi ispunjenje.³⁴

Kada je rok određen bilo ugovorom ili zakonom, nijedna strana, u pravilu, ne može tražiti ispunjenje prije roka. I od tog pravila postoje iznimke pa tako ovisno o tome je li rok ugovoren u korist dužnika ili vjerovnika, nastaju i različite pravne posljedice.

Ako je rok ugovoren isključivo u interesu dužnika, on ima pravo ispuniti obvezu i prije ugovorenog roka, ali je dužan obavijestiti vjerovnika o svojoj namjeri i paziti da to ne bude u nevrijeme.³⁵ Nevrijeme u pravu postoji uvijek onda kada bi ispunjenje u tom trenutku predstavljalo nepotrebne teškoće i štetu vjerovniku.

Ako rok nije ugovoren u interesu dužnika, vjerovnik je slobodan ili odbiti takvo prijevremeno ispunjenje ili ga primiti i zadržati pravo na naknadu štete.

Vjerovnik također u pravilu nije ovlašten zahtijevati ispunjenje prije roka, ali su i od tog pravila predviđene iznimke i to:

1. ako je rok ugovoren isključivo u interesu vjerovnika;
2. ako mu dužnik nije dao obećano osiguranje (npr. prilikom sklapanja ugovora stranke su se dogovorile da će dužnik kao sredstvo osiguranja potraživanja dati u zalog vjerovniku svoj automobil);
3. ako mu je dužnik predao obećano osiguranje, ali se ono smanjilo tijekom trajanja obvezopravnog odnosa bez krivnje vjerovnika (npr. kao sredstvo osiguranja dana je hipoteka na stan, čija se vrijednost nakon sloma tržišta nekretnina drastično smanjila pa sada vrijedi 1/3 svoje prijašnje vrijednosti).

Ako određivanje roka nije ugovoreno isključivo niti u korist vjerovnika ni dužnika, nego je ostavljeno na volju jednog od njih pa on ne odredi rok ispunjenja niti nakon opomene druge strane, druga strana može tražiti od suda da odredi primjereni rok za ispunjenje.

Vrijeme ispunjenja novčanih obveza

Za ispunjenje novčanih obveza vrijede posebna pravila vezana za rok plaćanja.³⁶ Tako je Zakonom o finansijskom poslovanju i predstečajnoj nagodbi³⁷ (u nastavku ZFPPN)

³⁴ Čl. 173. ZOO-a

³⁵ Čl. 175. ZOO-a

³⁶ U svakodnevnom se govoru pojам ispunjenja i isplate ili plaćanja smatraju sinonimima. U pravu međutim isplatu ili plaćanje vežemo uz ispunjenje samo novčanih obveza, a pojam ispunjenje koristi se za sve ostale vrste obveza.

³⁷ Narodne novine br. 108/12, 144/12, 81/13, 112/13, 71/15, 78/15

određen rok plaćanja za poslovne transakcije između poduzetnika³⁸ i poduzetnika i osoba javnog prava³⁹ u kojima je osoba javnog prava dužnik novčane obveze.⁴⁰

Pravilo je da se u odnosima između poduzetnika može ugovoriti rok plaćanja koji nije dulji od 60 dana, dok se iznimno taj rok može produljiti do 360 dana, ali samo ako se radi o ugovoru o robno novčanom kreditu i pod uvjetom da takvom ugovornom odredbom suprotno načelu savjesnosti i poštenja, nije prouzročena očigledna neravnopravnost u pravima i obvezama ugovornih strana na štetu vjerovnika novčane obveze.⁴¹

Kada stranke u prethodnom odnosu nisu ugovorile rok plaćanja, on ne može biti dulji od 30 dana.

U poslovnim transakcijama između poduzetnika i osoba javnog prava u kojima je osoba javnog prava dužnik novčane obveze, može se ugovoriti rok ispunjenja novčane obveze do 30 dana. Isti rok važi i ako ga stranke nisu ugovorile.⁴² Iznimno se taj rok može produljiti do 60 dana pod uvjetom da takvom ugovornom odredbom suprotno načelu savjesnosti i poštenja, nije prouzročena očigledna neravnopravnost u pravima i obvezama ugovornih strana na štetu vjerovnika novčane obveze.

Kako se ispunjenje novčanih obveza izvršava pretežito sudjelovanjem trećih osoba koje se profesionalno bave finansijskim poslovima (banke, pošta, FINA), tako je posebno uređeno vrijeme kad se novčana obveza smatra ispunjena. Tako se smatra da je novčana obveza ispunjena kada je banci vjerovnika stigla doznaka ili nalog dužnikove banke ili druge pravne osobe kod koje se vodi račun vjerovnika, a ne u trenutku faktičnog primanja dužne svote od strane vjerovnika. Slična je i situacija s plaćanjem preko pošte kad se isplata vjerovniku smatra obavljenom trenutkom uplate dužnog iznosa pošti. (Npr. plaćamo trošak potrošnje struje HEP-u općom uplatnicom u poslovničici Hrvatske pošte jer se za takvu upлатu ne plaća nikakva provizija. Naša se uplata smatra provedenom trenutkom kada nam službenik na šalteru izvrši uplatu, bez obzira na to kad će taj novac stvarno biti doznačen HEP-u.)

³⁸ Poduzetnik jest fizička i pravna osoba, koja samostalno obavlja gospodarsku ili profesionalnu djelatnost radi ostvarivanja prihoda, dohotka, dobiti ili drugih gospodarski procjenjivih koristi. Čl. 3. st. 1. toč. 1. ZFPPN-a

³⁹ Osobe javnog prava jesu javni naručitelji kako su uređeni propisima o javnoj nabavi i sektorski naručitelji kako su uređeni propisima o javnoj nabavi, osim trgovачkih društava koja odgovaraju definiciji poduzetnika. Čl. 3. st. 1. toč. 2. ZFPPN-a

⁴⁰ Čl. 10a ZFPPN-a

⁴¹ Čl. 11. ZFPPN-a

⁴² Čl. 12. ZFPPN-a

8.1.4. Mjesto ispunjenja obveza

Stranke su slobodne odrediti mjesto ispunjenja obveza, ali ako bi one to propustile učiniti, a mjesto ne bi bilo određeno zakonom, niti bi se moglo odrediti prema cilju posla ili naravi obveze, mjestom ispunjenja smatra se ono u kojem je dužnik imao sjedište, odnosno prebivalište u trenutku nastanka obveze.⁴³ Iznimku predstavlja mjesto ispunjenja novčanih obveza kojim se smatra mjesto u kojem vjerovnik ima sjedište, odnosno prebivalište (boravište).⁴⁴

8.1.5. Posebne isprave koje stranke predaju jedna drugoj prije i prilikom ispunjenja

Kao dokaz ispunjenja obveze dužnik može zahtijevati od vjerovnika izdavanje priznanice. Priznanica je isprava koju vjerovnik o svom trošku izdaje dužniku i kojom potvrđuje da je dužnik u cijelosti ili djelomično ispunio obvezu. Kako se pored glavne obveze koju dužnik treba ispuniti često nalaze i neke sporedne poput kamata, sudskih i drugih troškova, a u priznanici nisu posebno navedene, pretpostavlja se da su isplaćene i kamate i sudski i drugi troškovi ako je priznanica izdana samo za glavni dug. Naravno, radi se o oborivoj prepostavci pa je dopušteno vjerovniku (na njemu je teret dokaza) dokazivati i suprotno.

Također, ako se priznanica izdaje za obveze koje dospijevaju sukcesivno, tj. periodično (isporuka struje, vode, plina, TV pretplata, pretplata na tiskovine i sl.) pa se izda priznanica za kasnije dospjelu tražbinu, smatra se da je podmirena i ona ranija. Npr. vjerovnik izda priznanicu da su plaćene zaostale rate za 10., 11. i 12. mjesec 2014. godine. Time se pretpostavlja da su podmirena i sva prethodna eventualna dugovanja. I u ovom slučaju dopušteno je vjerovniku dokazivati suprotno i teret takva dokazivanja je na njemu.

S druge strane, prilikom nastanka obveznopravnog odnosa ili tijekom njegova trajanja dužnik može izdati vjerovniku obveznicu kao dokaz o postojanju i sadržaju njegove obveze. Za razliku od priznanice kojom se dokazuje ispunjenje obveze, obveznicom se dokazuje postojanje duga. Kada dužnik ispuni svoju obvezu, on može od vjerovnika tražiti da mu pored priznanice vrati i obveznicu koju mu je dao prilikom zasnivanja ili tijekom trajanja obveznopravnog odnosa.

Uobičajeno je da se prilikom izdavanja priznanice ujedno i vraća obveznica. Kada dužnik obvezu ispuni samo djelomično, ima pravo zahtijevati od vjerovnika da takvo ispunjenje zabilježi na obveznici.

⁴³ Čl. 178. st. 2. ZOO-a

⁴⁴ Čl. 179. st. 1. ZOO-a

8.1.6. Zakašnjenje stranaka u ispunjenju obveza

Do zakašnjenja u ispunjenju obveza može doći na strani dužnika i vjerovnika. Različite su pravne posljedice zakašnjenja ovisno o tome je li ih uzrokovao dužnik ili vjerovnik.

Zakašnjenje dužnika

O zakašnjenju dužnika govorimo onda kada on ne ispunji obvezu u određenom roku. Ako rok ne bi bio određen, njegovo zakašnjenje nastupa kada ga vjerovnik pozove na ispunjenje obveze, a on to ne učini u razumnom roku nakon poziva. Pravne posljedice zakašnjenja dužnika su prvenstveno naknade štete koja je prouzročena vjerovniku, a ako se radi o novčanim obvezama, i kamate koje teku od dana dolaska u zakašnjenje.

Zakašnjenje vjerovnika

Vjerovnik dolazi u zakašnjenje ako bez opravdanog razloga odbije primiti ispunjenje na koje je spreman dužnik ili spriječi dužnika u ispunjenju obveze. Također, do zakašnjenja dolazi i ako je vjerovnik spreman primiti ispunjenje dužnikove istodobne obveze, ali ujedno i ne nudi ispunjenje svoje dospjele obveze. Pravne posljedice vjerovnikova zakašnjenja su te da prestaje zakašnjenje dužnika sa svim pravnim posljedicama zakašnjenja. Tako zakašnjenjem vjerovnika prestaju teći kamate te rizik slučajne propasti ili oštećenja stvari prelazi na njega. Također, vjerovnik u zakašnjenju dužan je naknaditi štetu nastalu zbog zakašnjenja i troškove daljnog čuvanja stvari.

Ponašanje dužnika nakon dolaska vjerovnika u zakašnjenje može biti potpuno pasivno, što znači da će on čekati da vjerovnik primi ispunjenje, a da do tada snosi sve troškove zakašnjenja. S druge strane, on se može osloboditi obveze na način da dugovanu stvar položi u sud ili je proda preko suda.

8.1.7. Ispunjene polaganjem dugovane stvari u sud i prodajom stvari

Učinci ispunjenja za dužnika mogu nastupiti i na drugi način, osim ispunjenjem dugovane obveze u svemu kako je među strankama dogovoren. To će biti u situacijama kada je vjerovnik u zakašnjenju ili je nepoznat, ili postoje neke druge okolnosti koje dužniku otežavaju ispunjenje, npr. vjerovnik je poslovno nesposoban, a nema zakonskog zastupnika i sl. Tada dužnik može postići učinke ispunjenja i na način da dugovanu stvar položi kod suda ili kod za to zakonom ovlaštene osobe.

S obzirom na narav takva ovlaštenja, dužnik će se ovom mogućnosti moći koristiti samo za one obveze čija činidba glasi na davanje, dok će po naravi stvari od toga biti isključene činidbe koje glase na činjenje, propuštanje ili trpljenje.

Kako postoje i neke treće osobe koje imaju pravni interes da obveza bude pravovremeno ispunjena (jamac), i njima se priznaje isto pravo. Dužnik ili treća osoba koja ima pravni

interes polažu stvar kod stvarno nadležnog suda u mjestu ispunjenja, osim ako bi se zbog ekonomičnosti polaganje trebalo obaviti u mjestu gdje se stvar nalazi. Nakon što obavi polaganje, dužnik je dužan obavijestiti vjerovnika pod uvjetom da mu je poznat i da mu je poznato njegovo boravište.

Posebna situacija je predviđena za predaju stvari koje se zbog svoje naravi ne mogu položiti kod suda (npr. dužnik je dužan isporučiti vjerovniku 100 purica u predbožićno vrijeme, a ovaj to odbija primiti ili se ispune druge pretpostavke za polaganje). Tada dužnik može tražiti od suda da odredi osobu kojoj će predati stvar da je čuva za račun vjerovnika i o njegovu trošku.

Kad se radi o trgovačkim ugovorima i dužnik preda stvar na čuvanje javnom skladištu za račun vjerovnika, tada nastaju isti pravni učinci kao i kod predaje stvari sudu. Glavni učinak polaganja dugovane stvari je zapravo izjednačavanje polaganja s ispunjenjem kao redovitim i najčešćim načinom prestanka obveze i to ne bilo kakva nego urednoga, odnosno ispunjenja u svemu kako ono glasi. Prema tome, polaganjem prestaje zakašnjenje dužnika, prestaju teći zatezne kamate ako se radi o novčanoj obvezi i rizik slučajne propasti ili oštećenja stvari prelazi na vjerovnika.

Osim polaganja stvari u sud u određenim situacijama iste pravne učinke ima i prodaja stvari. U situacijama kada stvar nije prikladna za čuvanje, ili ako su troškovi njezina čuvanja i održavanja nerazmjerne s njezinom vrijednošću, dužnik može stvar prodati, a postignuti iznos, nakon što odbije troškove prodaje, položiti kod suda ili za to zakonom ovlaštene osobe. Ovisno o svojstvima stvari koja se prodaje, predviđeni su različiti načini prodaje iste.

Tako je javna prodaja predviđena za one stvari koje nisu prikladne za čuvanje po samoj naravi ili kada su prikladne za polaganje kod suda, ali troškovi njihova čuvanja i održavanja su nerazmjerne s njihovom vrijednošću. Javnu prodaju organizira dužnik te je u pravilu obavlja u mjestu određenom za ispunjenje, ali to može biti i u nekom drugom mjestu ako je to u interesu vjerovnika (npr. mjesto različito od mesta ispunjenja u kojem se može postići znatno viša cijena jer je potražnja za tom stvari više izražena baš u tom mjestu). Nakon što obavi prodaju te od postignutog iznosa odbije troškove, preostali iznos će položiti kod suda ili za to zakonom ovlaštene osobe.

Drugi način prodaje je prodaja iz slobodne ruke, odnosno slobodnom pogodbom i to u slučajevima kada stvar ima tekuću cijenu (cijena utvrđena službenom evidencijom na tržištu mesta prodaje u vrijeme prodaje) ili je njezina cijena u usporedbi s troškovima prodaje mala.

Treći način je nužna prodaja i to onda kad se radi o stvari koja je lako pokvarljiva ili može brzo propasti (razna hrana ili druge stvari koje imaju kratak rok trajanja). Tada je dužnik dužan prodati stvar bez odgađanja na najpovoljniji način.

Bez obzira na koji će način dužnik obaviti prodaju dugovane stvari, o namjeri obavljanja iste dužan je obavijestiti vjerovnika, ako je to moguće, kako bi eventualno utjecao na vjerovnika da sam preuzme stvar prije prodaje. Nakon što je stvar prodana, njegova je dužnost obavijestiti vjerovnika o postignutoj cijeni i činjenici da je iznos položen kod određenog suda, u suprotnom odgovara za štetu vjerovniku koju ovaj pretrpi jer nije bio obaviješten o tome na vrijeme.

8.2. Prijebor (kompenzacija)

Prijebor ili kompenzacija je izvanredni način prestanka obveznopravnog odnosa na način da se tražbina i protutražbina iz dva obveznopravna odnosa međusobno obračunaju. Smisao prijeboja je pojednostavljinje ispunjenja na način da se umjesto dva međusobna plaćanja obračuna jedno, međusobnim prijebojem tražbina. Ovakav način ispunjenja obveze čest je u trgovačkim odnosima, gdje se subjekti nalaze u stalnim poslovnim odnosima pa umjesto višestrukog plaćanja oni vrše prijebor i na kraju obračunskog razdoblja isplaćuju eventualnu razliku. Teorija razlikuje nekoliko vrsta prijeboja, no mi ćemo spomenuti dvije najznačajnije.

8.2.1. Jednostrani prijebor

Jednostrani prijebor nastaje izjavom volje samo jedne strane pod uvjetom da se prethodno ispune zakonski uvjeti. Detaljno je opisan u čl. 195.-202. ZOO-a. Prepostavke koje se trebaju ispuniti da bi do prijeboja došlo jesu:

1. istovrsnost
2. dospjelost
3. utuživost
4. uzajamnost.

Istovrsnost znači da tražbina i protutražbina moraju glasiti na stvari istog roda i iste kakvoće. To će u pravilu biti novac, ali mogu biti i bilo koje druge zamjenjive stvari, npr. voće, benzin, cement i sl. Prema tome nije moguće obračunati 100 litara benzina s 15 vreća cementa. S druge strane, kako se traži i ista kakvoća među tražbinama, ne bi bilo moguće obračunati ni 100 litara benzina Eurosuper 95 sa 100 litara benzina Eurosuper 98.

Dospjelost znači da su i jedna i druga tražbina dospjele, što znači da prije roka ispunjenja nije moguće izvršiti kompenzaciju.

Utuživost znači da se ispunjenje dugovane tražbine još može ostvariti prisilnim (sudskim) putem, što znači da obveze koje su zastarjele ne mogu biti predmetom kompenzacije.

Uzajamnost znači da su vjerovnik i dužnik kao subjekti prijeboja nužno jedan drugome i vjerovnik i dužnik. (Npr. kod ugovora o kupoprodaji i kupac i prodavatelj su istovremeno i vjerovnik i dužnik. Kupac je vjerovnik kad je ovlašten zahtijevati predaju stvari, a dužnik kada je dužan platiti kupoprodajnu cijenu. Prodavatelj je vjerovnik kada je ovlašten zahtijevati plaćanje kupoprodajne cijene, a dužnik kada je dužan predati stvar koja je objekt kupoprodaje.)

Prema tome prebiti se mogu samo vlastite tražbine, a nikako tuđe. Iznimka je situacija kada jamac može prebiti tražbinu glavnog dužnika s vjerovnikom.

Nakon što su se ispunile četiri pretpostavke jednostranog prijeboja, potrebno je da jedna od strana izjavi da želi prijeboj. Ne traži se uzajamnost, jer se onda ne bi radilo o jednostranom prijeboju. Nakon što je dana izjava o prijeboju, prijeboj stvara pravne učinke retroaktivno, odnosno oni nastupaju od trenutka kad su se ispunile četiri potrebne pretpostavke.

Postoje određene tražbine koje ne mogu biti predmetom prijeboja zbog njihove specifičnosti, ali one su iznimke pa ih ZOO taksativno navodi⁴⁵. Smisao takve zabrane je prvenstveno zaštita materijalne egzistencije vjerovnika i osujećenje nedopuštenih ponašanja dužnika.⁴⁶

8.2.2. Sporazumni (ugovorni) prijeboj

Sporazumni prijeboj podrazumijeva suglasnost volja vjerovnika i dužnika oko okončanja njihova obveznopravnog odnosa prijebojem. Kada postoji suglasnost volja, onda nije potrebno ispunjenje pretpostavki za jednostrani prijeboj. Ova vrsta prijeboja je česta među subjektima trgovackog prava jer im daje veću slobodu u ispunjenju njihovih obveza.

Posebna vrsta ugovornog prijeboja je multilateralna kompenzacija koja prepostavlja postojanje više subjekata koji međusobnim obračunavanjem tražbina okončavaju međusobne odnose, a da se među sobom uopće ne poznaju te da uopće nisu u poslovnoj vezi. U pravilu, subjektom multilateralne kompenzacije može biti bilo koji subjekt obveznog odnosa, dakle fizička i pravna osoba. Od fizičkih osoba to će biti trgovci

⁴⁵ Ne može prestati prijebojem: tražbina koja se ne može zaplijeniti, tražbina stvari ili vrijednosti koje su dužniku bile dane na čuvanje ili posudbu, ili koje je dužnik uzeo bespravno ili ih bespravno zadržao, tražbina nastala namjernim prouzročenjem štete, tražbina naknade štete nanesene oštećenjem zdravlja ili prouzročenjem smrti i tražbina koja potječe iz zakonske obveze uzdržavanja. Čl. 200. ZOO-a

⁴⁶ Klarić, P.; Vedriš, M., *op. cit.* u bilj. 7, str. 487.

pojedinci⁴⁷ ili obrtnici,⁴⁸ ali s obzirom na broj trgovaca pojedinaca⁴⁹ upisanih u sudske registre trgovačkih sudova u Republici Hrvatskoj, to će većinom biti obrtnici.

Ipak, najčešći subjekti ugovora o multilateralnoj kompenzaciji bit će trgovci.⁵⁰ S obzirom na učestalost i stalnost njihovih poslovnih odnosa, oni će biti u stalnoj prigodi da u slučaju nemogućnosti okončanja svog poslovnog odnosa redovitim ispunjenjem to učine multilateralnom kompenzacijom. Pritom treba naglasiti da njihovo prethodno međusobno poznavanje, odnosno poslovanje nije preduvjet za sklapanje ovog ugovora jer u ovom ugovoru sudjeluje više subjekata od kojih svi nisu u poslovnom odnosu s drugim subjektom.

Za razliku od klasičnog (jednostranog) prijeboja kod kojeg učinci prijeboja nastaju retroaktivno, odnosno od trenutka kad su se ispunile pretpostavke za prijeboj, bez obzira na to kada je dana izjava o prijeboju, kod multilateralne kompenzacije učinci nastaju samim sklapanjem ugovora. Potpisivanjem višestranog prijeboja svaki sudionik potvrđuje da ima dugovanje prema jednom od sudionika prijeboja. Ostali sudionici prijeboja nisu dužni provjeravati istinitost te činjenice. Od tog trenutka nastaju prava i obveze za stranke i one ne bi mogle nakon njega jednostrano odustati od ugovora. Jedna od tih obveza bi svakako bila i provođenje knjigovodstvenih promjena, što je prema Zakonu o računovodstvu dužnost svakog poduzetnika,⁵¹ ali ona nikako ne bi smjela utjecati na sam nastanak ugovora o kompenzaciji.

Provođenje kompenzacije kroz poslovne knjige na temelju valjane knjigovodstvene isprave (ugovora o kompenzaciji) bila bi jedna od obveza stranaka proistekla iz ugovora. Pri tome ne bi bilo bitno jesu li sve strane provele kompenzaciju, već bi bilo dovoljno da

⁴⁷ Trgovac pojedinac je fizička osoba koja samostalno obavlja gospodarsku djelatnost u skladu s propisima o obrtu i upisana je u sudsakom registru kao trgovac pojedinac (čl. 3. st. 1. ZTD-a).

⁴⁸ Obrt je samostalno i trajno obavljanje dopuštenih gospodarskih djelatnosti od strane fizičkih osoba sa svrhom postizanja dohotka ili dobiti koja se ostvaruje proizvodnjom, prometom ili pružanjem usluga na tržištu (čl. 2. st. 1. Zakona o obrtu, Narodne novine br. 143/13).

⁴⁹ Prema podatcima Državnog zavoda za statistiku, koji su objavljeni u Mjesečnom statističkom izvješću 2/2013. godina XXII, Zagreb, 2013., u Republici Hrvatskoj na dan 31. 1. 2013. registrirano je samo 11 trgovaca pojedinaca.

⁵⁰ Trgovac je pravna ili fizička osoba koja samostalno trajno obavlja gospodarsku djelatnost radi ostvarivanja dobiti proizvodnjom, prometom robe ili pružanjem usluga na tržištu. Osobe koje se bave slobodnim zanimanjima neće se smatrati trgovcima, osim ako im to svojstvo nije dodijeljeno odredbom posebnog zakona koji regulira konkretnu slobodnu djelatnost. S druge strane, individualni poljodjelci nisu nikada trgovci bez obzira na to obavljaju li gospodarsku djelatnost, dok se trgovačka društva uvijek smatraju trgovcima neovisno o tome obavljaju li gospodarsku ili neku drugu djelatnost (čl. 1. i čl. 2. st. 5. ZTD).

⁵¹ Prema Zakonu o računovodstvu (Narodne novine br. 78/15, 134/15) poduzetnikom se smatra trgovačko društvo i trgovac pojedinac određeni propisima koji uređuju trgovačka društva, te poslovna jedinica poduzetnika sa sjedištem u stranoj državi ako prema propisima te države ne postoji obveza vođenja poslovnih knjiga i sastavljanja finansijskih izvještaja te poslovna jedinica poduzetnika iz strane države koji su obveznici poreza na dobit sukladno propisima koji uređuju poreze.

to učini jedna. Moguće je naime da neka od stranaka odbije provesti kompenzaciju u svojim ostalim poslovnim knjigama, ali to ne bi sprječavalo ostale stranke ugovora da kompenzaciju provedu, jer za to imaju valjanu pravnu osnovu, odnosno ugovor. Stranka koja ne bi provela promjenu izvrgavala bi se mogućim sankcijama koje joj se prema Zakonu o računovodstvu mogu izreći prvenstveno kao prekršajna sankcija.⁵²

8.3. Otpust duga

Otpust duga je izvanredni način prestanka obveznopravnog odnosa sporazumom između vjerovnika i dužnika u kojem dužnik izražava pristanak na izjavu vjerovnika o otpuštanju duga. Iako se na prvi pogled čini da bi dužniku bezuvjetno trebalo biti u interesu da mu se otpusti dug, u praksi ne mora uvijek biti tako. Motivi vjerovnika za otpustom ne moraju biti uvijek moralno ispravni, već mogu ići za time da otpustom duga zapravo našteti poslovnom ugledu dužnika i prikaže ga u poslovnom svijetu kao osobu koja redovito ne ispunjava svoje obveze. Time dužniku može biti pričinjena puno veća šteta nego što bi mu bio otpust duga.

Primjer 1. Trgovačko društvo BB spremo se kupiti trgovačko društvo CC i u fazi pregovaranja oko kupnje u poslovnom časopisu izade vijest da je BB-u jedan od njegovih vjerovnika otpustio dug. To bi moglo stvoriti dojam među vlasnicima CC-a da BB nema novca za kupnju CC-a, ako već nema novca za plaćanje drugim vjerovnicima, pa bi na temelju te vijesti mogli odustati od prodaje.

Primjer 2. Marko Horvat kao vjerovnik želi otpustiti dug Srećku Kovaču, iako zna da je isti zastario. Dužnik naime može uskratiti suglasnost na takav otpust duga, jer se vjerovnik ionako neće moći prisilnim putem naplatiti.

Stoga se za valjan otpust duga uvijek traži suglasnost dužnika.

Što se tiče opsega otpusta duga na strankama je da dogovore isti, što znači da se dug može otpustiti u cijelosti, ili se može otpustiti samo glavnica bez sporednih potraživanja, ili konačno samo sporedna potraživanja (npr. kamate ili ugovorna kazna), a glavnica se i dalje duguje.

⁵² Prema čl. 32. st. 1-10 novčanom kaznom u iznosu od 10.000,00 kuna do 100.000,00 kuna kaznit će se za prekršaj poduzetnik koji ne vodi poslovne knjige, ne sastavi knjigovodstvenu ispravu, ne sastavlja knjigovodstvene isprave sukladno odredbama ovoga Zakona, ne provjerava knjigovodstvene isprave prije unosa u poslovne knjige, ne čuva knjigovodstvene isprave u rokovima i na način sukladno odredbama ovoga Zakona, ne vodi poslovne knjige sukladno odredbama ovoga Zakona, ne otvori poslovne knjige sukladno odredbama ovoga Zakona, ne zaključi poslovne knjige sukladno odredbama ovoga Zakona, ne zaštititi poslovne knjige koje se vode na električnom mediju sukladno odredbama ovoga Zakona, ne čuva poslovne knjige u rokovima i na način sukladno odredbama ovoga Zakona.

8.4. Sjedinjenje (konfuzija)

Sjedinjenje ili konfuzija je izvanredni način prestanka obveznopravnog odnosa kada vjerovnik i dužnik postaju ista osoba. Sjedinjenjem obveza prestaje po naravi stvari jer nitko ne može biti sam sebi vjerovnik i dužnik, a za valjanost sjedinjenja nisu potrebne nikakve druge pretpostavke osim činjenice sjedinjenja tražbine i duga kod jedne osobe.⁵³

Do sjedinjenja među fizičkim osobama doći će u slučaju nasljeđivanja kada ostaviteljeva imovina prijeđe na nasljednika, a prethodno su jedan drugome bili vjerovnik i dužnik.

Kod pravnih osoba sjedinjenjem će prestajati obveze kod raznih statusnih promjena trgovačkih društava poput spajanja, pripajanja i podjele. Kod takvih promjena dolazi do prelaska tražbina i obveze s jednog subjekta koji prestaje na drugoga kojemu se prvi pripaja. Ako su prethodno jedan drugome nešto dugovali, odnosno potraživali, nastankom neke od statusnih promjena doći će do sjedinjenja duga u jednoj te istoj osobi pa će obveza prestati.

8.5. Nemogućnost ispunjenja (zbog okolnosti za koje dužnik ne odgovara)

Do prestanka obveznopravnog odnosa zbog nemogućnosti ispunjenja dolazi onda kada ispunjenje obveze nakon njezina nastanka postane objektivno nemoguće. Subjektivna nemogućnost ne utječe na prestanak obveznopravnog odnosa. Okolnosti koje mogu dovesti do nemogućnosti ispunjenja su različite, npr. prirodne sile (poplava, požar, potres, tsunami) ili odluke nadležnih tijela države (zabrane uvoza i izvoza određenih proizvoda).

Bez obzira na to koja okolnost dovodi do nemogućnosti ispunjenja, bitno je da za njezin nastanak dužnik ne odgovara. Teret dokazivanja da je takva nemogućnost nastupila neovisno o utjecaju dužnika je na njemu, što znači da će se on oslobođiti odgovornosti ako dokaže da je do nemogućnosti došlo zbog više sile, slučaja ili krivnje treće osobe.

Ovako opisana nemogućnost odnosi se na individualno određene stvari (npr. unikatni komad nakita izrađen za inauguraciju predsjednice države), gdje propašću takve stvari obveza prestaje, a ne stvara se ni obveza na naknadu štete. Situacija je drugačija kod generičkih stvari (stvari određene po rodu poput voća, vina, ulja i sl.), koje se uostalom smatraju zamjenjivima, gdje obveza ne prestaje čak i kad propadnu sve stvari koje dužnik drži kod sebe zbog okolnosti zbog kojih on ne odgovara.

⁵³ Gorenc, V. i sur., *op. cit.* u bilj. 24, str. 285.

8.6. Protek vremena, otkaz

Iako su obveznopravni odnosi po svom karakteru kratkotrajni pravni odnosi čijim se ispunjenjem ostvaruju ekonomski interesi njihovih subjekata, rok ispunjenja je čest dodatak takvim poslovima, čime se njihovo trajanje produžuje na određeno vrijeme. Istekom naznačenog roka prestaje i obveznopravni odnos.⁵⁴ Ako trajanje obveznog odnosa nije određeno, svaka ga strana može okončati otkazom.⁵⁵

Postupak otkazivanja započinje dostavom otkaza drugoj strani sudskim ili izvansudskim putem. U pravilu ne postoji ograničenje u vremenu u kojem se može dati otkaz. Jedina iznimka je otkazivanje u nevrijeme. Što je nevrijeme, određuje se od slučaja do slučaja, ali općenito se radi o šteti koja bi mogla nastati drugoj strani zbog toga što je obveznopravni odnos prestao.

Nakon što je otkaz dostavljen drugoj strani, počinje teći otkazni rok i protekom tog roka obveznopravni odnos prestaje. Stranke najčešće sporazumno određuju duljinu trajanja otkaznog roka, ali ako to ne bi bio slučaj, on će se odrediti zakonom ili običajem. Stranke mogu ugovoriti da će njihov odnos prestati i samom dostavom otkaza, bez određivanja ikakva otkaznog roka, ali to će najčešće biti u situacijama kada druga strana neuredno ispuni svoju obvezu pa ovako opisani otkaz bude sankcija za takvo ponašanje.

8.7. Smrt

Smrt, u pravilu, ne utječe na prestanak obveznopravnog odnosa, bez obzira na to radilo se o vjerovniku ili dužniku. Njihove obveze i potraživanja trenutkom smrti prelaze na njihove nasljednike i oni dalje odlučuju kako će se naslijedeni obveznopravni odnos razvijati. Međutim, ako se radi o strogo osobnim obvezama (npr. dužnik se obveže održati predavanje iz područja atomske fizike za koje je on neprijeporan autoritet u struci), tada smrću dužnika prestaje i obveznopravni odnos, jer nasljednik umrle osobe ne mora biti iste struke kao i njegov ostavitelj pa onda neće biti ni sposoban ispuniti tu obvezu.

⁵⁴ Iznimke su pravni poslovi kod kojih je ugovoreno ili zakonom određeno da se poslije isteka roka obvezni odnos produljuje za neodređeno vrijeme, ako ne bude pravovremeno otkazan (čl. 211. ZOO-a).

⁵⁵ Čl. 212. st. 1. ZOO-a

9. ZASTARA

Zastara je protek vremena nakon kojeg dužnik može uskratiti ispunjenje svoje obveze zbog pasivnog držanja vjerovnika od trenutka dospjelosti do proteka vremena određenog zakonom.⁵⁶

Kako se zastarom gubi mogućnost prisilnog ostvarenja tražbine, zastarom će dužnik i dalje dugovati ispunjenje svoje obveze, ali ga vjerovnik neće moći prisiliti na ispunjenje legalnim sredstvima državne prisile, tj. tužbenim zahtjevom. Smisao zastare je da s jedne strane upozori vjerovnika da bude aktivan u ostvarivanju svojih prava, jer će pasivnim držanjem (neutuženjem) izgubiti mogućnost prisilnog ostvarenja svoje tražbine. S druge strane, za dužnika bi bilo jako otegotno neograničeno vrijeme biti u iščekivanju hoće li ga vjerovnik pozvati na ispunjenje pa ga zakonodavac štiti nastupanjem zastare.

Zastara počinje teći prvog dana nakon dana dospjelosti, a nastupa kad protekne zakonom određeno vrijeme u kojem je vjerovnik mogao zahtijevati ispunjenje obveze, a to je istek posljednjeg dana konkretnog roka zastare.

O važnosti instituta zastare govori i činjenica da su odredbe o vremenu zastare prisilne naravi što znači da ih stranke međusobnim sporazumom ne mogu mijenjati.

9.1. Rokovi zastare

Rok zastare je vrijeme nakon čijeg proteka dužnik može uskratiti ispunjenje svoje obveze. Ovisno o tome iz kojeg pravnog posla nastaju obveze, različiti su i zastarni rokovi. Uobičajena je podjela zastarnih rokova na opće i posebne. Opći zastarni rok u hrvatskome obveznom pravu iznosi pet godina. On se primjenjuje u svim situacijama ako ZOO-om ili nekim drugim (posebnim) zakonom nije propisan poseban rok.

9.1.1. Jednogodišnji rok zastare

Jednogodišnji rok zastare je najkraći posebni rok i u tom roku zastarijevaju tražbine za isporuku struje, vode, plina, čistoće, RTV pretplate, pretplata na novine, časopise i sl. Ovako kratak rok predviđen je prvenstveno u korist dužnika, jer bi mu duži rok predstavljaо dodatan teret oko čuvanja računa koji dolaze svaki mjesec, ali i da se vjerovnik (davatelj usluge) što prije naplati.

⁵⁶ Gorenc, V. i sur., *op.cit.* u bilj. 24, str. 295.

9.1.2. Trogodišnji rok zastare

U trogodišnjem roku zastarijevaju:

- otplate u obrocima, koji dospijevaju godišnje ili u kraćim razdobljima (npr. kamate ili tražbina uzdržavanja)
- međusobne tražbine iz trgovackih ugovora o prometu robe i usluga, odnosno ugovora koje sklope trgovac i osoba javnog prava o prometu robe i usluga te tražbine naknade za izdatke učinjene u vezi s tim ugovorima. Takvi ugovori su ugovor o kupoprodaji, špediciji, trgovinskom zastupanju, komisiji, uskladištenju i sl.
- tražbine zakupnine i najamnine, bez obzira na to plaćaju li se povremeno ili u ukupnom iznosu
- tražbine naknade štete iz građanskog delikta (izvanugovorni odnos) pod uvjetom da je oštećena osoba saznala i za štetnika i obujam, odnosno visinu štete.⁵⁷

9.1.3. Desetogodišnji rok zastare

U roku od deset godina zastarijevaju sve tražbine koje su utvrđene pravomoćnom sudskom odlukom ili odlukom drugoga nadležnog tijela javne vlasti, ili nagodbom pred sudom ili drugim nadležnim tijelom, odnosno javnobilježničkim aktom pa i one za koje zakon predviđa kraći rok zastare.⁵⁸ Kod ovog roka nije bitno iz kojeg je odnosa obveza nastala i koliki je zastarni rok za takvu obvezu. To je ujedno i najdulji posebni rok zastare, ali s obzirom na subjekte koji donose ovakve odluke i njihov autoritet koji uživaju u društvu, opravdano je propisan kao najdulji rok.

9.2. Zastoj zastare

Tijekom trajanja zastare ili čak i prije nego što ona počne teći mogu nastati neke okolnosti koje znatno mogu utjecati na daljnji tijek zastare. Takve okolnosti su one koje dovode do zastaja zastare i prekida zastare.

Zastoj zastare je nastup takvih okolnosti zbog koji zastara uopće ne može početi teći ili već započeta zastara zastaje sve dok te okolnosti ne otpadnu. Nakon što takve okolnosti otpadnu, zastara se nastavlja, a proteklo vrijeme uračunava u zastarni rok. Npr. dvije osobe sklope ugovor o najmu stana i nakon nekog vremena najmoprimec prestane plaćati najamninu. Od tog trenutka počinje teći zastarni rok od tri godine. Međutim, ako te dvije osobe u međuvremenu sklope brak, zastarni rok od tri godine zastaje sve dok i ako takva okolnost otpadne. Ako te osobe nakon šest godina razvrgnu bračnu zajednicu, zastara nastavlja teći, a prethodno se vrijeme uračunava.

⁵⁷ Ovako određen rok naziva se subjektivni rok jer je osim (objektivne) činjenice nastanka štete potrebno saznati i identitet počinitelja takve štete (štetnika) i on iznosi, kako je gore navedeno, tri godine. Za istu tražbinu predviđen je i dulji, krajnji (objektivni) rok koji iznosi pet godina. Međutim, objektivni rok počinje teći od trenutka nastanka štete bez obzira na to jesmo li saznali identitet počinitelja (štetnika).

⁵⁸ Čl. 233. st. 1. ZOO-a

Do zastoja zastare dovode sljedeći odnosi:

1. između bračnih i izvanbračnih drugova dok ta zajednica postoji
2. između roditelja i djece dok traje roditeljsko pravo
3. između štićenika i skrbnika
4. za vrijeme mobilizacije, u slučaju neposredne ratne opasnosti ili rata za tražbine osoba na vojnoj dužnosti
5. za tražbine koje imaju osobe zaposlene u tuđem kućanstvu prema poslodavcu ili članovima njegove obitelji koji zajedno s njim žive, sve dok taj odnos traje.

9.3. Prekid zastare

Prekid zastare je nastup takvih okolnosti zbog kojih se ona prekida i teče iznova, dok se prethodno vrijeme ne uračunava. Do prekida zastare dovode dvije radnje dvaju subjekata: priznanje duga od strane dužnika i podnošenje tužbe od strane vjerovnika.

Dužnik može priznati dug izričito, primjerice usmenom ili pisanom izjavom, ali može to učiniti i neizravno na način da plati dug, kamate ili da osiguranje.

Vjerovnik prekida zastaru podnošenjem tužbe, ali i svakom drugom radnjom poduzetom protiv dužnika pred sudom ili drugim nadležnim tijelom radi utvrđivanja, osiguranja ili ostvarenje tražbine.⁵⁹ Za radnju vjerovnika traži se visok stupanj formalnosti njegove radnje pa samo pozivanje dužnika da ispuni obvezu ili slanje opomene ili obavijest o nepodmirenju dugovanja nema učinke prekida zastare. Kako bi se spriječilo da vjerovnik bezrazložnim pokretanjem parničnog ili nekog drugog postupka izazove prekid zastare i sve pravne posljedice iste, a da za to nema opravdanog razloga, zakonodavac je propisao da se u slučajevima u kojima je do prekida zastare došlo podnošenjem tužbe ili drugom vjerovnikovom radnjom poduzetom protiv dužnika pred sudom ili drugim nadležnim tijelom pa tužba kasnije bude odbačena ili odbijena, ili vjerovnik sam odustane od tužbe, smatra da do prekida zastare nije nikad ni došlo.

⁵⁹ Čl. 241. ZOO-a

10. SREDSTVA POJAČANJA UGOVORA

Sredstva pojačanja ugovora služe da bi pojačala ugovornu disciplinu među strankama i odgovorila ih od neopravdanog odustanka od ugovora. Iako se na prvi pogled čini da se njima olakšava izlazak iz obveznog odnosa, jer plaćanjem određenog iznosa stranke prestaju biti u obveznom odnosu, u stvarnosti to nije tako. Upravo će plaćanje dodatnog iznosa izvan glavne obveze odvlačiti stranke od pomisli da na taj način okončaju svoj odnos. Sredstva pojačanja ugovora su:

1. ugovorna kazna
2. kapara
3. odustatnina
4. založno pravo
5. pravo zadržanja.

10.1. Ugovorna kazna

Ugovorna kazna je iznos novca ili druga materijalna korist koju dužnik duguje vjerovniku u slučaju:

1. neispunjena
2. neurednog ispunjenja i
3. zakašnjenja u ispunjenju obveze.

Kako je strankama, nakon što su sklopile ugovor glavni cilj da isti bude i ispunjen, a svjesne kako postoji mogućnost da dužnik na vrijeme ne ispuni, neuredno je ispuni ili uopće ne ispuni svoju obvezu, stranke se žele zaštiti od eventualnog nastanka štete ugovaranjem ugovorne kazne. Time je olakšana pozicija vjerovnika jer ne mora voditi dugotrajan sudski postupak dokazivanja štete, nego samo dokazuje činjenicu neispunjena, neurednog ispunjenja ili zakašnjenja. Osim toga, ugovorna kazna potiče dužnika na pravovremeno i valjano ispunjenje obveze, jer mu u suprotnom prijeti plaćanje ugovorne kazne, a vjerovniku osigurava lakšu naplatu za prouzročenu štetu.

Međutim, nastanak stvarne štete ne utječe na isplatu ugovorne kazne jer vjerovnik ima pravo na nju, ako je ugovorena, čak i kad stvarna šteta ne nastane, odnosno ima pravo na nju kad iznos ugovorne kazne premašuje iznos štete koju je vjerovnik pretrpio.⁶⁰

Ugovaranje ugovorne kazne stvar je sporazuma stranaka pa se tako i način njezina određivanja prepušta strankama. Ona može biti određena u apsolutnom iznosu (npr. u slučaju zakašnjenja, neispunjena ili neurednog ispunjenja dužnik je dužan isplatiti

⁶⁰ Čl. 355. st. 1. ZOO-a

ugovornu kaznu u visini od 70 000,00 kn), u postotku (npr. 10 % od ukupne cijene radova) i za svaki dan zakašnjenja (100 kn za svaki dan zakašnjenja ili 0,3 % od ukupne cijene za svaki dan zakašnjenja).

10.1.1. Prava vjerovnika kada je ugovorena ugovorna kazna

Vjerovnikova prava na ugovornu kaznu različito su određena ovisno o tome za koji je slučaj ona ugovorena.

Kada je ugovorna kazna ugovorena za slučaj neispunjerenja, vjerovnik može tražiti ili ispunjenje obveze ili ugovornu kaznu. Ovako, alternativno postavljen zahtjev proizlazi iz same naravi stvari jer je ugovorna kazna baš i ugovorena za neispunjerenje. Npr. stranke ugovore ugovornu kaznu za slučaj neispunjerenja obveze iz ugovora o kupoprodaji, konkretno predaje 100 automobila koji su predmet tog ugovora. Ako dužnik ne isporuči tih 100 automobila, vjerovnik ima pravo na ugovornu kaznu, ali samo primanje ugovorne kazne isključuje isporuku automobila.

Situacija je drugačija kada je ugovorna kazna ugovorena za zakašnjenje, odnosno neuredno ispunjenje. Tada je dužnik dužan i ispuniti obvezu i platiti ugovornu kaznu za zakašnjenje u ispunjenju, odnosno neuredno ispunjenje. Npr. stranke ugovore ugovornu kaznu za zakašnjenje u isporuci broda. Ako dužnik ne isporuči brod u dogovorenom roku, on će plaćati ugovornu kaznu za zakašnjenje, ali će pored toga i dalje dugovati isporuku broda.

10.1.2. Obilježja ugovorne kazne

Ugovorna kazna je akcesorna u odnosu na glavnu obvezu uz koju se ugovara, a to znači da ona prati njezinu pravnu sudbinu. Npr. ako sud utvrdi da je glavna obveza iz ugovora u kojoj se nalazi odredba o ugovornoj kazni ništetna, i ugovorna kazna bit će ništetna. Za ugovornu kaznu nije propisan poseban oblik, ali mora pratiti oblik koji je propisan za ugovor iz kojeg nastaje glavna obveza.

Ugovorna kazna ne može biti ugovorena za plaćanje novčanih obveza jer je za takve obveze predviđeno plaćanje zateznih kamata.

10.2. Kapara

Kapara je određen iznos novca ili količina drugih zamjenjivih stvari koje jedna strana daje drugoj u trenutku sklapanja ugovora kao znak da je ugovor sklopljen i kao sigurnost da će se obveza ispuniti. Njezina je funkcija dvostruka: ona je sredstvo pojačanja ugovora, ali i dokaz da je ugovor sklopljen. Svaki ugovor sklopljen uz davanje kapare postaje realan ugovor, što je iznimka u hrvatskome obveznom pravu. Naime, većina

ugovora je konsenzualna, što znači da nastaju u trenutku suglasnosti volja ugovaratelja, a ne predajom predmeta ugovora. Kao i kod ugovorne kazne i kapara je akcesorna što znači da prati sudbinu glavne obveze.

Posljedice neispunjena ugovora u kojem je ugovorena kapara različito su određene prema tome koja je od stranaka odgovorna za neispunjena ugovora.

Kada je za neispunjena odgovorna strana koja je dala kaparu, druga strana može tražiti:

1. ispunjenje (ako je još moguće) ili
2. naknadu štete, a kaparu uračunati u naknadu štete ili vratiti, ili
3. zadovoljiti se primljenom kaparom.

Kada je za neispunjena odgovorna strana koja je primila kaparu, druga strana može tražiti:

1. ispunjenje ugovora (ako je to još moguće) ili
2. naknadu štete i vraćanje kapare ili
3. tražiti vraćanje dvostrukе kapare.

10.3. Odustatnina

Odustatnina je određen iznos novca ili drugih zamjenjivih stvari koje jedna strana daje drugoj, ili obje međusobno kao mogućnost odustanka od ugovora. Može se ugovoriti prilikom sklapanja ugovora kao jedna od njegovih odredaba ili kasnije kao dodatak ugovoru. Razlozi za ugovaranje odustatnine mogu biti različiti, najčešće zbog promjena na tržištu koje mogu nastati od trenutka sklapanja ugovora do njegova ispunjenja pa tako razlog za odustanak od ugovora može biti pronalazak puno boljeg kupca od prethodnoga. Smisao ugovaranja odustatnine je mogućnost jednostranog raskida ugovora uz davanje određenog iznosa novca ili drugih zamjenjivih stvari.

Strana koja se namjerava koristiti odustatninom dužna je dati izjavu da odustaje od ugovora i istovremeno s tim predati iznos odustatnine drugoj strani. Pravo na odustajanje od ugovora može se iskoristiti sve dok ne protekne rok za ispunjenje obveze, ili dok strana u čiju je korist ugovorena odustatnina ne počne ispunjavati svoje obveze iz ugovora ili primati ispunjenje od druge strane.

Iako između odustatnine i kapare kao sredstava pojačanja ugovora ima nekih sličnosti, pogotovo zato što se kapara može ugovoriti i kao odustatnina, kako to ne bi stvaralo nejasnoću, nabrojiti ćemo neke razlike:

1. kapara se daje u trenutku sklapanja ugovora, a odustatnina samo obećava;

2. kapara se gubi ili se vraća u dvostrukom iznosu kad protekne rok za ispunjenje, a odustatnina se plaća prije nego nastupi dospjelost;
3. kaparom ugovor postaje realan, dok odustatnina ne utječe na pretvaranje konsenzualnog u realni ugovor;
4. prava u vezi s kaparom može zahtijevati strana koja nije kriva za neispunjene, dok kod odustatnina krivnja ne igra značenje za odustanak od ugovora.

Sličnost između kapare i odustatnina vidljiva je u institutu kapare kao odustatnina kod kojeg se ugovaranjem i davanjem kapare ugovara mogućnost odustanka od ugovora. Tada krivnja za neispunjene ne utječe na korištenje prava na kaparu kao odustatnina. Dakle, ako odustane strana koja je dala kaparu, ona gubi kaparu, a ako odustane strana koja je primila kaparu, vraća je u dvostrukom iznosu.⁶¹

10.4. Pravo zadržanja

Pravo zadržanja je ovlaštenje vjerovnika da dužnikovu stvar, koja se nalazi u njegovim rukama, zadrži do ispunjenja tražbine te da se ako ispunjenje izostane, naplati iz njezine vrijednosti.⁶² Pravo zadržanja ima dvojaku funkciju. Ono je prvenstveno sredstvo prisile jer djeluje na dužnika da ispuni svoju obvezu, ako ne želi da stvar koju vjerovnik drži ne bude prodana. S druge strane, ono je sredstvo kojim se ispunjava obveza koja je osigurana pravom zadržanja.

Predmet prava zadržanja je pokretna stvar koja je u vjerovnikov posjed došla na zakonit način. Vjerovnik ima pravo koristiti se ovim sredstvom osiguranja tek po dospjelosti obveze, a iznimno i prije ako je dužnik postao nesposoban za plaćanje.

Iako između prava zadržanja i založnog prava postoje neke sličnosti, oni se razlikuju u sljedećem:

1. pravo zadržanja prestaje gubitkom faktične vlasti na stvari (posjed), a založno pravo ne prestaje;
2. pravo zadržanja je neprenosivo, založno pravo je prenosivo;
3. pravo zadržanja nastaje na temelju zakona, a založno pravo u pravilu nastaje ugovorom.

Način na koji dužnik može izbjegći prodaju stvari na kojoj vjerovnik ima pravo zadržanja jest da vjerovniku ponudi odgovarajuće osiguranje (zadužnicu, bankarsku garanciju i sl.) njegove tražbine, u kojem slučaju mu je vjerovnik dužan vratiti njegovu stvar.

⁶¹ Čl. 307. st. 2. ZOO-a

⁶² Klarić, P.; Vedriš, M., *op. cit.* u bilj. 7, str 433.

ZOO je u nekoliko situacija predvidio mogućnost korištenja pravom zadržanja. Tako ugostitelj u ugovoru o ugostiteljskoj ostavi ima pravo zadržanja stvari koje je gost unio u ugostiteljski objekt do potpune naplate tražbine za smještaj i ostale usluge (čl. 742. ZOO-a), najmoprimac nad stvarima najmodavca koje je unio u stan (čl. 565. ZOO-a), izvođač radi osiguranja naplate naknade za rad i naknade za utrošeni materijal te ostalih tražbina po osnovi ugovora o djelu (čl. 618. ZOO-a) te trgovinski zastupnik na iznosima što ih je naplatio za nalogodavca po njegovu ovlaštenju i na svim nalogodavčevim stvarima koje je u vezi s ugovorom primio od nalogodavca ili od nekog drugog (čl. 826. ZOO-a).

10.5. Založno pravo

Založno pravo je ograničeno stvarno pravo na pojedinačno određenoj stvari ili njezinu idealnom dijelu, koje ovlašćuje svog nositelja (založnog vjerovnika) da se naplati iz njezine vrijednosti ako mu dužnik ne bi o dospjelosti ispunio obvezu, a njezin svagdašnji vlasnik (založni dužnik) dužan je to trpjeti.⁶³ Za razliku od svih prije navedenih sredstava osiguranja, založno pravo je stvarno pravo i ono je regulirano odredbama ZV-a.

Predmet založnog prava je zalog, a on može biti pojedinačno određena pokretna ili nepokretna stvar koja se može unovčiti, kao i idealni dio stvari te pojedinačno određeno imovinsko pravo koje je prikladno da se vjerovnik iz njega namiri. Založno pravo nastaje na temelju:

1. ugovora
2. sudske odluke i
3. zakona.

Dobrovoljno (ugovorno) založno pravo je najčešći način nastanka založnog prava. Kako samo ime govori, temelj nastanka mu je ugovor, odnosno sporazum stranaka. Takvim sporazumom obvezuje se dužnik ili čak netko treći (zalogodavac) predati vjerovniku određenu pokretnu stvar u zalog ili mu dopustiti da upiše založno pravo u zemljишne knjige kao teret na nekretnini, ili mu prenijeti neko pravo radi osiguranja tražbine. S druge strane, vjerovnik se obvezuje primljenu stvar čuvati i nakon prestanka tražbine čijem je osiguranju služila vratiti je, ili omogućiti brisanje založnog prava iz zemljишne knjige, ili vratiti natrag pravo.

Založni ugovor je osnova stjecanja založnog prava, ali da bi se ono stvarno steklo, potrebno je izvršiti dodatne radnje.

Za pokretne stvari potrebno je predmet zalogu predati u posjed vjerovniku. Npr. kao sredstvo osiguranja ugovora o zajmu između dvije fizičke osobe, dužnik sklapa založni

⁶³ Detaljnije o založnom pravu vidjeti čl. 297.-353. ZV-a

ugovor s vjerovnikom o predaji svojega automobila u zalog, ali učinci tog ugovora nastaju tek kada dužnik predaje vjerovniku u posjed taj automobil.

Za nekretnine je potrebno izvršiti upis u knjižbe založnog prava na nekretnini kao tereta (hipoteza). Npr. Damir je uzeo kredit za kupnju stana kod Splitske banke d.d. u iznosu od 120 000,00 eura u kunskoj protuvrijednosti i kao sredstvo osiguranja da će taj kredit biti vraćen dopustio da Splitska banka d.d. kao vjerovnik uknjiži na tom stanu teret u iznosu od 120 000,00 eura u kunskoj protuvrijednosti.

Na pravu se dobrovoljno založno pravo stječe na različite načine ovisno o vrsti prava pa se tako na vrijednosnim papirima stječe predajom papira u posjed vjerovniku, ili založnim indosamentom ili cesijom. Ako se radi o nematerijaliziranim vrijednosnim papirima (npr. dionice), založno pravo se stječe upisom u upisnik koji se vodi kod Središnje depozitarne agencije (SDA). Osim tog načina stjecanja založnog prava na određenim pravima je način stjecanja upis u Upisnik sudskih i javnobilježničkih osiguranja.

Sudsko založno pravo može nastati na dva načina: kao dobrovoljno sudsko založno pravo, gdje je osnova nastanka sporazum stranaka sklopljen u obliku sudskog zapisnika, i kao prisilno sudsko založno pravo, koje se osniva na temelju odluke suda u postupku prisilnog osiguranja tražbine. Osnova nastanka prisilnoga sudskog založnog prava je rješenje o ovrsi, a način stjecanja ovisi o tome što je predmet zaloge.

Na pokretninama se prisilno sudsko založno pravo stječe upisom u sudski pljenidbeni popis. Ako se radi o gotovom novcu, dragocjenostima i pokretninama veće vrijednosti, one se predaju u sudski polog.

Na nekretninama se prisilno sudsko založno pravo stječe u knjižbom založnog prava u zemljišnoj knjizi.

Postupak stjecanja prisilnoga sudskog založnog prava na pravu ovisi o tome o kojoj se vrsti prava radi pa se tako na tražbini stječe pljenidbom dužnikove (ovršenikove) tražbine koja se smatra izvršenom dostavom rješenja o ovrsi ovršenikovu dužniku. Npr. Ana je radnica društva Konzum d.d. i ujedno dužnik Splitske banke d.d. po osnovi ugovora o stambenom kreditu. Kako nakon nekog vremena nije mogla izvršavati svoje obveze (otplaćivati kredit) prema Splitskoj banci, banka je pokrenula ovršni postupak protiv nje i zaplijenila dio njezine plaće. Kako bi ta pljenidba bila uspješna, nužno je Aninu (ovršenikovu) dužniku (Konzum d.d. dužan je isplatiti plaću) dostaviti rješenje o ovrsi u kojem mu se zabranjuje isplata plaće.

Kad se radi o materijaliziranome vrijednosnom papiru, pljenidba novčane tražbine iz tog papira vrši se oduzimanjem vrijednosnog papira od ovršenika i njegovom predajom sudu ili javnom bilježniku, a ako se radi o nematerijaliziranom vrijednosnom papiru, sudska založno pravo stječe se dostavom rješenja o ovrsi Središnjoj depozitarnoj agenciji (SDA). Na dionici koja glasi na ime založno pravo se stječe dostavom rješenja o pljenidbi dioničkom društvu.

Zakonsko založno pravo nastaje onog trenutka kad se za to ispune zakonom određene prepostavke. U ZOO-u na više je mesta propisano zakonsko založno pravo u korist određenih subjekata. Tako najmodavac ima založno pravo na stvarima najmoprimeca koje je unio u stan za dužnu najamninu i ostale tražbine iz ugovora o najmu. Isto tako založno pravo imaju prijevoznici (čl. 692. ZOO-a), skladištari (čl. 750. ZOO-a), nalogoprimeci (čl. 777. ZOO-a), komisionari (čl. 800. ZOO-a) i otpremnici - špediteri (čl. 868. ZOO-a).

Bez obzira na to na koji je način nastalo založno pravo, vjerovnik i dužnik imaju određene ovlasti i dužnosti za čitavo vrijeme njegova trajanja. One se odnose na pravo na posjed stvari, korištenje, ubiranje plodova i čuvanje stvari.

Ako se tražbina koja je osigurana zalogom ne ispuni o dospijeću, založni vjerovnik je ovlašten ostvarivati svoje pravo na namirenje te tražbine iz vrijednosti zaloga. Iako je smisao prodaje zaloga prvenstveno namiriti vjerovnika, jer mu dužnik o dospijeću nije ispunio tražbinu, prilikom namirenja potrebno je voditi računa i o interesima dužnika. Vjerovnik provodi prodaju putem suda, a samo iznimno izvansudskom prodajom. Eventualni višak koji ostane od prodaje dužan je vratiti dužniku, a ako iznos koji dobije od prodaje nije dostatan za namirenje tražbine, vjerovnik se može namiriti iz preostale imovine dužnika.

Založno pravo prestaje na jedan od sljedećih načina:

1. propašću zaloge
2. prestankom tražbine
3. odreknućem založnog vjerovnika
4. ovršnom prodajom zaloga.

10.6. Zatezne kamate

Zatezne kamate su sredstvo pojačanja ugovora, odnosno ugovorne discipline među strankama, jer se zakašnjnjem u ispunjenju glavne obveze javlja akcesorna (sporedna) obveza na plaćanje zateznih kamata. Za razliku od ugovorne kazne koja se ugovara kod nenovčanih obveza, zatezne kamate teku kod zakašnjnjena u ispunjenju (plaćanju) novčanih obveza. Nije ih potrebno ugovarati, jer one teku po zakonu čim se za to stvore prepostavke, a to je dužnikovo zakašnjnjene.

Stopu zateznih kamata određuje zakonodavac u čl. 29. st. 2. ZOO-a i to na način da propisuje različite stope ovisno o tome radi li se o odnosima iz trgovackih ugovora i ugovora između trgovca i osoba javnog prava, ili ostalih odnosa te vezujući stopu zateznih kamata uz prosječne kamatne stope na stanja kredita odobrenih na razdoblje dulje od godine dana nefinancijskim trgovackim društvima izračunane za referentno razdoblje koje prethodi tekućem polugodištu.⁶⁴

Tako je za odnose iz trgovackih ugovora i ugovora između trgovca i osoba javnog prava stopa zatezne kamate određena uvećanjem prosječne kamatne stope na stanje kredita odobrenih na razdoblje dulje od godine dana nefinancijskim trgovackim društvima izračunane za referentno razdoblje koje prethodi tekućem polugodištu te uvećana za pet postotnih poena,⁶⁵ dok se za ostale odnose ta stopa uvećava za tri postotna poena.⁶⁶

Iako stopu zatezne kamate određuje zakonodavac prema gore navedenim pravilima, u odnosima između trgovaca i osoba javnog prava dopušteno je ugovoriti i drukčiju stopu zateznih kamata. Prema tome, zatezne kamate mogu biti i zakonske i u određenim slučajevima ugovorne zatezne kamate. Stranke su ipak ograničene u određivanju visine⁶⁷ te stope jer je ona limitirana na način da ne smije biti viša od stope zatezne kamate za te odnose uvećane za tri četvrtine te stope.⁶⁸

Zabrana anatocizma

Anatocizam ili kapitalizacija kamata znači pretvaranje obračunanih kamata u glavnicu tako da na tu novu glavnicu teku nove kamate. Anatocizam je načelno zabranjen te nije dozvoljeno na dospjele, a neisplaćene zatezne kamate obračunavati zatezne kamate.⁶⁹

Iznimka su tzv. procesne kamate, odnosno kamate koje teku na iznos neisplaćenih kamata za koje je na sudu podnesen zahtjev za njihovu isplatu.⁷⁰ Radi se o situaciji da su se kamate trenutkom utuženja osamostalile i zapravo postale "nova glavnica" na koju sada teku zatezne kamate od dana kada je sudu podnesen zahtjev za njihovu isplatu.

⁶⁴ Prosječnu kamatnu stopu na stanja kredita odobrenih na razdoblje dulje od godine dana nefinancijskim trgovackim društvima izračunane za referentno razdoblje koje prethodi tekućem polugodištu utvrđuje Hrvatska narodna banka i dužna ju je svakoga 1. siječnja i 1. srpnja objaviti u Narodnim novinama. Referentno razdoblje za objavu na dan 1. siječnja obuhvaća razdoblje od 1. svibnja do 31. listopada, a referentno razdoblje za objavu na dan 1. srpnja obuhvaća razdoblje od 1. studenoga do 30. travnja (čl. 29. st. 8. i 9. ZOO-a). U Narodnim novinama br. 140/2015 objavljena je prosječna kamatna stopa za referentno razdoblje od 1. svibnja 2015. do 31. listopada 2015., a ona iznosi 5,05 %.

⁶⁵ Prema trenutačno važećoj prosječnoj kamatnoj stopi na stanje kredita odobrenih na razdoblje dulje od godine dana nefinancijskim trgovackim društvima, stopa zatezne kamate za ove odnose iznosila bi 10,05 % (5,05 % + 5 %).

⁶⁶ Prema trenutačno važećoj prosječnoj kamatnoj stopi na stanje kredita odobrenih na razdoblje dulje od godine dana nefinancijskim trgovackim društvima, stopa zatezne kamate za ove odnose iznosila bi 8,05 % (5,05 % + 3 %).

⁶⁷ Prema trenutačno važećoj stopi zakonske zatezne kamate u odnosima između trgovaca i osoba javnog prava stopa ugovorne zatezne kamate mogla bi iznositi maksimalno 17,66 % (10,05 % + 7,61 %).

⁶⁸ Čl. 26. st. 2. ZOO-a

⁶⁹ Čl. 31. st. 1. ZOO-a

⁷⁰ Čl. 31. st. 2. ZOO-a

Npr. dužnik je pored glavnice od 10 000,00 kn dugovao i zatezne kamate za određeno vremensko razdoblje u iznosu od 7 589,14 kn. Dužnik je podmirio iznos glavnice u cijelosti, ali ni nakon nekoliko poziva vjerovnika da isplati i iznos zateznih kamata, on to nije učinio. Stoga vjerovnik pokreće ovrhu i od trenutka pokretanja tog postupka pred sudom na neisplaćene kamate (7 589,14 kn) teku nove zatezne kamate sve do isplate.

11. SKLAPANJE UGOVORA

Postupak sklapanja ugovora pretpostavlja niz radnji koje je potrebno obaviti kako bi došlo do nastanka ugovora. Neke od tih radnji poput vođenja pregovora i sklapanja predugovora nisu nužne, ali se često zbog složenosti ugovora koji se sklapaju javljaju kao dodatak sklapanju ugovora. S druge strane, bez ponude i njezina prihvata od strane ponuđenika ni u kojem slučaju ne može nastati ugovor.

11.1. Pregovori

Pregovori su međusobna razmjena podataka, stajališta i mišljenja pregovaratelja ili njihovih zastupnika o budućem obveznom ugovoru koji namjeravaju sklopiti. Nisu nužna faza za sklapanje ugovora, nego se primjenjuju u postupku sklapanja složenijih ugovora kao kod npr. ugovora o građenju, koncesijama, investicijskim ulaganjima, konzorciju i sl. Ponekad oni znaju biti po naravi stvari potpuno eliminirani, jer poneki ugovori isključuju mogućnost pregovaranja o odredbama ugovora, npr. adhezijski ugovori ili ugovori po pristupu. Smisao pregovora je da se pregovaratelji upoznaju s potencijalnim suugovarateljem, s činjenicama u vezi s budućim ugovorom, da ispituju solventnost i planove drugog pregovaratelja.

Pregovori koji prethode sklapanju ugovora ne obvezuju te svaki od pregovaratelja, bez obzira na uloženi trud i vrijeme, može prekinuti pregovore kad god hoće. Time je još jednom potvrđeno jedno od temeljnih načela obveznog prava izraženo kroz autonomiju volje stranaka (da stranke same odlučuju hoće li, s kim i u kojem sadržaju sklopiti ugovor) koje pregovarateljima daje slobodu sklapanja ugovora, ali i prekidanje istih u visokoj fazi.

Iznimka je predviđena u situaciji kada je koja od strana ušla u pregovore ili prekinula iste suprotno načelu savjesnosti i poštenja (npr. ako uđe u pregovore bez prave namjere da s tom stranom sklopi ugovor) te je tada odgovorna za štetu prouzročenu drugoj strani. Dokazivanje nepostojanja namjere sklapanja ugovora u trenutku početka pregovora poprilično je teško pa će oštećeni pregovaratelj morati dokazati da npr. druga strana nije registrirana za djelatnost u koju spada ugovor o kojem se pregovaralo ili je insolventna da bi ispunila ugovor o kojem se pregovaralo.

Kako u tijeku pregovaranja pregovaratelji međusobno omogućuju pristup povjerljivim podatcima i obavijestima, i bez obzira na to je li nakon pregovora sklopljen ugovor, strana koja je dobila povjerljive obavijesti ne smije ih učiniti dostupnima trećima niti se

sama njima koristiti. Kada bi to jedna strana učinila, druga bi mogla tražiti naknadu štete (ne i izmaklu dobit) ili predati sve koristi koje je tom povredom ostvarila.

Tijekom trajanja pregovora svaka strana ima nekakve troškove oko priprema za sklapanje ugovora koje snosi samostalno (npr. troškovi dopisivanja, putovanja, angažiranja stručnjaka, zastupnika i sl.), ali i zajedničke troškove (troškovi javnog bilježnika, sudske pristojbe, troškovi posrednika i sl.) koje strane snose na jednake dijelove.

11.2. Ponuda

Ponuda je prijedlog za sklapanje ugovora učinjen određenoj osobi (individualna ponuda) koji sadrži sve bitne sastojke ugovora tako da se njegovim prihvaćanjem može sklopiti ugovor.

Iako je pravilo da se ponuda šalje točno određenoj osobi, ona se može uputiti i neodređenom broju ljudi (opća ponuda). Također općom ponudom smatraju se npr. formularni ugovori pod uvjetom da sadrži sve bitne sastojke ugovora. Općom ponudom će se smatrati i svako isticanje robe s naznakom cijene⁷¹.

Međutim, razno oglašavanje tiskom, letcima, elektroničkim putem ili slanje kataloga, cjenika, brošura, tarifa i sl. ne smatra se ponudom, nego prijedlogom da se učini ponuda pod objavljenim uvjetima. U tim slučajevima nedostaje namjera da se sklopi ugovor i upravo ta namjera razlikuje ponudu od reklame. Međutim, ako neka od osoba kojoj je stigao neki od navedenih oblika oglašavanja izrazi ponudu, pošiljatelj reklame dužan je prihvatići. Ako ju ne prihvati bez opravdanog razloga, odgovara ponuditelju za štetu koju je zbog neprihvaćanja ponude pretrpio. Npr. Diskont pića Feniks dostavio je u poštanske sandučiće građana letak s vikend akcijom na određeni assortiman dalmatinskih vina po jako povoljnim cijenama. Akcija traje tri dana, odnosno od petka do nedjelje, i u tom se roku vina mogu kupiti po povoljnim cijenama. Kada bi Feniks tijekom tih tri dana povisio cijene pa one ne bi više odgovarale onima iz letka, odgovarao bi za štetu onima koji bi ih željeli kupiti po cijeni iz letka.

Svaka ponuda ima ograničeno vrijeme do kada važi. Ne može se naime očekivati od nekoga da čeka odgovor na ponudu nekoliko godina, pod uvjetima objavljenima u toj ponudi. Stoga je ponuditelj vezan ponudom do isteka roka koji je u njoj naznačio. Kada je ponuda učinjena odsutnoj osobi i u njoj nije određen rok za prihvatu, ponuditelj je vezan tom ponudom, odnosno ponuda obvezuje za ono vrijeme koje je redovito potrebno da ponuda stigne ponuđeniku, da je on razmotri, o njoj odluči i da odgovor o prihvaćanju stigne ponuditelju. U praksi je taj rok obično osam dana.

⁷¹ Čl. 225. ZOO-a

Ponuditelj može opozvati svoju ponudu, ali to mora učiniti prije nego što ponuda stigne ponuđeniku ili najkasnije istodobno sa stizanjem ponude ponuđeniku. To će najčešće biti na način da se za opoziv koristi bržim sredstvom slanja od onoga kojim je poslao ponudu. Npr. ponudu pošalje poštom, a potom faksom ili elektroničkom poštom pošalje opoziv te iste ponude.

11.3. Prihvat

Prihvat ponude je pozitivno očitovanje volje one strane (ponuđenika) kojoj je ponuda poslana. Ponuda je prihvaćena kada ponuditelj primi izjavu ponuđenika da prihvata ponudu. Za razliku od ponude koja se nikada ne može učiniti konkludentnom radnjom, prihvat može npr. na način da ponuđenik plati cijenu za ponudenu stvar, a da prethodno izričito ne izjavi prihvaćanje ponude. Međutim, potpuno pasivno držanje ponuđenika (šutnja) ne dovodi do prihvata ponude.

Od tog pravila ipak su stvorene iznimke pa se tako šutnja smatra prihvatom u sljedećim situacijama:

1. ako ponuđenik stoji u stalnoj poslovnoj vezi s ponuditeljem glede određene robe (smatra se da je ponuđenik prihvatio ponudu ako je nije odmah ili u otvorenom roku odbio, što znači da je ugovor sklopljen kada ponuda stigne ponuđeniku);
2. ako se osoba obvezala izvršavati tuđe naloge ili joj to spada u poslovnu djelatnost (špediter, odvjetnik, posrednik itd.);
3. kod kupnje na pokus, prešutne obnove nekih ugovora poput najma ili zakupa.

Kao i ponuda i prihvat ponude može se povući pa na taj način izbjegći nastanak ugovora, ali prihvat je opozvan samo ako ponuditelj primi izjavu o povlačenju prije izjave o prihvatu ili najkasnije istodobno s njom. O načinu na koji će to obaviti, rekli smo kod opoziva ponude pa i ovdje vrijedi isto.

Postoje dvije situacije kod prihvata ponude koje mogu izazvati nesporazum oko toga je li ponuda prihvaćena ili ne. U obje situacije nije riječ o prihvatu, nego o postavljanju nove ponude (kontraponuda).

Prva situacija je prihvat ponude s prijedlogom da se ona izmijeni, koji se smatra novom ponudom. Npr. Autokuća Tomić poslala je ponudu određenoj osobi u kojoj prodaje automobil marke BMW za iznos od 212 000,00 kn. Osoba kojoj je ponuda poslana (ponuđenik) u prihvatu navodi da prihvata ponuđeni automobil za 200 000,00 kn. Kako je vidljivo iz primjera, ponuda je izmijenjena u dijelu koji se odnosi na cijenu proizvoda, što znači da ona nije prihvaćena, nego je ponuđenik poslao novu ponudu svom prijašnjem

ponuditelju (Autokući Tomić) pa bi ugovor nastao tek kada bi novi ponuđenik (Autokuća Tomić) prodala automobil po novim uvjetima (za cijenu od 200 000,00 kn).

Druga situacija je zakašnjeli prihvat ponude, koji se također smatra novom ponudom. Npr. Autokuća Tomić poslala je ponudu određenoj osobi u kojoj prodaje automobil marke BMW za iznos od 212 000,00 kn. Ponuda važi do 1. 3. 2015. godine. Osoba kojoj je ponuda posljana (ponuđenik) u prihvatu navodi da prihvaća ponuđeni automobil za 212 000,00 kn, ali prekorači rok do kojega ponuda važi pa prihvat pošalje 15. 4. 2015. godine.

Kako je ponuditelj ponudom u kojoj je određen rok za njezin prihvat vezan samo do proteka roka, nakon toga više ne postoji obveza ponuditelja niti ovlast ponuđenika prihvatiti ponudu. Vremensko ograničenje roka za koji ponuda važi sasvim je opravdano jer bi ponuditelju mogle nastupiti štetne posljedice kada bi postojala obveza iz ponude na neograničeno vrijeme.

11.4. Trenutak sklapanja ugovora

Trenutak sklapanja ugovora je trenutak kada ponuditelj primi izjavu ponuđenika da prihvaća ponudu. Taj trenutak je važan jer od tada nastaju obveze za stranke. One ne mogu odustati od ugovora bez posljedica, od tog trenutka počinju teći razni rokovi poput roka isporuke ili rokovi za pribavljanje raznih dozvola nadležnih tijela, u slučaju naknadnog spora važe propisi koji su bili na snazi u tom trenutku, a ne u trenutku pokretanja parnice itd. Sami trenutak prihvata ponude razlikuje se s obzirom na to sklapa li se ugovor:

1. među nazočnim osobama
2. među odsutnima
3. pristupanjem (adhezijom) i radi li se o
4. obveznom sklapanju ugovora.

Sklapanje ugovora među nazočnima pretpostavlja neposredno pregovaranje među strankama, točnije da na izjavu ponuditelja ponuđenik neposredno da protuizjavu. To će biti onda ako se stranke nalaze jedna sučelice drugoj i razgovaraju, ali i onda kada pregovaraju telefonski ili neposrednom radiovezom, ili električkim putem neposredno npr. preko *Skypea*. U ovoj situaciji ugovor je sklopljen u trenutku kada ponuđenik prihvati ponudu, osim ako je ponuditelj ostavio rok za prihvat, kad ponuđenik može prihvatiti ponudu do isteka tog roka.

Pri sklapanju ugovora među nenazočnim osobama (putem pisma, telefaksa) ugovor je sklopljen kad ponuditelj primi izjavu ponuđenika o prihvaćanju ponude.

Adhezijski ugovori su unaprijed pripremljeni formulari koji sadrže poslovne uvjete ponuditelja, a koji se upućuju neodređenom broju osoba.⁷² Adhezijski ugovor je sklopljen prihvatom ponude, samo što se ponuda ne dostavlja svakom pojedinom ugovaratelju, nego neodređenom broju ljudi.

Obvezno sklapanje ugovora iznimka je od načela autonomije volje stranaka, odnosno slobode sklapanja ugovora. Suprotno tome načelu, ovdje je jedna ili su čak obje strane dužne sklopiti određene ugovore. To će biti čest slučaj kod raznih komunalnih usluga poput vodovoda i odvodnje, isporuke struje, plina, odvoza smeća i sl. Osim njih, to mogu biti i neki ugovori poput ugovora o prijevozu pa je tako prijevoznik na određenoj liniji dužan primiti na prijevoz svaku osobu i svaku stvar koje udovoljavaju općim uvjetima⁷³ ili ugovora o osiguranju, kada je osiguratelj dužan osigurati vlasnika vozila od odgovornosti za štetu počinjenu trećim osobama u prometu.

11.5. Mjesto sklapanja ugovora

Mjesto sklapanja ugovora ima veliko značenje glede određivanja mjesne nadležnosti suda u slučaju spora, čak i glede primjene prava određene države.⁷⁴ Ovisno o tome je li ugovor sklapan među nazočnim ili nenazočnim osobama, različito je i mjesto gdje je isti sklopljen. Tako je mjesto sklapanja ugovora među nazočnim osobama mjesto u kojem su se stranke nalazile u trenutku kad je ugovor sklopljen. S druge strane, ako je ugovor sklopljen među nenazočnim, mjesto sklapanja smatra se ono gdje je ponuditelj imao sjedište/prebivalište u trenutku kad je dao ponudu.⁷⁵

11.6. Predugovor

Predugovor je ugovor koji sadrži obvezu na sklapanje novoga, glavnog ugovora. On je po svemu isti kao i svaki drugi ugovor, samo što mu obveza glasi na sklapanje drugog ugovora, a ne na npr. predaju neke stvari, isporuku usluge, izradu nekog predmeta i sl. Razlozi zbog kojih se sklapaju predugovori su različiti, npr. kada je stambena zgrada još u izgradnji, a stranke, ne želeći da im se prodaju stanovi, sklope predugovor o kupoprodaji stana.

Da bi predugovor obvezivao, mora zadovoljiti minimum kriterija, a to su bitni sastojci ugovora. Ne traži se poseban oblik, osim ako se za sklapanje glavnog ugovora kojemu

⁷² O adhezijskim ugovorima kao dijelu formularnog prava vidi u točki 4.2.3.

⁷³ Čl. 662. st. 2. ZOO-a

⁷⁴ Određivanjem mjerodavnog prava u slučaju spora bave se odredbe posebne grane prava - međunarodnog privatnog prava.

⁷⁵ Čl. 252. St 2. ZOO-a

predugovor prethodi traži poseban oblik. Tada predugovor mora slijediti oblik glavnog ugovora (paritet oblika).

Stranke su dužne ispuniti obvezu iz glavnog ugovora (sklopiti glavni ugovor), osim ako su se okolnosti od trenutka sklapanja predugovora pa do trenutka sklapanja glavnog ugovora toliko promijenile da predugovor ne bi bio ni sklopljen da su te okolnosti postojale u to vrijeme.

Sklapanje glavnog ugovora može se zahtijevati najkasnije u roku od šest mjeseci od isteka roka predviđenoga za sklapanje, a ako taj rok nije predviđen, onda od dana kada je prema naravi posla i okolnostima trebao biti sklopljen.⁷⁶

⁷⁶ Čl. 268. St. 5. ZOO-a

12. RASKID UGOVORA

Raskid ugovora je prestanak valjanog ugovora koji još nije ispunjen ili je samo djelomično ispunjen.⁷⁷ Inicijativu za raskid mogu dati jedna ili obje stranke, ali se on može dogoditi i ispunjenjem zakonom određenih prepostavki. Uobičajeno je slučajevi raskida dijeliti na raskid ugovora na temelju stranačke volje i na temelju zakona.

12.1. Raskid na osnovi stranačke volje

Raskid na osnovi stranačke volje može biti sporazuman ili jednostrani raskid.

12.1.1. Sporazumni raskid

Sporazumni raskid je očitovanje volje stranaka usmjereni k prestanku ugovornog odnosa na način da stranke odustaju od postojećega, valjanog ugovora prije njegova ispunjenja. Sporazumni raskid je rezultat načela autonomije stranaka pa s obzirom na to da su ovlaštene na sklapanje ugovora, treba im dopustiti da isti mogu i raskinuti. To je i najlakši način raskida ugovora jer u svemu postoji suglasnost stranaka koja ne bi trebala dovesti ni do kakva spora među njima. Pravne posljedice ovakva raskida su da se stranke oslobođaju dotadašnjih obveza u obujmu kako su utanačile u sporazumu.

12.1.2. Jednostrani raskid

Jednostrani raskid na temelju ugovora je ovlaštenje jedne strane da raskine ugovor na temelju odredbe iz ugovora koji se raskida. Dakle, stranke već sklapanjem ugovora zajednički predviđaju u kojim će situacijama dopustiti drugoj strani da raskine ugovor. One su slobodne u izboru razloga raskida, ali najčešće će se tu raditi o opetovanom kršenju određenih ugovornih odredaba ili neispunjenu važnije odredbe i sl.

12.2. Raskid na osnovi zakona

Raskid na osnovi zakona dovodi do raskida ili na način da ovlašćuje stranku da jednostranom izjavom volje raskine ugovor zbog zakonom točno određenih prepostavki ili da se ugovor raskida po samom zakonu bez dodatnih očitovanja volje stranaka.

12.2.1. Raskid zbog neispunjena

Raskid zbog neispunjena vrsta je raskida gdje vjerovnik raskida ugovor, ako mu dužnik ne bi o dospjelosti ispunio obvezu. Prepostavka raskida je ostavljanje naknadnoga primjerenog roka dužniku. Ako dužnik ni nakon proteka naknadnoga primjerenog roka ne

⁷⁷ Klarić, P.; Vedriš, M., *op. cit.* u bilj. 7, str. 477.

ispuni svoju obvezu, ugovor se raskida po samom zakonu. Vjerovnik može raskinuti ugovor i bez ostavljanja naknadnoga primjerenog roka, a može to učiniti i prije same dospjelosti. U prvom slučaju to čini ako iz ponašanja dužnika proizlazi da neće ispuniti obvezu ni u naknadnome primjerenom roku, a u drugome kada je i prije isteka roka očito da jedna strana neće ispuniti svoju obvezu (npr. trgovačko društvo prije nastupa roka ispunjenja obveze padne u stečaj, a imovina iz stečajne mase nije dostatna za podmirenje duga).

12.2.2. Raskid zbog promijenjenih okolnosti

Raskid zbog promijenjenih okolnosti vrsta je raskida kod kojeg zakonodavac daje pravo jednoj ugovornoj strani da ako su se nakon sklapanja ugovora dogodile neke izvanredne okolnosti zbog kojih je ispunjenje obveze postalo pretjerano otežano ili bi stranci nanijelo pretjerano velik gubitak, ta strana zahtijeva ili izmjenu ili raskid ugovora.

Iako je načelno proklamirano pridržavanje ugovorne discipline i ispunjavanje ugovora u svemu kako je među strankama dogovoreno, u nekim situacijama ipak se dopušta odstupanje od toga, jer bi drugoj strani strogim pridržavanjem ugovornih odredaba bila nanesena pretjerana šteta. Stoga se dopušta raskid zbog promijenjenih okolnosti, ali jako restriktivno, jer je stranka koja se poziva na ovakav raskid ipak dužna prilikom sklapanja ugovora prepostaviti da bi se kroz razdoblje trajanja ugovora neke promjene mogle dogoditi. Bez obzira na to što je ovakav raskid dopušten, zakonodavac ipak štiti održavanje ugovora na snazi pa do raskida ne dolazi kad druga strana ponudi ili pristane da se odredbe ugovora pravično izmijene.

12.2.3. Raskid ex lege (po samom zakonu)

Raskid *ex lege* (po samom zakonu) vrsta je raskida koji nastaje ostvarenjem prepostavki predviđenih zakonom bez potrebe da ugovorna strana da izjavu o raskidu. Najpoznatiji primjer raskida ugovora po zakonu je onaj kod tzv. ugovora s fiksnim rokovima. Fiksni rokovi su tako određeni rokovi protekom kojih stranke više nemaju interesa za ispunjenje. Određuju ih stranke svojom voljom ili one proizlaze iz naravi pravnog posla. Klauzule koje pomažu da razlikujemo fiksni od običnog roka su npr. krajnji rok isporuke je 15. 4. 2015. ili rok isporuke u razdoblju od 10. do 15. 4. 2015. S druge strane, ponekad iz naravi pravnog posla proizlazi da je ugovoren fiksni rok, npr. isporuka božićnog drvca nema smisla ako bude obavljena nakon Božića, jer nakon tog roka neće više biti interesa za njegovu kupnju.

Svakako, kada je ugovoren fiksni rok, dužnik ne pada u zakašnjenje, nego se po proteku roka za ispunjenje ugovor raskida po samom zakonu. Iznimno vjerovnik će moći održati ugovor na snazi ako nakon isteka fiksнog roka bez odgađanja obavijesti dužnika da zahtijeva ispunjenje ugovora.

12.3. Posljedice raskida ugovora

Glavna posljedica raskida ugovora je oslobođanje stranaka od ispunjenja prethodno preuzetih obveza. To je i opravdano jer više ne postoji pravni temelj po kojem bi stranke bile obvezne na ispunjenje. Osim oslobođanja od ispunjenja obveze posljedica raskida je i povrat onoga što je jedna ili su obje strane dale na ime makar i djelomičnog ispunjenja. Pravilo je tzv. naturalna restitucija, odnosno vraćanje onoga što je na ime ispunjenja prethodno dano, ali ponekad to neće biti moguće, jer je objekt davanja potrošen ili se po naravi stvari ne može vratiti (npr. cement je ugrađen u zid kuće). U takvim situacijama vraća se novčana vrijednost danoga. Ako su stranke imale kakve koristi od djelomičnog ispunjenja na temelju raskinutog ugovora, dužne su te koristi vratiti (npr. za korištenje novca stranka je dužna vratiti i kamate).

13. PRILOZI

13.1. Primjeri ugovora o ustupu tražbine (cesiji)

Između

trgovačkog društva Mirakul d.o.o., kroz Smrdečac 2, Split koje zastupa Miro Karlović,

direktor, dalje; ustupitelj

i

trgovačkog društva Sime d.o.o., Vukovarska 33, Sinj, koje zastupa Josip Vukašin,

direktor, dalje; primatelj

i

trgovačkog društva Drvo d.o.o., Ulica grada Dresdена, Split, koje zastupa Tonkica

Kulašin, direktor, dalje; dužnik

zaključen je dana 13. 10. 2015. u Splitu sljedeći

UGOVOR O USTUPU TRAŽBINE (CESIJI)

Članak 1.

Ugovorne strane suglasno utvrđuju da ustupitelj ima prema dužniku tražbinu na temelju Ugovora o zakupu poslovnog prostora br. 17/2011 u svoti od 15 000, 00 kn.

Članak 2.

Dužnik u cijelosti priznaje da je tražbina opisana u čl. 1. ovog ugovora osnovana te se obvezuje predmetnu svotu isplatiti do 25. 11. 2015.

Članak 3.

Ovim ugovorom ustupitelj ustupa primatelju umjesto isplate cijelokupnu svoju tražbinu opisanu u čl. 1. ovog ugovora koju ima prema dužniku, tako da danom sklapanja ovog ugovora primatelj postaje novi vjerovnik opisane tražbine, a obveze ustupitelja prema primatelju gase se do svote ustupljene tražbine. Ustupitelj jamči primatelju postojanje ustupljene tražbine.

Članak 4.

Ustupitelj i primatelj suglasno utvrđuju da na način opisan u čl. 3. Ugovora prestaje i tražbina koju ustupitelj ima prema primatelju u svoti od 15 000, 00 kn, a na temelju Ugovora o kupoprodaji br. 4598/14.

Članak 5.

Stranke su suglasne da će svaki eventualni spor u vezi s primjenom Ugovora rješavati u mirnim putem, a u slučaju nemogućnosti rješavanja priznaje se nadležnost suda u Splitu.

Članak 6.

Ugovor je sačinjen u tri istovjetna primjerka od kojih svakoj ugovornoj strani pripada po jedan primjerak.

USTUPITELJ

PRIMATELJ

DUŽNIK

Trgovačko društvo Inat d.o.o. iz Solina, Šibenska 22, koje zastupa direktor Iva Jurun, kao ustupitelj-cedent (u dalnjem tekstu Ustupitelj)

i

trgovačko društvo Bura d.o.o iz Primoštena, Težačka 17, koje zastupa direktor Josipa Modrić, kao primatelj-cesionar (u dalnjem tekstu Primatelj)
sklapaju sljedeći

UGOVOR O USTUPANJU TRAŽBINE

Članak 1.

Ovim ugovorom Ustupitelj ustupa Primatelju svoju tražbinu koju temeljem Ugovora o zajmu br. 12 od 12. 5. 2011. godine ima prema svom Dužniku (Cesusu) trgovačkom društvu Zvono d.o.o. iz Makarske, Biokovska 67, OIB: 2198465789 u svoti od 10 000, 00 kn, a koja tražbina dospijeva na naplatu u cijelosti dana 13. 10. 2015. godine.

Ustupanjem potraživanja iz st. 1. ovog čl. na Primatelja osim glavnice prelaze i sva sporedna prava iz ustupljene tražbine (kamate, prava iz ugovora s jamicem i dr.) te primatelj ima jednaka prava prema Dužniku kao što ih je do ustupanja imao Ustupitelj.

Članak 2.

Ustupitelj se obvezuje odmah po potpisivanju ovog Ugovora obavijestiti (notificirati) dužnika o ustupanju tražbine Primatelju te mu dostaviti sve bitne podatke o Primatelju.

Članak 3.

Stranke ovog Ugovora suglasno utvrđuju kako je Primatelj danom sklapanja ovog Ugovora Ustupitelju isplatio vrijednost ustupljenog potraživanja iz čl. 1. st. 1. ovog Ugovora umanjenu za 15 %, odnosno svotu od 1 500, 00kn.

Potpisom ovog ugovora Ustupitelj potvrđuje primitak svote iz prethodnog stavka ovog članka.

Članak 4.

Ustupitelj se obvezuje najkasnije u roku od tri dana od sklapanja ovog Ugovora Primatelju predati sve isprave koje dokazuju postojanje i visinu tražbine iz čl. 1. ovog Ugovora, kao i sve instrumente osiguranja te druge isprave potrebne za naplatu predmetne tražbine koje posjeduje.

Ustupitelj je odgovoran Primatelju za postojanje (veritet) predmetne tražbine.

Ustupitelj je odgovoran Primatelju za naplativost (bonitet) predmetne tražbine koja se ovim Ugovorom ustupa do svote koju je od Primatelja primio (čl. 3. ovog Ugovora).

Članak 5.

Za rješavanje možebitnih sporova po ovom Ugovoru stranke ugavaraju mjesnu nadležnost suda u Splitu.

U Solinu 14.9.2015. godine

USTUPITELJ:

PRIMATELJ:

.....

.....

Tuna d.o.o. iz Zadra, Zagrebačka 33, koje zastupa Ante Pavlinović, direktor, kao ustupitelj tražbine-cedent (u dalnjem tekstu: Cendent)

i

Mriža d.o.o. iz Sukošana, Vidilica 7, koje zastupa Ana Šimunović, direktor, kao primatelj tražbine-cesionar (u dalnjem tekstu: Cesionar)
sklopili su

UGOVOR O USTUPANJU TRAŽBINE UMJESTO ISPUNJENJA

Članak 1.

Cendent ima obvezu prema Cesionaru s naslova NAKNADE ŠTETE prema pravomoćnoj presudi Općinskog suda u Splitu, broj P-17/01 od 14. 2. 2014. godine, u svoti od 132 758,00 kn, koja obveza dopijeva na naplatu dana 1. 3. 2014. godine.

Cendent ima tražbinu prema Cesusu na temelju UGOVORA O ISPORUCI ROBE od 2.7.2014. godine, u svoti od 137 265, 14 kn, koji dug dospijeva na naplatu dana 2.8.2014. godine.

Članak 2.

Ovim ugovorom Cendent umjesto ispunjena svoje obvezе iz st. 1. čl. 1. ovog Ugovora ustupa Cesionaru svoju tražbinu iz čl. 1. st. 2. ovog Ugovora u svoti od 137 265, 14 kn, koje ustupanje Cesionar prihvata.

Cendent jamči Cesionaru da tražbina iz čl. 1. st. 2. ovog Ugovora koja je predmet ustupanja od dana sklapanja ovog Ugovora Cedentu nije ispunjena te stoga odgovara za njezino postojanje, kao i za naplativost glavnice i sporednih prava.

Članak 3.

Tražbina Cesionara prema Cedentu navedena u čl. 1. st. 1. ovog Ugovora gasi se ustupanjem iz ovog Ugovora, odnosno trenutkom potpisa ovog Ugovora od strane Cedenta i Cesionara.

Članak 4.

Prilikom potpisa ovog Ugovora Cendent predaje Cesionaru primjerak Ugovora o isporuci robe od 2.7.2014. godine (iz čl. 1. st. 2. ovog Ugovora), a iz kojeg proistječe tražbina koja se ovim Ugovorom ustupa.

Članak 5.

Cesionar se obvezuje Cedentu predati sve što je od Cesusa primio preko svote iz čl. 1. st. 1. ovog Ugovora. Cesionar će obvezu iz prethodnog stavka ovog članka izvršiti najkasnije u roku od sedam (7) dana od izvršene uplate od strane Cesusa.

Članak 7.

Troškove u vezi sa sklapanjem i ovjerom ovog Ugovora snosi Cendent.

U Zadru, 17. 4. 2015. godine

CEIDENT

.....

CESIONAR

.....

Galija d.o.o. iz Supetra, Na vrh 13, kao Primatelj (Cesonar)

i

Boca vina d.o.o. iz Hvara, Komiška 1, kao Ustupitelj (Cedent),
sklapaju sljedeći

UGOVOR O USTUPANJU TRAŽBINE RADI ISPUNJENJA

Članak 1.

Ustupitelj kao Primateljev dužnik, na osnovi obveze povrata zajma koja proizlazi iz Ugovora o zajmu br. 22 od 1.7.2013. godine u iznosu od 30 000,00 kn, ima obvezu prema Primatelju kao vjerovniku, koja obveza dospijeva na dan 1.7.2015. godine.

Ustupitelj istovremeno kao vjerovnik ima tražbinu prema svome dužniku (Cesusu) Gajeta d.o.o. iz Splita, Salonitanskih mučenika 54 s naslova Ugovora o kupoprodaji automobila br. 7 od 22.6.2013. godine, u iznosu od 98 321, 00 kn, koja tražbina dopijeva na dan 19.1. 2015. godine.

Članak 2.

Ovim ugovorom Ustupitelj, radi ispunjenja (plaćanja) svoje obveze iz st. 1. čl. 1. ovog Ugovora, ustupa Primatelju dio svoje tražbine koju ima prema svome dužniku (Cesusu) iz čl. 1. st. 2. ovog Ugovora, u iznosu od 30 000, 00 kn, koje ustupanje Primatelj prihvata.

(2) Ustupitelj jamči Primatelju da tražbina iz čl. 1. st. 2. ovog Ugovora koja je predmet ustupanja do dana sklapanja ovog Ugovora nije ispunjena te stoga odgovara za njezino postojanje, kao i za naplativost glavnice i sporednih prava do iznosa od 30 000, 00 kn.

Članak 3.

Tražbina Primatelja prema Ustupitelju iz čl. 1. st. 1. ovog Ugovora gasi se tek u trenutku kada Primatelj naplati ustupljenu tražбинu od dužnika.

Članak 4.

Ustupitelj se obvezuje odmah po sklapanju ovog Ugovora obavijestiti svog dužnika-Cesusa (iz čl. 1. st. 2. ovog Ugovora) o ustupanju svoje tražbine sukladno ovom Ugovoru.

Članak 5.

Prilikom potpisa ovog Ugovora Ustupitelj predaje Primatelju ovjerovljeni Ugovor o kupoprodaji automobila iz čl. 1. st. 2. ovog Ugovora, kojim dokazuje postajanje ustupljene tražbine.

Članak 6.

Troškove u vezi sa sklapanjem i ovjerom ovog Ugovora snosi Ustupitelj.

Članak 7.

(1) Ugovorne strane su suglasne da će možebitne sporove iz ovog Ugovora rješavati sporazumno, a u slučaju spora nadležan je stvarno nadležni sud u Splitu.

U Hvaru 12.10.2015. godine

USTUPITELJ:

PRIMATELJ:

Trgovačko društvo Stup d.o.o., Hercegovačka 111, Split, zastupano po direktoru Mihovilu Horvatiću, kao Primatelj (cesionar)

i

Trgovačko društvo Magdalena d.o.o., Moliških Hrvata 22, Split, zastupano po direktoru Jozu Čaleti, kao Ustupitelj (cedent),

u Splitu, 1.9.2015. godine sklapaju sljedeći

UGOVOR O USTUPU TRAŽBINE RADI OSIGURANJA

Članak 1.

Ustupitelj kao dužnik ima prema Primatelju kao vjerovniku obveze povrata zajma u iznosu od 47 500,00 kn, koja obveza dospijeva dana 23.6.2014. godine.

Ustupitelj kao vjerovnik ima tražbinu prema trećoj osobi (cesus) trgovackom društvu Mirodija d.o.o. iz Šibenika, Put brodarice 56, u iznosu od 60 000,00 kn s naslova duga za zakupninu, prema pravomoćnoj presudi Općinskog suda u Splitu, broj: P-34/12 od 15.5.2015. godine, prema kojoj presudi navedeni iznos dospijeva na naplatu dana 30.5.2015. godine.

Članak 2.

Ovim Ugovorom Ustupitelj radi osiguranja svoje obvezu iz st. 1. čl. 1. ovog Ugovora ustupa Primatelju dio svoje tražbine koju ima prema trećoj osobi iz st. 2. čl. 1. ovog Ugovora (Cesusu) u iznosu od 47 500,00 kn, koje ustupanje Primatelj prihvata.

Ustupitelj jamči Primatelju da tražbinu iz st. 1. ovog članka koja je predmet ustupanja radi osiguranja do dana sklapanja ovog ugovora nije ispunjena te stoga odgovara za njezino postojanje, kao i za naplativost glavnice i sporednih prava, ali samo do iznosa od 47 500,00 kn.

Članak 3.

Ustupanjem iz ovog ugovora tražbina Primatelja prema Ustupitelju se ne gasi.

Primatelj ima ovlast naplatiti cijelu tražbinu Ustupitelja koja je navedena u st. 2. čl. 1. ovog Ugovora od Ustupiteljeva dužnika (Cesusa), te se naplatiti iz ustupljene mu tražbine za svoje tražbine navedene u st. 1. čl. 1. ovog Ugovora, zadržavanjem dijela naplaćene tražbine Ustupitelja, koji dio je potreban za namirenje njegove cijele tražbine, dok se višak obvezuje odmah isplatiti Ustupitelju.

Naplatom i zadržavanjem dijela tražbine Ustupitelja gasi se tražbina Primatelja prema Ustupitelju u cijelosti.

U naplati Ustupiteljeve tražbine i naplati svoje tražbine, Ustupitelj je dužan brinuti se pažnjom dobrog domaćina.

Prilikom potpisivanja ovog Ugovora Ustupitelj predaju Primatelju ovjerovljenu presliku pravomoćne presude Općinskog suda u Splitu, broj P-34/12 od 15.5.2015.

Članak 4.

Ustupitelj se obvezuje odmah po sklapanju ovog Ugovora obavijestiti (Cesusa) trgovacko društvo Mirodija d.o.o. iz Šibenika, Put brodarice 56 o ustupanju svoje tražbine sukladno ovom Ugovoru.

Za rješavanje možebitnih sporova po ovom Ugovoru stranke ugovaraju mjesnu nadležnost stvarno nadležnog suda u Splitu.

USTUPITELJ:

PRIMATELJ:

13.2. Primjer ugovora o subrogaciji

Društvo A d.o.o. Zagreb, Ul. Cvjetna br. 1, koje zastupa direktor g. Marko Marković (u dalnjem tekstu: Ispunitelj)

i

B d.o.o. Zagreb, Ul. Cvjetna br. 2, koje zastupa direktor g. Ivo Ivić (u dalnjem tekstu: Vjerovnik)

zaključuju 30. travnja 2010. g. sljedeći

UGOVOR O SUBROGACIJI TRAŽBINE

Članak 1.

Ugovorne strane suglasno utvrđuju da društvo C d.o.o., Zagreb, Ul. Cvjetna br. 3 (u dalnjem tekstu: Dužnik) duguje Vjerovniku iznos od 100.000 kn (slovima: sto tisuća kuna) temeljem fakture Vjerovnika br. 123/10 od 3. 3. 2010. g. (u dalnjem tekstu: Tražbina).

Članak 2.

Ugovorne strane ugоварaju da će u slučaju da Ispunitelj ispunji Tražbinu Vjerovnika iz čl. 1. ovog Ugovora, ona prijeći na Ispunitelja u dijelu u kojem je ispunjena.
Ispunjena će Tražbina prijeći na Ispunitelja u trenutku ispunjenja.

Članak 3.

Zajedno s Tražbinom, na Ispunitelja prelaze i sva sporedna prava kojima je osigurano njezino ispunjenje. Ugovorne strane sporazumno utvrđuju da je Tražbina osigurana sljedećim sporednim pravima:

- založno pravo na osobnom automobilu reg. oznake ZG-123A.

Odmah po prijelazu Tražbine na Ispunitelja Vjerovnik će mu predati sva sredstva kojima se Tražbina dokazuje ili osigurava.

Članak 4.

Vjerovnik odgovara Ispunitelju za postojanje Tražbine (veritet) u trenutku ispunjenja.

Članak 5.

Ispunitelj ovim Ugovorom ne preuzima obvezu plaćanja Vjerovniku.

Ugovorne strane izričito izjavljuju da se ovaj Ugovor neće tumačiti niti kao pristupanje dugu niti kao cesija.

Članak 6.

U slučaju spora ugovara se nadležnost Trgovačkog suda u Zagrebu.

Ovaj je Ugovor sastavljen u dva primjerka, od kojih svaka Ugovorna strana zadržava po jedan potpisani primjerak.

A d.o.o., Zagreb
Marko Marković, direktor

B d.o.o., Zagreb
Ivo Ivić, direktor

13.3. Primjer ugovora o preuzimanju duga

Vjerovnik: "TIK" d.d. (OIB: 36987555221), Split, Obala 27, zastupan po direktorici Janici Vuk

Dužnik: "Razvor" d.o.o. (OIB: 21478530001), Klanjec, Gajeva 6, zastupan po direktoru Imbrici Pečniku

Preuzimatelj duga: "Grubić" d.o.o. (OIB: 55588741333), Zagreb, B. Domany 4, zastupan po direktorici Vesni Grubić,
sklapaju ovaj

UGOVOR O PREUZIMANJU DUGA

Članak 1.

Preuzimatelj duga prihvata preuzeti dug dužnika "Razvor" d.o.o. u svoti od 3.900,00 kn koji se odnosi na račun br. 217-1-1 od 12. srpnja 2014. g. za isporučenu robu od vjerovnika "Tik" d.d. Split, Obala 27. Dospijeće plaćanja je 10. rujna 2014. g.

Preuzimatelj duga podmiriti će obvezu vjerovniku u roku od 8 dana od dana kad se vjerovnik suglasi s odredbama ovog Ugovora.

Preuzimatelj duga ne odgovara za neplaćene zatezne kamate koje su dospjele do dana sklapanja ovog Ugovora. Njih se obvezuje podmiriti dosadašnji dužnik.

Članak 2.

U slučaju spora nadležan je Trgovački sud u Zagrebu.

Članak 3.

Ovaj će Ugovor stupiti na snagu i početi se primjenjivati nakon što se vjerovnik suglasi s njegovim odredbama, što potvrđuje svojim potpisom na Ugovoru o preuzimanju duga.

Članak 4.

Ovaj je Ugovor sastavljen u 5 istovjetnih primjeraka od kojih svaka ugovorna strana zadržava po dva, a jedan zadržava vjerovnik.

U Klanjcu 1. rujna 2014. g.

Dužnik:

Preuzimatelj duga:

Vjerovnik:

13.4. Primjer ugovora o pristupanju dugu

Vjerovnik Mišel d.o.o., Avenija Dubrovnik 119, Zagreb, zastupan po direktoru Ivici Jovanoviću (u dalnjem tekstu: Vjerovnik)

i

pristupatelj dugu Pekar d.o.o., Zvonimirova 89, Zagreb, zastupan po direktoru Janici Žumbek (u dalnjem tekstu: Pristupatelj dugu)

sklapaju 23.4.2015. u Zagrebu sljedeći

UGOVOR O PRISTUPANJU DUGU

Članak 1.

Ugovorne strane su suglasne da je dana 14.3.2014., između Vjerovnika i dužnika Most d.o.o. sklopljen ugovor o zajmu i prema istom dužnik Most d.o.o. duguje Vjerovniku iznos od 29 500, 00 kn s danom dospijeća 14.9.2015.

Članak 2.

Potpisom ovog ugovora Pristupatelj pristupa dugu dužnika prema Vjerovniku iz članka 1. ovog ugovora.

Članak 3.

Temeljem odredaba ovog ugovora Vjerovnik po dospijeću duga u iznosu navedenom u članku 1. ovog ugovora ispunjenje duga može tražiti, odnosno naplatiti bilo od dužnika ili Pristupatelja dugu po svom izboru.

Članak 4.

Eventualne sporove ugovorne stranke će riješiti sporazumno, u suprotnom ugovaraju nadležnost suda u Zagrebu.

Članak 5.

Ovaj ugovor je sačinjen u četiri (4) istovjetna primjerka, od kojih svakoj ugovornoj strani pripada po dva (2) primjerka.

Vjerovnik

.....

Pristupatelj dugu

.....

13.5. Primjer ugovora o asignaciji

"Zvono" d.o.o. (OIB: 25879641236), Zagreb, Opatička 27, zastupano po direktoru Anti Bevandi (dalje: Uputitelj) i

"Benko" d.d. (OIB: 36974125800), Zagreb, Duga ulica 11, zastupano po direktorici Ani Mikac (dalje: Upućenik) sklapaju ovaj

UGOVOR O ASIGNACIJI

Članak 1.

Uputitelj i Upućenik utvrđuju da će za račun Uputitelja Upućenik platiti "RRiF-u-plus" d.o.o. (OIB: 12345554100), Zagreb, Vlaška 68 (dalje: primatelj upute) pretplatu u svoti od 1.220,00 kn.

Članak 2.

Primatelj upute stječe pravo zahtijevati od Upućenika svotu navedenu u čl. 1. ovog Ugovora tek kada mu ovaj izjaví da prihvata uputu. Upućenik to potvrđuje svojim potpisom na ovom Ugovoru.

Članak 3.

Uputitelj se obvezuje isplatiti Upućeniku svotu koju je on platio primatelju upute, uz priznavanje kamata po stopi od 3 % od dana njegove uplate do dana isplate Upućenika.

Članak 4.

U slučaju spora nadležan je sud u Zagrebu.

Članak 5.

Ovaj ugovor sastavljen je u tri primjerka od kojih se svakoj strani uručuje po jedan primjerak.

U Zagrebu 18.2.2015.

Uputitelj:
(asignant)

Upućenik:
(asignat)

Primatelj upute:
(asignatar)

13.6. Primjer izjave o prijeboju

Pekarski obrt Žito, vlasnik Milan Jović, Split
daje 1.8.2015.u Splitu sljedeću:

IZJAVU O PRIJEBOJU

Upućenu trgovačkom društvu Brodomerkur d.o.o. iz Splita, Poljička 90

Članak 1.

Na temelju čl. 195. i 196. Zakona o obveznim odnosima provodimo prijeboj međusobnih dospjelih, a nenaplaćenih novčanih tražbina u visini kako slijedi:

Naše tražbine:

R. b.	Račun broj	Datum računa	Dospijeće računa	Svota
1.	4568/13	27.12.2013	27.1.2014.	9 600,00 kn
2.				

Vaše tražbine:

R. b.	Račun broj	Datum računa	Dospijeće računa	Svota
1.	123/14	1.2.2014.	1.3.2014.	6 000,00 kn
2.	65/14	1.3.2014.	1.4.2014.	3 600,00 kn

Članak 2.

Kako tražbine prestaju prijebojem u onom trenutku kad su se ispunile prepostavke za to, ovim se smatraju podmirene tražbine po računu br. 4568/13 s danom 1.4.2014.

Članak 3.

Za jednostrani prijeboj nije potreban Vaš pristanak pa ćemo predmetni prijeboj provesti u našem knjigovodstvu čim Vi zaprimite ovu Izjavu, a ako smatrate da nisu ispunjeni zakonski uvjeti za prijeboj, pozivamo Vas da nas o razlozima obavijestite najkasnije u roku od osam dana od dana primitka ove izjave.

Potpis davatelja izjave o
prijeboju

II. DIO – UGOVORI

14. UGOVOR O KUPOPRODAJI

Ugovor o kupoprodaji je ugovor u kojem se prodavatelj obavezuje predati kupcu stvar u vlasništvo, a kupac se obavezuje platiti mu cijenu. To je najčešći i ekonomski najvažniji ugovor, koji se razvio iz ugovora o zamjeni, koji mu je vremenski prethodio. Naime, u onom trenutku kad se javio novac kao sredstvo plaćanja, ugovor o zamjeni je izgubio na svojoj važnosti (iako i dalje kao takav postoji) te je ustupio mjesto ugovoru o kupoprodaji.

14.1. Vrste kupoprodaje

Ovisno o tome koji subjekti sklapaju ugovor o kupoprodaji i koji propisi podredno uređuju isti, razlikujemo:

1. građansku kupoprodaju
2. trgovacku kupoprodaju
3. potrošačku kupoprodaju.

Građanska kupoprodaja je prodaja između osoba koje ne djeluju unutar svoje gospodarske ili profesionalne djelatnosti, odnosno kupoprodaja koja nije ni trgovacka ni potrošačka. Primjer takve kupoprodaje je prodaja stana, automobila ili bilo koje druge pokretnine između fizičkih osoba.

Trgovacka kupoprodaja je prodaja između trgovaca gdje je djelatnost prodaje predmet poslovanja barem jednog od njih ili je u vezi s njim. Primjer takve kupoprodaje je kada Autokuća Mercedes Hrvatska kupi sto automobila Mercedes od dobavljača iz Stuttgarta.

Razlikovanje trgovacke i građanske kupoprodaje bitno je iz više razloga. Prvo zbog različite primjene određenih pravnih propisa pa se tako na trgovacku kupoprodaju trgovacki običaji i praksa koju su subjekti uspostavili među sobom primjenjuju prije dispozitivnih odredaba⁷⁸ ZOO-a i kad strane nisu tako ugovorile, dok se na građansku kupoprodaju primjenjuju dispozitivne odredbe ZOO-a, a običaji samo ako su ugovoreni ili kad tako proizlazi iz odredaba ZOO-a.⁷⁹

⁷⁸ Dispozitivne odredbe su odredbe koje dopuštaju strankama da svoje odnose urede i drugačije od onoga što propisuje zakon. Njihova sloboda, odnosno dispozitivnost, ograničena je načelom da stranke ne smiju svoje odnose uređivati suprotno Ustavu, prisilnim propisima i moralu društva.

⁷⁹ Čl. 10. ZOO-a

Drugo, od trgovaca se traži najviši stupanj pažnje u ispunjavanju svojih obveza, a to je pažnja dobrog gospodarstvenika ili stručnjaka, dok se od ostalih osoba traži niži stupanj pažnje, pažnja dobrog domaćina.⁸⁰

Potrošačka kupoprodaja postoji onda kada je prodavatelj osoba koja sklapa ugovor unutar svoje gospodarske ili profesionalne djelatnosti, a kupac fizička osoba koja sklapa ugovor izvan svoje gospodarske ili profesionalne djelatnosti.⁸¹ Posebnost ove vrste kupoprodaje jest da se na nju primjenjuju odredbe Zakona o zaštiti potrošača. Tim zakonom se, među ostalim, uređuje zaštita osnovnih prava potrošača pri kupnji proizvoda i usluga, kao i pri drugim oblicima stjecanja proizvoda i usluga na tržištu. To su prvenstveno: pravo na zaštitu ekonomskih interesa potrošača, pravo na zaštitu od opasnosti za život, zdravlje i imovinu, pravo na pravnu zaštitu potrošača, pravo na informiranje i izobrazbu potrošača, pravo na udruživanje potrošača u svrhu zaštite njihovih interesa te pravo na predstavljanje potrošača i sudjelovanje predstavnika potrošača u radu tijela koja rješavaju pitanja od njihova interesa.

14.2. Bitni elementi kupoprodaje

Bitni elementi kupoprodaje su stvar i cijena. Bez tih elemenata ugovor ne bi proizvodio nikakve učinke. Iznimka je trgovačka kupoprodaja, kod koje je dovoljno odrediti predmet, dok se cijena može odrediti pomoću dodatnih kriterija. Prema tome, trgovačka kupoprodaja koja pored predmeta ne bi imala određenu cijenu ne bi bila ništetna.

Predmet kupoprodaje mogu biti stvari i prava. Što se tiče stvari, to može biti stvar koja je u prometu, a to je takva stvar kojom se može slobodno trgovati, odnosno može se bez ograničenja stjecati pravo vlasništva. Ako je stvar izvan prometa, ugovor o kupoprodaji će biti ništetan. Npr. nije dozvoljena kupoprodaja plaže ili otoka, ili dijelova ljudskog tijela.

Postoji i kategorija stvari ograničenih u prometu kod kojih je moguće stjecanje prava vlasništva, ali uz određena ograničenja. Tako npr. prodaja lijekova ili pirotehničkih sredstava nije dozvoljena svakome, nego samo osobama koje su od nadležnih tijela ishodile potrebne dozvole za prodaju.

Kada je predmet kupoprodaje pravo, bitno je da je ono prenosivo, odnosno da se ne radi o strogo osobnim pravima. Tako npr. nije moguće prodati pravo na mirovinu ili uzdržavanje. Kada govorimo o kupoprodaji prava, najčešće će se raditi o prodaji

⁸⁰ Čl. 10. ZOO-a

⁸¹ Čl. 402. st. 3. ZOO-a

novčanih potraživanja, ali i pravima iz vrijednosnih papira, dionica, poslovnih udjela, prava industrijskog vlasništva i sl.

Cijena je novčana protuvrijednost za primljenu činidbu predaje stvari i stranke su slobodne u određivanju iste, osim što se moraju držati granica propisanih općim načelima obveznog prava kao što su načelo savjesnosti i poštenja i jednake vrijednosti činidaba. Ona mora biti određena ili barem odrediva da bi ugovor bio valjan. Iznimka je trgovačka kupoprodaja kod koje je za nastanak ugovora dovoljno odrediti predmet, dok se cijena može odrediti pomoću pravila koje ZOO određuje za trgovačku kupoprodaju.

Cijena je određena ako dužnik zna točan iznos novca koji će po dospijeću obvezu platiti. Kako je naš pravni sustav prihvatio načelo monetarnog nominalizma prema kojemu je dužnik novčane obveze dužan platiti onaj broj novčane jedinice na koju obveza glasi, tako je cijena u tom slučaju određena u trenutku nastanka obveze.

Druga je situacija ako je ugovorena valutna klauzula, kod koje se vrijednost domaće valute veže uz tečaj neke strane valute (euro, švicarski franak, američki dolar i sl.). U tom slučaju cijena nije određena, jer se po dospijeću ne zna točan iznos novca koji se duguje, ali je odrediva, jer će se odrediti prema točno određenim parametrima (npr. srednji tečaj HNB-a) na dan njezina dospijeća.

Pri određivanju cijene kao bitnog sastojka kupoprodaje, za trgovačku kupoprodaju su određena posebna pravila. Naime, propuštanje određivanja cijene ne dovodi do ništetnosti takva ugovora, nego je kupac dužan platiti cijenu koju je prodavatelj redovito naplaćivao u vrijeme sklapanja ugovora (npr. Dalmacija vino d.d. u stečaju otkupljivalo je grožđe za 3 kn/kg u vrijeme sklapanja ugovora). Ako prodavatelj nije naplaćivao takvu cijenu, onda se primjenjuje razumna cijena, odnosno tekuća cijena u vrijeme sklapanja ugovora.

Tekuća cijena je cijena utvrđena službenom evidencijom na tržištu mjesta prodavatelja u vrijeme kad je trebalo doći do ispunjenja.⁸² Službene evidencije o cijeni određene robe najčešće vode različite komore ili gospodarske udruge. Najbolji primjer takve cijene je cijena određena na burzi. U slučajevima kad se pored svih navedenih kriterija ne bi mogla odrediti cijena, cijenu će odrediti sud prema okolnostima svakoga pojedinog slučaja.

14.3. Obveze prodavatelja

Predaja stvari jedna je od osnovnih i vremenski prvih obveza koje je prodavatelj dužan ispuniti. Smisao kupoprodaje ne bi se mogao ostvariti ako kupcu ne bi bio predan

⁸² Čl. 386. st. 1. ZOO-a

predmet ugovora. Pri predaji stvari bitno je da kupac stječe pravo vlasništva, odnosno da nakon predaje nesmetano može raspolagati stvari. Ako se ne bi stjecalo pravo vlasništva, ne bi se radilo o kupoprodaji, nego o nekom drugom ugovoru kod kojeg se stvar daje na upotrebu ili korištenje kroz određeno razdoblje (npr. najam, zakup, posudba i sl.). Prodavatelj je ispunio svoju obvezu predaje kupcu, u pravilu, kad mu stvar uruči ili preda ispravu kojom se stvar može preuzeti.⁸³

Ako se radi o pokretnim i manjim stvarima, a prodavatelj ih ima u svom neposrednom posjedu, onda će se predaja stvari vršiti uručenjem te stvari iz ruke prodavatelja u ruke kupca (npr. kupnja glaćala ili televizora u trgovačkom centru). S druge strane, faktičnu predaju može zamijeniti i predaja isprave kojom se stvar može preuzeti, poput teretnice, skladišnice i sl., pa će se predaje takve isprave smatrati izvršenjem obveze predaje stvari.

Ponekad stvar može biti predana i trećoj osobi (prijevozniku) i to u slučajevima distancijske kupoprodaje, kada je uz kupoprodaju ugovoren i prijevoz stvari, ali nije određeno mjesto ispunjenja.⁸⁴ Tada je predaja izvršena uručenjem stvari prijevozniku.

Uobičajeno je da stranke ugovore i mjesto i vrijeme predaje, a ako to ne bi bilo određeno, ZOO sadrži posebna pravila. Tako se mjestom predaje, kada ono nije ugovoren, smatra mjesto u kojem je prodavatelj u trenutku sklapanja ugovora imao svoje prebivalište (boravište), odnosno ako se radi o pravnoj osobi u mjestu njegova sjedišta. Iznimka postoji u slučaju da je strankama u trenutku sklapanja ugovora bilo poznato gdje se stvar koja je predmet ugovora nalazi ili gdje bi trebala biti izradena, tada se predaja obavlja u tom mjestu.⁸⁵

Vrijeme predaje stvari u većini je slučajeva određeno ugovorom i to je najčešće određeni rok od trenutka sklapanja ugovora ili trenutka kada ugovor proizvodi učinke, a ako slučajno ne bi bilo određeno, prodavatelj je dužan izvršiti predaju u razumnom roku nakon sklapanja ugovora, s obzirom na narav stvari i ostale okolnosti.

Što se smatra razumnim rokom, procjenjuje se od slučaja do slučaja, jer nije moguće na drugačiji način odrediti rok za toliko raznovrsnih ugovora o kupoprodaji kakvi se mogu sklopiti, a na koje se ova odredba odnosi. Tako u nekom jednostavnijem ugovoru građanskog prava to može biti jedan dan, dok u nekom složenijem trgovačkom ugovoru (npr. predmet takva ugovora je isporuka 3 elektromotorna vlaka koje je Končar dužan isporučiti HŽ-u) to može iznositi nekoliko godina.

Odgovornost prodavatelja za materijalne nedostatke posljedica je općeg pravila o ispunjenju obveza, a to je da se obveza mora ispuniti u svemu kako ona glasi. Prema tome, prodavatelj je dužan predati stvar kupcu u ispravnom stanju, bez ikakvih nedostataka na njoj.

⁸³ Čl. 389. st. 2. ZOO-a

⁸⁴ U trgovačkim ugovorima to će biti rijetkost, jer će stranke ugovoriti neku od transportnih klauzula (npr. INCOTERMS) kojima će regulirati mjesto prijelaza rizika i predaje stvari, ali je moguće da stranke izostave odrediti mjesto predaje.

⁸⁵ Čl. 393. st. 2. ZOO-a

Njegova odgovornost za materijalne nedostatke određuje se u trenutku prijelaza rizika za slučajno oštećenje ili uništenje stvari s kupca na prodavatelja, a taj trenutak u pravilu koincidira s predajom stvari.

Prema tome, prodavatelj odgovara za materijalne nedostatke koji su na stvari postojali u trenutku prelaska rizika i to bez obzira na to bili oni njemu poznati ili ne. Čak i ako se nedostatak pojavi nakon prijelaza rizika na kupca, prodavatelj može za njega odgovarati ako je on posljedica uzroka koji je postao prije toga. Npr. Željezara Sisak isporuči čelične nosače za ugradnju u pelješki most pa se nakon nekog vremena pojavi oštećenje koje nije bilo vidljivo prilikom isporuke i predaje toga materijala. Kako je moguće da su mikro pukotine postojale u trenutku prijelaza rizika, a vidljive su postale tek nakon nekog vremena, prodavatelj će i tada odgovarati za nedostatke ako su oni postojali u trenutku prijelaza rizika.

Pravna pozicija kupca u ovom slučaju je olakšana utoliko što se predmijeva da je nedostatak koji se pojavio u roku od šest mjeseci od prijelaza rizika postojao u vrijeme prijelaza rizika, osim ako prodavatelj ne dokaže suprotno ili suprotno ne proizlazi iz naravi stvari ili naravi nedostatka.⁸⁶

Materijalni nedostaci postoje:

1. ako stvar nema potrebna svojstva za svoju redovitu uporabu ili za promet;
2. ako stvar nema potrebna svojstva za posebnu uporabu za koju je kupac nabavlja, a koja je bila poznata prodavatelju ili mu je morala biti poznata;
3. ako stvar nema svojstva i odlike koje su izrijekom ili prešutno ugovorene, odnosno propisane;
4. kad je prodavatelj predao stvar koja nije jednaka uzorku ili modelu, osim ako su uzorak ili model pokazani samo radi obavijesti;
5. ako stvar nema svojstva koja inače postoje kod drugih stvari iste vrste i koja je kupac mogao opravdano očekivati prema naravi stvari, posebno uzimajući u obzir javne izjave prodavatelja, proizvođača i njihovih predstavnika o svojstvima stvari (reklame, označavanje stvari i dr.);
6. ako je stvar nepravilno montirana pod uvjetom da je usluga montaže uključena u ispunjenje ugovora o prodaji;
7. ako je nepravilna montaža posljedica nedostatka u uputama za montažu.⁸⁷

Kako bi se utvrdila odgovornost za materijalne nedostatke, potrebno je da kupac takve nedostatke uoči i o tome obavijesti prodavatelja. Razlikujemo dvije vrste nedostataka: vidljive i nevidljive te različite rokove za svaki od njih.

Vidljivi nedostaci su takvi kod kojih kupac može pri uobičajenom načinu pregleda stvari uočiti takav nedostatak. U tom slučaju, ako pri pregledu otkrije nedostatak, kupac ima rok od osam dana u kojem je dužan obavijestiti prodavatelja o postojanju nedostatka, a ako se radi o trgovačkim ugovorima, onda odmah, bez odgađanja.

⁸⁶ Čl. 400. st. 3. ZOO-a

⁸⁷ Čl. 401. ZOO-a

Kad se radi o **skrivenim nedostatcima**, a to su oni koji se pri uobičajenom pregledu nisu mogli uočiti, kupac je dužan o postojanju nedostatka obavijestiti prodavatelja u roku od dva mjeseca, a ako se radi o trgovačkim ugovorima, onda odmah, bez odgađanja. Pravna posljedica propuštanja ovih rokova je gubitak prava koja im po ovoj osnovi pripadaju.⁸⁸

Ako bi kupac propustio obavijestiti prodavatelja o skrivenim nedostatcima u roku od dvije godine od predaje stvari, odnosno šest mjeseci ako se radi o trgovačkim ugovorima, prodavatelj ne bi snosio odgovornost za te nedostatke.⁸⁹

Potrošački ugovori uživaju poseban režim kada je riječ o pregledu i obavještavanju prodavatelja o eventualnim nedostatcima. Kod takvih ugovora potrošač nije dužan pregledati stvar prilikom preuzimanja, ali je obvezan obavijestiti prodavatelja o postojanju vidljivih nedostataka u roku od dva mjeseca računajući od dana kada je otkrio nedostatak.⁹⁰

Prodavatelj ne odgovara za materijalne nedostatke u sljedećim slučajevima:

1. ako su u trenutku sklapanja ugovora bili poznati kupcu ili mu nisu mogli ostati nepoznati,⁹¹
2. ako su neznatni;
3. kod prisilne javne prodaje.

Kada je kupac u zakonskim rokovima obavijestio prodavatelja o eventualnim nedostatcima koje kupljena stvar ima, on može po izboru učiniti sljedeće:⁹²

1. zahtijevati od prodavatelja da nedostatak ukloni
2. zahtijevati od prodavatelja da mu preda drugu stvar bez nedostataka
3. zahtijevati razmjerno sniženje cijene
4. izjaviti da raskida ugovor.

Dakle, kupac se može alternativno koristiti jednim od ponuđenih prava s tim da će se prvotno koristiti pravom na uklanjanje nedostatka ili isporuku nove stvari, ili razmjerno sniženje stvari, a tek ako to ne bude moguće, pravom na raskid ugovora. Bez obzira na to koje od tih prava kupac izabrao, uz njega ima pravo i na naknadu štete prema općim pravilima o odgovornosti za štetu.

U svakom slučaju troškove (troškovi prijevoza, rada, materijala...) otklanjanja nedostatka i predaje druge stvari bez nedostatka snosi prodavatelj.

Materijalni nedostatci ne moraju se pojaviti samo kao nedostatci u kvaliteti, nego i kao nedostatak u kvantiteti. Posebno je regulirana situacija kod trgovačke kupoprodaje u slučaju da prodavatelj preda kupcu veću količinu generičkih stvari nego je ugovoren, a

⁸⁸ To su: pravo zahtijevati od prodavatelja da nedostatak ukloni, zahtijevati od prodavatelja da mu preda drugu stvar bez nedostataka, zahtijevati razmjerno sniženje cijene, izjaviti da raskida ugovor.

⁸⁹ Čl. 403. ZOO-a

⁹⁰ Čl. 403. st. 4. ZOO-a

⁹¹ Kriterij po kojem se procjenjuje pažnja kupca je kako bi u istoj situaciji postupila brižljiva osoba s prosječnim znanjem i iskustvom osobe istog zanimanja i struke kao kupac pri uobičajenom pregledu stvari.

⁹² Čl. 410. ZOO-a

kupac u razumnom roku ne izjavi da višak odbija. U takvoj situaciji smatra se da je kupac primio i taj višak te ga je dužan platiti po istoj cijeni. Naime, kupcu iz trgovačke kupoprodaje često neće predstavljati problem preuzimanje veće količine robe od ugovorene, jer će ju iskoristiti u nekom od budućih poslova, ali ako bi ipak predstavljalo problem, može odbiti višak i tada ima pravo na naknadu štete koju je pretrpio što je primio višak. Ona se može sastojati u povećanim troškovima skladištenja robe, plaćanja po ugovoru o ispitivanju robe i usluga, troškovima osiguranja i dr.

Drugačija je situacija u građanskoj kupoprodaji, gdje kupac nije dužan prihvati višak isporučene robe.

Jamstvo za ispravnost prodane stvari je solidarna odgovornost proizvođača i prodavatelja gdje oni jamče da će stvar funkcionirati ispravno u određenom vremenskom razdoblju (jamstvenom roku),⁹³ a u slučaju kvara obvezuju se popraviti istu ili je zamijeniti novom.

Važno je naglasiti da se kupac može odvojeno koristiti ovim pravom neovisno o pravu koje ima iz odgovornosti prodavatelja za materijalne nedostatke.

Prepostavka postojanja ovakve odgovornosti je izdavanje jamstvenog lista. Jamstveni list, među ostalim, mora sadržavati: podatke o sadržaju kupčevih prava po jamstvu, podatke o trajanju jamstva, o području važenja jamstva te podatke o izdavatelju jamstva.

U slučaju kvara kupac je dužan uz predočenje jamstva zatražiti od prodavatelja popravak ili u nemogućnosti popravka zamjenu stvari te ima pravo na naknadu štete koju je pretrpio zbog toga što za vrijeme kvara nije mogao koristiti stvar.⁹⁴

Prodavatelj je dužan otkloniti kvar u razumnom roku.⁹⁵ Ako ne uspije otkloniti kvar u razumnom roku, dužan je kupcu predati novu stvar u ispravnom stanju. Za vrijeme trajanja nekog manjeg (uobičajenog) popravka jamstveni rok se produljuje za vrijeme koliko je popravak trajao. Međutim, ako se radi o tzv. bitnom popravku ili zamjeni stvari, jamstveni rok teče ponovno od zamjene, odnosno vraćanja popravljene stvari. Što je manji, a što bitan popravak određuje se od slučaja do slučaja, ovisno o tome o kakvoj se stvari radi pa nije moguće generalno odrediti vrste popravaka za sve proizvode.

Sve troškove oko transporta i popravka, odnosno zamjene stvari u jamstvenom roku snosi prodavatelj, odnosno proizvođač.

Postoje i razlozi koji isključuju odgovornost iz jamstvenog lista koji proizlaze iz ponašanja kupca i nastankom kojih on gubi prava iz jamstvenog lista. Tako jamstvo prestaje u sljedećim slučajevima:

⁹³ Jamstveni rokovi su najčešće u trajanju od jedne do pet godina, iako u posljednje vrijeme traju i više pa tako i do sedam godina.

⁹⁴ Čl. 424. ZOO-a

⁹⁵ Trajanje razumnog roka različito je određeno ovisno o tome o kakvim se proizvodima radi pa je tako za sitnije uređaje poput mobilnih uređaja 15 dana, a za npr. televizore i bijelu tehniku 45 dana.

- ako se proizvod upotrebljava suprotno uputama o upotrebi;
- ako je popravak tijekom jamstvenog roka izvršila neovlaštena osoba;
- u slučaju ugrađivanja neoriginalnih dijelova;
- zbog oštećenja nastalih mehaničkim udarcima;
- zbog oštećenja nastalih u transportu nakon kupnje ako je transport vršen od strane kupca;
- jamstvo ne obuhvaća kvarove koji su nastali kao posljedica nepravilnog rukovanja ni oštećenja nastala od preniskoga ili previšokog naponi;
- ako su kvarovi uzrokovani višom silom te
- jamstvom nisu obuhvaćeni potrošni dijelovi aparata.

Odgovornost prodavatelja za pravne nedostatke postoji kada na prodanoj stvari postoji pravo trećega koje ili isključuje (potpuna evikcija), ili umanjuje ili ograničava (djelomična evikcija) kupčevo pravo. Gospodarska svrha kupoprodaje je da na kupljenoj stvari kupac stekne pravo vlasništva, a da bi kupac stekao pravo vlasništva, prodavatelj koji mu prenosi to pravo mora biti vlasnik. Ako se dogodi da netko treći isključuje to pravo, kupac neće postati vlasnik stvari, a time se neće ostvariti svrha kupoprodaje. Npr. pravo vlasništva će biti isključeno u potpunosti ako prodavatelj nije vlasnik stvari koju prodaje, nego je to neka treća osoba (potpuna evikcija).

Druga je situacija kada je prodavatelj vlasnik stvari, ali netko treći po nekoj pravnoj osnovi ima uže pravo na toj stvari (npr. pravo uporabe ili korištenja), koje ga ovlašćuje da na toj stvari vrši to svoje pravo. Tada kupac stječe pravo vlasništva, ali je njegovo pravo umanjeno ili ograničeno pravom treće osobe (djelomična evikcija). Npr. kupimo poljoprivredno zemljište na kojem želimo saditi lubenice. Prodavatelj je vlasnik zemljišta i mi kupnjom i upisom uknjižbe stječemo pravo vlasništva. Međutim, nakon kupnje saznamo da je prodavatelj prije nego nam je zemlju prodao, istu dao u zakup trećoj osobi na godinu dana. Iako smo mi postali vlasnici zemlje, naše je pravo vlasništva ograničeno, odnosno umanjeno, jer moramo trpjeti zakupnika dok ne istekne njegov ugovor o zakupu.

Prepostavka prodavateljeve odgovornosti za pravne nedostatke je kupčevo neznanje za te nedostatke i kupčev nepristanak na uzimanje stvari koja je opterećena.

Kada kupac sazna da na kupljenoj stvari postoji neko pravo treće osobe, dužan je o tome obavijestiti prodavatelja te ga pozvati da u razumnom roku oslobodi stvar od prava ili zahtjeva trećega ili, ako se radi o generičkim stvarima, da mu isporuči drugu stvar bez pravnog nedostatka.⁹⁶

Ako prodavatelj ne bi postupio po zahtjevu kupca, kupac ima na raspolaganju sljedeće mogućnosti. Ovisno o tome je li treća osoba oduzela kupcu kupljenu stvar ili ga samo ograničava u korištenju iste, posljedice su različite:

- ako treća osoba oduzme stvar kupcu (potpuna evikcija), ugovor se raskida po samom zakonu;

⁹⁶ Generičke stvari su one koje se u pravnom prometu izdvajaju po svojoj vrsti, broju ili količini (npr. gorivo, žito, šećer i sl.).

- ako treća osoba samo umanjuje ili ograničava prava kupca (djelomična evikcija), onda kupac može po svom izboru raskinuti ugovor ili zahtijevati razmjerne sniženje cijene.

Kada kupac ne bi obavijestio prodavatelja da treća osoba ima neko pravo na predanoj stvari i upustio se u spor s njom i izgubio ga, prodavatelj bi se mogao osloboditi odgovornosti za pravne nedostatke ako bi uspio dokazati da je raspolagao sredstvima kojima bi se zahtjev treće osobe odbio. U nedostatku takvih dokaza, kupac bi ga i dalje mogao pozivati na odgovornost.⁹⁷

Sva prava⁹⁸ koja kupac ima po osnovi odgovornosti za pravne nedostatke može ostvariti u roku od godine dana⁹⁹ od saznanja za postojanje prava trećega.¹⁰⁰ U slučaju da treća osoba prije isteka toga roka pokrene spor protiv kupca, a kupac pozove prodavatelja da se umiješa, pravo kupca se gasi istekom šest mjeseci nakon pravomoćno okončanog spora.¹⁰¹

14.4. Obveze kupca

Isplata cijene kao obveza kupca korespondira pravu prodavatelja da zahtijeva isplatu cijene za predanu stvar. Stranke ugovorom uglavnom dogovore mjesto i vrijeme u kojem će se izvršiti isplata, a kada ono nije ugovoren ili to ne proizlazi iz običaja, plaćanje se obavlja u trenutku i u mjestu u kojem se obavlja predaja stvari. Postoje različiti načini ugovaranja vremena isplate, a to može biti prije, u trenutku ili poslije predaje stvari.

I dok će kod građanske kupoprodaje vrijeme isplate biti istovremeno s predajom stvari, kod trgovачke kupoprodaje taj se trenutak neće podudarati, zbog načina na koji se vrši plaćanje, a to je posredstvom finansijskih institucija (banaka, FINA). U svakom slučaju, ako se isplata ne odvija istovremeno s predajom stvari, ona utječe na ponašanje kupca i prodavatelja zbog eventualnog neispunjerenja obveze jednoga od njih. Tako u slučaju plaćanja prije predaje kupac dolazi u nepovoljniji položaj, jer nije siguran hoće li mu prodavatelj isporučiti stvar, dok kod plaćanja nakon isporuke prodavatelj nije siguran hoće li mu kupac platiti. Stoga je uobičajeno da prodavatelj traži neko sredstvo osiguranja plaćanja (zadužnica, mjenica, bankarska garancija) koje će aktivirati u slučaju da mu kupac ne plati na vrijeme.

Što se tiče mjesta plaćanja, ono je u mjestu predaje stvari, ako se predaja i plaćanje obavljaju istovremeno, a ako ne, onda je to prebivalište, odnosno sjedište prodavatelja.

Preuzimanje stvari podrazumijeva niz radnji prodavatelja, kojima je smisao pripremiti robu za preuzimanje, i kupca, kojima je smisao odnošenje stvari. Te se radnje mogu

⁹⁷ Čl. 433. ZOO-a

⁹⁸ Ta prava su pravo na raskid ugovora ili razmjerne sniženje cijene, pravo na naknadu štete, pravo na povrat novca koji je platio trećem da bi odustao od svog očitog prava.

⁹⁹ Radi se o subjektivnom prekluzivnom roku, što znači da bi objektivni bio opći zastarni rok od pet godina.

¹⁰⁰ Čl. 437. st. 1. ZOO-a

¹⁰¹ Čl. 437. st. 2. ZOO-a

sastojati u pakiranju, prijevozu, kontroli kvalitete robe, utovaru, istovaru i nizu drugih pravnih i faktičnih radnji. Stvar je dogovora stranaka tko će odraditi koje od tih radnji.

Kupac je dužan preuzeti stvar u dogovorenom mjestu i u dogovoreno vrijeme, ali ako bi on bez opravdanog razloga odbio primiti stvar, a prodavatelj ima osnovani razlog posumnjati da će kupac platiti cijenu, prodavatelj može jednostrano raskinuti ugovor.¹⁰²

14.5. INCOTERMS - Međunarodna pravila za tumačenje trgovačkih termina

Razlog zbog kojeg spominjemo INCOTERMS pravila u okviru ugovora o kupoprodaji jest njihova važnost u međunarodnoj kupoprodaji, jer daju pravni i ekonomski okvir kojim se regulira prvenstveno prijelaz rizika za slučajnu propast stvari s prodavatelja na kupca, ali i ostali troškovi (prijevoz, osiguranje, carinjenje, manipuliranje robom i sl.). To su termini koji strankama pomažu oko eliminacije eventualnih sporova do kojih bi došlo kad se ne bi ugovorila primjena ovih termina, nego bi se primjenjivalo pravo jedne ili druge države stranaka, što bi stvorilo razlike u tumačenju ugovornih odredaba. Prema tome, oni su prema svojoj pravnoj naravi poput trgovačkih običaja, čije važenje stranke moraju ugovoriti.

Prvu verziju INCOTERMS pravila izradila je Međunarodna trgovačka komora sa sjedištem u Parizu davne 1936. godine i od tada su ona doživjela nekoliko revizija. Danas je na snazi revizija iz 2010.¹⁰³ koja sadrži jedanaest termina, koji su podijeljeni u dvije skupine: u jednoj skupini obuhvaćene su sve vrste prijevoza uključujući i multimodalni prijevoz, dok drugu skupinu čine termini koji se koriste samo u pomorskom prijevozu i prijevozu unutarnjim plovnim putovima.

To su: EXW (*ex works*, franko tvornica), FCA (*free carrier*, franko prijevoznik), CPT (*carriage paid to*, vozarina plaćena do), CIP (*carriage and insurance paid to*, vozarina i osiguranje plaćeni do), DAT (*delivered at terminal*, isporučeno na terminal), DAP (*delivered at place*, isporučeno na mjesto), DDP (*delivered duty paid*, isporučeno ocarinjeno), FAS (*free alongside ship*, franko uz bok broda), FOB (*free on bord*, franko brod), CFR (*cost and freight*, trošak i vozarina) i CIF (*cost insurance and freight*, trošak, osiguranje i vozarina).

14.5.1. INCOTERMS koji se odnose na sve vrste prijevoza (uključujući i multimodalni)

EXW (*ex works*, franko tvornica) termin je koji predstavlja minimalnu obvezu prodavatelja, a to znači da je isporuka izvršena kada prodavatelj stavi kupcu na raspolaganje robu u svojim prostorijama ili drugom imenovanom mjestu. Sve troškove i rizik za slučajnu propast ili oštećenje stvari od tog mjesta snosi kupac.

¹⁰² Čl. 441. st. 2. ZOO-a

¹⁰³ INCOTERMS 2010 objavljeni su 27. rujna 2010. godine, a stupili su na snagu 1. siječnja 2011. godine.

FCA (*free carrier*, franko prijevoznik) termin je koji označuje da prodavatelj isporučuje robu prijevozniku ili drugoj osobi koju je imenovao kupac u prodavateljevim prostorijama ili na nekom drugom odabranom mjestu. Radi izbjegavanja nesporazuma bitno je da stranke što preciznije odrede točku unutar imenovanog mjesta isporuke, jer tada prelazi rizik za slučajnu propast ili oštećenje stvari s prodavatelja na kupca.

CPT (*carriage paid to*, vozarina plaćena do) termin je koji označuje da prodavatelj isporučuje robu prijevozniku ili drugoj osobi koju je imenovao prodavatelj u ugovorenom mjestu te prodavatelj mora ugovoriti i platiti troškove prijevoza potrebne da bi se roba dopremila u imenovano mjesto odredišta. Pritom je mjesto prijelaza rizika odvojeno od mesta prijelaza troškova. Stoga se strankama savjetuje da što preciznije odrede mjesto isporuke gdje rizik prelazi na kupca i imenovano mjesto odredišta do kojeg prodavatelj mora ugovoriti prijevoz, a točka unutar ugovorenog mesta odredišta ujedno je i točka do koje prodavatelj snosi troškove.

CIP (*carriage and insurance paid to*, vozarina i osiguranje plaćeni do) termin je koji znači da prodavatelj isporučuje robu prijevozniku ili drugoj osobi koju je imenovao prodavatelj u ugovorenom mjestu te da prodavatelj mora ugovoriti i platiti troškove prijevoza potrebne da bi se roba dopremila u imenovano mjesto odredišta. I ovdje je mjesto prijelaza rizika odvojeno od mesta prijelaza troškova pa se strankama savjetuje kao i kod termina CPT što preciznije odrediti mjesto prijelaza rizika i mjesto odredišta do kojeg troškove snosi prodavatelj. Obveza je prodavatelja i da osigura robu od oštećenja ili propasti tijekom prijevoza, s tim da prodavatelj plaća osiguranje s minimalnim pokrićem.

DAT (*delivered at terminal*, isporučeno na terminal) termin je koji znači da prodavatelj isporučuje robu onda kada je roba, nakon što je istovarena s dolaznog prijevoznog sredstva, stavljena kupcu na raspolaganje u imenovanom terminalu u imenovanoj luci ili mjestu odredišta. Prodavatelj snosi rizik za slučajnu propast ili oštećenje do točke unutar terminala u mjestu odredišta.

DAP (*delivered at place*, isporučeno na mjesto) termin je koji označuje da je prodavatelj isporučio robu onda kada je stavi na raspolaganje kupcu na dolaznom prijevoznom sredstvu spremnu za istovar u imenovanom mjestu odredišta. Prodavatelj snosi rizik slučajne propasti ili oštećenja do imenovanog mesta odredišta.

DDP (*delivered duty paid*, isporučeno ocarinjeno) predstavlja maksimalnu obvezu prodavatelja. Prodavatelj je isporučio robu kada ju je stavio na raspolaganje kupcu i to uvozno ocarinjenu na dolaznom prijevoznom sredstvu spremnu za istovar u imenovanom mjestu odredišta. Prodavatelj snosi sve troškove i rizike povezane s dopremanjem robe do mesta odredišta i ima obvezu obaviti ne samo uvozno već i izvozno carinjenje, platiti izvozne i uvozne carine te obaviti bilo kakve carinske formalnosti.

14.5.2. INCOTERMS koji se koriste samo u pomorskom prijevozu i prijevozu unutarnjim plovnim putovima

FAS (*free alongside ship*, franko uz bok broda) termin je koji označuje da je prodavatelj isporučio robu onda kada je roba smještena uz bok broda koji je imenovao kupac u

imenovanoj luci otpreme. Rizik za slučajnu propast ili oštećenje kao i troškovi prelaze s prodavatelja na kupca kada je roba smještena uz bok broda.

FOB (*free on board*, franko brod) termin je koji označuje da je prodavatelj isporučio robu onda kada ju je smjestio na plovilo koje je imenovao kupac u imenovanoj luci otpreme. Rizik slučajne propasti ili oštećenja kao i troškovi prelaze s prodavatelja na kupca kad je roba na plovilu.

CFR (*cost and freight*, trošak i vozarina) termin je koji označuje da je prodavatelj isporučio robu onda kada ju je dostavio na plovilo. Pritom je mjesto prijelaza rizika različito od mjesta prijelaza troškova. Rizik slučajne propasti ili oštećenja prelazi s prodavatelja na kupca kada je roba na plovilu, dok troškovi prelaze s prodavatelja na kupca u ugovorenom mjestu odredišta.

CIF (*cost, insurance and freight*, trošak, osiguranje i vozarina) termin je koji označuje da je prodavatelj isporučio robu onda kada ju je dostavio na plovilo. I ovdje je mjesto prijelaza rizika različito od mjesta prijelaza troškova. Što se tiče troškova, obveza je prodavatelja da ugovori i plati troškove i vozarinu potrebne za dopremu robe do imenovane luke odredišta. Rizik propasti ili oštećenja stvari prelazi s prodavatelja na kupca kada je roba na plovilu. Također, prodavatelj je dužan osigurati kupčev rizik od oštećenja ili propasti robe i to s minimalnim pokrićem.

14.6. Primjer ugovora o kupoprodaji

DRVO d.o.o., za proizvodnju, Delnice, Splitska 1, koje zastupa Jozo Marijanović, direktor (u dalnjem tekstu: Prodavatelj)
i

MARANGUN d.o.o., za proizvodnju drvnih proizvoda, Split, Šimićeva 17, koje zastupa Ivan Kukoč, direktor (u dalnjem tekstu: Kupac)

sklapaju 20. 5. 2015. godine sljedeći

UGOVOR O KUPOPRODAJI

Članak 1.

Prodavatelj prodaje, a Kupac kupuje 10 000 m³ građevnog drva II. klase, minimalne dužine 8 metara i promjera šireg od 0,5 metara, s time da je sušeno najmanje jednu godinu, po cijeni od 1 000,00 kn po m³.

Članak 2.

Prodavatelj se obvezuje da će Kupcu isporučiti drvo opisano u čl. 1. ovog Ugovora u roku od 30 dana od potpisivanja ovog Ugovora.

Članak 3.

U slučaju zakašnjenja u isporuci Prodavatelj je dužan za svaki dan zakašnjenja plaćati Kupcu 1 % iznosa kupoprodajne cijene ugovorene u čl. 1.

Članak 4.

Kupac se obvezuju izvršiti uplatu kupoprodajne cijene u roku od 30 dana od dana primitka fakture Prodavatelja na žiroračun Prodavatelja koji se vodi u Splitskoj banci d.d. broj HR22 789654123078.

Članak 5.

Kupac se obvezuje pregledati predmet ugovora u prisutnosti predstavnika Prodavatelja te o eventualnim nedostatcima obavijestiti Prodavatelja bez odgađanja.

Članak 6.

Ugovorne stranke su suglasne da sve eventualne sporove koji bi proizašli iz ovog Ugovora nastoje riješiti sporazumno. U suprotnom, ugovaraju nadležnost Trgovačkog suda u Splitu.

Članak 7.

Ovaj ugovor je sklopljen u dva (2) primjerka, od kojih svaka stranka zadržava po jedan (1) primjerak.

Prodavatelj:

Kupac:

15. KUPOPRODAJE S POSEBNIM POGODNOSTIMA

Kupoprodaje s posebnim pogodnostima su posebne vrste kupoprodaje na koje se primjenjuju sve odredbe o kupoprodajnim ugovorima, ali pored njih, a zbog njihove posebnosti, i posebne odredbe za svaku od njih. ZOO regulira šest vrsta kupoprodaja s posebnim pogodnostima:

1. Kupoprodaja s pravom prvokupa
2. Kupnja na pokus
3. Kupoprodaja po uzorku ili modelu
4. Kupoprodaja sa specifikacijom
5. Kupoprodaja s pridržajem prava vlasništva
6. Kupoprodaja s obročnom otplatom cijene.

15.1. Kupoprodaja s pravom prvokupa

Kupoprodaja s pravom prvokupa obvezuje kupca da obavijesti prodavatelja o namjeravanoj prodaji stvari nekoj trećoj osobi i o uvjetima pod kojima namjerava izvršiti tu prodaju te se obvezuje ponuditi tu stvar prodavatelju pod istim uvjetima kao što je to namjeravao trećoj osobi. Npr. zbog teške finansijske situacije i potrebnog novca za liječenje osoba proda obiteljsko naslijede (nakit, slike, posuđe i sl.) i ugovori u tom kupoprodajnom ugovoru klauzulu da kupac u slučaju daljnje prodaje tih stvari mora prvo njoj ponuditi te stvari po cijeni koju je namjeravao ponuditi trećoj osobi pa tek ako ga ona odbije, može to prodati trećoj osobi.

Pravo prvokupa može biti ugovoren i zakonsko. Prethodni primjer je ugovoren pravo prvokupa. Ono je vremenski ograničeno na razdoblje od pet godina, a ako bi bio ugovoren dulji rok, on bi se sveo na pet godina.

Zakonsko pravo prvokupa je posebnim zakonom ustanovljeno pravo određene skupine ljudi koji postaju nositelji prava prvokupa i koji se tim pravom koriste bez vremenskog ograničenja.¹⁰⁴ Npr. vlasnik koji namjerava prodati kulturno dobro dužan je najprije istodobno ponuditi ga Republici Hrvatskoj, županiji, Gradu Zagrebu, gradu ili općini na čijem se području to kulturno dobro nalazi navodeći cijenu i druge uvjete prodaje. Prvenstvo u ostvarenju prava prvokupa ima grad ili općina u odnosu na županiju i Grad Zagreb, pa Republika Hrvatska.¹⁰⁵

Kod zakonskog prava prvokupa primjenjuju se iste odredbe o načinu ponude i uvjetima ponude prodavatelju kao i kod ugovorenoga, što znači da će kupac biti dužan obavijestiti prodavatelja o namjeravanoj prodaji i uvjetima te prodaje, a prodavatelj je dužan u roku

¹⁰⁴ To ne znači apsolutnu neograničenost, jer je ovo pravo uvijek ograničeno vremenom važenja specijalnog zakona koji propisuje to pravo. Kad prestane važiti taj zakon, prestaje i pravo prvokupa.

¹⁰⁵ Čl. 37. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara (Narodne novine br. 69/99, 151/03, 157/03, 100/04, 87/09, 88/10, 61/11, 25/12, 136/12, 157/13, 152/14, 98/15).

od mjesec dana od dana kada ga je kupac obavijestio o namjeravanoj prodaji, izjaviti želi li se koristiti pravom prvokupa ili ne.

Ponekad kupac može pokušati izigrati prodavateljevo pravo prvokupa na način da proda stvar trećoj osobi, a o tome ne obavijesti prodavatelja, ili da je ponudi prodavatelju po nepovoljnijim uvjetima, a onda kad on to odbije, proda trećoj osobi po povoljnijim uvjetima. Npr. ponudi prodavatelju stvar po višoj cijeni i onda kada ga prodavatelj odbije, proda trećoj osobi po nižoj cijeni. U takvim situacijama prodavatelj može tražiti poništenje takve kupoprodaje i prodaju stvari njemu, pod istim uvjetima pod kakvim je bila ponuđena trećoj osobi. Uz prodaju i prijenos vlasništva potrebno je i da treća osoba ni na koji način nije mogla znati da prodavatelj ima pravo prvokupa.

Svoje pravo na poništaj prodavatelj može iskoristiti u roku od šest mjeseci od saznanja za prijenos stvari (subjektivni rok), a pravo prvokupa svakako prestaje u roku od pet godina od prijenosa vlasništva na treću osobu (objektivni rok).

Pravo prvokupa ne obvezuje kupca u slučaju prisilne javne prodaje (npr. u ovršnom postupku). Takva se prodaja naime vrši po nalogu treće osobe, točnije kupčeva vjerovnika koji se nije uspio naplatiti niti na jedan drugi način od kupca pa sada to čini prisilno, odnosno ovrhom. Tako u ovom slučaju nema kupčeve namjere prodaje, nego se prodaja provodi na temelju inicijative trećega (kupčeva vjerovnika).¹⁰⁶

15.2. Kupnja na pokus

Kupnja na pokus vrsta je uvjetne kupoprodaje kod koje kupac može odustati od ugovora nakon njegova sklapanja, ako se utvrdi da stvar nema određeno svojstvo ili nije prikladna za određenu uporabu, ili se jednostavno ne sviđa kupcu. Postoje dvije vrste pokusa: subjektivni i objektivni.

Subjektivni pokus je usklađivanje karakteristika predmeta s kupčevim željama i ako se kupcu stvar ne sviđa, on će ju vratiti te raskinuti ugovor. U ovoj vrsti pokusa nema nikakvih objektivnih kriterija kojima bismo se vodili u procjeni toga odgovara li stvar kupcu ili ne. Npr. uzmemo na pokus EVO TV od Hrvatske pošte d.d. i nakon roka od mjesec ili dva mjeseca vratimo isti jer nam se ne sviđaju programi koje nudi.

Objektivni pokus postoji onda kada je ugovoren da bi se utvrdilo ima li stvar određena svojstva ili je prikladna za određenu upotrebu. U tom slučaju provjeravaju se karakteristike te stvari i ako ona ima te karakteristike, kupac ne može odustati od ugovora. Npr. potencijalni kupac stroja za bušenje tunela su Hrvatske ceste d.d. koje uz kupnju ugovaraju objektivni pokus da se vidi kako će se taj stroj ponašati prilikom gradnje ceste od Ploča do Dubrovnika. Kako je područje gradnje specifičnog geomorfološkog sastava, moguće je da će navedeni stroj koji je predmet pokusa biti neprikladan ili neučinkovit na takvu terenu pa će ga kupac nakon dogovorenog roka objektivnog pokusa vratiti kao neprikladnoga.

¹⁰⁶ Gorenc, V. i sur., *op. cit.* u bilj. 24, str. 711.

Osim prethodno navedenih postoje još dvije specifičnosti ove kupoprodaje koje se ogledaju u prijelazu rizika za slučajnu propast ili oštećenje stvari i presumpciji ostanka pri ugovoru.

Opće je pravilo kod kupoprodaje da rizik za slučajnu propast ili oštećenje stvari prelazi s prodavatelja na kupca u trenutku predaje stvari. Kod kupnje na pokus rizik za slučajnu propast i oštećenje stvari koja je predana kupcu ostaje na prodavatelju sve dok mu kupac ne izjavi da ostaje pri ugovoru, odnosno do isteka roka kad je kupac bio dužan vratiti stvar prodavatelju.¹⁰⁷

Također, kod ove vrste kupoprodaje šutnja kupca smatra se pristankom, što je jedna od iznimaka od općeg pravila da se šutnja ne smatra pristankom osim u točno određenim slučajevima. Naime, ako je kupac uzeo stvar da je pregleda i isproba do određenog roka kako bi utvrdio odgovara li njegovim željama, pa je nakon isteka tog roka ne vrati prodavatelju ili izričito ne izjavi da odustaje od ugovora, smatra se da je ostao pri ugovoru.

15.3. Kupoprodaja po uzorku ili modelu

Kupoprodaja po uzorku ili modelu takva je vrsta kupoprodaje kod koje prodavatelj daje kupcu model ili uzorak neke stvari koja je predmet kupoprodaje i obvezuje mu se isporučiti dogovorenu količinu stvari koje su iste tom uzorku ili modelu. Npr. kupac je obrt koji se bavi izradom uniforma za vatrogasce i traži od prodavatelja da mu predstavi uzorak materijala koji je potreban za izradu tih uniforma. Odabirom jednog od uzoraka kupac zahtijeva od prodavatelja isporuku baš tog uzorka u dogovorenoj količini.

Ako bi prodavatelj predao kupcu stvar koja ne odgovara uzorku ili modelu koji je on izabrao, on bi odgovarao po odredbama o odgovornosti za materijalne nedostatke stvari ako se radi o trgovačkoj kupoprodaji, odnosno za neispunjerenje ugovora ako bi se radilo o građanskoj kupoprodaji.

15.4. Kupoprodaja sa specifikacijom

Kupoprodaja sa specifikacijom vrsta je kupoprodaje kod koje prodavatelj i kupac prilikom zaključenja ugovora dogovaraju i predmet i cijenu, ali ostavljaju mogućnost kupcu da naknadno odredi oblik, mjeru ili koje druge pojedinosti stvari. Npr. distributer automobila naručuje sto komada automobila točno određenog tipa, ali zadržava pravo da naknadno odredi boju i opremu naručenih automobila.

Pravne posljedice nedostavljanja specifikacije od strane kupca u određenom roku ili, u nedostatku takva roka, u razumnom roku, jesu da prodavatelj može izjaviti da raskida ugovor ili može načiniti specifikaciju prema onome što mu je poznato o kupčevim željama. Za prodavatelja je svakako sigurnije rješenje izjava o raskidu ugovora, ali je ona s ekonomskog aspekta neprihvatljiva. Stoga će prodavatelj nastojati održati ugovor na

¹⁰⁷ Čl. 458. ZOO-a

snazi tako da će načiniti specifikaciju prema onome što mu je poznato o kupčevim željama i odrediti mu razuman rok da, ako se ne slaže s potonjom, sam pripremi specifikaciju. Ako on ne bi iskoristio tu mogućnost, važila bi specifikacija koju je načinio prodavatelj.¹⁰⁸

15.5. Kupoprodaja s pridržajem prava vlasništva

Kupoprodaja s pridržajem prava vlasništva vrsta je kupoprodaje kod koje prodavatelj predaje stvar kupcu, ali mu istodobno ne prenosi i vlasništvo na stvari sve dok ne isplati cijenu u potpunosti.

Stjecanje vlasništva na stvarima nije predmet obveznoga, nego stvarnog prava i ono je različito uređeno ovisno o tome što je predmet kupoprodaje (pokretnina ili nekretnina). Tako se vlasništvo na pokretnini (uz zadovoljenje ostalih uvjeta) stječe predajom stvari, a na nekretninama upisom uknjižbe u zemljišne knjige.

Kupoprodaja s pridržajem prava vlasništva je iznimka jer je kod nje odgođen prijenos vlasništva sve dok se kupoprodajna cijena ne isplati u potpunosti. Također odredbom štiti se prvenstveno prodavatelja, koji zadržava pravo vlasništva iako je već predao stvar kupcu. Posljedica ovakve kupoprodaje došla bi do izražaja kada bi kupac prodao stvar trećoj osobi prije nego što je isplatio cijenu prodavatelju u cijelosti. Tada bi novi kupac imao stvar koja je opterećena pravnim nedostatkom.¹⁰⁹

Slično kao kod kupnje na pokus i kod kupoprodaje s pridržajem prava vlasništva dolazi do iznimke od pravila da rizik za slučajno oštećenje i propast stvari prelazi s vlasništvom na stvari. Ovdje rizik slučajne propasti ili oštećenja stvari snosi kupac od trenutka kada mu je stvar predana, iako je prodavatelj zadržao vlasništvo. Ovakva odredba je opravdana jer kupac, iako nije stekao vlasništvo, raspolaže tom stvari i gospodarski je iskorištava, odnosno ima korist od nje.

15.6. Kupoprodaja s obročnom otplatom cijene

Kupoprodaja s obročnom otplatom cijene vrsta je kupoprodaje kod koje se prodavatelj obavezuje predati stvar kupcu prije nego što mu cijena bude isplaćena u cijelosti, a kupac se obavezuje isplatiti njezinu cijenu u obrocima, u određenim vremenskim razmacima.

Za razliku od kupoprodaje s pridržajem prava vlasništva, kod ove kupoprodaje vlasništvo prelazi na kupca u trenutku predaje stvari, bez obzira na to što će on tek naknadno (u obrocima) isplatiti ostatak cijene. Ovakva vrsta kupoprodaja česta je kao potrošačka kupoprodaja (prodaja na rate), ali se može javiti i kao trgovачka ili građanska. Njezina specifičnost se ogleda i u bitnim sastojcima, koji se razlikuju od bitnih sastojaka obične kupoprodaje.

¹⁰⁸ Čl. 461. ZOO-a.

¹⁰⁹ U konkretnom slučaju radilo bi se o potpunoj evikciji. Više o pravnim nedostatcima vidi u točki 14.2.

Naime, pored barem predmeta (kod trgovачke kupoprodaje), odnosno predmeta i cijene (kod građanske i potrošačke kupoprodaje), bitne sastojke ove kupoprodaje čine još i ukupan iznos svih obročnih otplata, iznos pojedinih otplata, njihov broj i njihovi rokovi. Bez tih sastojaka kupoprodaja s obročnom otplatom cijene bila bi ništetna.

Također, ovakav ugovor mora se sklopiti u pisanim oblicima da bi bio valjan, što je iznimka od općeg pravila da je ugovor o kupoprodaji neformalan ugovor.

Kupac u svakom trenutku može isplatiti odjednom ostatak cijene i to čist bez ugovorenih kamata i troškova. Ovakva odredba postoji stoga što smisao kamata nije naknada za korištenje novca, kao što je to kod zajma ili kredita, nego naknada za trošak koji prodavatelj ima u slučaju odgođenog plaćanja.

Posebna su pravila propisana i u slučaju zakašnjenja s isplatom obroka kada prodavatelj može raskinuti ugovor ako kupac dođe u zakašnjenje s početnom otplatom. Nakon isplate početne otplate prodavatelj može raskinuti ugovor ako kupac dođe u zakašnjenje s najmanje dvije uzastopne otplate, koje čine najmanje osminu cijene. Iznimno, prodavatelj može raskinuti ugovor kad kupac dođe u zakašnjenje s isplatom samo jedne otplate, ako za isplatu cijelog ostatka cijene nije predviđeno više od četiri otplate.¹¹⁰

Prodavatelj se ne mora koristiti ovim pravom i vrlo vjerojatno neće, ako ima šanse ostaviti ugovor na snazi, a to može učiniti tako da zahtijeva od kupca isplatu cijelog ostatka cijene, uz ostavljanje naknadnog roka od minimalno petnaest dana.

Pravne posljedice raskida su iste kao i kod obične kupoprodaje, što znači da strane trebaju vratiti drugoj ono što su na temelju ugovora stekle. Kako je ova kupoprodaja specifična, kod nje će u slučaju raskida kupac pored povrata primljene stvari biti dužan naknaditi i iznos koji predstavlja naknadu za njezinu uporabu do raskida ugovora. S druge strane, prodavatelj će biti dužan vratiti kupcu primljene otplate sa zateznim kamatama od dana kad ih je primio i naknaditi nužne troškove što ih je učinio za stvar.

¹¹⁰ Čl. 468. ZOO-a

16. UGOVOR O ZAKUPU

Ugovorom o zakupu obvezuje se zakupodavac predati zakupniku određenu stvar na korištenje, a zakupnik mu se obvezuje plaćati za to određenu zakupninu.¹¹¹

Ugovor o zakupu vrlo je važan ugovor u poslovanju gospodarskih subjekata, jer se većina njih za svoje poslovanje ne koristi prostorima u svojem vlasništvu, nego tudi prostorima putem zakupa.

ZOO-om ovaj ugovor je uređen samo osnovno na način da sadrži pravila koja mogu doživjeti dugotrajnu primjenu i za čijom izmjenom neće biti potrebe duži niz godina. Posebna pravila sadržana su u nizu drugih zakona koja imaju prednost primjene pred ZOO-om.¹¹²

Ti zakoni su: Zakon o zakupu i kupoprodaji poslovnog prostora¹¹³ (u nastavku-ZZKPP) kojim se uređuju zasnivanje i prestanak zakupa poslovnoga prostora te međusobna prava i obveze zakupodavca i zakupnika, kao i kupoprodaja poslovnoga prostora u vlasništvu Republike Hrvatske, županije, Grada Zagreba, grada ili općine sadašnjem zakupniku, odnosno sadašnjem korisniku; Zakon o poljoprivrednom zemljištu¹¹⁴ (u nastavku-ZZPZ) kojim se uređuje održavanje i zaštita poljoprivrednog zemljišta, korištenje poljoprivrednog zemljišta, promjena namjene poljoprivrednog zemljišta i naknada te raspolažanje poljoprivrednim zemljištem u vlasništvu Republike Hrvatske; Pomorski zakonik¹¹⁵ kojim se, među ostalim, uređuje zakup broda; Zakon o lovstvu¹¹⁶ kojim se uređuje zakup lovišta, Zakon o ljekarništvu¹¹⁷ kojim se uređuje zakup ljekarničkih jedinica i sl.

16.1. Bitni elementi zakupa

Bitni elementi zakupa su predmet zakupa, zakupnina i vrijeme trajanja zakupa.

Predmet zakupa može biti raznovrstan. To mogu biti različite pokretne i nepokretne stvari poput poslovnog prostora (poslovna zgrada, poslovna prostorija, garaža i garažno mjesto), poljoprivredno zemljište (oranice, vrtovi, livade, pašnjaci, maslinici, vinogradi i sl.), automobili, strojevi, osobna računala i sl.

Zakupnina je cijena zakupa, odnosno naknada koju zakupnik daje zakupodavcu za korištenje stvari. Stranke slobodno određuju iznos zakupnine, iako posebnim zakonom

¹¹¹ Čl. 519. ZOO-a

¹¹² Ova prednost primjene proizlazi iz načela rimskog prava *lex specialis derogat legi generali* što bi značilo da posebni zakon ima prednost primjene nad onim koji samo općenito uređuje neki institut.

¹¹³ Narodne novine br. 125/11, 64/15

¹¹⁴ Narodne novine br. 39/13, 48/15

¹¹⁵ Narodne novine br. 181/04, 76/07, 146/08, 61/11, 56/13, 26/15

¹¹⁶ Narodne novine br. 140/05, 75/09, 153/09, 14/14, 21/16

¹¹⁷ Narodne novine br. 121/03, 142/06, 35/08, 117/08

može biti propisano i drugačije. Tako je ZZKPP-om propisano da se poslovni prostor u vlasništvu RH i jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave te pravnih osoba u njihovu vlasništvu ili pretežitom vlasništvu daje u zakup putem javnog natječaja.¹¹⁸

Vrijeme trajanja zakupa mora biti određeno pa tako ugovor može biti sklopljen na određeno i neodređeno vrijeme. Obveza određivanja vremenskog ograničenja korištenja zakupljene stvari posljedica je gospodarske svrhe ovog ugovora, a to je (privremeno) korištenje, a ne (trajno) vlasništvo. Posebnim propisima poput ZZPZ-om izričito je ograničeno vrijeme trajanja zakupa.¹¹⁹

16.2. Obveze zakupodavca

Temeljna obveza zakupodavca je predaja stvari i ona vremenski prethodi svim ostalim obvezama, a to su još obveza održavanja stvari i odgovornost za materijalne i pravne nedostatke na zakupljenoj stvari.

Predaja stvari glavna je obveza zakupodavca i vremenski prethodi ostalima i bez nje se ne bi mogla ostvariti svrha zakupa koja se sastoji u korištenju predmeta zakupa. Načini predaje stvari mogu biti različiti, ovisno o tome što čini predmet zakupa, ali u svakom slučaju stvar mora biti predana zakupniku na način da mu omogućuje neposredan posjed stvari. Ispunjene ove primarne obveze zakupodavca u interesu je obje strane, jer sve dok se zakupniku ne preda stvar, on nema nikakvu obvezu prema zakupodavcu pa tako ni obvezu plaćanja zakupnine.

Ne samo što je dužan predati stvar, nego je dužan to učiniti u točno određenom stanju. Tako je zakupodavac dužan predati zakupniku zakupljenu stvar u ispravnom stanju, zajedno s pripadcima, a smatra se da je stvar u ispravnom stanju ako je u stanju određenom ugovorom, a u nedostatku ugovora, u stanju da može poslužiti svrsi radi koje je ugovor sklopljen.¹²⁰ Ako bi zakupodavac propustio predati stvar u takvu stanju, ona bi imala materijalni nedostatak i on bi odgovarao za to, međutim stranke se mogu dogоворити da se stvar preda u stanju u kakvu se nalazi u trenutku sklapanja ugovora. Npr. ako se radi o poslovnom prostoru koji bi trebalo preuređiti, jer se prethodni zakupnik nije koristio za obavljanje jedne djelatnosti, a novi će se koristiti za obavljanje druge, stranke bi mogle dogоворити predaju prostora u stanju u kakvu je trenutačno, bez odgovornosti zakupodavca za materijalni nedostatak na predanoj stvari.

Ovakva odredba svakako ide u korist zakupodavca i on će ju redovito nastojati unijeti u ugovor. Ponekad će međutim i zakupnik imati koristi od nje. Tako je moguće dogоворити da će se zakupniku umanjivati iznos zakupnine za iznos novca uloženoga u adaptaciju prostora.

¹¹⁸ Čl. 6. st. 1. ZZKPP-a

¹¹⁹ Tako je u čl. 47. st. 1. tog zakona propisano da se zajednički pašnjak daje u zakup fizičkoj ili pravnoj osobi putem javnog poziva na rok od pet godina.

¹²⁰ Čl. 521. ZOO-a

Održavanje stvari je obveza koja traje tijekom čitavog zakupa, međutim ona se ne mora uvijek pojaviti, jer će ponekad zakup trajati toliko kratko da na stvari neće nastati nikakve promjene koje bi zahtijevale reakciju zakupodavca, ili bez obzira na trajanje zakupa zbog svojih karakteristika, prvenstveno kvalitete, na predmetu zakupa neće nastati nikakve promjene. Održavanje stvari u ispravnom stanju prepostavlja otklanjanje nedostataka koji se mogu pojaviti tijekom korištenja stvari. Ti nedostatci mogu biti značajni i popravak takvih nedostataka pada na teret zakupodavca. Ako bi zbog opasnosti od odlaganja te popravke izvršio zakupnik, on bi imao pravo na naknadu troškova.

Kako se tijekom korištenja stvari redovito događaju i sitni kvarovi, koji su sasvim uobičajeni za tu stvar, takve troškove snosi zakupnik i nema pravo na njihovu naknadu. To su troškovi čišćenja, bojenja zidova, održavanje klima uređaja i sl.

O važnosti izvršavanja ove obveze govori i pravo zakupnika na raskid ugovora, odnosno razmjerno sniženje cijene ako ga potrebni popravci znatno ometaju u korištenju stvari. Kad se radi o popravcima koji ometaju korištenje stvari u znatnoj mjeri i za dulje vrijeme, zakupnik može raskinuti ugovor.¹²¹ Za raskid ugovora dovoljna je jednostrana izjava volje zakupnika. On može imati interes da se ugovor održi na snazi pa će umjesto raskida tražiti razmjerno sniženje cijene.

U svakom slučaju kada nisu ispunjenja oba uvjeta za raskid ugovora (ometanje u korištenju u znatnoj mjeri i za dulje vrijeme), on će imati pravo na razmjerno sniženje zakupnine razmjerno ograničenju korištenja stvari zbog tih popravaka.¹²²

Odgovornost za materijalne nedostatke posljedica je činjenice da je ugovor o zakupu naplatni ugovor, a za sve naplatne ugovore propisana je opća odredba o odgovornosti ugovaratelja za materijalne nedostatke.¹²³ Tako i zakupodavac odgovara za materijalne nedostatke na stvari koji smetaju njezinu redovitom ili ugovorenom korištenju, bez obzira na to je li za njih znao. Prema tome, njegova savjesnost nije uvjet odgovornosti, jer ona postoji bez obzira na njegovo znanje o eventualnim nedostatcima.

Njegova odgovornost je posljedica njegove obveze za predajom stvari u ispravnom stanju i s druge strane nemogućnosti korištenja predmeta zakupa od strane zakupnika. Ona može biti proširena na način da on odgovara za sve nedostatke zakupljene stvari ako je tvrdio da ona nema nikakvih nedostataka.¹²⁴

Zakupodavac ne odgovara za nedostatke koji su u trenutku sklapanja ugovora bili poznati zakupniku ili mu nisu mogli ostati nepoznati. Dakle, radi se o vidljivim nedostatcima koji zakupniku ne bi smjeli ostati neprimijećeni prilikom uobičajenog pregleda zakupljene stvari.¹²⁵ Kako ih je zakupnik prilikom pregleda lako mogao uočiti, smatra se da je

¹²¹ Čl. 523. st. 1. ZOO-a

¹²² Čl. 523. st. 2. ZOO-a

¹²³ Čl. 357. st. 1. ZOO-a

¹²⁴ Čl. 527. ZOO-a

¹²⁵ Kriterij kojim se procjenjuje dužna pažnja zakupnika je usporedba zakupnika s osobom prosječnog znanja i iskustva iste struke kao zakupnik.

svojom šutnjom zapravo pristao na njih te da mu oni ne smetaju u korištenju stvari. Također, zakupodavac ne odgovara za nedostatke koji su manjeg značenja.

Da bi se zakupnik koristio nekim od prava koje ima u slučaju materijalnog nedostatka na zakupljenoj stvari, on mora na primjeren način obavijestiti zakupodavca. To mora učiniti bez nepotrebnog odgađanja, kako ne bi nastala još veća šteta. Posljedica propuštanja obavještavanja zakupodavca djeluje dvostruko na zakupnika:

- on gubi pravo na naknadu štete koju bi pretrpio zbog postojanja nedostatka;
- dužan je nadoknaditi štetu koja bi zakupodavcu nastala.

Ovako stroge posljedice propuštanja obavještavanja zakupodavca o nedostatcima rezultat su karakteristike ovog ugovora, a to je da zakupnik od trenutka predaje stvari nema više posjed na njoj, a za čitavo vrijeme trajanja zakupa snosi rizik za slučajno oštećenje i propast stvari.

Kada stvar ima nedostatak i zakupnik pravovremeno obavijesti zakupodavca o tome, on ima na raspolaganju sljedeće mogućnosti:

- raskinuti ugovor ili zahtijevati sniženje zakupnine (ako stvar ima nedostatak koji se može otkloniti);
- zahtijevati otklanjanje nedostataka u primjerenu roku ili sniženje zakupnine (ako se nedostatak može otkloniti bez većih nezgoda za zakupnika);
- raskinuti ugovor ili zahtijevati sniženje zakupnine (ako zakupodavac ne otkloni nedostatak u naknadnom primjerenu roku koji mu je zakupnik odredio);
- u svakom slučaju zakupnik ima pravo na naknadu štete.

Odgovornost za pravne nedostatke podrazumijeva da netko treći na zakupljenoj stvari ili nekom njezinu dijelu polaže neko pravo ili samovlasno oduzme stvar od zakupnika. Ovisno o tome radi li se o potpunoj ili djelomičnoj evikciji, pravne posljedice su različite.

Potpuna evikcija postoji onda kada netko treći polaže na zakupljenu stvar takvo pravo, koje u potpunosti isključuje pravo korištenja koje ima zakupnik. Npr. treća osoba se javi kao vlasnik zakupljene stvari. Kako zakupodavac nije bio vlasnik stvari, a ne posjeduje ju ni po drugoj pravnoj osnovi, on nije mogao prenijeti na zakupnika pravo korištenja, koje predstavlja svrhu ovog ugovora pa tako zakupnik ne može ostvariti svrhu zakupa. Posljedica potpune evikcije je raskid ugovora po samom zakonu, a zakupodavac je dužan zakupniku naknaditi štetu.

Djelomična evikcija postoji kada treća osoba samo ograničava zakupnika u korištenju njegova prava, ali ne isključuje u potpunosti. Npr. treća osoba ima pravo služnosti prolaza preko dijela poljoprivrednog zemljišta. Posljedica djelomične evikcije je pravo izbora zakupnika između raskida ugovora i sniženja zakupnine. Ovisno o tome što mu je u interesu, on će odabrati između ova dva prava. Ako mu tuđe smetanje toliko ne smeta u njegovu korištenju zakupljenog predmeta, on će tražiti sniženje zakupnine. U suprotnom

tražit će raskid ugovora.¹²⁶ Bez obzira na to na koje se pravo odlučio, zakupnik ima pravo na naknadu štete.

16.3. Obveze zakupnika

Temeljna obveza zakupnika je plaćanje zakupnine, jer je ugovor o zakupu uvijek naplatan ugovor.¹²⁷ Osim toga, zakupnik je dužan koristiti stvar prema ugovoru te vratiti stvari nakon prestanka ugovora.

Plaćanje zakupnine predstavlja bitan sastojak ugovora o zakupu i ona je uvijek imovinska vrijednost izražena u novcu ili nekim drugim stvarima.¹²⁸ Iznos zakupnine i vrijeme plaćanja stranke slobodno ugovaraju. Vrijeme plaćanja najčešće je unaprijed za tekući mjesec pa se u ugovor unosi odredba u kojoj se navodi da se plaćanje treba izvršiti do 5. ili 15. u mjesecu za tekući mjesec. Prema tome zakupnina se najčešće plaća mjesečno. ZOO u nedostatku sporazuma stranaka ili odredaba posebnih propisa navodi da se zakupnina plaća polugodišnje kad je stvar predana u zakup za jednu ili više godina, a ako je dana za kraće vrijeme, onda nakon isteka tog vremena.¹²⁹

O važnosti plaćanja zakupnine govori i činjenica da zakupodavac može otkazati ugovor ako mu zakupnik ne bi platio zakupninu ni u roku od 15 dana pošto ga je zakupodavac pozvao na plaćanje.¹³⁰ Protekom roka od petnaest dana ugovor se ne raskida po samom zakonu, nego je potrebna izjava zakupodavca da otkazuje ugovor pa sam zakupnik može održati ugovor na snazi ako zakupninu plati u roku od petnaest dana od opomene, ali čak i kasnije, sve dok mu zakupodavac nije izjavio otkaz.

U slučaju neplaćanja zakupnine obveza na plaćanje zastarijeva u posebnom zastarnom roku od tri godine.

Korištenje stvari prema ugovoru je obveza zakupnika koju on stječe u trenutku predaje stvari i koja traje sve dok se stvar po prestanku zakupa ne vrati zakupodavcu. Smisao ove odredbe je odrediti granice unutar kojih zakupnik može koristiti stvar, a da ona ne bi nakon korištenja postala toliko oštećena da je neupotrebljiva. Tako ZOO propisuje da se stvar može koristiti samo onako kako je određeno ugovorom ili namjenom stvari, a da se pritom zakupnik mora držati pažnje dobrog domaćina (prosječno pozoran čovjek određene sredine u obavljanju određenih poslova), odnosno dobrog gospodarstvenika (prosječno pozoran gospodarstvenik u obavljanju poslova iz svoje djelatnosti).¹³¹ U slučaju nepridržavanja korištenja stvari sukladno ugovoru ili namjeni stvari, odnosno ne držeći se pažnje dobrog domaćina, ili dobrog gospodarstvenika, zakupnik je dužan

¹²⁶ Za razliku od potpune evikcije gdje se ugovor raskida po samom zakonu, kod djelomične evikcije potrebna je izjava zakupnika o raskidu.

¹²⁷ U suprotnom, kad se ne bi plaćala naknada za korištenje stvari, radilo bi se o ugovoru o posudbi.

¹²⁸ Npr. zakupnina za ribnjak može se izraziti u količini uhvaćene ribe.

¹²⁹ Čl. 534. st. 2. ZOO-a

¹³⁰ Čl. 535. ZOO-a

¹³¹ Čl. 532. st. 1. i 2. ZOO-a

naknaditi štetu zakupodavcu, bez obzira na to je li stvar koristio on ili netko treći po njegovu nalogu.

Jednako kao nepoštivanje obveze plaćanja zakupnine i ova obveza može biti razlog za otkaz ugovora ako se ispune sljedeći uvjeti: zakupnik se koristi stvari protivno ugovoru ili njezinoj namjeni, ili zakupnik zanemaruje njezino održavanje te je opomenut od strane zakupodavca da to više ne čini. Čak i ako samo postoji opasnost nastanka znatne štete za zakupodavca, bez obzira na koji način ona nastala (kao posljedica neodržavanja stvari ili bez obzira na to), zakupodavac može otkazati ugovor bez davanja otkaznog roka.

Obveza vraćanja zakupljene stvari nastaje nakon što je ugovor o zakupu prestao, jer je smisao zakupa u korištenju stvari u određenom vremenu, a ne u stjecanju prava vlasništva. Nakon prestanka ugovora zakupnik je dužan vratiti stvar neoštećenu.

Naravno da će tijekom trajanja zakupa doći do redovitog trošenja stvari kao posljedice njezina korištenja i za takva oštećenja zakupnik neće odgovarati, ali u ostalim slučajevima zakupnik će odgovarati za štetu zakupodavcu, što je i direktna posljedica neizvršavanja obveze čuvanja stvari s pažnjom dobrog domaćina, odnosno gospodarstvenika, kao i korištenja stvari sukladno njezinoj namjeni, odnosno ugovoru.

16.4. Podzakup

Podzakup je ugovor između zakupnika i treće osobe u kojem zakupnik predaje zakupljenu stvar u podzakup trećoj osobi (podzakupniku) i time joj prenosi svoje pravo korištenja. On u tome nije u pravilu sloboden i to prenošenje njegova prava korištenja može biti ograničeno ili dobivanjem suglasnosti zakupodavca, ili čak i bez nje, ali pod uvjetom da zakupnik time ne nanosi štetu zakupodavcu.

U slučaju da je zakupnik predao stvar u podzakup bez dopuštenja zakupodavca, a ono je prema zakonu ili ugovoru bilo potrebno, zakupodavac mu može otkazati ugovor.

Podzakup uvijek prestaje kada prestane zakup, osim ako već ranije nije prestao po nekoj drugoj osnovi.

16.5. Prestanak zakupa

Zakup prestaje na jedan od sljedećih načina:

- protekom određenog vremena
- otkazom
- propašću stvari zbog više sile
- smrću (prestankom) stranke.

Protek određenog vremena

Ugovor sklopljen na određeno vrijeme prestaje istekom tog vremena i pri tome nije potrebna nikakva dodatna izjava volje stranaka. Ako se stranke nakon proteka vremena

trajanja ugovora u izvršavanju svojih obveza nastave ponašati kao i prije, ugovor će se nastaviti izvršavati kao ugovor na neodređeno vrijeme (prešutna obnova ugovora). Dakle, ugovor o zakupu ostaje u svemu isti kao i prije, osim što više nije sklopljen na određeno vrijeme, nego neodređeno vrijeme.

Otkaz

Ugovor koji nije sklopljen na određeno vrijeme, može prestati otkazom, koji svaka strana može izjaviti drugoj uz poštivanje određenog otkaznog roka. Stranke uglavnom same odrede otkazni rok i to najčešće ovisno o duljini trajanja ugovora (otkazni rok je dulji što je dulje trajanje ugovora), ali ako bi one to propustile učiniti, otkazni rok iznosi osam dana, s time da ne može biti dan u nevrijeme.¹³² Iznimka su zakupljene stvari opasne za zdravlje, zbog kojih zakupnik može otkazati ugovor bez davanja otkaznog roka, čak i ako je u trenutku sklapanja ugovora znao za to.¹³³

Propast stvari zbog više sile

Ugovor prestaje propašću stvari koja je predmet zakupa ako za propast nije odgovorna nijedna ugovorna strana. To će biti slučaj više sile, odnosno vanjski i nepredvidivi uzrok koji se nalazi izvan stvari, a koji se nije mogao spriječiti, izbjegći ili otkloniti i za koji stranke u trenutku sklapanja ugovora nisu znale. U suprotnom, kada bi stvar propala krivnjom zakupnika, on bi bio odgovoran za time prouzročenu štetu zakupodavcu.¹³⁴

U slučaju djelomičnog uništenja ili oštećenja predmeta zakupa zakupnik ima pravo izbora između raskida ugovora ili ostati pri ugovoru uz razmjerne sniženje zakupnine.¹³⁵

Smrt (prestanak) stranke

Smrt u pravilu ne utječe na prestanak obveza¹³⁶ pa tako ni ugovora o zakupu, jer se isti ne sklapa s obzirom na osobna svojstva stranaka. U slučaju smrti bilo koje od stranaka, ugovor se nastavlja s njihovim nasljednicima.

¹³² Nevrijeme postoji uvijek onda kada bi drugoj strani mogla nastati neka šteta.

¹³³ Čl. 547. st. 3. ZOO-a

¹³⁴ To je posljedica neizvršavanja obveze korištenja stvari prema ugovoru, o čemu više vidi u točki 16.3.

¹³⁵ Čl. 548. st. 2. ZOO-a

¹³⁶ Više o smrti kao razlogu prestanka obvezopravnog odnosa vidi u točki 8.7.

16.6. Primjer ugovora o zakupu

RIVA, d.o.o., OIB 39652301498, Slavićeva 2, 21000 Split, zastupana po direktoru Anti Mladiniću, kao zakupodavac (u dalnjem tekstu: Zakupodavac) i

ZVIZDAN j.d.o.o., OIB 83510997264, Put obale 8, 21000 Split, zastupan po Šimi Lukiću, kao zakupnik (dalnjem tekstu: Zakupnik) sklopili su

UGOVOR O ZAKUPU POSLOVNOG PROSTORA

Članak 1.

Ugovorne strane suglasno utvrđuju da je predmet ovog Ugovora zakup poslovnog prostora, koji se nalazi u Splitu, Slavićeva 2, u prizemlju objekta, a koji je opisan i sastoji se od: južni dio poslovnog prostora s posebnim ulazom na čest. zemlj. 8625 k.o. Split, ukupne površine 122,00 m² (sto dvadeset i dva metra kvadratnih).

Članak 2.

Ugovorne strane suglasno ugovaraju mjesecnu zakupninu za poslovni prostor iz čl. 2. ovog Ugovora u iznosu od 1100 EURA (slovima: tisuću i sto eura) mjesечно.

U iznos zakupnine iz čl. 3. ovog Ugovora nije uračunan PDV.

Zakupnina se plaća u kunama, po srednjem tečaju Hrvatske narodne banke na dan plaćanja, i to najkasnije do 15. dana u mjesecu za prethodni mjesec, na temelju ispostavljenog računa Zakupodavca.

Članak 3.

Zakupodavac predaje Zakupniku poslovni prostor naveden u čl. 1. ovog Ugovora u viđenom stanju.

Članak 4.

Zakupnik se obvezuje da će u zakupljenom poslovnom prostoru obavljati isključivo poslove iz svoje registrirane djelatnosti, te ga u druge svrhe ne smije koristiti.

Zakupnik je dužan plaćati naknadu za troškove zajedničkih uredaja i obavljanja zajedničkih usluga u zgradici; struja, komunalne i vodovodne naknade, čistoća, stambena pričuva, voda.

Ove iznose Zakupnik plaća u vrijeme njihove dospjelosti po ispostavi računa u roku od 7 (sedam) dana.

Zakupnik snosi troškove tekućeg održavanja prostora.

Zakupnik ne može predmetni poslovni prostor, kao niti njegov dio, davati u podzakup niti može vršiti bilo kakve preinake ili dodatna opremanja prostora bez suglasnosti Zakupodavca.

Članak 5.

Ovaj Ugovor sklapa se na određeno vrijeme od 5 (pet) godina i počinje važiti od 1. 4. 2015. do 1. 4. 2020.

Članak 6.

Svaka ugovorna strana ima pravo raskinuti ovaj Ugovor iz opravdanih razloga. Raskid se daje u pisanom obliku i dostavlja drugoj ugovornoj strani putem preporučene poštanske pošiljke. Dan dostave raskida drugoj ugovornoj strani smatra se dan predaje preporučene poštanske pošiljke. Otkazni rok traje 30 (trideset) dana računajući od dana dostave otkaza drugoj ugovornoj strani.

Zakupodavac može otkazati predmetni ugovor u svako doba bez obzira na ugovorene ili zakonske odredbe o trajanju zakupa u slučaju da:

- Zakupnik i poslije pisane opomene Zakupodavca koristi poslovni prostor protivno odredbama ovog Ugovora,
- Zakupnik vrši preinake poslovnog prostora bez suglasnosti Zakupodavca,
- poslovni prostor daje u podzakup,
- niti nakon pisane opomene u roku od 30 (trideset) dana od primitka pisane opomene za plaćanje ne plati dospjelu mjesecnu zakupninu.

Zakupnik se obvezuje da će u roku od 15 (petnaest) dana od prestanka zakupa Zakupodavcu predati poslovni prostor u neposredan posjed, slobodan od osoba i stvari koje je Zakupnik unio u poslovni prostor za vrijeme trajanja zakupa.

O primopredaji poslovnog prostora po isteku zakupa sastavit će se poseban Zapisnik o primopredaji poslovnog prostora iz čl. 1. predmetnog Ugovora.

Članak 7.

Kao sredstvo osiguranja plaćanja ugovorne stranke dogovaraju izdavanje bjanko zadužnice na iznos od 10.000,00 kn. Zakupnik će istu trenutkom potpisivanja ovog ugovora uručiti Zakupodavcu.

Članak 8.

Ovaj Ugovor se može mijenjati samo u pisanom obliku.

Članak 9.

Ugovorne strane su suglasne da će sve eventualne sporove proistekle iz i/ili u svezi s ovim Ugovorom nastojati riješiti sporazumno, a ako to ne bude moguće, ugovaraju nadležnost stvarno nadležnog suda u Splitu.

Članak 10.

Ovaj Ugovor sastavljen je u 3 (tri) istovjetna primjerka.

U Splitu, 27.8.2015. godine

Za Zakupodavca
RIVA, d.o.o
Ante Mladinić

Za Zakupnika
ZVIZDAN j.d.o.o.
Šime Lukić

17. UGOVOR O LICENCIJI

Ugovor o licenciji je ugovor kojim se davatelj licencije obvezuje ustupiti stjecatelju licencije u cijelosti ili djelomično pravo iskorištavanja nekog predmeta industrijskog vlasništva poput izuma, znanja i iskustva (*know-how*), žiga, uzorka ili modela, a stjecatelj se obvezuje platiti mu određenu naknadu za to.

Važnost ugovora o licenciji u današnjem poslovnom svijetu osobito je značajna jer ugovor spaja izumitelja, odnosno stvaratelja nekog predmeta industrijskog vlasništva s osobom koja će taj predmet gospodarski iskorištavati. Njegov je utjecaj pogotovo značajan na ekonomije u razvoju (u zemljama trećeg svijeta), gdje stjecatelj licencije dobiva jeftinu radnu snagu i ostale troškove ulaganja, a davatelj licencije prodor na novo tržište.

17.1. Bitni elementi ugovora o licenciji

Bitni elementi ugovora o licenciji su predmet i naknada.

Predmet ugovora može biti bilo koji predmet prava industrijskog vlasništva, poput izuma, žiga, uzorka ili modela, znanja i iskustva (*know-how*) i dr.

Izum je novo rješenje određenog tehničkog problema, a rezultat je stvaralačkog rada koji je tehnički izvediv i može se primijeniti u industrijskoj ili drugoj djelatnosti. Zaštita izuma vrši se izdavanjem patenta od Državnog zavoda za intelektualno vlasništvo, kojim nositelj patenta stječe isključivo pravo iskorištavanja zaštićenog izuma, što znači da može isključiti svakog trećeg od iskorištavanja patenta bez svojega dopuštenja. Nakon što zaštititi svoj izum patentom, može odlučiti hoće li ga sam iskorištavati ili će ga ugovorom o licenciji prepustiti nekome drugome.

Know-how ("znanje i iskustvo") sva su ona znanja i iskustva koja se ne mogu prijaviti radi stjecanja patenta, a nužna su da bi se mogao primijeniti patentirani izum, nove tehnologije i sl. Nije ograničen na područje proizvodne i tehničke tajne, nego i na organizaciju trgovačkog društva, knjigovodstvo, administraciju itd.¹³⁷ Najbolje ga je zaštiti ugovorom o licenciji ili u okviru propisa kojima se uređuje poslovna tajna.

Uzorak je dvodimenzionalna tvorevina, slika ili crtež koja može poslužiti kao predložak i može se prenijeti na industrijski ili obrtnički proizvod (npr. tekstil).

Model je trodimenzionalna tvorevina (tijelo) koja je industrijski ili obrtnički proizvod ili se može prenijeti na takav proizvod (kutija za radio).

¹³⁷ Gorenc, V. i sur., *op. cit* u bilj. 24, str. 1042.

Žig je svaki zaštićeni znak koji se može grafički prikazati i koji je prikladan za razlikovanje proizvoda i/ili usluga jednog poduzetnika od proizvoda i/ili usluga drugog poduzetnika¹³⁸ (npr. grafički prikaz *Coca Cola, McDonald's, Apple* itd.).

Industrijski dizajn je vanjski izgled proizvoda u cijelosti ili dijela proizvoda koji proizlazi iz njegova obilježja, osobitih crta, kontura (obrisa), boja, oblika, tekstura i/ili materijala samog proizvoda i/ili njegove ornamentacije.¹³⁹

Oznaka zemljopisnog podrijetla je naziv regije, određenog mjesta ili, u iznimnim slučajevima, zemlje koji se koristi za označavanje poljoprivrednih ili prehrambenih proizvoda koji potječu iz te regije, odnosno iz tog mjesta ili iz te zemlje, koji ima specifičnu kakvoću, ugled ili drugo obilježje koje se pripisuje njegovu zemljopisnom podrijetlu i čija se proizvodnja i/ili prerada i/ili priprema odvija u tom zemljopisnom području.¹⁴⁰

Oznaka izvornosti je naziv regije, određenog mjesta ili, u iznimnim slučajevima, zemlje koji se koristi za označavanje poljoprivrednih ili prehrambenih proizvoda koji potječu iz te regije, odnosno iz tog mjesta ili iz te zemlje, čija kakvoća ili karakteristike, u bitnom ili isključivo, nastaju pod utjecajem posebnih prirodnih i ljudskih čimbenika određene zemljopisne sredine i čija se proizvodnja, prerada i priprema u cijelosti odvija u tom zemljopisnom području.¹⁴¹

Naknadu stranke uređuju dogovorom kao i način njezine isplate. Ona može biti isplaćena ili u fiksnoj svoti ili prema proizvedenom ili prodanom proizvodu.

17.2. Vrste licencije

Ovisno o području za koje je dana i opsegu prava iskorištavanja, razlikujemo:

1. Prostorno ograničenu i prostorno neograničenu licenciju
2. Isključivu i neisključivu licenciju.

Prostorno ograničena licencija postoji onda kada davatelj licencije ograničava stjecatelja licencije da iskorištava predmet licencije na prostorno ograničenom tržištu, bilo jedne države ili skupine zemalja (države EU-a, SAD-a i sl.). Najčešće davatelj licencije ograničava licenciju na način da za sebe zadržava zemlje u kojima je posao već dobro uhodan i koje tržište mu donosi sigurnu zaradu, dok stjecatelja ne ograničava na prostoru njegove zemlje ili drugih zemalja za koje nije zainteresiran. U našem pravu

¹³⁸ Čl. 2. Zakona o žigu (Narodne novine br. 173/03, 54/05, 76/07, 30/09, 49/11)

¹³⁹ Čl. 2. st. 1. toč. 1. Zakona o industrijskom dizajnu (Narodne novine br. 173/03, 54/05, 76/07, 30/09, 49/11)

¹⁴⁰ Čl. 2. St. 1. toč. 2. Pravilnika o oznakama izvornosti i oznakama zemljopisnog podrijetla hrane (Narodne novine br. 80/05)

¹⁴¹ Čl. 2. st 1. toč. 1. Pravilnika o oznakama izvornosti i oznakama zemljopisnog podrijetla hrane

pravo iskorištavanja predmeta licencije može biti prostorno ograničeno samo ako to nije protivno hrvatskom Ustavu i zakonima.¹⁴²

Prostorno neograničena licencija postoji onda kada davatelj licencije ne ograničava stjecatelja u prostornom iskorištavanju predmeta licencije. Predmijeva se da ako ugovor ne sadrži odredbu o prostornom ograničenju, da je licencija prostorno neograničena.¹⁴³

Isključiva licencija postoji onda kada stjecatelj licencije ima isključivo pravo iskorištavanja predmeta licencije, što znači da davatelj licencije ne smije više prenosi svoje pravo na druge osobe. Isključivost licencije ne znači da sam davatelj licencije ne smije iskorištavati predmet licencije. On je izuzet iz te zabrane. Isključiva licencija je iznimka i mora biti izričito ugovorena, u suprotnom se smatra da je dana neisklučiva licencija.¹⁴⁴

Neisklučiva licencija je takva kod koje osim stjecatelja licencije, davatelj licencije svoje pravo iskorištavanja može prenijeti i na druge osobe. Ona je pravilo i ako ugovor nema nikakvu odredbu o isključivosti ili neisklučivosti licencije, smatra se da je ugovorena neisklučiva licencija.

17.3. Obveze davatelja licencije

Obveze davatelja licencije su u prvom redu predaja predmeta licencije, jer se bez te obveze ne može ostvariti gospodarska svrha ovog ugovora, a to je iskorištavanje predmeta licencije. Slično kao i kod ostalih naplatnih ugovora u hrvatskom pravu pored obveze predaje predmeta ugovora, tu su i odgovornost za materijalne i pravne nedostatke.

Predaja predmeta licencije je obveza koja vremenski prethodi ostalim obvezama davatelja licencije. On je dužan predati predmet licencije na način da stjecatelj licencije njime može slobodno raspolagati. Na koji će način to izvesti ovisi o predmetu ugovora. Osim predaje stvari davatelj licencije je dužan predati i svu dokumentaciju potrebnu za praktičnu primjenu predmeta licencije¹⁴⁵ kao i upute i obavijesti koje su potrebne za iskorištavanje predmeta licencije.¹⁴⁶ Naime, obveza predaje dokumentacije te uputa i obavijesti za uspješno iskorištavanje predmeta licencije nužna je da bi stjecatelj licencije krenuo s iskorištavanjem predmeta ugovora.

Odgovornost za materijalne nedostatke (jamstvo za izvodljivost i uporabljivost) znači da davatelj licencije jamči stjecatelju licencije da će predmet licencije u svemu ispravno raditi, odnosno da će se njime moći proizvoditi oni proizvodi za koje je već pokazao u praksi da su izvedivi.

¹⁴² Čl. 703. st. 1. ZOO-a

¹⁴³ Čl. 703. st. 2. ZOO-a

¹⁴⁴ Čl. 702. ZOO-a

¹⁴⁵ Čl. 704. st. 2. ZOO-a

¹⁴⁶ Čl. 705. ZOO-a

Odgovornost za pravne nedostatke prvenstveno znači da je davatelj licencije nositelj prava koje se licencijom stječe te da na njemu nema nikakva tereta i da nije ograničeno u korist nekog trećeg. Ako bi netko treći pokušao osporavati stjecatelju licencije njegovo pravo iz ugovora, davatelj licencije bio bi dužan zaštiti ga od svakog uznemiravanja treće osobe. Za ostalo se na odgovarajući način primjenjuju odredbe o zaštiti od evikcije kod ugovora o kupoprodaji.

17.4. Obveze stjecatelja licencije

Obveze stjecatelja licencije mogu se podijeliti na obvezu iskorištavanja predmeta licencije na ugovoren način, čuvanje poslovne tajne u vezi s predmetom licencije i plaćanje naknade.

Obveza iskorištavanja predmeta licencije ograničena je trostruko, odnosno stjecatelj licencije je dužan predmet licencije iskorištavati na ugovoren način, u ugovorenom opsegu i ugovorenim granicama.¹⁴⁷ Ne samo što on ima ovlaštenje na korištenje predmeta licencije nego je to i njegova obveza, jer je država zainteresirana da se naši subjekti koji stječu prava iz ugovora o licenciji tim pravima i koriste, što se napose odnosi na tzv. uvozne licencije.¹⁴⁸

Ponekad uz licenciju za proizvodnju može biti ustupljena i licencija za uporabu žiga, čime stjecatelj stječe znatnu prednost na tržištu, jer se koristi žigom koji je potrošačima poznat pa time utječe na njihove potrošačke navike, odnosno oni kupuju taj proizvod vjerujući da kvalitetom odgovara originalu, upravo stoga što se koristi žig davatelja licencije. Kako bi zaštitio potrošače, zakonodavac u tom slučaju propisuje obvezu stjecatelju licencije da takvu robu može stavljati u promet s tim žigom samo ako je njezina kakvoća ista kao i ona koju proizvodi davatelj licencije.¹⁴⁹ Osim ove još je jedna odredba koja štiti potrošače, a ta je da je stjecatelj licencije dužan robu označiti oznakom o proizvodnji po licenciji.¹⁵⁰

Ako bi slučajno tijekom trajanja ugovora davatelj licencije usavršio predmet licencije, stjecatelj ne bi imao pravo koristiti se tim usavršavanjima, što je i jasno jer predmet licencije više nije isti kao i kod sklapanja ugovora (poboljšan je) pa ni naknada ne bi trebala ostati ista. Dakle, stranke se mogu dogоворити да je u slučaju naknadnih poboljšanja od strane davatelja licencije stjecatelj licencije dužan plaćati višu naknadu i eventualno sudjelovati u snošenju troškova poboljšanja.

Čuvanje poslovne tajne u vezi s predmetom licencije dolazi u obzir onda kada predmet licencije nije zaštićen. Tako je izum koji nije patentiran ili *know-how* (znanje i iskustvo) stjecatelj licencije dužan čuvati u tajnosti. Međutim, ako bi nepatentirani izum ili *know-how* postao poznat široj javnosti, odredba o čuvanju poslovne tajne više ne bi imala smisla pa bi stjecatelj licencije u tom slučaju bio oslobođen iste.

¹⁴⁷ Čl. 709. ZOO-a

¹⁴⁸ Gorenc, V. i sur., *op. cit.* u bilj 24, str. 1052.

¹⁴⁹ Čl. 712. st. 1. ZOO-a

¹⁵⁰ Čl. 713. ZOO-a

Plaćanje naknade bitan je sastojak ugovora o licenciji, međutim zakonodavac sadrži minimum odredaba kojima se uređuje naknada, ostavljajući strankama da slobodno urede taj element ugovora. One su slobodne u određivanju visine i načina plaćanja naknade pa se tako ona može plaćati odjednom ili obročno u unaprijed dogovorenom iznosu, ili se može plaćati prema broju proizvedenih odnosno prodanih proizvoda.

Kad se plaćanje vrši prema broju prodanih ili proizvedenih proizvoda, tada je stjecatelj licencije dužan podnosići izvješće davatelju licencije o količini proizvodnje i obračunati naknadu svake godine.

Jednom ugovorena naknada može se tijekom ugovornog razdoblja mijenjati. Međutim, za to je potrebna suglasnost objiju stranaka. Samo u slučaju kad ugovorena naknada postane očito nerazmjerne u odnosu prema prihodu koji stjecatelj licencije ima od iskorištavanja predmeta licencije, zainteresirana strana može zahtijevati izmjenu ugovorene naknade.¹⁵¹ Zainteresirana strana može biti i stjecatelj i davatelj licencije.

Interes stjecatelja za izmjenom naknade postojat će u onim slučajevima kad su njegovi poslovni rezultati znatno ispod minimuma koji su stranke predviđale u vrijeme sklapanja ugovora, a nastali su iz nekih objektivnih razloga na koje on nije mogao utjecati. S druge strane, davatelj licencije imat će interes za izmjenom naknade ako su poslovni rezultati stjecatelja znatno viši od predviđenoga, pa plaćanje naknade za licenciju predstavlja bagatelni iznos u odnosu na profit koji ostvaruje stjecatelj licencije.

17.5. Podlicencija

Podlicencija je ugovor između stjecatelja licencije i treće osobe kojom stjecatelj licencije prenosi svoje pravo iskorištavanja predmeta licencije na treću osobu. Ovisno o tome radi li se o isključivoj ili neisklučivoj licenciji, različito je pravno uređena mogućnost davanja podlicencije.

Kad se radi o isključivoj licenciji, stjecatelj licencije može svoje pravo iskorištavanja predmeta licencije ustupiti drugome, bez traženja dopuštenja od strane davatelja licencije.¹⁵² Kako se radi o dispozitivnoj normi, stranke bi mogle i drugačije urediti prijenos licencije na drugoga, npr. uz suglasnost davatelja licencije, ali ako ugovor ne sadrži odredbe o tome, suglasnost nije potrebna.

Kad se radi o neisklučivoj licenciji, stjecatelj licencije ne može dati drugome podlicenciju bez dopuštenja davatelja licencije.¹⁵³ Nepridržavanje odredbe o traženju dopuštenja za davanje podlicencije može rezultirati otkazom ugovora o licenciji od strane davatelja licencije, čak i bez otkaznog roka, kada je dopuštenje potrebno po zakonu ili ugovoru.¹⁵⁴

¹⁵¹ Čl. 716. ZOO-a

¹⁵² Čl. 717. st. 1. ZOO-a

¹⁵³ Čl. 717. st. 2. ZOO-a

¹⁵⁴ Čl. 719. ZOO-a

17.6. Prestanak ugovora o licenciji

Ugovor o licenciji prestaje:

- protekom vremena
- otkazom
- smrću, stečajem.

Protek vremena

Svaki ugovor sklopljen na određeno vrijeme prestaje protekom istoga bez potrebe davanja dodatnih izjava volje. Ista je situacija i s ugovorom o licenciji, ali uz jednu bitnu specifičnost. Bez obzira na koliko vremena ugovor bio sklopljen, on nikada ne može duže trajati nego što traje zakonska zaštita patentiranog izuma, uzorka ili modela koji čine predmet ugovora o licenciji.¹⁵⁵

Međutim, ako se stranke nakon proteka vremena na koje je ugovor bio sklopljen nastave ponašati kao do tada, na način da stjecatelj licencije iskorištava predmet licencije i redovito plaća naknadu iz ugovora, a davatelj licencije se tome ne usprotivi, prešutno je sklopljen novi ugovor o licenciji istoga sadržaja kao prethodni, s razlikom da se sada radi o ugovoru na neodređeno vrijeme.¹⁵⁶

Otkaz

Ugovor o licenciji sklopljen na neodređeno vrijeme prestaje otkazom bilo koje strane uz poštivanje otkaznog roka¹⁵⁷ koji iznosi minimalno šest mjeseci, osim ako stranke nisu ugovorile drugi rok. Kako je prva godina za stjecatelja licencije često financijski najteža, stranke mogu ugovoriti i drugačije otkazne rokove, a mogu dogоворити да određeno vrijeme niti jedna strana ne može otkazati ugovor. Npr. odredba ugovora može glasiti da dvije godine nakon sklapanja ugovora niti jedna strana ne može otkazati ugovor, a nakon proteka tog vremena uz poštivanje otkaznog roka od tri mjeseca.

Smrt ili stečaj

Smrt u pravilu ne utječe na prestanak ugovora o licenciji, pogotovo kad se radi o smrti davatelja licencije. U tom slučaju licencija se nastavlja s njegovim nasljednicima, osim ako stranke nisu drugačije ugovorile.¹⁵⁸ Kad se radi o smrti stjecatelja licencije, ona isto u pravilu ne utječe na prestanak ugovora, ali s jednom bitnom razlikom, odnosno uvjetom, a to je da nasljednici (barem jedan od njih) moraju nastaviti djelatnost stjecatelja licencije, ako žele da se ugovor održi na snazi.¹⁵⁹

¹⁵⁵ Zakonska zaštita patentiranog izuma traje dvadeset godina, a uzorka ili modela (industrijskog dizajna) pet godina, s tim da se mogu proizvesti do maksimalnih dvadeset pet godina.

¹⁵⁶ Prešutna obnova je moguća samo onda ako nije protekla maksimalna vremenska zaštita nekih predmeta licencije kao što je patentirani izum ili uzorak ili model, jer takvim protekom prestaje i ugovor o licenciji.

¹⁵⁷ Iznimka kad se ugovor može otkazati i bez davanja otkaznog roka jest kada stjecatelj licencije da predmet licencije u podlicenciju bez suglasnosti davatelja licencije, a ona je po zakonu ili ugovoru bila potrebna. Više o tome vidi u točki 17.5.

¹⁵⁸ Čl. 724. st. 1. ZOO-a

¹⁵⁹ Čl. 714. st. 2. ZOO-a

Kako je stjecatelj licencije najčešće trgovačko društvo ili druga pravna osoba, prestanak pravne osobe ili stečaj pravne osobe stjecatelja licencije može biti razlog da davatelj licencije raskine ugovor. Ovom odredbom štiti se davatelj licencije, koji raskidom ugovora može doći do predmeta licencije, ne gubeći tako vrijeme u stečajnom ili likvidacijskom postupku.

17.7. Primjer ugovora o licenciji

Milivoj Poljak, Split, Ulica slobode 17 (u dalnjem tekstu: Davatelj licencije) i
NAUTILUS d.d., Ruđera Boškovića 17, koji zastupa Petar Miloš, predsjednik Uprave (u dalnjem tekstu: Stjecatelj licencije)

dana 17. 5. 2015. sklapaju sljedeći

UGOVOR O LICENCIJI

Članak 1.

Ovaj ugovor odnosi se na korištenje izuma zaštićenoga patentom davatelja licencije.

Članak 2.

Ugovorne strane određuju da Davatelj licencije ustupa Stjecatelju licencije pravo korištenja svoga izuma DVOSTRANA ČETKICA ZA ZUBE koji je zaštićen patentom broj P920968. Opis izuma i podaci o izumu (broj i datum zaštite, rok trajanja zaštite) sastavni su dio ovog Ugovora.

Članak 3.

Ugovorne strane su suglasne da se korištenjem izuma smatra njegova uporaba u proizvodnji i prodaji, odnosno distribucija proizvoda izrađenih na osnovi izuma iz prethodnog članka ovog Ugovora.

Članak 4.

Ugovorne strane određuju da Stjecatelj licencije može licenciju iz čl. 2. ovog Ugovora iskorištavati na prostoru Republike Hrvatske.

Članak 5.

Ugovorne strane određuju da Davatelj licencije nakon zaključenja ovog Ugovora ne smije licenciju s istim izumom ustupiti osobama u granicama prostornog važenja licencije.

Članak 6.

Ugovorne strane su suglasne da Stjecatelj licencije iskorištava licenciju iz čl. 2. ovog Ugovora u okviru svoje ukupne djelatnosti i ne može dati podlicenciju trećim osobama, niti je smije bez suglasnosti Davatelja licencije prenijeti na treću osobu.

Članak 7.

Ugovorne strane su suglasne da se ovaj Ugovor zaključuje na određeno vrijeme i to od 1. 6. 2015. do 1. 6. 2018. i u to vrijeme Stjecatelj licencije istu može neograničeno iskorištavati prema uvjetima određenima ovim Ugovorom.

Članak 8.

Ugovorne strane su suglasne da će Davatelj licencije Stjecatelju licencije predati odmah nakon potpisivanja ovog Ugovora svu tehničku dokumentaciju za korištenje izuma iz čl. 2. ovog Ugovora i to po potpisu dokumentacije koja je sastavni dio ovog Ugovora.

Članak 9.

Ugovorne strane određuju da Davatelj licencije mora pružiti Stjecatelju licencije stručnu pomoć pri uvođenju proizvodnje proizvoda na osnovi izuma iz čl. 2. ovog ugovora i to:

- osposobiti kadrove Stjecatelja licencije i to tako da će u tu svrhu primiti određeni broj djelatnika Stjecatelja na najmanje šest mjeseci radi osposobljavanja i to u svojim odgovarajućim postrojenjima te poslati svoje tehničke stručnjake u postrojenja Stjecatelja licencije radi stručne pomoći pri uvođenju i proizvodnji proizvoda na osnovi predmeta ove licencije. Troškove uvođenja proizvodnje u svezi s osposobljavanjem djelatnika snosi svaka strana za svoje djelatnike.
- pružiti pomoć pri rješavanju tehničkih pitanja u svezi s proizvodnjom proizvoda za postizanje određene kvalitete i količine proizvoda i to za trajanja ugovora, a na trošak Stjecatelja licencije.

Članak 10.

Ugovorne strane određuju da tehnička dokumentacija koju mora predati Davatelj licencije prema ovom ugovoru sadrži konstrukcijske nacrte, tehnološke radne postupke (liste), normative materijala, vremena izrade, tehničke uvjete te druge tehničke podatke, upute i druge podatke koji proizlaze iz sadašnje proizvodnje kod Davatelja licencije i koji su potrebni za uspješno korištenje licencije.

Članak 11.

Ugovorne strane su suglasne da Stjecatelj licencije mora započeti serijsku proizvodnju proizvoda iz ovog Ugovora najkasnije u roku od 90 dana od potpisa ovog Ugovora.

Članak 12.

Ugovorne strane određuju da Stjecatelj licencije mora proizvoditi proizvode jednakе kvalitete kao što su proizvodi Davatelja licencije. U slučaju da Davatelj licencije utvrdi da proizvodi Stjecatelja licencije ne odgovaraju ugovorenoj kvaliteti, može zabraniti distribuciju proizvoda dok Korisnik licencije ne otkloni nedostatke i ne dosegne ugovorenu kvalitetu proizvoda.

Članak 13.

Ugovorne strane su suglasne da Korisnik licencije ima pravo označavati proizvode svojim znakom, s tim da na svakom proizvodu mora biti i znak Davatelja licencije.

Članak 14.

Ugovorne strane su suglasne da obje moraju čuvati kao poslovnu tajnu sadržaj i predmet licencije, tehničku dokumentaciju i sve drugo što odredi jedna ili druga ugovorna strana kao poslovnu tajnu.

Zbog povrede poslovne tajne druga strana može raskinuti ugovor i zahtijevati naknadu štete.

Članak 15.

Ugovorne strane su suglasne da naknada za korištenje predmeta licencije iz ovog Ugovora iznosi:

- 1,20 kn od svakog proizvoda proizvedenoga u prvoj godini od potpisa ovog ugovora,
- 1,90 kn od svakog proizvoda proizvedenoga u sljedeće dvije godine od potpisa ovog Ugovora.

Stjecatelj licencije se obvezuje plaćati naknadu za iskorištavanje predmeta licencije iz ovog Ugovora Davatelju licencije u roku od 15 dana po proteku polugodišta.

Članak 16.

Ugovorne strane su suglasne da Stjecatelj licencije o svom trošku upiše licenciju iz ovog Ugovora u Ured za patente.

Članak 17.

Ugovorne strane su suglasne da će sve eventualne sporove iz ovog Ugovora nastojati riješiti sporazumno, a ukoliko u tom ne uspiju, nadležan je sud u Splitu.

Članak 18.

Ovaj ugovor je sastavljen u šest (6) istovjetnih primjeraka od kojih svaka strana zadržava po tri (3) primjerka.

Davatelj licencije:

Stjecatelj licencije:

18. UGOVOR O OSTAVI

Ugovor o ostavi je takav ugovor u kojem se ostavodavac obvezuje predati ostavoprimcu stvar na čuvanje, a ovaj se obvezuje stvar čuvati i vratiti je kad ostavodavac to zatraži. Glavni cilj ovog ugovora je čuvanje stvari, iako se obveza čuvanja stvari često javlja kao sporedna kod drugih ugovora služeći samo ispunjenju neposrednih obveza tih ugovora i zbog toga se često ugovor o ostavi javlja kao dio kakva mješovitog ugovora pri čemu on u većoj ili manjoj mjeri ostaje izmijenjen.¹⁶⁰

Iz ugovora o ostavi razvili su se neki samostalni ugovori, koji još uvijek sadrže velik dio sadržaja ugovora o ostavi, ali se od njega u nekim stvarima razlikuju. To su: ugostiteljska ostava, neprava ostava, ostava u nuždi, bankovni novčani polog, polaganje vrijednosnih papira, dok je ugovor o uskladištenju prerastao okvire ostave i postao samostalan ugovor trgovačkog prava.

18.1. Bitni elementi ugovora

Bitni elementi ostave su predmet ostave i vrijeme trajanja ostave, jer se stvar predaje na čuvanje, a ne u vlasništvo pa se očekuje da će se nakon nekog vremena vratiti ostavodavcu. Ponekad bitan element čini i naknada za čuvanje, ali samo ako je posebno ugovorena, odnosno ako je ostava naplatna.

Predmet ostave može biti svaka pokretna stvar, dok nekretnine ne mogu biti predmet ostave, ali njihovo čuvanje može biti sporedna obveza iz nekog drugog ugovora, poput ugovora o zakupu. Pravo također ne može biti predmet ostave, ali bi to mogla biti isprava u kojoj je sadržano pravo (dionica, mjenica, obveznica itd.).

Vrijeme trajanja ostave bitan je element ugovora, jer gospodarska svrha ostave nije u stjecanju prava vlasništva, nego u vremenski ograničenom posjedu stvari, odnosno čuvanju i vraćanju na zahtjev ostavodavca. Stoga je svaka ostava vremenski ograničena i u ugovoru mora biti naznačeno vrijeme trajanja ostave.

18.2. Obveze ostavoprimca

Obveze ostavoprimca su prvenstveno čuvanje stvari, čime se ostvaruje gospodarska svrha ugovora, i vraćanje stvari po prestanku ugovora, odnosno na zahtjev ostavodavca.

Čuvanje stvari je glavna obveza ostavodavca i ona dominira tijekom čitavog trajanja ugovora. Ovisno o tome je li ugovorena besplatna ili naplatna ostava, različit je i stupanj pažnje koju ostavoprimac mora primijeniti tijekom čuvanja. Ako se radi o naplatnoj ostavi, ostavoprimac je dužan čuvati stvar kao dobar gospodarstvenik, odnosno dobar

¹⁶⁰ Raffaelli, B.: Zakon o obveznim odnosima, Propisi.hr. časopis za pravnu praksu, 12/2007, str. 335.

domaćin.¹⁶¹ Prema tome, kriterij pozornosti postavljen je objektivno, što znači da se zahtjeva ponašanje prosječno pozornog čovjeka određene sredine u obavljanju određenih poslova (dobar domaćin), odnosno ponašanje prosječnog gospodarstvenika (obrtnika, trgovca pojedinca ili trgovačkog društva) u obavljanju poslova koji čine njegov predmet poslovanja.¹⁶²

Ako je ostavodavac odredio gdje će se stvar čuvati za vrijeme trajanja ugovora i način na koji će se to izvršavati, ostavoprimac ih ne smije promijeniti, osim u slučaju da to zahtjevaju promijenjene okolnosti, jer u suprotnom odgovara za slučajnu propast i oštećenje stvari.¹⁶³

Kada bi na čuvanim stvarima tijekom vremena nastale kakve promjene ili postojala samo opasnost da će stvar biti oštećena, ostavoprimac je dužan obavijestiti ostavodavca o tome kako bi mu ovaj mogao dati upute kako očuvati stvar i spriječiti nastanak štete. Nastane li neizvršavanjem ove obveze šteta na stvarima ostavodavca, ostavoprimac će ih biti dužan naknaditi.

Čuvanje stvari je stroga osobna obveza ostavoprimca, stoga on nije ovlašten predati stvar na čuvanje nekoj drugoj osobi, osim u dva slučaja: ako ima pristanak ostavodavca ili to čini u nuždi. Kada bi protivno tim dvama izuzetcima predao stvar drugoj osobi na čuvanje, odgovarao bi za slučajnu propast ili oštećenje stvari, osim ako bi dokazao da bi slučajna propast ili oštećenje nastupili i da stvar nije predao na čuvanje, nego da ju je čuval on sam.

Kako smo već naglasili, primarna obveza ostavoprimca, ali i gospodarska svrha ovog ugovora, jest čuvanje stvari pa ostavoprimac nije ovlašten tijekom trajanja ugovora uporabljivati stvar. U suprotnom odgovara za slučajnu propast ili oštećenje stvari. Ova odredba je dispozitivne naravi pa bi stranke mogle ugovoriti i uporabu stvari za vrijeme trajanja ugovora. Tada bi se nužno radilo o nepotrošnoj stvari, jer se u suprotnom stvar ne bi mogla vratiti pa se ne bi ostvarila gospodarska svrha ostave.

Vraćanjem stvari ostvaruje se svrha ostave, jer kad ne bi bilo obveze vraćanja, radilo bi se o nekom drugom ugovoru (npr. ugovoru o darovanju). Stvar se mora vratiti u onom stanju u kojem je predana zajedno sa svim plodovima i koristima od te stvari koji su nastali dok je stvar bila predana na čuvanje. Rok za vraćanje stvari redovito je određen ugovorom, ali i bez obzira na to ostavodavac ima pravo tražiti da mu se stvar vrati i prije isteka tog roka, osim ako rok nije ugovoren u korist ostavoprimca.¹⁶⁴

¹⁶¹ Čl. 726. ZOO-a

¹⁶² Gorenc, V. i sur., *op. cit.* u bilj. 24, str. 23.

¹⁶³ Čl. 727. st. 2. ZOO-a

¹⁶⁴ Čl. 731. st. 2. ZOO-a. Kako je primarna svrha ugovora čuvanje, a potom i vraćanje stvari, a ne da je svrha u eventualnoj naknadi za čuvanje, rok je u pravilu ugovoren u korist ostavodavca. Međutim, iznimno rok može biti ugovoren i u korist ostavoprimca pogotovo ako njegova djelatnost obuhvaća i profesionalno čuvanje stvari.

18.3. Obveze ostavodavca

Obveze ostavodavca su naknaditi troškove i štetu ostavoprimcu te platiti naknadu ako se radi o naplatnoj ostavi.

Naknada troškova i štete dolazi u obzir samo ako su troškovi opravdani i učinjeni radi očuvanja stvari. Koji će to konkretno biti troškovi i kada će biti opravdani, zavisi od slučaja do slučaja. Također, šteta se naknađuje samo ako je nastala zbog ostave, točnije zbog predmeta ostave, odnosno stvari. Npr. ako je predmet ostave životinja, konkretno pas, šteta se može sastojati u tome da je taj pas rastrgao šator ostavoprimca ili je ugrizao neku osobu koja se nalazila na imanju ostavoprimca.

Naknada za čuvanje plaća se samo onda ako je ugovorena¹⁶⁵, ili se ostavoprimac bavi primanjem stvari na čuvanje (npr. hladnjača) ili se naknada mogla očekivati s obzirom na okolnosti posla.¹⁶⁶

18.4. Posebni slučajevi ostave

Posebni slučajevi ostave razlikuju se od temeljnog ugovora jer sadrže neke specifičnosti koje osnovni ugovor o ostavi nema, poput uporabe, iskorištavanja i trošenja stvari za vrijeme trajanja ostave ili određivanje ugostitelja kao isključivog ostavoprimca i sl.

Neprava ostava

Neprava ostava postoji kad su u ostavu dane zamjenjive stvari s pravom ostavoprimca da ih potroši i obvezom da vrati istu količinu stvari iste vrste. S obzirom na to da je jako slična zajmu, na nju se glede odnosa između ostavoprimca i ostavodavca primjenjuju pravila ugovora o zajmu. Međutim, ona se ipak razlikuje od zajma u bitnom, a to je svrha sklapanja ovog ugovora. Svrha se sastoji u čuvanju i vraćanju stvari,¹⁶⁷ a nikako u davanju zajma. Glede vremena i mesta vraćanja stvari, na nepravu ostavu primjenjivat će se pravila ugovora o ostavi.

Ostava u nuždi

Ostava u nuždi je takva vrsta ostave kod koje se ostavodavac nađe u nekakvoj nevolji (požar, poplava, potres, erupcija vulkana i sl.) pa u takvu stanju, a zbog opasnosti i straha za svoju imovinu, tu istu preda na čuvanje praktički prvoj osobi na koju najde. Osoba kojoj je stvar povjerena na čuvanje (nužni ostavoprimac) dužna je čuvati stvar s povećanom pažnjom, što znači da je njezina odgovornost puno stroža nego kada to čini kod besplatne ostave, kada je njezina dužna pažnja određena puno blaže, kao da čuva vlastitu stvar. Ovakav stupanj pažnje određen je u korist ostavodavca kako nužni ostavoprimac ne bi zloupotrijebio njegovo teško stanje u kojem se našao zbog izvanredne situacije koja se dogodila.

¹⁶⁵ Ostava je u pravilu besplatni pravni posao pa naknada nije bitan element ugovora niti u pravilu obveza ostavodavca.

¹⁶⁶ Čl. 733. ZOO-a

¹⁶⁷ Doduše ne radi se o istoj stvari, nego o istoj količini stvari iste vrste.

Ugostiteljska ostava

Ugostiteljska ostava je takav ugovor u kojem se ugostitelj po zakonu smatra ostavoprimcem i koji je dužan primiti na čuvanje pokretne stvari koje je njegov gost (ostavodavac) donio u objekt ugostitelja koji se bavi davanjem usluge noćenja te ih vratiti nakon odlaska gosta. Njegova dužnost čuvanja obuhvaća i odgovornost za nestanak, uništenje ili oštećenje stvari. Ta odgovornost je različito postavljena ovisno o tome jesu li stvari predane ugostitelju na čuvanje ili nisu.

Kada stvari nisu predane ugostitelju na čuvanje, njegova odgovornost za nestanak, uništenje ili oštećenje stvari ograničena je na 10 000 kn. Njegova odgovornost je jako stroga jer odgovara po principu objektivne krivnje (kriterij uzročnosti), što znači da se ne gleda njegova krivnja, nego samo uzročno-posljedična veza između štetne radnje i nastale štete.¹⁶⁸

Stvarima koje je gost donio u ugostiteljski objekt smatraju se:¹⁶⁹

- stvari koje se nalaze u ugostiteljskom objektu za sve vrijeme dok gost ima smještaj u njemu,
- stvari koje se nalaze izvan ugostiteljskog objekta na mjestu koje je ugostitelj odredio ili uzeo pod svoj nadzor, odnosno nadzor osoba za koje on odgovara za sve vrijeme smještaja,
- stvari nad kojima ugostitelj ili osoba za koju odgovara preuzima nadzor u ugostiteljskom objektu ili izvan njega u razumnom vremenu prije ili poslije vremena smještaja.

Izričito se isključuju iz ovih stvari vozila, stvari u njima i žive životinje, osim ako je drukčije ugovoreno. Ugostitelj se može u ograničenim slučajevima oslobođiti odgovornosti i to ako dokaže da je šteta nastala višom silom, slučajem ili zbog ponašanja samog gosta ili osobe koju je doveo ili mu je došla u posjet. Njegova je odgovornost neograničena ako šteta nastane njegovom krivnjom ili krivnjom osobe za koju on odgovara, samo što tada odgovara po kriteriju prepostavljene krivnje, što znači da je na ugostitelju teret dokaza da dokaže da nije kriv.

Kad su stvari predane ugostitelju na čuvanje, on odgovara neograničeno po kriteriju prepostavljene krivnje, što znači da je na njemu teret dokaza da nije kriv. Gost mora izričito naglasiti da daje stvari na čuvanje i predati ih ugostitelju pa se ovdje zapravo radi o slučaju klasične ostave. Takve stvari mogu biti novac, dragocjenosti, vrijednosni papir i sl. Ugostitelj ima mogućnost odbiti gosta, ali samo ako ne raspolaže prikladnim prostorijama za smještaj stvari, ili ako su stvari opasne, glomazne ili njihovo čuvanje prelazi njegove mogućnosti iz kakva drugog opravdanog razloga.¹⁷⁰ Ako do štete na stvarima doista dođe, gost je dužan prijaviti štetu čim dozna za nju, inače ima pravo na

¹⁶⁸ Dakle, gost nije dužan dokazivati krivnju ugostitelja, nego samo činjenicu da je određena radnja ugostitelja (pa i njegov propust) dovila do štete na njegovim stvarima.

¹⁶⁹ Čl. 738. ZOO-a

¹⁷⁰ Čl. 739. ZOO-a

naknadu samo ako dokaže da je šteta nastala krivnjom ugostitelja ili osobe za koju on odgovara.¹⁷¹

Odredbe o ugostiteljskoj ostavi na odgovarajući se način primjenjuju i na bolnice, kazališta, kina, kola za spavanje, garaže, organizirana kupališta, kampove, prodajne prostore i sl.¹⁷²

¹⁷¹ Pravodobna prijava štete od strane gosta utječe na teret dokaza u postupku protiv ugostitelja, točnije ako on propusti obavijestiti ugostitelja o nastanku štete čim je doznao za nju, teret dokaza je na njemu. Dakle, u tom slučaju ugostitelj odgovara po principu dokazane krivnje.

¹⁷² Čl. 743. ZOO-a

18.5. Primjer ugovora o ostavi

Autokuća Stipić d.o.o., Vukovarska ulica 163, Split, zastupana po direktoru Antoniju Mudriću (u nastavku: Ostavoprimac)

i

Mate Josipović, Imotska 7, 10 00 Zagreb (u nastavku: Ostavodavac),
dana 14. 8. 2014. sklapaju sljedeći

UGOVOR O OSTAVI

Članak 1.

Stranke su suglasne da je predmet ovog Ugovora čuvanje osobnog automobila Ostavodavca marke Mercedes C klasa, godina proizvodnje 2015., broj šasije XG798798708Z98.

Članak 2.

Naknada za čuvanje predmeta iz čl. 1. Ugovora iznosi 1250,00 kn i plaća se prilikom preuzimanja predmeta od strane Ostavodavca.

Članak 3.

Ostavoprimac je dužan čuvati stvar kao dobar gospodarstvenik, odnosno dobar domaćin. Ako su ugovoreni mjesto i način čuvanja stvari, ostavoprimac ih može promijeniti samo ako to zahtijevaju promijenjene okolnosti, inače odgovara i za slučajnu propast ili slučajno oštećenje stvari.

O svim promjenama koje bi primijetio na stvari i o opasnostima da bude oštećena, Ostavoprimac je dužan obavijestiti Ostavodavca.

Članak 4.

Ostavoprimac nema pravo uporabe stvari povjerene mu na čuvanje.

U slučaju nedopuštene uporabe stvari Ostavoprimac duguje Ostavodavcu odgovarajuću naknadu i odgovara za slučajnu propast ili oštećenje stvari koje bi se dogodilo tom prilikom.

Članak 5.

Ostavoprimac je dužan predmet iz čl. 1. ovog Ugovora vratiti na zahtjev Ostavodavca, a najkasnije do 14. 10. 2015.

Članak 6.

Stranke su suglasne da će sve eventualne sporove nastojati riješiti sporazumom, u suprotnom ugovaraju nadležnost stvarno nadležnog suda u Splitu.

Članak 7.

Ovaj ugovor je sačinjen u dva (2) primjerka, od kojih svaka strana zadržava po jedan (1) primjerak.

Ostavodavac:

Ostavoprimac:

19. UGOVOR O USKLADIŠTENJU

Ugovor o uskladištenju je takav ugovor u kojem se skladištar obvezuje primiti i čuvati određenu robu i poduzimati potrebne ili ugovorene mјere radi njezina očuvanja u određenom stanju te je predati na zahtjev ostavodavca, a ostavodavac se obvezuje platiti mu za to naknadu.¹⁷³ Za razliku od ostave, ugovor o uskladištenju prvenstveno je ugovor trgovačkog prava, koji se javio s razvojem trgovine. Međutim, kako se razvio iz ugovora o ostavi, na ovaj se ugovor primjenjuju pravila o ostavi ako odredbama ugovora o uskladištenju nije drugačije uređeno.

Potreba za skladištenjem robe javlja se u trenutku kad se intenzivirala pomorska trgovina, od početka 18. stoljeća pa dalje. Skladištenje postaje potrebno zbog oslobađanja brodskog prostora od tereta, jer bi od trenutka dolaska u luku pa do plasiranja robe na tržiste znalo proći znatno vrijeme, u kojem bi brodovi bili isključeni iz plovidbe. Od ovog ugovora treba razlikovati ugovor o zakupu skladišnog prostora, gdje skladištar nema obveze skladištara, nego zakupodavca pa se na taj ugovor i primjenjuju odredbe o zakupu.

19.1. Bitni elementi ugovora

Bitni elementi ugovora su predmet, naknada za čuvanje i vrijeme trajanja ugovora.

Predmet uskladištenja može biti raznolika roba koja je individualno određena ili je određena po rodu. To mogu biti sirovine, poluproizvodi, gotovi proizvodi, rasuta roba, žive životinje i sl.

Naknada za čuvanje najčešće se određuje tarifom skladištara, koja je dio općih uvjeta poslovanja skladištara. Naime, većina ugovora o uskladištenju su adhezijski ugovori¹⁷⁴ pa je sloboda ugavaranja općenito pa tako i ugavaranja naknade ograničena.

Vrijeme trajanja ugovora bitan je element ugovora zbog njegove gospodarske svrhe koja se sastoji u privremenom čuvanju robe, a ne trajnom stjecanju predmeta ugovora.

19.2. Obveze skladištara

Obveze skladištara su primanje i čuvanje robe, osiguranje robe, pregled robe i uzimanje uzorka, te odgovornost za štetu skladištara.

Primanje robe vremenski je prva obveza skladištara koja prethodi glavnoj, a to je čuvanje stvari. Za razliku od ostave, obveza skladištara je šira nego ostavoprimca, jer ona uz čuvanje robe obuhvaća i poduzimanje svih potrebnih i ugovorenih mјera radi očuvanja

¹⁷³ Čl. 744. ZOO-a

¹⁷⁴ O pojmu adhezijskog ugovora vidi u točki 4.2.3.

robe u određenom stanju. Prilikom prijema robe skladištar će pregledati vanjsko stanje robe i ustanoviti nedostatke zajedno s ostavodavcem, a ako to nije moguće, to će učiniti na drugi pouzdan način i o nedostatcima sastaviti zapisnik te o tome obavijestiti nalogodavca i dostaviti mu zapisnik.¹⁷⁵ Skladištar je dužan čuvati robu kao dobar gospodarstvenik, odnosno dobar domaćin, što proizlazi iz primjene odredaba o naplatnoj ostavi.

Dužnost osiguranja robe uređena je dispozitivnom normom pa je strankama na volju prepušteno hoće li uskladištenu robu osigurati, ali ako je ugovorom određeno da je skladištar dužan osigurati robu, ali nije precizirano od kojih rizika, skladištar je dužan osigurati robu od uobičajenih rizika (poplava, prvala, požar, krađa i sl.). Skladištar će sam procijeniti isplati li se robu osigurati ili ne, uzimajući u obzir rizike za propast ili oštećenje stvari.

Pregled robe i uzimanje uzorka dolazi u obzir kada ostavodavac tijekom trajanja ugovora ovlasti treću osobu da pregleda robu i uzme uzorke robe. Stoga je skladištar dužan dopustiti ovlaštenoj osobi da pregleda robu i da uzima uzorke od nje, a sve iz razloga što roba u skladištu može biti izvrgnuta oštećenju, kvarenju i raznim drugim promjenama.

Odgovornost za štetu skladištara na primljenim stvarima temelji se na principu objektivne odgovornosti (bez obzira na krivnju), a može se oslobođiti odgovornosti ako dokaže da je šteta nastala zbog više sile, krivnje ostavodavca, mana ili prirodnih svojstava robe te neispravne ambalaže.¹⁷⁶ Dakle, već nakon prijema robe, ali i tijekom čitavog čuvanja robe skladištar je dužan upozoriti ostavodavca na mane ili prirodna svojstva robe, odnosno na neispravnu ambalažu, zbog kojih može doći do štete na robi, čim je navedene nedostatke opazio ili morao opaziti. Ako bi se na robi događale takve neotklonjive promjene zbog kojih postoji opasnost da se roba pokvari ili propadne, skladištar je dužan, ako to na njegov poziv ne bi mogao na vrijeme učiniti ostavodavac, prodati robu bez odgađanja na najpovoljniji način.¹⁷⁷

Visina štete koju je skladištar dužan naknaditi ograničena je stvarnom vrijednosti robe, što znači da ostavodavac ima pravo na naknadu štete maksimalno do visine stvarne vrijednosti robe. Kada bi skladištar u počinjenju štete postupao s namjerom ili krajnjom nepažnjom, ne bi vrijedilo ograničenje u visini štete pa bi morao isplatiti punu naknadu bez obzira na to što ona prelazi stvarnu vrijednost robe.

19.3. Obveze ostavodavca

Obveze ostavodavca su predaja robe, plaćanje naknade, naknada troškova i podizanje robe po prestanku ugovora.

¹⁷⁵ Raffaelli, B., *op. cit.* u bilj. 160, str. 388.

¹⁷⁶ Čl. 745. st. 1. ZOO-a

¹⁷⁷ Čl. 745. st. 3. ZOO-a

Predaja robe je prva radnja ostavodavca i prilikom predaje on je dužan dati sve potrebne podatke o vrsti robe, količini robe, načinu rukovanja robom te naznačiti vrijednost robe. Kvalitetno izvršenje ove obveze bitno je i za jednu i za drugu stranu, jer će prilikom preuzimanja robe po prestanku ugovora dati ispravno početno stanje robe, a time i eliminirati spor oko eventualnih promjena koje su nastale na robi tijekom ugovornog odnosa, a primijećene su prilikom preuzimanja robe.

Plaćanje naknade je bitna obveza ostavodavca jer je za razliku od ostave ugovor o uskladištenju naplatni pravni posao pa je ostavodavac dužan skladištaru platiti naknadu za čuvanje robe, koja se najčešće određuje tarifom skladištara koja čini sastavni dio općih uvjeta poslovanja skladištara.

Naknada troškova obuhvaća samo one troškove koji su bili potrebni za očuvanje robe, ali izuzev redovitih troškova koji su već uračunani u naknadu. To bi bili troškovi poput utovara i istovara robe, carinjenja, vozarine, ležarine, osiguranja robe i sl.

Podizanje robe po prestanku ugovora je i pravo i obveza ostavodavca. On može preuzeti robu i prije ugovorenog roka, što će biti kada je ugovor o uskladištenju sklopljen na određeno vrijeme pa ostavodavac zahtjeva predaju robe prije prestanka ugovora. Prepostavka predaje robe je uredno plaćena naknada i ostali troškovi koje je skladištar imao oko čuvanja robe. Kada ostavodavac propusti preuzeti robu unutar ugovorenog roka (kod ugovora na određeno vrijeme) ili nakon isteka godine dana od trenutka sklapanja ugovora (kod ugovora na neodređeno vrijeme), dolazi u vjerovničko zakašnjene i snosi sve posljedice toga.¹⁷⁸

Kako skladištaru ne bi nastali dodatni troškovi zbog držanja stvari u skladištu, on može prodati robu na javnoj prodaji za račun skladištara, ali ne prije nego ga o tome obavijesti i ostavi mu naknadni rok od najmanje osam dana da podigne robu.¹⁷⁹ Ako ostavodavac ne preuzme robu ni u naknadnom roku, skladištar je može slobodno prodati.

Prilikom preuzimanja robe ostavodavac ju je dužan pregledati i ako prilikom preuzimanja primijeti ikakve nedostatke, dužan je o tome odmah upozoriti skladištara. Propuštanjem ove obveze gubi pravo na naknadu štete, jer se smatra da je roba uredno primljena. Ako roba ima nedostatke koji se uobičajenim pregledom nisu mogli utvrditi u trenutku preuzimanja, primatelj robe je dužan na pouzdan način obavijestiti skladištara u roku od osam dana od dana preuzimanja robe, inače se smatra da je roba uredno primljena.¹⁸⁰

19.4. Založno pravo skladištara

Skladištar ima zakonsko založno pravo¹⁸¹ za sve tražbine nastale iz ugovora o uskladištenju, kao i ostale tražbine u vezi s čuvanjem stvari.¹⁸² On to svoje pravo ima

¹⁷⁸ O vjerovničkom zakašnjenu i njegovim posljedicama vidi u točki 8.1.6.

¹⁷⁹ Čl. 751. st. 2. ZOO-a

¹⁸⁰ Čl. 752. st. 3. ZOO-a

¹⁸¹ O zakonskom založnom pravu vidi u točki 10.5.

¹⁸² Čl. 750. st. 3. ZOO-a

samo dok drži predmet zaloge u posjedu. Založno pravo daje mu prednost namirenja pred svim ostalim vjerovnicima pa i pred imateljem založnice.

19.5. Skladišnica

Skladišnica je isječak iz skladišne knjige koju vodi skladištar, a predstavlja dokaz da je skladištar primio robu na uskladištenje i pravo imatelja skadišnice da raspolaže robom predanom na uskladištenje. Njezino najvažnije svojstvo je to da se radi o vrijednosnom papiru, što je od velikog značenja za gospodarski promet jer omogućuje cirkulaciju vrijednosti robe dok je ona na skadištu, odnosno prijenos vlasništva nad robom bez fizičke predaje. Stoga imatelj skadišnice može raspolagati robom za koju je izdana skadišnica prenošenjem skadišnice.¹⁸³

Skladišnica se sastoji od dvaju dijelova: priznanice i založnice.

Priznanim se prenosi pravo vlasništva na uskladištenoj robi, dok se založnicom prenosi založno pravo na uskladištenoj robi pa joj je svrha zalaganje uskladištene robe kao sredstva osiguranja za dobivanje kredita. Priznanica i založnica moraju se pozivati jedna na drugu. Svrha pozivanja jedne na drugu je u tome što one mogu odvojeno kolati u pravnom prometu pa se na priznanici mora naznačiti da je zadužnica prenesena odvojeno na drugu osobu, kako bi svaka treća osoba koja stekne priznanicu znala da je na robi zasnovano založno pravo u korist druge osobe.

Skladišnica pa tako i njezini dijelovi (priznanica i založnica) prenose se indosamentom, zajedno ili odvojeno.¹⁸⁴ Kad se skadišnica prenosi odvojeno, prvo se prenosi založnica koja daje založno pravo na uskladištenoj robi, a služi kao sredstvo osiguranja plaćanja i taj prijenos se bilježi na priznanici i u registar skadištara. U praksi će se najčešće založnica prenosi na banku kao davatelja zajma, kojoj će osiguranje biti vrijednost robe.

Prenošenjem priznanice prenosi se vlasništvo na uskladištenoj robi, ali da bi imatelj priznanice mogao preuzeti robu, mora platiti svotu kojom je roba opterećena na temelju zaloge. Isti učinak ima i polaganje skadištaru za imatelja založnice iznosa koji bi imatelju zadužnice trebao biti isplaćen na dan dospjelosti tražbine. Kako priznanica daje pravo vlasništva na robi, njezin imatelj može zahtijevati da se roba proda, ako se postignutom cijenom može isplatiti iznos na koji ima pravo imatelj založnice, s tim da ostvareni višak pripada njemu.¹⁸⁵

Prijenos založnice bez priznanice daje primatelju založno pravo na robi.¹⁸⁶ Primatelj založnice najčešće je zajmodavac, koji imatelju priznanice (vlasniku robe) daje zajam, a on mu kao sredstvo osiguranja plaćanja daje založnicu. Kad se založnica prvi put prenosi, potrebno je obaviti niz radnji u svrhu daljnje mogućnosti prenošenja založnice, a to su:

¹⁸³ Čl. 757. st. 2. ZOO-a

¹⁸⁴ Čl. 758. st. 1. ZOO-a

¹⁸⁵ Čl. 759. st. 2. ZOO-a

¹⁸⁶ Čl. 760. st. 1. ZOO-a

- upisati na založnici tvrtku, naziv, odnosno ime vjerovnika, njegovo poslovno sjedište, odnosno prebivalište, iznos njegove tražbine, računajući i kamate i dan dospijeća¹⁸⁷
- prvi primatelj založnice dužan je bez odgađanja prijaviti skladištaru da je na njega prenesena založnica, a skladište je dužno prepisati taj prijenos u svoj registar i na samoj založnici zabilježiti da je prijepis izvršen.¹⁸⁸

Smisao tih radnji je omogućavanje daljnog prijenosa založnice indosamentom,¹⁸⁹ jer kada ove radnje ne bi bile izvršene, javila bi se mogućnost da se ista roba založi više puta ili da založena svota prelazi ukupnu vrijednost uskladištene robe.

Imatelj založnice bez priznanice, kojemu tražbina ne bi bila isplaćena po dospjelosti, ima pravo i obvezu podići protest prema Zakonu o mjenici, u suprotnom gubi pravo na isplatu. Imatelj založnice koji je podigao protest može nakon proteka osam dana od dospjelosti tražbine zahtijevati prodaju založene robe, a isto pravo pripada i prenositelju koji je isplatio imatelju založnice tražbinu osiguranu založnicom. Od iznosa postignutog prodajom izdvaja se iznos potreban za podmirenje troškova prodaje, tražbina skladištara iz ugovora o uskladištenju i ostalih njegovih tražbina nastalih u vezi s ostavljenom robom, zatim se isplaćuje osigurana tražbina imatelja založnice, a ostatak pripada imatelju priznanice.¹⁹⁰

¹⁸⁷ Čl. 760. st. 2. ZOO-a

¹⁸⁸ Čl. 760. st. 3. ZOO-a

¹⁸⁹ U nemogućnosti prijenosa indosamentom založnica bi se mogla prenijeti cesijom.

¹⁹⁰ Čl. 761. ZOO-a

19.6. Primjer ugovora o uskladištenju

Trgovačko društvo Mangun d.o.o., Istarska 17, Split, koje zastupa Mate Šimić, direktor (u nastavku: skladištar)

i

trgovačko društvo Gloria d.o.o., Dubrovnik, Ulica kneza Trpimira 34, koje zastupa Nataša Ivanković, direktor (u nastavku: ostavodavac)
zaključuju sljedeći

UGOVOR O USKLADIŠTENJU ROBE

Članak 1.

Ugovor se odnosi na skladištenje, hlađenje i obavljanje ostalih sporednih usluga koje obavlja skladištar u svome skladišnom prostoru i hladnjaci u Splitu, a po nalogu ostavodavca.

Članak 2.

Ugovorne strane dogovaraju da će ostavodavac poslati, a skladištar preuzeti dogovorene količine i vrste robe na skladištenje:

- mandarina 6 500 kg
- naranča 1000 kg
- limun 2000 kg

Članak 3.

Ugovorne strane dogovaraju da je skladištar dužan robu iz drugog članka ugovora, primljenu na čuvanje, osigurati od uobičajenih rizika.

Članak 4.

Naknada štete koju skladištar mora platiti zbog uništenja, smanjena ili oštećenja robe za vrijeme od njezina preuzimanja do izručivanja ne može prelaziti novčanu vrijednost robe, osim ako je šteta prouzrokovana namjerno ili zbog velike nemarnosti.

Članak 5.

Skladištar je dužan dozvoliti pregled robe i uzimanje uzoraka ovlaštenom predstavniku ostavodavca

Članak 6.

Ugovorne strane dogovaraju da cijena za skladištenje i hlađenje robe iz 2. članka ovog ugovora iznosi 150,00 kn (dnevno).

Pored naknade za čuvanje i hlađenje robe, skladištar ima pravo i na povrat mogućih troškova koji su bili potrebni za očuvanje robe.

Skladištar će ostavodavcu isporučiti račun odmah po obavljenoj usluzi, ako je ugovoren rok skladištenja kraći od mjesec dana. U slučaju da je ugovoren rok skladištenja duži od mjesec dana, skladištar će ostavodavcu ispostaviti račune do 10. dana u mjesecu za prethodni mjesec.

Ostavodavac se obvezuje podmiriti svoje obveze iz ovog ugovora u roku 15 dana od izdavanja računa i to uplatom na žiroračun skladištara br. HR52863322145565 kod Splitske banke d.d. Eventualno povećanje cijena svojih usluga skladištar će ostavodavcu javiti 15 dana prije izdavanja sljedećeg računa.

Članak 7.

Ostavodavac mora pregledati robu u trenutku preuzimanja. Ako opazi bilo kakve greške, dužan je o tome odmah obavijestiti skladištara, u protivnom se smatra da je roba prilikom preuzimanja bila u redu.

Greške koje nije bilo moguće utvrditi prilikom preuzimanja, ostavodavac je dužan, na pouzdan način, javiti skladištaru u roku od sedam dana od preuzimanja, u protivnom se smatra da je roba prilikom preuzimanja bila u redu.

Članak 8.

Ugovorne strane ugovaraju da je za rješavanje međusobnih sporova nadležan sud u Splitu.

Članak 9.

Ugovor je sastavljen u dva (2) primjerka, od kojih svaka ugovorna strana prima po jedan (1) primjerak.

U Splitu, 4.11.2015.

SKLADIŠTAR:

.....

OSTAVODAVAC:

.....

20. UGOVOR O NALOGU

Ugovorom o nalogu obvezuje se i ovlašćuje nalogoprimac poduzimati za račun nalogodavca određene poslove.¹⁹¹ Ti poslovi koje nalogoprimac obavlja s trećima za račun nalogodavca mogu biti bilo koji pravni poslovi (jednostrani ili dvostrani), osim komisije, trgovinskog zastupanja i otpreme (špedicije). Tipičan primjer naloga je davanje punomoći odvjetniku da zastupa stranku pred sudom ili nekim drugim tijelom.

Pravila iz ugovora o nalogu primjenjuju se na veći broj građanskih i trgovачkih ugovora kao što su ugovor o trgovinskom zastupanju, komisiji, posredovanju, otpremi (špediciji), prijevozu i sl., ali i na većinu bankarskih poslova pa se tako ugovor o bankarskom tekućem računu, bankarska garancija, inkaso, dokumentarni akreditiv i sl. temelje na nalogu klijenta banci i banke – banci.

Za razliku od ostalih ugovora u ovom se ugovoru prepostavljaju dva odnosa: unutarnji – odnos između suugovaratelja (nalogodavca i nalogoprimca) i vanjski – odnos između suugovaratelja (nalogoprimca, posrednika, komisionara, otpremnika, zastupnika) i treće osobe, čime se i ostvaruje gospodarska svrha ovog ugovora.

20.1. Bitni elementi ugovora

Bitan element ugovora jedan je ili više pravnih poslova koje će nalogoprimac odraditi za nalogodavca s trećim osobama. Naknada nije bitan element jer se prepostavlja i kad nije ugovorena, što ugovoru o nalogu daje karakteristiku naplatnog ugovora. Iznimka su slučajevi kada odnosi srodstva, bračne ili izvanbračne zajednice ili prijateljstva dovode do nenaplatnosti naloga.¹⁹²

Što se tiče vrste pravnih poslova, prethodno je navedeno da to mogu biti bilo koji pravni poslovi, osim komisije, trgovinskog zastupanja i otpreme (špedicije), ali je bitno da su u trenutku davanja naloga oni određeni ili barem odredivi.

20.2. Obveze nalogoprimca

Obveze nalogoprimca su: izvršenje naloga kako glasi, osobno izvršenje naloga, polaganje računa i odgovornost za korištenje nalogodavčeva novca.

Izvršenje naloga kako glasi¹⁹³ je primarna obveza nalogoprimca, jer je u nalogu sadržan jedan ili više pravnih poslova koje je nalogoprimac dužan sklopiti s trećim osobama. U izvršenju naloga dužan je postupati prema primljenim uputama, s pažnjom dobrog gospodarstvenika, odnosno dobrog domaćina. Kada nalogoprimac odmah po dobivenom

¹⁹¹ Čl. 763. st. 1. ZOO-a

¹⁹² Takav stav zauzima i sudska praksa koja navodi odnos prijateljstva kao razlog nenaplatnosti ugovora o nalogu (OS Rijeka, Gž-1215/89 od 9. 8. 1989.).

¹⁹³ Ova obveza nalogoprimca regulirana je čl. 765. ZOO-a.

nalogu ili tijekom izvršavanja naloga uoči da bi postupanje po danim uputama nalogodavca bilo štetno za izvršenje naloga, on je dužan o tome ga obavijestiti i tražiti nove upute. Tek ako ne bi dobio nove upute, nalogoprimac je dužan u izvršenju naloga voditi računa o interesu nalogodavca s određenim stupnjem pažnje koja se od njega u prometu zahtijeva pa će to biti pažnja dobrog gospodarstvenika, odnosno domaćina, a ako se iznimno radi o besplatnom nalogu, onako kako bi postupio u vlastitoj stvari.

Kako nalogoprimac mora u svemu postupati prema uputama nalogodavca, tako nije ovlašten jednostrano izmijeniti nalog, nego za svaku izmjenu treba suglasnost nalogodavca. Ipak kako se ponekad u praksi može dogoditi da on do takve suglasnosti ne može doći zbog kratkoće vremena ili nekog drugog uzroka, on može jednostrano izmijeniti, odnosno odstupiti od naloga pod uvjetom da to opravdavaju interesi nalogodavca.

Obveza osobnog izvršenja naloga pravilo je kod ovog ugovora, jer se on i sklapa s obzirom na osobna svojstva nalogoprimca.¹⁹⁴ Iznimno nalogoprimac može povjeriti izvršenje naloga drugome u dvije situacije i to: uz dopuštenje nalogodavca i ako je na to primoran okolnostima. Tada je njegova odgovornost svedena samo na izbor zamjenika i upute koje mu je dao. Kada bi on prepustio izvršenje naloga drugoj osobi u ostalim slučajevima (bez dopuštenja nalogodavca ili ako na to nije primoran okolnostima), njegova odgovornost bila bi stroža pa bi odgovarao ne samo za izbor nego i rad zamjenika te za slučajnu propast ili oštećenje stvari koji bi se dogodili kod zamjenika.

Polaganje računa nastaje nakon obavljenog posla kada je uz to nalogoprimac dužan i predati nalogodavcu sve ono što je primio na temelju obavljanja povjerenih mu poslova. Polaganje računa znači nalogoprimčev detaljan opis obavljenih poslova i troškova koji su nastali. Prijenos svega primljenoga tijekom obavljanja posla znači novac, stvari i prava (ako je nastupao u svoje ime), koji je dužan obaviti bez odgađanja.

Odgovornost za korištenje nalogodavčeva novca postoji onda kada je nalogoprimac primio određeni novac od treće osobe s kojom je sklopio određeni pravni posao za račun nalogodavca pa ga njemu nije na vrijeme predao. Tada mu duguje zatezne kamate od dana kada je došao u zakašnjenje, a to je trenutak kada ga je bio dužan predati. Kada bi se pored zakašnjenja u predaji još i koristio tim novcem za vlastite potrebe, onda bi morao platiti kamate po najvišoj dopuštenoj ugovornoj svoti.¹⁹⁵

20.3. Obveze nalogodavca

Obveze nalogodavca su: predujmljivanje novca, naknada troškova te preuzimanje obveza i plaćanje naknade.

¹⁹⁴ Ovo svojstvo ugovora o nalogu je vidljivo i kod razloga prestanka ugovora o nalogu, o čemu više vidi u točki 20.5.

¹⁹⁵ Čl. 770. ZOO-a

Predujmljivanja novca služi pokrivanju troškova koje nalogoprimac može imati tijekom ispunjavanja ugovora o nalogu. Nalogodavac nije uvijek dužan predujmiti novac nalogoprimcu, nego samo na njegov zahtjev.¹⁹⁶ Smisao davanja predujma je osloboditi nalogoprimca korištenja vlastitog novca (kreditiranja) u korist nalogodavca, jer posao ipak obavlja za njegov račun. Nalogoprimac može za sve vrijeme trajanja ugovora zahtijevati predujmljivanje troškova, ako se oni pojavljuju višekratno tijekom trajanja ugovora.

Naknada troškova znači pokriće svih nalogoprimčevih potrebnih troškova koje je on imao u izvršenju naloga. Iako ima pravo na predujam za te troškove, on nije dužan tražiti isti, nego može financirati nalogodavca vlastitim novcem, ali tada mu nalogodavac duguje kamate od dana kad su troškovi nastali. Ponekad će se dogoditi da nalogoprimac neće obaviti posao, iako je uložio značajan trud u obavljanje istog, a rezultat tog rada je izostao bez njegove krivnje. U tom slučaju također ima pravo na naknadu svih potrebnih troškova.

Preuzimanje obveze rezultat je pravne naravi ugovora o nalogu kao pravnog posla između nalogodavca i nalogoprimca s jedne strane (unutarnji odnos) i nalogoprimca i treće osobe (vanjski odnos) s druge strane. Nalogoprimac sklapa pravni posao s trećom osobom za račun nalogodavca pa ga nakon sklapanja mora i prenijeti na njega. Tako je nalogodavac dužan preuzeti obveze¹⁹⁷ što ih je nalogoprimac uzeo na sebe obavljajući u svoje ime povjerene poslove, ili ga na drugi način osloboditi njih.¹⁹⁸

Plaćanje naknade vrši se nakon obavljenog posla, ako drukčije nije ugovoren. Iznos naknade se redovito određuje ugovorom, odnosno općim uvjetima poslovanja nalogoprimca, ali u slučaju da u ugovoru o tome nema odredbe, duguje se uobičajena naknada. Kada za takvu vrstu poslova ne bi bilo običaja, nalogoprimac bi imao pravo na pravičnu naknadu.¹⁹⁹ Treba naglasiti da ugovor o nalogu može iznimno biti i besplatan, ali to izričito treba biti ugovoren ili proizlaziti iz naravi međusobnog odnosa pa se u tom slučaju ne primjenjuju odredbe o uobičajenoj, odnosno pravičnoj naknadi.²⁰⁰

Kako ponekad ispunjenje posla ne ovisi samo o nalogoprimcu, nego i trećoj strani s kojom sklapa ugovor, nalogodavcu na kojega prenosi sve obveze iz posla sklopljenoga za njegov račun, ali i vanjskim okolnostima, u slučaju djelomično obavljenog naloga, nalogoprimac ima pravo na razmjerni dio naknade.

¹⁹⁶ Čl. 772. ZOO-a

¹⁹⁷ Prijenos obveza će se vršiti pravnim poslom preuzimanja duga, gdje nalogodavac preuzima dug nalogoprimca, uz pristanak treće osobe (vjerovnika). Ako bi treća osoba uskratila pristanak, radilo bi se o nalogodavčevu pristupanju dugu. Više o preuzimanju duga i pristupanju dugu kao načinima promjene osobe dužnika u obveznom odnosu vidi u točki 7.2.1. i 7.2.2.

¹⁹⁸ Čl. 773. st. 2. ZOO-a

¹⁹⁹ Pravičnom naknadom treba uzeti srednju tržišnu naknadu za podjednaki opseg uloženog istovrsnog rada pri obavljanju iste vrste i opsega, a to znači da u slučaju spora sud ili arbitraža o visini pravične naknade neće odlučivati slobodno, nego uzimajući u obzir spomenute elemente. Tako u Gorenc, V. i sur., *op. cit.* u bilj. 24, str. 1143.

²⁰⁰ Više o tome vidi *supra*, str. 118, u bilj. 192.

20.4. Založno pravo nalogoprimca

Radi osiguranja naknade i troškova nalogoprimac ima založno pravo na pokretnim stvarima nalogodavca što ih je dobio po osnovi naloga, a i na novčanim iznosima koje je naplatio za račun nalogodavca.²⁰¹

20.5. Prestanak ugovora o nalogu

Ugovor o nalogu prestaje na jedan od sljedećih načina: odustankom od ugovora, otkazom, smrću odnosno prestankom pravne osobe te stečajem, odnosno lišenjem poslovne sposobnosti.

Odustanak od ugovora

Odustanak od naloga je način prestanka ugovora kada nalogodavac odustaje od ugovora bez obzira na to što je druga strana počela izvršavati svoje obveze, ili je spremna na to. Dakle, odustankom se prekida ugovor u kojem niti jedna strana nije prekršila svoje obveze. Ako je tijekom trajanja ugovora nalogoprimac stekao pravo na naknadu, nalogodavac mu je dužan istu isplatiti ili odgovarajući dio naknade i naknaditi mu štetu koju je pretrpio odustankom od ugovora.

Otkaz

Kao i odustankom od naloga i otkazom prestaje ugovor o nalogu koji je valjan, odnosno kod kojeg i jedna i druga strana uredno ispunjavaju svoje obveze. Nalogoprimac može otkazati ugovor u svako doba osim u nevrijeme.²⁰² U slučaju otkaza u nevrijeme, bio bi dužan nadoknaditi štetu nalogodavcu. Učinci otkaza ne prestaju jednostranom izjavom volje, već protekom određenog roka nakon toga (otkaznog roka). Stoga je nalogoprimac dužan nastaviti nakon otkaza poslove koji ne trpe odgađanje, dok nalogodavac ne bude mogao preuzeti brigu o njima.²⁰³

Smrt, prestanak pravne osobe

Smrt nalogoprimca i nalogodavca nemaju iste posljedice na prestanak ugovora. Kako se ugovor o nalogu sklapa s obzirom na osobna svojstva nalogoprimca, tako će smrt nalogoprimca utjecati na prestanak ugovora o nalogu, dok smrt nalogodavca neće. Nakon smrti nalogoprimca njegovi naslijednici su dužni obavijestiti nalogodavca o njegovoj smrti što prije i poduzeti sve što je potrebno za zaštitu njegovih interesa, dok ne bude u stanju preuzeti sam brigu o njima.²⁰⁴ S druge strane smrt nalogodavca tek iznimno utječe na prestanak ugovora i to samo onda ako je tako ugovoren ili se nalogoprimac primio naloga s obzirom na svoje osobne odnose s nalogodavcem.²⁰⁵

²⁰¹ Čl. 777. ZOO-a

²⁰² Čl. 780. st. 1. ZOO-a

²⁰³ Čl. 780. st. 3. ZOO-a

²⁰⁴ Čl. 781. st. 2. ZOO-a

²⁰⁵ Čl. 781. st. 3. ZOO-a

Kad su nalogodavac i nalogoprimac pravne osobe, učinci njihova prestanka su isti, a to znači da njihovim prestankom prestaje i ugovor o nalogu.

Stečaj, lišenje poslovne sposobnosti

U slučaju stečaja ili lišenja poslovne sposobnosti nalogoprimca i nalogodavca, ugovor o nalogu prestaje.²⁰⁶ U oba slučaja razlog prestanka ugovora leži u činjenici da stranke nisu sposobne izvršavati svoje dužnosti kad su lišene poslovne sposobnosti, odnosno kad su u stečaju, iako stečajni upravitelj može skloputi novi ugovor o nalogu kako bi okončao ovaj koji je prestao ako je to u interesu stečajnog dužnika.

²⁰⁶ Čl. 782. ZOO-a

20.6. Primjer ugovora o nalogu

Zagrebačka banka d.d. Zagreb, zastupana po predsjedniku uprave Josipu Šimiću (u dalnjem tekstu: nalogodavac)

i

Banka Splitsko-Dalmatinska d.d. Split, zastupana po predsjedniku uprave Dušku Petričeviću (u dalnjem tekstu: nalogoprimac)
zaključili su 1.10.2015.

UGOVOR O NALOGU

Članak 1.

Nalogodavac povjerava nalogoprimcu, a nalogoprimac prihvata da u ime i za račun nalogodavca obavlja kredite i određene bankovne poslove utvrđene ovim ugovorom, radi prihvatanja i usmjeravanja sredstava nalogodavca uz uvjete iz ovog ugovora.

Članak 2.

Nalogoprimac će prihvati i usmjeravati sredstva nalogodavca, koja će nalogodavac jednokratno i višekratno doznačivati na račun nalogoprimca br. 1245485464646 za davanje kredita pravnim subjektima.

Članak 3.

Iz sredstava iz ovog ugovora nalogoprimac će davati kredite raznim korisnicima koje pisanim nalogom-odlukom odredi nalogodavac i pod uvjetima koje je odredio nalogodavac ovim ugovorom.

Nalogoprimac će iz sredstava iz prethodnog stavka davati kredite u roku od tri dana od dozname sredstava na račun iz članka 2. ovog ugovora i dostave potpisa korisnika kredita.

Članak 4.

Nalogoprimac će iz sredstava ovog ugovora davati kredite uz sljedeće uvjete:

1. Rok vraćanja kredita: 12 mjeseci
2. Kamatna stopa:
 - a.) redovna 7,10 % godišnje
 - b.) zatezna: zakonska

Članak 5.

Radi izvršavanja ovog naloga, nalogoprimac će u ime i za račun nalogodavca obavljati ove poslove:

1. prihvatanje namjenskih sredstava nalogodavca na račun kod nalogoprimca iz članka 2. ovog ugovora;
2. pribavljanje potrebne dokumentacije za zaključenje ugovora o kreditu i osiguranju vraćanja kredita;
3. zaključenje ugovora o kreditu s korisnicima kredita, koje je odredio nalogodavac;
4. stavljanje kredita u korištenje i otplatu;
5. obračun i naplata kamata mjesečno;
6. naplata glavnice (kredita) redovnim putem te putem garancija;
7. naplaćene kamate i kredit doznačivati na račun nalogodavca u roku od tri dana od naplate;

8. dostaviti pismenu opomenu korisnicima kredita koji zakasne s vraćanjem kredita ili kamata, a kopiju opomene nalogodavcu;
9. na pismeni zahtjev nalogodavca dostaviti mu svu dokumentaciju radi poduzimanja radnji za prisilnu naplatu potraživanja;
10. vođenje evidencije o sredstvima i izvještavanje nalogodavca;
11. dostaviti primjerak zaključenog ugovora o kreditu nalogodavcu;
12. ostale poslove prema sporazumu ugovornih strana.

Članak 6.

Nalogoprimac će protiv korisnika kredita poduzeti sve radnje iz ovog ugovora radi naplate kamata i kredita, ali ne odgovara nalogodavcu za neuspjelu naplatu.

Članak 7.

Ugovor se zaključuje na neodređeno vrijeme, a otkazuje se pismeno. Otkazni rok je tri (3) mjeseca.

Članak 8.

U slučaju spora ugovorne strane će nastojati riješiti spor mirnim putem, a ako im to ne uspije, ugovaraju nadležnost stvarno nadležnog suda u Zagrebu.

Članak 9.

Ugovor je sastavljen u dva (2) primjerka od kojih svaka ugovorna strana zadržava po jedan (1) primjerak.

NALOGODAVAC:

.....

NALOGOPRIMAC:

.....

21. UGOVOR O KOMISIJI

Ugovor o komisiji je takav ugovor kojim se komisionar obvezuje obaviti za komitenta jedan ili više poslova u svoje ime i za račun komitenta, a komitent se obvezuje platiti mu naknadu za obavljeni posao. Ti poslovi su pravne naravi i nema ograničenja u vrsti poslova koje komisionar ne bi mogao obaviti za komitenta, ali u praksi će se najčešće raditi o ugovoru o kupoprodaji.

Ugovor o komisiji uvijek podrazumijeva dva pravna odnosa: unutarnji i vanjski.

Unutarnji odnos je odnos između komitenta i komisionara, a vanjski između komisionara i treće osobe. Trećoj osobi s kojom komisionar sklapa ugovor neće biti poznato da on to čini za račun svojeg komitenta, a s druge strane komitent ostaje gospodarski nositelj posla, jer mu je komisionar po obavljenom poslu dužan predati sve ostvarene koristi.

Na ugovor o komisiji na odgovarajući način se primjenjuju pravila o nalogu, ako pravilima o komisiji nije drugčije određeno.²⁰⁷

21.1. Bitni elementi ugovora

Bitan element ugovora o komisiji je preuzimanje sklapanja jednog ili više kupoprodajnih ugovora s trećom osobom. Naknada nije bitan element ugovora, jer se ona prepostavlja iako nije ugovorena. Prema tome, komisija je uvijek naplatan posao.

21.2. Obveze komisionara

Obveze komisionara su: čuvanje i osiguranje robe, obavještavanje komitenta o stanju primljene robe i promjenama na robi, polaganje računa i delkredere jamstvo (odgovornost komisionara za ispunjenje obveza njegova suugovaratelja).

Čuvanje i osiguranje robe prepostavlja posebnu pažnju komisionara u izvršenju ove obveze pa je komisionar dužan čuvati povjerenu mu robu s pažnjom dobrog gospodarstvenika i odgovoran je za slučajnu propast ili oštećenje stvari ako je nije osigurao, a prema nalogu komitenta je to bio dužan učiniti.²⁰⁸ Osiguranje robe naime nije zakonska dužnost komisionara pa u slučaju da ona nije ugovorena, komisionar odgovara samo za čuvanje robe pažnjom dobrog gospodarstvenika, ali ako bi stranke ugovorile i osiguranje robe, onda bi komisionar odgovarao za gubitak, oštećenje ili krađu robe. Komisionar će odgovarati i ako roba propadne, bude oštećena ili nastane neki njezin gubitak zbog uzroka koji ima obilježje slučaja, ako propusti osigurati je, a na to se obvezao.²⁰⁹

²⁰⁷ Čl. 786. ZOO-a

²⁰⁸ Čl. 790. ZOO-a

²⁰⁹ Gorenc, V. i sur., *op. cit.* u bilj. 24, str. 1166.

Obavijest o stanju primljene robe i promjenama na robi je obveza koja nastaje čim komisionar primi robu od prijevoznika, koju mu je poslao komitent. Već pri samom primitku dužan je utvrditi stanje robe i bez odgađanja obavijestiti komitenta o eventualnim vidljivim oštećenjima ili manjku. Pri tom je dužan postupati s pažnjom koja se od njega u prometu traži. U suprotnom odgovara za štetu koja bi nastala komitentu. Međutim, ako bi iz stupnja pozornosti s kojom je dužan postupati proizlazila potreba stručnijeg pregleda, u slučaju kada nedostatak postoji, ali ga on svojim stručnim znanjem ne može otkriti, trebalo bi angažirati odgovarajuću stručnu osobu, temeljem ugovora o ispitivanju roba i usluga ili nekog sličnog ugovora.²¹⁰

Tijekom čitavog trajanja ugovora, komisionar je dužan obavijestiti komitenta o svim promjenama na robi zbog kojih bi ona mogla izgubiti na vrijednosti, a ako nema vremena za čekanje njegovih uputa, ili odgovrivači s davanjem uputa, u slučaju opasnosti znatnijeg oštećenja robe komisionar je dužan prodati je na najpovoljniji način.²¹¹ Npr. ako se radi o pokvarljivoj robi koja se treba držati na određenoj temperaturi i prodati u roku trajanja pa se približi vrijeme proteka roka trajanja, komisionar je dužan tražiti upute od komitenta za daljnje postupanje, jer će roba sigurno izgubiti na vrijednosti, a vjerojatno i propasti, a ako ne dobije te upute, dužan ju je prodati na najpovoljniji način.

Polaganje računa je obveza komisionara koja nastaje nakon obavljenog posla za račun komitenta. Kada je komisionar obavio jedan ili više poslova za komitenta, on mu je dužan položiti račun o obavljenom poslu bez nepotrebног odgađanja. To polaganje računa zapravo se sastoji od prijenosa svega onoga što je po osnovi ugovora o komisiji komisionar obavio za račun komitenta, jer komisionar obavlja posao u svoje ime, ali za račun komitenta. Taj prijenos obuhvaća novac, novčane i nenovčane tražbine, vrijednosne papire i sl. Kada komisionar to ne bi učinio u zadanom roku (bez odgađanja), došao bi u zakašnjenje i snosio bi sve pravne posljedice koje dužnik snosi kada je u zakašnjenju.²¹²

Delkredere jamstvo (odgovornost komisionara za ispunjenje obveza njegova suugovaratelja) dodatno je jamstvo komisionara da će on osobno jamčiti za treću osobu s kojom je sklopio ugovor za račun komitenta, ako ta osoba ne bi ispunila obvezu iz ugovora. Delkredere jamstvo nije pravilo pa ga se posebno mora ugovoriti.

Pravilo je da komisionar osobno ne odgovara za ispunjenje obveze treće osobe s kojom je sklopio ugovor. On je obavio svoj posao iz ugovora o komisiji kada je s trećom osobom u svoje ime, a za račun komitenta obavio neki posao. Pri tome se trebao držati svih svojih obveza i u njihovu izvršavanju postupati s pažnjom koja se od njega u obavljanju tog posla traži. Zbog naravi ugovora o komisiji²¹³ komitent ne bi mogao postaviti izravan zahtjev prema trećoj osobi za ispunjenjem, jer s njom nije ni u kakvu pravnom odnosu,

²¹⁰ Tako i Gorenc, V.; Kačer, H.; Momčinović, H.; Slakoper, Z.; Vukmir, B.; Belanić, L.: Obvezno pravo, Posebni dio I., Pojedini ugovori, Novi informator, Zagreb 2012., str 521.

²¹¹ Čl. 792. ZOO-a

²¹² Više o posljedicama zakašnjenja dužnika vidi u točki 8.1.6.

²¹³ Ugovor o komisiji komisionar sklapa u svoje ime, ali za račun komitenta pa komitent i treća osoba nisu ni u kakvu odnosu niti treća osoba mora znati za komitenta. Obratno ne vrijedi jer je komisionar dužan obavijestiti komitenta o imenima svojih suugovaratelja, što je izričita odredba čl. 793. ZOO-a.

nego bi to mogao učiniti tek kad mu komisionar ustupi (cedira) svoja potraživanja prema trećoj osobi. Upravo stoga se dopušta ugovaranje ove posebne vrste jamstva, kako se komitenta ne bi dovelo u nepovoljan položaj.

Kada je ugovorena delkredere odgovornost, ona je ugovorena kao solidarna odgovornost, što znači da komitent može tražiti od komisionara ispunjenje svih obveza koje treći ima prema njemu i u cijelokupnom iznosu.

Ugovaranjem delkredere odgovornosti komitent je zaštićen u slučaju neispunjena obveze od strane treće osobe povećanom odgovornošću komisionara. Kako se time značajno povećavaju obveze komisionara, zakonodavac mu daje pravo na povećanu proviziju (delkredere provizija).²¹⁴

21.3. Obveze komitenta

Obveze komitenta su: plaćanje naknade (provizija) i naknada troškova.

Plaćanje naknade (provizije) obveza je komitenta na koju komisionar ima pravo uvijek, jer je ugovor o komisiji uvijek naplatan ugovor. Proviziju stranke u pravilu dogovaraju, a u slučaju da iznos nije određen ugovorom ili tarifom komitenta, komisionaru pripada provizija prema obavljenom poslu i postignutom rezultatu.²¹⁵

Trenutak u kojem komisionar stječe pravo na proviziju je trenutak ispunjenja posla komisionara s trećom osobom, a ako se radi o poslu koji se postupno (sukcesivno) ispunjava, komisionar ima pravo na razmjeran dio provizije nakon svakog djelomičnog ispunjenja. Npr. komisionar prodaje za komitenta sav ovogodišnji urod rajčica koje dozrijevaju od početka svibnja pa do kraja rujna i to čini u nekoliko isporuka pa za svaki obavljeni posao ima pravo na razmjeran dio ukupne provizije.

On ima pravo na proviziju čak i ako ispunjenje posla bude spriječeno nekim uzrokom za koji odgovara komitent.²¹⁶ Npr. komitent povjeri prijevoz robe za svog komisionara nesavjesnom prijevozniku koji značajno kasni s prijevozom robe pa treća osoba odustane od ugovora, jer više nema interesa primiti tu robu.

Jedino u slučaju nevjernog postupanja komisionara prema komitentu, on nema pravo na proviziju.²¹⁷ Što se smatra nevjernim ponašanjem, procjenjuje se od slučaja do slučaja.

Kad se dogodi da unatoč trudu i jedne i druge osobe ne dođe do sklapanja posla, a za to nema krivnje ni na strani komitenta ni komisionara, komisionar ima pravo na odgovarajuću naknadu za svoj trud. Koji su to konkretni slučajevi, zakonodavac pobliže ne navodi, ali beziznimno će se raditi o slučajevima više sile kao uzrocima neispunjena sklopljenog posla.

²¹⁴ Čl. 795. st. 2. ZOO-a

²¹⁵ Čl. 797. ZOO-a

²¹⁶ Čl. 796. st. 1. ZOO-a

²¹⁷ Čl. 796. st. 4. ZOO-a

Naknada troškova kao obveza komitenta obuhvaća troškove koji su bili potrebni da komisionar izvrši nalog. To će biti troškovi prijevoza, carine, otpreme, bankarski troškovi oko otvaranja dokumentarnog akreditiva, bankarske garancije i sl. Osim naknade potrebnih troškova komisionar ima pravo i na posebnu naknadu zato što je za obavljanje posla za račun komitenta angažirao vlastite resurse (vlastito skladište, vlastito prijevozno sredstvo i sl.), ne plaćajući trećim osobama te troškove, ali samo u slučaju ako ti troškovi već nisu uključeni u iznos provizije.

21.4. Založno pravo komisionara

Komisionar ima zakonsko založno pravo²¹⁸ na stvarima koje su objekt ugovora o komisiji dok se te stvari nalaze u njegovu posjedu. Način na koji on izvodi posjed²¹⁹ na stvari je nebitan pa se može raditi i o neposrednom i posrednom posjedu. O neposrednom posjedu radi se u slučajevima kad se stvari nalaze kod njega ili on ima u rukama ispravu (npr. skladišnicu ili teretnicu) s pomoću koje može raspolagati njima. O posrednom posjedu je riječ kada netko drugi drži te stvari za njega (npr. prijevoznik).

Komisionar ima pravo naplate svojih potraživanja po osnovi komisijskih poslova prije svih ostalih komitentovih vjerovnika.

²¹⁸ Detaljnije o založnom pravu vidi u točki 10.5.

²¹⁹ Detaljnije o posjedu vidi čl. 10. – 29. ZV-a

21.5. Primjer ugovora o komisiji

Trgovačko društvo ŽANA d.o.o., za trgovinu i turizam, Split, Nazorov prilaz 1a, koje zastupa Žana Žanić, direktor (u dalnjem tekstu: Komisionar) i

VELIKO PLAVETNILO d.o.o., za proizvodnju tekstila, Radunica 17, koje zastupa Ivan Miše, direktor (u dalnjem tekstu: Komitent)

sklapaju 1. 10. 2015. godine sljedeći

UGOVOR O KOMISIJI

Članak 1.

Stranke su suglasne da je predmet ovog ugovora komisijska prodaja robe Komitenta čiji se popis nalazi u katalogu koji čini sastavni dio ovog ugovora.

Članak 2.

Komitent će prodaju obavljati u svojim poslovnim prostorijama koje se nalaze u Splitu, Ulica Domovinskog rata 50.

Članak 3.

Komisionar je dužan povjerenu robu čuvati s pažnjom dobrog gospodarstvenika. Prilikom preuzimanja robe od prijevoznika dužan je istu pregledati, utvrditi njezino stanje i o eventualnim nedostatcima obavijestiti Komitenta. U suprotnom odgovara za štetu koja bi nastala Komitentu.

Članak 4.

Komisionar se obvezuje osigurati primljenu robu od rizika navedenih u nalogu Komitenta, u suprotnom odgovara i za slučajnu propast ili oštećenja stvari.

Članak 5.

Komisionar je dužan obavijestiti Komitenta o svim promjenama na robi zbog kojih bi ona mogla izgubiti od svoje vrijednosti, a ako nema vremena za čekanje njegovih uputa, ili odugovlači s davanjem uputa, u slučaju opasnosti znatnijeg oštećenja robe Komisionar je dužan prodati je na najpovoljniji način.

Članak 6.

Kada Komisionar sklopi neki posao s trećom osobom pod nepovoljnijim uvjetima od onih određenih nalogom, a ne postoje okolnosti koje opravdavaju takvo postupanje, dužan je naknaditi Komitentu razliku i uzrokovanoj štetu.

Članak 7.

Kada Komisionar sklopi posao s trećom osobom pod povoljnijim uvjetima od onih određenih nalogom, sva tako postignuta korist pripada Komitentu, dok Komisionar ima pravo na naknadu uvećanu za 20 %.

Članak 8.

Komisionar se obvezuje do 15. u mjesecu za svaki protekli mjesec položiti račun o obavljenom poslu te predati Komitentu sve što je primio po osnovi izvršenog posla za račun Komitenta.

Komisionar je dužan prenijeti na Komitenta sve tražbine i ostala prava koje je stekao prema trećemu s kojim je obavljao posao u svoje ime a za Komitentov račun.

Članak 9.

Komitent se obvezuje da će u roku od 15 dana od polaganja računa isplatiti Komisionaru naknadu u visini od 5 % od prodane vrijednosti robe.

Članak 10.

Komitent se obvezuje u roku od 15 dana od dana sklapanja ugovora isplatiti Komisionaru predujam za obavljanje povjerenih poslova u iznosu od 20 000,00 kn.

Članak 11.

Komitent se obvezuje u roku od 30 dana od dana dostave računa i drugih isprava kojim opravdava postojanje i visinu naknaditi Komisionaru sve troškove nastale u izvršenju Komitentova naloga.

Članak 12.

Komisionar ima založno pravo na stvarima koje su objekt ugovora o komisiji dok se te stvari nalaze kod njega ili kod nekog koji ih drži za njega ili dok on ima u rukama ispravu s pomoću koje može raspolagati njima.

Članak 13.

Ugovor se sklapa na vrijeme od dvije (2) godine i prestaje istekom tog vremena.

Članak 14.

Ugovorne stranke su suglasne da sve eventualne sporove koji bi proizašli iz ovog Ugovora nastroje riješiti sporazumno. U suprotnom, ugovaraju nadležnost Trgovačkog suda u Splitu.

Članak 15.

Ovaj ugovor je sklopljen u dva (2) primjerka, od kojih svaka stranka zadržava po jedan (1) primjerak.

za Komisionara:

Žana Žanić, direktor

za Komitenta:

Ivan Miše, direktor

22. UGOVOR O TRGOVINSKOM ZASTUPANJU

Ugovor o trgovinskom zastupanju je takav ugovor u kojem se zastupnik obvezuje da će za vrijeme trajanja ugovora pregovarati s trećim osobama o sklapanju ugovora u ime i za račun nalogodavca te da će, ako je tako ugovoren, sklapati i ugovore s trećim osobama u ime i za račun nalogodavca, a nalogodavac se obvezuje da će zastupniku za svaki ugovor koji je on sklopljen ili koji je sklopljen njegovim djelovanjem platiti određenu proviziju.²²⁰ O kojoj će se vrsti poslova u ovom ugovoru raditi ovisi o dogovoru stranaka. To može biti zastupanje za sklapanje kupoprodajnog ugovora, ali i čitav niz drugih pravnih poslova. Mnogi nalogodavci imaju širok proizvodni program i često trebaju posebne specijalizirane zastupnike za pojedine dijelove svog zastupanja.²²¹

Iako postoje određene sličnosti s ugovorom o komisiji i ugovorom o posredovanju, ovi ugovori razlikuju se u sljedećem:

- od ugovora o posredovanju razlikuje se po tome što posrednici imaju samo obvezu pregovaranja, odnosno dovođenja u vezu svog nalogodavca s trećom osobom, ali ne i ovlast za sklapanje ugovora, dok kod trgovinskog zastupanja zastupnici mogu sklapati ugovore za svoje nalogodavce;
- od ugovora o komisiji razlikuje se po tome što komisionari sklapaju poslove u svoje ime, a za račun svog komitenta pa se to smatra njihovim poslovima s trećim osobama, dok trgovinski zastupnici sklapaju poslove u ime i za račun svog nalogodavca pa se moraju trećima identificirati punomoći.

Karakteristike ovog ugovora su i teritorijalnost, odnosno zemljopisno područje na kojem trgovinski zastupnik djeluje, trajnost odnosa i vrsta poslova koje zastupnik obavlja, a to je uglavnom čitav proizvodni program nalogodavca.

Bitan element ugovora je **vrsta poslova zastupnika**, dok je provizija prirodan element, jer ZOO zastupnicima daje pravo na proviziju i kad ona nije ugovorenata.

22.1. Obveze nalogodavca

Obveze nalogodavca su: obavijestiti zastupnika o prihvatu ili odbijanju ponude i neispunjenoj ugovoru u čijem je sklapanju sudjelovao te platiti proviziju.

Obveza obavještavanja obuhvaća davanje svih onih obavijesti koje su zastupnicima bitne za rad, odnosno ispunjenje njihovih obveza iz ugovora. U slučaju nepoštivanja ove obveze, zastupnik ima pravo na naknadu štete, što proizlazi iz odredbe da je nalogodavac dužan u svom odnosu sa zastupnikom postupati u skladu s načelom savjesnosti i poštenja i s pažnjom dobrog gospodarstvenika.²²²

²²⁰ Čl. 804. ZOO-a

²²¹ Gorenc, V. i sur., *op. cit.* u bilj. 210, str. 584.

²²² Čl. 817. st. 1. ZOO-a

S obzirom na to da zastupnik tijekom trajanja ugovora pregovara s trećim osobama o sklapanju ugovora za svog nalogodavca, nalogodavac je dužan u razumnom roku obavijestiti zastupnika prihvaća li ili odbija ponudu za sklapanjem ugovora. To je njegovo diskrecijsko pravo, ali on ne smije zloupotrebljavati to svoje pravo na način da bezrazložno odbija svaku ponudu za sklapanjem ugovora. Ova obveza se proširuje i na ugovore koje je zastupnik sklopio za svog nalogodavca, ali ih on ne želi ispuniti iz nekog razloga.

Obveza obavještavanja obuhvaća i dužnost nalogodavca da u slučaju očekivanoga smanjenja posla, obavijesti svog zastupnika da je do smanjenja došlo ili će sigurno doći, kako bi zastupnik mogao pravodobno smanjiti svoju poduzetnost. Nepridržavanje ove dužnosti dovodi do obveze naknade štete zastupniku. Zastupniku je od iznimne važnosti da na vrijeme bude obaviješten o smanjenju intenziteta ili vrste poslova za svog nalogodavca, jer će tako lakše organizirati svoj posao i prilagoditi ga novonastalim promjenama.

Provizija je određeni postotak od vrijednosti sklopljenog posla. Tako određena naknada za obavljeni posao poticajno će djelovati na zastupnika, jer će provizija biti veća što on više poslova sklopi za svog nalogodavca. Pravilo je da zastupnik ima pravo na proviziju za ugovore koji su sklopljeni za vrijeme trajanja ugovora o zastupanju, ali pod određenim uvjetima on ima pravo na proviziju čak i nakon prestanka ugovora. Tako zastupnik ima pravo na proviziju za ugovore sklopljene za vrijeme trajanja ugovora u sljedećim slučajevima:

- za sve ugovore sklopljene njegovim posredovanjem;
- za sve ugovore sklopljene izravno od zastupnika, ako je na to bio ovlašten;
- za sve ugovore sklopljene izravno od nalogodavca s klijentom kojeg je zastupnik našao;
- za sve ugovore sklopljene od nalogodavca s klijentima bez posredovanja zastupnika, ako je zastupnik za to područje ili tu skupinu klijenata imao isključivo pravo zastupanja.

Zastupnik ima pravo na proviziju i za ugovore koje je nalogodavac sklopio nakon prestanka ugovora o zastupanju u sljedećim slučajevima:

- ako je sklopljeni ugovor pretežito posljedica zastupnikova djelovanja prije prestanka ugovora o zastupanju;
- ako je ugovor sklopljen u razumnom roku od prestanka ugovora o zastupanju;
- ako je ponuda treće osobe stigla nalogodavcu ili zastupniku prije prestanka ugovora o trgovinskom zastupanju.

Iznos provizije određuje se ugovorom ili tarifom nalogodavca, u suprotnom zastupnik ima pravo na proviziju u iznosu koji je uobičajen za tu vrstu posla u mjestu u kojem je zastupnik obavljao poslove za nalogodavca, a ako nije moguće utvrditi iznos provizije koji je uobičajen, zastupnik ima pravo na proviziju u iznosu koji bi prema svim

okolnostima slučaja, a poglavito broju i vrijednosti poslova koje je zastupnik obavio za nalogodavca te zahtjevnosti i opsegu zastupnikova posredovanja, bio pravičan.²²³

Provizija se obično određuje u postotku od vrijednosti ugovora koji zastupnik sklapa s trećom osobom u ime i za račun nalogodavca ili u kojem je posredovao pa je sam nalogodavac sklopio ugovor u svoje ime. Ona se određuje u postotku od ukupne vrijednosti ugovora prema određenim granicama visine ugovornih iznosa pa tako ugovor može predviđati proviziju od 3,75 % za ugovore do visine od 100 000,00 eura, 3,50 % za ugovore od 100 000,00 do 500 000,00 eura, 3,25 % za ugovore od 500 000,00 do 1 000 000,00 eura itd.

Zastupnik ima pravo i na posebnu proviziju (delkredere provizija) ako je po nalogodavčevu ovlaštenju naplatio neku njegovu tražbinu.

ZOO uređuje i trenutak stjecanja prava na proviziju pa tako zastupnik stječe pravo na proviziju:²²⁴

- kad je nalogodavac ispunio, odnosno trebao ispuniti svoju obvezu iz ugovora s trećom osobom;
- ako je treća osoba prva trebala ispuniti svoju obvezu, tada u tom trenutku, odnosno kada je trebalo to učiniti, a nije to učinila zbog nekog propusta nalogodavca;
- ako se radi o uzastopnim činidbama koje nalogodavac i treća osoba trebaju ispunjavati kroz određeno vrijeme, zastupnik stječe pravo samo na razmjerni dio provizije prema prethodno navedenim pravilima.

Prije isplate provizije potrebno je izvršiti obračun iste, što je zadaća nalogodavca. Pravilo je da se provizija obračunava svaka tri mjeseca, gdje je pojedinačno za svaki mjesec izračunana ista, s tim da stranke mogu ugovoriti i kraći rok obračuna²²⁵ pa se on najčešće ugovara mjesечно. Trenutak obračuna i isplate ne smije prijeći kraj mjeseca koji slijedi nakon zadnjeg mjeseca obračunskog tromjesečja.²²⁶

U svrhu zaštite zastupnika propisana je obveza nalogodavca da o svom trošku preda zastupniku izvatke iz svojih poslovnih knjiga koji se odnose na poslove za koje je zastupnik posredovao i sklapao ih u ime svog nalogodavca, kako bi zastupnik imao uvid u sve podatke koji utječu na određivanje iznosa njegove provizije. U slučaju da zastupnik posumnja u ispravnost dostavljenih izvadaka ili ga nalogodavac odbije i ne dostavi mu tražene izvatke, zastupnik ima pravo angažirati ovlaštenog revizora te ga ovlastiti da pregleda nalogodavčeve knjige i dostavi mu podatke o svim poslovima koji utječu na obračun njegove provizije.

²²³ Čl. 820. ZOO-a

²²⁴ Čl. 822. ZOO-a

²²⁵ Dulji rok od predviđenoga tromjesečnog ne bi bio dopušten, jer bi se njime pogoršao položaj trgovinskog zastupnika pa bi takva odredba bila ništetna.

²²⁶ Npr. ako se provizija obračunava za razdoblje od travnja do lipnja, onda je krajnji rok za isplatu zadnjí dan mjeseca srpnja.

22.2. Obveze zastupnika

Obveze zastupnika su: skrbiti o interesima nalogodavca, obavještavati nalogodavca o stanju na tržištu i tijeku ispunjavanja ugovora, čuvati tajnu te odgovarati za ispunjenje iz ugovora (delkredere jamstvo).

Obveza skrbi o interesima nalogodavca temeljna je dužnost zastupnika te je u obavljanju te dužnosti dužan postupati u skladu s načelom savjesnosti i poštenja i pažnjom dobrog gospodarstvenika.²²⁷ Kako je njegov posao pregovarati s trećim osobama o sklapanju ugovora u ime i za račun nalogodavca i sklapanje tih istih ugovora, on je dužan poduzeti sve potrebno kako bi taj posao i obavio. U obavljanju tih poslova dužan se držati razumnih uputa nalogodavca.

Obavještavanje nalogodavca o stanju na tržištu i tijeku ispunjavanja ugovora dodatna je dužnost zastupnika, a konkretno ona znači redovito izvještavanje nalogodavca o sljedećim podatcima:

- o stanju na tržištu, a poglavito onome koje je značajno za svaki pojedini posao;
- o trećim osobama koje su spremne pregovarati i sklapati ugovore s nalogodavcem ili su ih već sklopile;
- o ispunjenju svojih ugovornih obveza.

Čuvanje tajne obuhvaća kako poslovnu, tako i službenu i profesionalnu tajnu koju je zastupnik saznao u vezi s povjerljivim poslom. Vremenski ova obveza može trajati i nakon prestanka ugovora, odnosno sve dok zastupniku može nastati šteta zbog otkrivanja konkretnе tajne. U slučaju otkrivanja tajne zastupnik je dužan naknaditi svu štetu koja bi nalogodavcu takvim postupanjem bila prouzročena.

Odgovornost za ispunjenje iz ugovora (delkredere jamstvo) nije pravilo, nego iznimka u ugovoru o zastupanju. Naime, kao i komisionari tako i trgovinski zastupnici nisu dužni jamčiti za ispunjenje obveze iz ugovora u čijem su sklapanju posređovali, odnosno koji su sklopili za svog nalogodavca, osim ako se posebno nisu obvezali na to. U tom slučaju pripada im pravo na posebnu (delkredere) proviziju.

Za razliku od komisionara koji odgovara kao solidarni jamac, zastupnik odgovara kao obični supsidijarni jamac, što znači da će se nalogodavac pokušati naplatiti prvo od dužnika, a tek po nemogućnosti takve naplate od delkredere zastupnika.

22.3. Pravo zadržanja zastupnika

Radi osiguranja svojih dospjelih tražbina nastalih u vezi s ugovorom, zastupnik ima pravo zadržanja na iznosima što ih je naplatio za nalogodavca po njegovu ovlaštenju te na svim nalogodavčevim stvarima koje je u vezi s ugovorom primio od nalogodavca ili od

²²⁷ Čl. 811. ZOO-a

nekog drugog, dok se nalaze kod njega ili kod nekog tko ih drži za njega, ili dok ima u rukama ispravu (skladišnica, teretnica ili neki drugi transportni dokumenti) pomoću koje može raspolagati njima.²²⁸

22.4. Posebno pravo i obveza trgovinskog zastupnika nakon prestanka ugovora

Pravo na posebnu naknadu trgovinskog zastupnika i nakon prestanka ugovora o trgovinskom zastupanju opravdava se njegovim slabijim položajem prema nalogodavcu, koji je za vrijeme trajanja ugovora imao znatne koristi od svog zastupnika, koji mu je priskrbio značajan broj novih klijenata. Kako nalogodavac nakon što mu je zastupnik našao stranke više nema interes za poslove zastupnika (barem za već postojeće stranke), mnoga zakonodavstva, pa tako i naše, nastojala su ovakvim odredbama zaštитiti trgovinskog zastupnika. Tako zastupnik stječe pravo na posebnu naknadu i po prestanku ugovora:²²⁹

- ako je nalogodavcu našao nove stranke, ili
- ako mu je značajno povećao opseg poslovanja s postojećim strankama, a nalogodavac je i po prestanku ugovora imao znatne koristi od tih stranaka, te ako plaćanje te naknade opravdavaju okolnosti slučaja, poglavito gubitak provizije u poslovanju s tim strankama.

Iznos posebne naknade ne može premašiti iznos prosječne godišnje provizije u zadnjih pet godina, a ako je ugovorni odnos trajao kraće od pet godina, iznos prosječne godišnje provizije u razdoblju trajanja ugovora.

Nalogodavac nije dužan platiti posebnu naknadu:²³⁰

- ako je zastupnik otkazao ili raskinuo ugovor, s time da i tada zastupnik može zahtijevati posebnu naknadu ako je uzrok za raskid ili otkaz ugovora bio na strani nalogodavca ili je raskinuo, odnosno otkazao ugovor zbog svoje starosti ili bolesti koja ga sprječava da nastavi ugovorni odnos,
- ako je nalogodavac raskinuo ugovor zbog zastupnikova skriviljenog ponašanja,
- ako je na temelju sporazuma s nalogodavcem zastupnik prenio ugovor na nekoga drugog.

Zabrana ili ograničenje obavljanja djelatnosti, odnosno zabrana konkurenčije nakon prestanka ugovora²³¹ o trgovinskom zastupanju služi zaštiti nalogodavca, kako njegov zastupnik ne bi na određenom području ili s već postojećim klijentima sklapao poslove, nudeći im proizvode konkurenčije. Tako ugovorne strane mogu ugovoriti da zastupnik nakon prestanka ugovora neće smjeti obavljati, u potpunosti ili djelomično, djelatnost

²²⁸ Čl. 826. ZOO-a

²²⁹ Čl. 830. ZOO-a

²³⁰ Čl. 831. ZOO-a

²³¹ Klauzule o zabrani konkurenčije, odnosno prodaji konkurenčkih proizvoda mogu se ugovarati i u pravilu se ugovaraju za vrijeme trajanja ugovora o trgovinskom zastupanju na način da se u ugovoru pojedinačno navedu proizvodi koji bi mogli konkurirati nalogodavcu pa se zastupniku zabranjuje zastupanje tih proizvoda.

trgovinskog zastupanja, ali s vremenskim ograničenjem pa tako ova zabrana obvezuje zastupnika najduže dvije godine po prestanku ugovora.²³²

22.5. Prestanak ugovora

Postoje dva načina za prestanak ugovora o zastupanju, a to su **otkaz i raskid**. U pravilu otkazom prestaje ugovor sklopljen na neodređeno vrijeme, jer onaj sklopljen na određeno ionako prestaje protekom vremena. Raskidom prestaje ugovor sklopljen i na određeno i na neodređeno vrijeme, ali uvijek zbog nekih važnih razloga.

Ugovor o trgovinskom zastupanju sklapa se na neodređeno vrijeme, ako se ne ugovori drukčije.²³³ U slučaju da je sklopljen na određeno vrijeme, isti prestaje protekom vremena. Kad se ugovor na neodređeno vrijeme otkazuje, potrebno se držati propisanih otkaznih rokova.²³⁴ Oni su određeni ovisno o trajanju ugovora i iznose po mjesec dana za svaku započetnu godinu, s tim da u slučaju da je ugovor trajao više od pet godina, otkazni rok iznosi šest mjeseci. Nije moguće ugovoriti kraći rok, a u slučaju ugovaranja duljeg, taj rok mora biti jednak za obje strane. Da bi se stranka koristila ovim svojim pravom, dovoljno je da pisanim putem obavijesti drugu stranu o svojoj namjeri.

Raskidom može prestatи ugovor koji je sklopljen i na određeno i neodređeno vrijeme. Međutim, raskid ugovora je dozvoljen samo iznimno i to iz važnih razloga, a poglavito zbog promijenjenih okolnosti²³⁵ ili neispunjerenja ugovorne obveze druge strane.²³⁶

Kad se stranke ne bi pridržavale ove odredbe i raskinule ugovor bez postojanja važnog razloga, odgovarale bi drugoj strani za štetu, dok bi druga strana, pored toga, imala pravo raskinuti ugovor na neodređeno vrijeme bez otkaznog roka, odnosno raskinuti ugovor na određeno vrijeme prije proteka roka na koji je sklopljen.

²³² Čl. 834. ZOO-a

²³³ Čl. 827. ZOO-a

²³⁴ Čl. 828. ZOO-a

²³⁵ O raskidu ugovora zbog promijenjenih okolnosti vidi u točki 12.2.2. i u čl. 369.-374. ZOO-a.

²³⁶ Čl. 829. ZOO-a

22.6. Primjer ugovora o trgovinskom zastupanju

TUPPERWARE HRVATSKA d.o.o., za trgovinu, Zagreb, Lučićeva 1a, koje zastupa Bojan Jakić, direktor (u dalnjem tekstu: Nalogodavac)

i

NATKO BAN, Lučac 17, Split (u dalnjem tekstu: Zastupnik)

sklapaju 19. 2. 2015. godine sljedeći

UGOVOR O TRGOVINSKOM ZASTUPANJU

Članak 1.

Stranke su suglasne da je predmet ovog Ugovora sklanjanje ugovora o kupoprodaji za proizvode Nalogodavca, koje će u njegovo ime i za njegov račun sklapati Zastupnik.

Članak 2.

Zastupnik je dužan skrbiti o interesima nalogodavca te u svim poslovima koje poduzima postupati u skladu s načelom savjesnosti i poštenja i pažnjom dobrog gospodarstvenika.

Članak 3.

Zastupnik je dužan sve poslove iz čl. 1. obavljati putem pisanog ugovora, koristeći se tipskim ugovorima Nalogodavca.

Članak 4.

Zastupnik se obvezuje Nalogodavcu redovito dostavljati izvještaje o sklopljenim ugovorima u vremenskim razmacima koji ne smiju biti duži od sedam dana.

Članak 5.

Zastupnik je dužan čuvati poslovnu, profesionalnu i službenu tajnu svog Nalogodavca koju je doznao u vezi s povjerenim poslom.

On odgovara ako ih iskoristi ili drugome otkrije i poslije prestanka ugovora o trgovinskom zastupanju.

Članak 6.

Za svaki ugovor koji Zastupnik sklopi za Nalogodavca pripada mu pravo na proviziju u iznosu od 7,5 % vrijednosti sklopljenog ugovora.

Pored toga pripada mu nagrada u iznosu od 5 % od ostvarenoga godišnjeg prihoda pod uvjetom da sklopi ugovore u vrijednosti najmanje 100 000,00 kn godišnje.

Članak 7.

Zastupnik je pored obveza definiranih u prethodnim člancima dužan izvršavati i sljedeće obveze:

- da nazoči svim sastancima koje sazove Nalogodavac u vezi s edukacijom za prezentaciju i prodaju roba ili usluga, kao i drugim sastancima koje saziva Nalogodavac;
- da prezentaciju vrši u skladu s uputama dobivenima od Nalogodavca;
- da se pridržava planova i obilaska potencijalnih kupaca na terenu;

- da za vrijeme rada kod Nalogodavca neće raditi za drugo društvo koje se bavi istom ili sličnom djelatnosti, odnosno da neće biti osnivač ili suosnivač društva koje se bavi istom ili sličnom djelatnosti.

Članak 8.

Nalogodavac se obvezuje da će u roku od 15 dana od dana sklapanja ovog ugovora predati Zastupniku:

1. specifikaciju robe koja je predmet ovog ugovora
2. katalog proizvoda
3. kolekciju uzoraka
4. reklamni materijal
5. podatke o količini robe koja se prodaje.

Nalogodavac se obvezuje da svaka tri mjeseca obavijesti zastupnika o eventualnim promjenama u pogledu količine i cijena raspoložive robe te količine za sljedeće tromjesečno razdoblje.

Članak 9.

Ovaj ugovor se sklapa na neodređeno vrijeme.

Svaka strana može otkazati ugovor pisanom obavijesti upućenoj drugoj strani. Otkaz ne mora biti obrazložen.

Članak 10.

Na duljinu otkaznog roka i način otkazivanja primjenjuju se odredbe Zakona o obveznim odnosima.

Članak 11.

Nakon prestanka ovog Ugovora Zastupnik je dužan vratiti Nalogodavcu sve stvari koje mu je ovaj predao na uporabu za trajanja ugovora.

Članak 12.

Stranke su suglasne da će sve eventualne sporove nastojati riješiti sporazumom, u suprotnom ugovaraju nadležnost stvarno nadležnog suda u Zagrebu.

Za Nalogodavca:

Bojan Jakić, direktor

Zastupnik:

23. UGOVOR O POSREDOVANJU

Ugovor o posredovanju je takav ugovor kod kojeg se posrednik obvezuje dovesti u vezu s nalogodavcem osobu koja bi s njim pregovarala o sklapanju ugovora, a nalogodavac se obvezuje isplatiti mu određenu proviziju, ako ugovor bude sklopljen.²³⁷

Smisao ovog ugovora je olakšati nalogodavcu pronalaženje poslovnih partnera, odnosno određenog proizvoda za koji hoće sklopiti određeni ugovor, čime eliminira gubitak vremena, a time i novca. Ne postoji ograničenje u vrsti ugovora koji se mogu sklopiti posredovanjem pa se tako svi ugovori mogu sklopiti posredovanjem, iako su jako česti ugovori o posredovanju u osiguranju ili pri kupnji/prodaji nekretnine.

Posrednici su najčešće profesionalci koji se posredovanjem bave kao svojom djelatnosti,²³⁸ a mogu posredovati za bilo koje subjekte prava, kako fizičke tako i pravne osobe.

Iako na prvi pogled po svojim karakteristikama sliči ugovoru o trgovinskom zastupanju, posrednikovo djelovanje je kratkoročno, za razliku od zastupnika koji sa svojim nalogodavcem stvara trajniji odnos. Također, trgovinski zastupnik je vezan za određeno područje, dok toga nema kod ugovora o posredovanju. Jednako važna razlika je i u tome da zastupnik osim što za vrijeme trajanja ugovora pregovara s trećima, on i sklapa ugovore s trećim osobama u ime i za račun svog nalogodavca, dok posrednik obavlja samo faktički posao dovođenja u vezu svog nalogodavca s trećom osobom.

Od komisije se razlikuje u tome što se posrednik nije u svemu dužan voditi interesima svog nalogodavca kao komisionar, jer ne poduzima nikakav pravni posao za njega, a kako glede sklapanja istog posla može posredovati za oba nalogodavca, tako da ih dovede međusobno u vezu, tada je izrijekom dužan voditi računa o interesima obojice.²³⁹

23.1. Bitni elementi ugovora

Bitan element ugovora o posredovanju je ugovor ili ugovori za čije će sklapanje posrednik posredovati. Naknada (provizija) nije bitan element ugovora, jer se ona pretpostavlja čak i ako je stranke ne ugovore. Prema tome, ugovor o posredovanju smatra se sklopljenim u trenutku kada postoji suglasnost volja stranaka oko vrste ugovora oko čijeg će sklapanja posrednik posredovati.

²³⁷ Čl. 835. ZOO-a

²³⁸ Pravni oblik u kojem se obavlja ta djelatnost nije bitan pa posrednici mogu biti obrtnici ili mogu osnovati trgovačko društvo za obavljanje posredničke djelatnosti (najčešće društvo s ograničenom odgovornosti).

²³⁹ Tako Gorenc, V. i sur., *op. cit.* u bilj. 210, str. 408.

23.2. Obveze posrednika

Obveze posrednika su prvenstveno tražiti priliku za sklapanje određenog ugovora, ili više njih koji su predmet ugovora o posredovanju, voditi posrednički dnevnik i odgovarati za štetu svom nalogodavcu.

Obveza traženja prilike je glavna obveza posrednika i ona čini bit samog ugovora, jer se dovodenjem nalogodavca u vezu s trećim i sklapanjem ugovora u kojem je posrednik sudjelovao ostvaruje smisao ovog ugovora. Koje će radnje ova obveza obuhvaćati ovisi o tipu ugovora za čije se sklapanje posredovanje traži. Najčešće će to biti pretraživanje oglasa i drugih baza podataka, ali i neposredan obilazak predmeta koji bi mogli biti interesantni nalogodavcu.

Od posrednika se ne traži da i zaista uspije u dovodenju u vezu svog nalogodavca i treće osobe, nego samo da traži priliku za to i da pri tom koristi pažnju dobrog gospodarstvenika. Naravno da će njemu biti u interesu da u tome uspije, jer će o tome ovisiti njegovo pravo na proviziju, ali i ugled i preporuke nužne za nastavak uspješnog poslovanja. Kako smo naglasili, njegova se obveza sastoji u traženju prilike da se poveže njegov nalogodavac i treća osoba, dok se obveza na posredovanje u pregovorima ili sklapanju ugovora mora posebno ugovoriti.

Posrednički dnevnik je evidencija o posredovanju u prometu nekretnina u koji se unose bitni podatci o ugovoru koji je sklopljen njegovim posredovanjem. Takav dnevnik bi trebao sadržavati vrstu ugovora za čije sklapanje posreduje, podatke o strankama (ime, prezime, OIB), predmet ili vrstu usluge koja je predmet posredovanja, tehničke podatke o predmetu posredovanja itd. On služi kao dokazno sredstvo da je ugovor sklopljen posredovanjem. Posrednik je dužan na zahtjev bilo koje strane izdati izvadak iz posredničkog dnevnika, odnosno posrednički list.²⁴⁰

Odgovornost za štetu postoji onda ako je tijekom obavljanja posla posredovanja posrednik propustio upotrijebiti dužnu pažnju (pažnja dobrog gospodarstvenika) koja se od njega traži. Zakonom su primjerice navedeni neki od propusta za koje on odgovara poput posredovanja za poslovno nesposobnu osobu ili posredovanja za osobu za koju je znao ili morao znati da neće moći ispuniti obvezu iz ugovora (npr. osoba je u financijskim teškoćama izazvanim stečajem, predstečajnom nagodbom, ovrhom na svoj imovini i sl.), ali generalno on odgovara za svaku štetu koja je prouzročena njegovom krivnjom.²⁴¹ On bi bio odgovoran i ako bi treću osobu upoznao sa sadržajem naloga, o pregovorima ili o uvjetima sklopljenog ugovora, ako bi time prouzročio štetu nalogodavcu.

²⁴⁰ Čl. 843. ZOO-a

²⁴¹ Čl. 842. ZOO-a

23.3. Obveze nalogodavca

Obveza nalogodavca je posredniku isplatiti proviziju i naknaditi troškove ako je tako ugovoreno.

Obveza isplate provizije je glavna obveza nalogodavca, jer je ovaj ugovor u praksi puno češće trgovački nego građanskopravni, kao što su posrednici češće trgovci nego fizičke osobe. Kako smo prethodno naveli, ugovor o posredovanju je uvijek naplatan ugovor, jer posrednik ima pravo na proviziju čak i kad nije ugovorena. Stranke su slobodne ugovoriti visinu provizije, ali će ona u praksi biti određena tarifom posrednika, pa će nalogodavac zapravo na nju pristajati kao na dio adhezijskog ugovora. Ako visina provizije nije određena ni tarifom ili kojim drugim općim aktom, ni ugovorom, a ni običajem, odredit će ju sud prema posrednikovu trudu i učinjenoj usluzi.²⁴²

Pravo na proviziju posrednik stječe tek ako i kad njegov nalogodavac i treća osoba sklope ugovor za koji je on posredovao.

Obveza naknade troškova postoji samo ako je ugovorena. U suprotnom, posrednik nema pravo na naknadu troškova učinjenih u izvršavanju naloga. Razlog zbog kojeg se posredniku ne priznaje pravo na troškove (troškovi vožnje automobilom ili drugim prijevoznim sredstvom, troškovi kopiranja materijala, sudske i upravnih pristojba radi izdavanja nekih dokumenata i sl.) jest taj što se pretpostavlja da provizija obuhvaća i naknadu za troškove učinjene oko posredovanja. Međutim, stranke mogu ugovoriti da posrednik ima pravo na naknadu troškova pa se ta naknada stječe, suprotno od provizije i kad ugovor nije sklopljen.²⁴³ To je i razumljivo, jer je provizija naknada za uspjeh u posredovanju, dok naknada troškova služi naknadi materijalnih troškova koji su stvarno nastali.

²⁴² Čl. 844. st. 2. ZOO-a

²⁴³ Čl. 846. st. 2. ZOO-a

23.4. Primjer ugovora o posredovanju

BROKER d.o.o., za posredovanje, Split, Svačićeva 17, koje zastupa Iva Ivanović, direktor (u dalnjem tekstu: Posrednik)

i

KOTAČ LOVRIĆ d.o.o., za prodaju autodijelova i opreme, Vukovarska 19, koje zastupa Petar Alujević, direktor (u dalnjem tekstu: Nalogodavac) sklapaju 17. 3. 2015. godine sljedeći

UGOVOR O POSREDOVANJU

Članak 1.

Ovim Ugovorom Posrednik se obvezuje da će nastojati naći i dovesti u vezu s Nalogodavcem osobu koja bi s njim pregovarala o sklapanju ugovora o zakupu poslovnog prostora, za prostor od 100 do 120 m² koji se nalazi u Splitu na području gradskog kotara Visoka ili Pujanke i po cijeni u rasponu od 2 200,00 do 2 500,00 kn mjesечно.

Članak 2.

Posrednik je dužan s pažnjom dobrog gospodarstvenika tražiti priliku za sklapanje određenog ugovora iz čl. 1., odnosno stranku koja najbolje odgovara podatcima iz naloga.

Članak 3.

Posrednik se obvezuje davati izvješća o stanju na tržištu i o svojim nastojanjima da Nalogodavcu nađe stranku najmanje jednom tjedno.

Članak 4.

Posrednik je dužan čuvati u tajnosti podatke o poslu koji je sklopljen njegovim posredovanjem i ova obveza je za njega trajna i važi i nakon prestanka ovog Ugovora.

Članak 5.

Nalogodavac se obvezuje isplatiti proviziju posredniku za obavljanje poslova iz čl. 1. ovog Ugovora u iznosu jedne mjesечne zakupnine koju stranke dogovore u ugovoru za koji je Posrednik posredovao.

Pravo na isplatu provizije Posrednik stječe danom sklapanja ugovora za koji je posredovao.

Kada Posrednik posreduje i za drugu stranu u istom pravnom poslu, onda ima pravo na polovicu iznosa provizije iz st. 1. ovog članka.

Članak 6.

Posrednik nema pravo na naknadu troškova učinjenih u izvršenju naloga.

Članak 7.

Ovaj Ugovor je sastavljen u dva (2) primjerka od kojih svaka strana zadržava po jedan (1) primjerak.

Nalogodavac:

Posrednik:

24. UGOVOR O OTPREMI (ŠPEDICIJI)

Ugovor o otpremi (špediciji) takav je ugovor kod kojeg se otpremnik (špediter) obvezuje u svoje ili nalogodavčovo ime, a za račun nalogodavca radi prijevoza stvari sklopiti ugovor o prijevozu i ostale ugovore potrebne radi prijevoza stvari, ali i obaviti druge uobičajene poslove i radnje, a nalogodavac mu se obvezuje isplatiti određenu naknadu.²⁴⁴

Ostali ugovori koje otpremnik sklapa radi prijevoza robe mogu biti ugovori o uskladištenju, osiguranju, ispitivanju robe i usluga, ali i niz faktičnih radnji poput utovara i istovara, pretovara, sortiranja, pakiranja i sl., pa čak i obavljanje carinskih radnji ako se radi o prekograničnoj otpremi.

Smisao ovog ugovora je prepustiti profesionalcu sve pravne i faktične radnje koje treba izvršiti od trenutka sklapanja ugovora o kupoprodaji i predaje robe pa do trenutka preuzimanja robe od strane kupca ili osobe koju on odredi. Davanjem robe na prijevoz otpremniku i obavljanjem svih ostalih radnji od strane otpremnika nalogodavac štedi vrijeme i novac, jer otpremnik organizira prijevoz za više pošiljaka pa troškovi budu znatno manji nego kod vlastitog prijevoza pojedinačnih pošiljaka.

24.1. Bitni elementi ugovora

Bitni elementi ugovora su pravne i faktične radnje otpremnika koje su naznačene u ugovoru o otpremi. Naknada nije bitan element ugovora, jer ju kad nije ugovorenata i kad nije određena tarifom ili nekim drugim općim aktom, određuje sud.

Pravne i faktične radnje kao predmet ugovora mogu činiti razni ugovori koje je otpremnik dužan sklopiti za račun svog nalogodavca, a to su ugovor o prijevozu, osiguranju, uskladištenju, ispitivanju roba i usluga i dr. U ugovoru o otpremi moraju biti navedeni ugovori koje otpremnik mora sklopiti radi prijevoza robe. Osim pravnih radnji to može biti i niz faktičnih radnji poput carinjenja, utovara i istovara, pretovara, sortiranja, pakiranja i sl.

24.2. Obveze otpremnika

Obveze otpremnika su: upozorenje na nedostatke naloga i pakiranja, postupanje po uputama nalogodavca, odgovornost za druge osobe, obavljanje carinskih radnji i osiguranja i polaganje računa.

Upozorenje na nedostatke naloga i pakiranja obveza je otpremnika kao profesionalca koji se bavi obavljanjem tuđih poslova pa je stoga dužan upozoriti nalogodavca na nedostatke u njegovu nalogu koji se mogu očitovati u pogrešno naznačenom mjestu i načinu ukrcanja, prekrcanja ili pretovara, naznake puta kojom stvar treba otpremiti,

²⁴⁴ Čl. 849. ZOO-a

prijevoznog sredstva i sl. Nakon upozorenja na nedostatke nalogodavac može inzistirati na ispunjenju naloga unatoč otpremnikovu upozorenju ili izmijeniti svoj nalog sukladno upozorenju. Otpremnik je dužan upozoriti nalogodavca i da stvar nije zapakirana ili inače nije pripremljena za prijevoz kako treba, a kad bi čekanje da ih nalogodavac otkloni bilo štetno za njega, otpremnik ih je dužan otkloniti na račun nalogodavca.²⁴⁵

Postupanje po uputama nalogodavca znači obvezu otpremnika da u svemu prati upute nalogodavca, jer u konačnici on i obavlja posao za njegov račun. To znači da će mu nalogodavac dati upute kako i kojim sredstvom prevesti određenu robu te koje ostale radnje treba obaviti da bi roba stigla na odredište. Kada bi nalogodavac propustio odrediti pravac puta i način prijevoza, otpremnik ih je dužan sam odrediti uzimajući u obzir interes nalogodavca.

U slučaju da otpremnik dobije upute, ali ih ne može ispuniti iz različitih razloga, dužan je tražiti nove upute, a nikako odustati od ugovora. Jedino ako nema vremena za nove upute ili je to nemoguće, dužan je postupiti kako to zahtijevaju interesi nalogodavca u danim okolnostima.²⁴⁶

Pravne posljedice nepridržavanja uputa nalogodavca mogu rezultirati naknadom štete koja time eventualno nastane nalogodavcu i to čak višom silom, dakle radnjom na koju otpremnik nikako nije mogao utjecati. Jedini način da se otpremnik oslobodi odgovornosti jest da dokaže da bi šteta nastala i da se držao danih mu uputa.

Odgovornost za druge osobe obuhvaća izbor svih osoba koje se mogu pojavit u ugovoru o otpremi. Međutim, otpremnik odgovara samo za njihov izbor, a ne i rad. Naime, otpremnik je dužan u ispunjavanju naloga postupati s pažnjom koja se od njega traži pa se to odnosi i na izbor osoba koje su mu potrebne da bi ispunio ugovor. To mogu biti skladištari, osiguratelji, lučki radnici, društva koja se bave ispitivanjem (kontrolom) robe i usluga i sl. Ista odgovornost postoji i u slučaju kada nalogodavac ovlasti otpremnika da posao otpreme povjeri i međuotpremniku, kojeg se najčešće uzima radi racionalizacije troškova.

Stroža odgovornost otpremnika postoji samo u slučaju kada je on samoinicijativno ovlastio drugog otpremnika da obavi posao umjesto njega pa tada odgovara i za izbor i za rad te osobe, kao i u slučaju kada je odgovornost za rad treće osobe izričito preuzeo ugovorom.

Obavljanje carinskih radnji i osiguranja znači obvezu otpremnika da u slučaju međunarodne otpreme obavi sve carinske poslove poput ispunjavanja carinske deklaracije i ostalih carinskih dokumenata te plati carinske troškove i pristojebe za račun nalogodavca. Za takve troškove ima pravo na predujam od strane nalogodavca. U slučaju pogrešnog ispunjenja carinskih dokumenata ili plaćanja carine ako isto nije potrebno, dužan je nadoknaditi štetu nalogodavcu.

²⁴⁵ Čl. 853. ZOO-a

²⁴⁶ Čl. 855. st. 2. ZOO-a

Obveza osiguranja je fakultativna pa stranke same dogovaraju tko će tu obvezu preuzeti. Također, stranke ugovaraju i od kojih će se rizika roba osigurati, što opet ovisi o vrsti otpreme, odnosno prijevoza koji će se koristiti tijekom otpreme. Ako stranke ne bi specificirale o kojim se rizicima radi, otpremnik bi bio dužan osigurati robu od uobičajenih rizika.

Polaganje računa je obveza koja nastupa nakon obavljenog posla. Ona znači prijenos svih tražbina i ostalih prava koja je otpremnik stekao prema trećima dok je ispunjavao ugovor. Prijenos se vrši ustupom tražbine, odnosno cesijom. Iznimno, na zahtjev nalogodavca otpremnik je dužan položiti račun i tijekom izvršavanja naloga.²⁴⁷

24.3. Obveze nalogodavca

Obveze nalogodavca su isplata naknade i isplata troškova i predujma.

Obveza isplate naknade je zakonska prepostavka koja postoji čak i kada nije ugovoren. Visina naknade stvar je dogovora stranaka, ali kako je ugovor o otpremi najčešće adhezijski ugovor, tako će nalogodavac sklapanjem ugovora pristajati na iznos naknade koji je u ponudi postavio otpremnik. Kada iznos naknade ne bi bio ugovoren, on bi se određivao tarifom ili općim aktom otpremnika, a u nedostatku toga odredio bi ga sud. Pravo na naknadu otpremnik stječe kada ispuni svoje obveze iz ugovora o otpremi.²⁴⁸

Obveza isplate troškova nastaje odmah nakon što ih je otpremnik izvršio za nalogodavca, u suprotnom bi otpremnik kreditirao svog nalogodavca, kada bi čekao s naplatom sve do ispunjenja ugovora o otpremi. Ti troškovi mogu biti troškovi uskladištenja, osiguranja, carinjenja, ispitivanja robe od strane ovlaštenog tijela i sl. Također, iz istog razloga otpremnik može tražiti i isplatu predujma za troškove koje će imati tijekom ispunjavanja ugovora. Predujam će se u konačnici prebiti s ukupnim troškovima nastalima tijekom izvršenja ugovora i naplaćenih nakon što su učinjeni.

24.4. Založno pravo otpremnika

Otpremnik ima zakonsko založno pravo na stvarima predanim radi otpremanja i u vezi s otpremanjem sve dok ih drži ili dok ima u rukama ispravu s pomoću koje može njima raspolagati, a radi osiguranja naplate svih tražbina nastalih u svezi s ugovorom o otpremi.²⁴⁹

²⁴⁷ Čl. 860. st. 2. ZOO-a

²⁴⁸ Čl. 862. ZOO-a

²⁴⁹ Čl. 868. ZOO-a

24.5. Posebne vrste otpreme

Najčešći posebni slučajevi otpreme u praksi su: otprema s ukupnom (fiksnom) naknadom i zbirna otprema.

Otprema s ukupnom naknadom je takva otprema kod koje je utvrđena jedinstvena cijena za sve troškove koji nastanu tijekom izvršavanja ugovora o otpremi. Tako fiksna naknada obuhvaća troškove prijevoza, skladištenja, osiguranja, kontrole robe, carinjenja, utovara, pretovara, istovara i sl. Otpremnik ima pravo na fiksno ugovorenou svotu bez obzira na to je li ona viša ili niža od pojedinačno zbrojenih iznosa te nije obvezan dokazivati visinu ukupnih troškova. Jednom ugovorenou svotu je nepromjenjiva pa stranke ne mogu zahtijevati njezinu izmjenu na način da otpremnik traži njezino povišenje, jer je zbroj pojedinačnih troškova premašio iznos fiksne naknade, ili da nalogodavac traži njezino smanjenje, jer mu se s obzirom na pojedinačne troškove učinila pretjerano visoka. Ova otprema zadovoljava interes obiju strana, jer nalogodavcu daje sigurnost u slučaju promjena cijena na tržištu, a otpremniku mogućnost uštede na ukupnim troškovima otpreme.

Odgovornost otpremnika kod ove vrste otpreme je pooštrena, jer se vodeći interesom za što većom zaradom može dogoditi da angažira nestručne osobe i time umanji kvalitetu usluge nalogodavcu. Zbog toga on odgovara ne samo za izbor nego i rad osoba koje je angažirao.

Zbirna otprema je takva otprema kod koje otpremnik prikuplja pošiljke različitih nalogodavaca pa ih ne šalje pojedinačno nego skupno, a potom na odredištu organizira predaju stvari različitim primateljima. Kako se kod ove otpreme najčešće postiže razlika u vozarini u korist nalogodavca, otpremnik ima pravo na posebnu dodatnu naknadu.

I kod ove vrste otpreme pooštrena je odgovornost otpremnika, jer odgovara za gubitak ili oštećenje stvari nastale za vrijeme prijevoza do kojih ne bi došlo da nije bilo zbirne otpreme.²⁵⁰

²⁵⁰ Čl. 867. st. 3. ZOO-a

24.6. Primjer ugovora o otpremi

MIRIZ d.o.o., za trgovinu i turizam, Split, Tončićeva 1a, koje zastupa Ivo Jakovčević, direktor (u dalnjem tekstu: Nalogodavac)

i

VESLO d.o.o., za pružanje špeditorskih usluga u unutarnjem i međunarodnom transportu robe, Split, Varoš 17, koje zastupa Marko Ivić, direktor (u dalnjem tekstu: Otpremnik)

sklapaju 1. 7. 2015. godine sljedeći

UGOVOR O OTPREMI (ŠPEDICIJI)

Članak 1.

Stranke su suglasne da se ovaj Ugovor odnosi na prijevoz robe i izvršenje ostalih ugovora te uobičajenih poslova i radnji potrebnih za izvršenje otpreme.

Članak 2.

Ugovorne strane su suglasne da će Otpremnik u svoje ime i za račun Nalogodavca otpremiti sljedeću Nalogodavčevu robu: TV-prijamnike, bijelu tehniku i male kućanske aparatе.

Članak 3.

Roba koja je predmet ovog Ugovora nalazi se u skladištu Nalogodavca na adresi sjedišta te ju je potrebno otpremiti u Nairobi, W. B. Illly 17, Kenija.

Članak 4.

Otpremnik se obvezuje da će radi otpreme robe zaključiti ugovor o prijevozu, osigurati robu, obaviti sve carinske radnje, ugovoriti ispitivanje robe, urediti sve porezne obveze i obaviti druge potrebne radnje u vezi s prijevozom robe.

Članak 5.

Otpremnik se obvezuje robu iz čl. 2. prevesti brodom prema tarifi društva Jadroplov d.d.

Članak 6.

Otpremnik se obvezuje osigurati robu u transportu od rizika navedenih u nalogu Nalogodavca.

Članak 7.

Nalogodavac se obvezuje pripremiti robu za otpremu brodom najkasnije tri dana prije otpreme.

Članak 8.

Ako je Nalogodavac propustio pravilno zapakirati stvar, odnosno pripremiti je za prijevoz kako treba, otpremnik je dužan upozoriti Nalogodavca na te nedostatke, a kad bi čekanje da ih Nalogodavac otkloni bilo od štete za njega, Otpremnik ih je dužan otkloniti na račun Nalogodavca.

Članak 9.

Otpremnik je dužan u svakoj prilici postupiti u skladu s dobivenim nalogom i kako to zahtijevaju interesi Nalogodavca te s pažnjom dobrog gospodarstvenika.

Članak 10.

Otpremnik je dužan u roku od 15 dana nakon završenog posla položiti račun Nalogodavcu.

Prema zahtjevu Nalogodavca Otpremnik je dužan položiti račun i u tijeku izvršavanja naloga.

Članak 11.

Za obavljeni posao Otpremnik ima pravo na naknadu prema tarifi Otpremnika u iznosu od 9 350,00 kn.

Članak 12.

Nalogodavac ima pravo na predujam troškova za obavljanje poslova potrebnih radi otpreme u iznosu od 5 000,00 kn, dok će se konačni obračun troškova izvršiti u roku od 15 dana od završetka otpreme.

Članak 13.

Radi osiguranja naplate svih tražbina nastalih u svezi s ugovorom o otpremi, Otpremnik ima založno pravo na stvarima predanim radi otpremanja i u vezi s otpremanjem sve dok ih drži ili dok ima u rukama ispravu s pomoću koje može njima raspolagati.

Članak 14.

Ovaj ugovor prestaje završetkom svih radnji koje je Otpremnik dužan izvršiti prema Ugovoru.

Članak 15.

Ugovorne stranke su suglasne da sve eventualne sporove koji bi proizašli iz ovog ugovora nastoje riješiti sporazumno. U suprotnom, ugovaraju nadležnost Trgovačkog suda u Splitu.

Članak 16.

Ovaj ugovor je sklopljen u dva (2) primjerkra, od kojih svaka stranka zadržava po jedan (1) primjerak.

za Nalogodavca:

Ivo Jakovčević, direktor

za Otpremnika:

Marko Ivić, direktor

25. UGOVOR O ISPITIVANJU ROBE I USLUGA

Ugovor o ispitivanju robe i usluga je takav ugovor u kojem se jedna strana (izvršitelj ispitivanja) obvezuje stručno i nepristrano obaviti ispitivanje (kontrolu) robe i izdati ispravu o tome (certifikat), a druga strana (naručitelj ispitivanja) obvezuje se za izvršeno ispitivanje platiti naknadu.²⁵¹ Ova vrsta ugovora koristi se često kod međunarodne kupoprodaje kada kupac po primitku mora pregledati robu pa to povjerava specijaliziranim društvima koja se profesionalno bave ispitivanjem robe. Prodavatelj također može imati interes za ovom vrstom usluge jer dobivanjem certifikata²⁵² o izvršenom pregledu postoji manja vjerojatnost da će kupac pri pregledu utvrditi nedostatke na stvari.

25.1. Bitni elementi ugovora

Bitni elementi ugovora su ispitivanje (kontrola) robe i naknada.

Ispitivanje robe mora se obaviti stručno i nepristrano, a sastoji se u utvrđivanju identiteta, kakvoće, količine i drugih svojstava robe. Utvrđivanje identiteta je bitno za ispunjenje ugovora, jer ako identitet robe ne odgovara onome iz ugovora, prodavatelj nije ispunio svoju obvezu. Ova obveza obuhvaća i utvrđivanje materijalnih nedostataka na stvari. Što se tiče kakvoće, ona mora odgovarati onome što su stranke ugovorile, a ako u ugovoru nema odredaba o tome, onda onome što je uobičajeno u prometu. Količina robe se mjeri brojenjem, mjerenjem i vaganjem.

Naknada je bitan sastojak ugovora o ispitivanju robe i usluge pa se besplatno obavljanje poslova ispitivanja robe i usluge ne može smatrati ugovorom o kontroli.²⁵³ Iznos naknade stranke određuju ugovorom, a u nedostatku toga izvršitelj ispitivanja ima pravo na uobičajenu naknadu.²⁵⁴ Iznos uobičajene naknade ovisi o vrsti posla koji se obavlja, odnosno vremenu potrebnom da se izvrši kontrola, načinu utvrđivanja svojstava robe i dr.

25.2. Obveze izvršitelja ispitivanja (kontrolora)

Obveze kontrolora su: obaviti ispitivanje robe, obavještavanje naručitelja i izdavanje certifikata.

Obveza ispitivanje robe je glavna obveza kontrolora i on ju je dužan izvršiti stručno i nepristrano. Prema tome kontrolor će uvijek biti profesionalac pa će stupanj pažnje koju prilikom obavljanja posla mora pokazati biti najviši stupanj pažnje, odnosno pažnja

²⁵¹ Čl. 869. ZOO-a

²⁵² Činjenice utvrđene certifikatom smatraju se točnima, dok se ne dokaže suprotno. Prema tome, postoji oboriva predmjesta o istinitosti sadržaja certifikata pa zainteresirana strana može u slučaju spora dokazivati suprotno.

²⁵³ Gorenc, V. i sur., *op. cit.* u bilj. 210, str. 457.

²⁵⁴ Čl. 874. st. 1. ZOO-a

dobrog stručnjaka.²⁵⁵ Prilikom obavljanja kontrole treba se voditi računa ne samo o interesima naručitelja ispitivanja nego i općedruštvenog interesa,²⁵⁶ stoga je kontrolor tijekom obavljanja kontrole dužan biti nepristran, odnosno objektivan i ne dopustiti utjecaj druge strane na njegovo ispitivanje.²⁵⁷

Obveza obavještavanja znači dužnost kontrolora da tijekom ispitivanja obavijesti naručitelja o svim značajnim okolnostima za kontroliranu robu. Što su to značajne okolnosti, procjenjivat će se od slučaja do slučaja pa to može biti činjenica da se roba kvari ili obavijest da je potrebno promijeniti metode ispitivanja, jer postojeće ne daju adekvatne rezultate i dr. Osim toga kontrolor je dužan naručitelja obavijestiti i o nužnim i korisnim troškovima učinjenim za njegov račun.

Izdavanje certifikata je obveza koja nastane nakon provedenog ispitivanja i čijim izdavanjem se izvršava svrha ugovora. On mora sadržavati sve podatke o izvršenom ispitivanju pa tako identitet robe, količinu i kakvoću te eventualne nedostatke. Certifikat sadrži predmjitev o istinitosti svojega sadržaja, ali je dopušteno dokazivati suprotno.

25.3. Obveze naručitelja ispitivanja

Obveze naručitelja ispitivanja su plaćanje naknade i naknada troškova.

Plaćanje naknade je temeljna obveza naručitelja jer se, kako smo prethodno naveli, besplatno obavljanje poslova ispitivanja robe i usluge ne može smatrati ugovorom o ispitivanju (kontroli). Ona se isplaćuje u vrijeme određeno ugovorom, a u nedostatku takve odredbe prilikom predaje certifikata. Iznos naknade stranke određuju slobodno.

Naknada troškova obuhvaća sve one korisne i nužne troškove koji su nastali za naručitelja tijekom ispitivanja, a to su npr. troškovi uskladištenja zbog nepredvidivih događaja, troškovi prebiranja robe zbog toga što se dio robe pokvario i sl.²⁵⁸

25.4. Založno pravo kontrolora

Radi osiguranja ugovorene ili uobičajene naknade i naknade nužnih i korisnih troškova izvršitelj ispitivanja ima založno pravo na robu koja mu je predana na ispitivanje.²⁵⁹ On to pravo ima samo dok ima robu u posjedu. Prema tome, ako kontrolor ne vrši ispitivanje u svojim prostorijama, nego u prostorijama naručitelja ili neke treće osobe, neće imati založno pravo na ispitivanim stvarima. Zakonsko založno pravo ostvaruje se prodajom robe.

²⁵⁵ Više o pojmu pažnje dobrog stručnjaka vidi u Gorenc V. i sur., *op. cit.* u bilj. 24, str. 21.

²⁵⁶ Od šireg društvenog interesa će biti npr. rezultati kontrole određene dječje igračke koja može biti opasna za zdravlje djeteta, prehrambeni proizvodi, proizvodi namijenjeni osobnoj higijeni, električni aparati koji zbog neke greške mogu izazvati električni udar, odnosno smrt korisnika i dr.

²⁵⁷ ZOO kogentnom (strogom) odredbom u čl. 871. štiti objektivnost kontrolora na način da propisuje ništetnost odredbama ugovora koje izvršitelju ispitivanja nameću dužnosti koje bi mogle utjecati na nepristranost u obavljanju ispitivanja ili na ispravnost isprave o izvršenom ispitivanju.

²⁵⁸ Gorenc V. i sur., *op. cit.* u bilj. 210, str. 464.

²⁵⁹ Čl. 875. ZOO-a

25.5. Primjer ugovora o ispitivanju robe i usluga

ISPITIVAČ d.o.o. za kontrolu robe i usluga, Cetinska 45, Split, (u daljem tekstu:
Izvršitelj ispitivanja)

i

ŽAMOR d.o.o. za trgovinu, Krležina 21, Split (u daljem tekstu: Naručitelj ispitivanja)
u Splitu 6. 11. 2015. sklapaju sljedeći

UGOVOR O ISPITIVANJU ROBE I USLUGA

Članak 1.

Predmet ovog ugovora čini ispitivanje robe i usluga koje će se obaviti kod Izvršitelja ispitivanja.

Članak 2.

Ugovorne strane su suglasne da će po ovom ugovoru Izvršitelj kontrole obaviti za Naručitelja kontrole stručno i nepristrano ispitivanje sljedeće robe: brašno tip 500, koja se nalazi u skladištu Naručitelja u Splitu, Krležina 21.

Ispitivanje robe iz 1. stavka ovog članka obuhvaća ustanovljavanje: kvalitete robe, količine robe, identiteta robe i posebnih svojstava robe.

Članak 3.

Ugovorne strane određuju da je Izvršitelj kontrole dužan čuvati i osigurati od zamjene robu koju mu Naručitelj predaje na pregled. U vrijeme dok je roba kod njega Izvršitelj kontrole je dužan pravovremeno izvještavati Naručitelja o svim nužnim i korisnim okolnostima bitnima za robu te o nužnim i korisnim troškovima koje je učinio za njegov račun.

Izvršitelj kontrole je dužan čuvati sve uzorke provodeći ispitivanje robe iz članka 2. ovog Ugovora najmanje šest mjeseci.

Članak 4.

Ugovorne strane dogovaraju da Izvršitelj kontrole mora ugovorenog ispitivanje obaviti do 1. 12. 2015. i o obavljenoj kontroli izdati certifikat koji mora sadržavati sljedeće podatke:

- vrstu ispitivane robe,
- osobe koje su izvršile ispitivanje,
- način na koji je ispitivanje obavljeno,
- mišljenje Izvršitelja ispitivanja o obavljenom ispitivanju i o načinu izvedbe ispitivanja,
- izjavu da je ispitivanje obavljeno stručno i nepristrano.

Članak 5.

Ugovorne strane su suglasne da će za obavljeno ispitivanje po ovom ugovoru Izvršitelj ispitivanja primiti naknadu u iznosu od 7 500,00 kn (slovima: sedam tisuća i petsto kuna). Ugovorne strane su suglasne da Izvršitelju ispitivanja, osim naknade iz prethodnog stavka ovog članka, pripada i naknada nužnih i korisnih troškova proizašlih iz obavljenog ispitivanja robe.

Članak 6.

Ugovorne strane su suglasne da je Naručitelj dužan pravovremeno dostaviti Izvršitelju ispitivanja svu dokumentaciju potrebnu za obavljanje kontrole. Isto tako dužan je omogućiti Izvršitelju ispitivanja pristup robi koju treba pregledati.

Članak 7.

Ugovorne strane su suglasne da će Izvršitelj ispitivanja sam obaviti kontrolu robe koja je predmet ovog Ugovora.

Članak 8.

Ugovorne strane su suglasne da Izvršitelj ispitivanja ima založno pravo na robi koja mu je predana na ispitivanje radi osiguranja ugovorene naknade i naknade svih nužnih i korisnih troškova.

Članak 9.

Ugovorne strane su suglasne da ugovor prestaje kad je obavljeno potrebno ispitivanje robe. Ugovor prestaje i u slučaju kada propadne predmet ispitivanja.

Naručitelj može otkazati nalog iz bilo kojeg razloga najkasnije do trenutka kada je obavljeno ispitivanje. Ako je Izvršitelj ispitivanja obavio određene radnje i učinio određene troškove, on ima pravo u slučaju opoziva naloga na naknadu troškova i pravo na razmjerni dio naknade za već izvršenu kontrolu.

Izvršitelj ispitivanja može otkazati ispitivanje pod uvjetom da time ne prouzroči štetu Naručitelju.

Ako je otkazom ispitivanja nastala šteta za Naručitelja, Izvršitelj ispitivanja dužan je tu štetu nadoknaditi.

Izvršitelj ispitivanja može se oslobođiti odgovornosti za naknadu štete ako dokaže da je do otkaza došlo krivnjom Naručitelja ispitivanja.

Članak 10.

Ugovorne strane su suglasne da će sve sporove rješavati sporazumno, a ako to nije moguće, nadležan je stvarno nadležan sud u Splitu.

Članak 11.

Ugovor je sastavljen u dva (2) jednaka primjerka od kojih svaka strana prima po jedan (1) primjerak.

IZVRŠITELJ ISPITIVANJA

ISPITIVAČ d.o.o

NARUČITELJ ISPITIVANJA

ŽAMOR d.o.o

26. UGOVOR O DJELU

Ugovor o djelu je ugovor u kojem se jedna strana (izvođač) obvezuje obaviti određeni posao, kao što je izrada ili popravak neke stvari, izvršenje nekog fizičkog ili umnog rada i sl., a naručitelj se obvezuje platiti mu za to naknadu.²⁶⁰

Ugovor o djelu se koristi za izvršenje dosta širokog kruga poslova, dok su ovi u definiciji navedeni samo primjerice, ne isključujući ostale. To može biti izrada namještaja, servisiranje bijele tehnike i ostalih kućanskih aparata, bojenje zidova, lakoviranje parketa, obavljanje kućanskih poslova poput čišćenja, kuhanja, glaćanja i sl. Osim jednostavnijih fizičkih radova, to mogu biti i složeniji poput izrade velikih investicijskih postrojenja, koja se obavlja prema koncepcijama i pod nadzorom naručitelja.²⁶¹ S druge strane, može se raditi i o umnom radu poput npr. održavanja predavanja, izrade mišljenja, usluge savjetovanja, organiziranja raznih provjera znanja, sviranja i pjevanja na nekoj zabavi i sl.

Ugovor o djelu razlikuje se od ugovora o radu, iako njihov rezultat može biti isti. Npr. temeljem ugovora o djelu stolar će nam izraditi kuhinjske elemente, krevet i ormari u spavaćoj sobi i sl., dok ćemo isti takav proizvod moći kupiti u trgovini namještaja, koji je temeljem ugovora o radu izradio jedan ili više radnika, koji su zaposlenici tvornice namještaja.

Razlike između ta dva ugovora su u sljedećem: kod ugovora o radu nije važan rezultat rada koji je posljedica kontinuiranog rada radnika, dok je kod ugovora o djelu bitan rezultat rada (djelo). Kod ugovora o djelu naknada se daje odjednom, dok se kod ugovora o radu ona isplaćuje periodično (najčešće mjesечно).

26.1. Bitni elementi ugovora

Bitni elementi ugovora su određeni posao koji će se obaviti za naručitelja i naknada.

Određeni posao može biti bilo koji fizički ili intelektualni rad. Prethodno je navedeno primjerice koji bi poslovi činili predmet ugovora o djelu.

Naknada je bitan element ugovora pa ugovor o djelu ne može biti besplatan, jer bi se u tom slučaju radilo o darovanju.

26.2. Obveze izvođača

Obveze izvođača su upozoriti na nedostatke materijala ili naloga, predati djelo i odgovarati za nedostatke na djelu.

²⁶⁰ Čl. 590. ZOO-a

²⁶¹ Gorenc, V. i sur., *op. cit.* u bilj. 210, str. 268.

Obveza upozorenja na nedostatke u materijalu ili nalogu znači obvezu izvođača da u svakom slučaju upozori naručitelja na nedostatke u materijalu koji je od njega primio za izradu djela. Od njega se pritom traži visok stupanj pažnje (pažnja dobrog stručnjaka) i ako naručitelju zbog toga nastane šteta, izvođač ju je dužan naknaditi. Ponekad naručitelj može zahtijevati izradu djela od nekvalitetnog materijala, iako ga je izvođač upozorio na nedostatke pa izvođač mora postupiti po njegovu zahtjevu, ali se onda oslobađa odgovornosti za eventualnu štetu. Iznimno, može odbiti postupiti po zahtjevu naručitelja i to ako je očito da materijal nije podoban za naručeno djelo ili ako bi izrada od takva materijala mogla nanijeti štetu ugledu izvođača. Npr. pri izradi jedrilice naručitelj dostavi izvođaču drvo za prekrivanje krme i pramca koje je daleko lošije kvalitete (obična jela) od one koja bi izdržala utjecaj sunca i mora na trajanje drva (tikovina).

Za učinke raskida ugovora u ta dva slučaja dovoljna je jednostrana izjava volje izvođača.

Pored upozorenja na nedostatke u materijalu, izvođač je dužan upozoriti naručitelja i na nedostatke u nalogu kao i na sve druge okolnosti koje bi mogle biti značajne za naručeno djelo ili njegovo izvršenje na vrijeme, inače odgovara za štetu.²⁶²

Obveza izrade i predaje djela je glavna obveza izvođača, jer se time ostvaruje gospodarska svrha ugovora. On je dužan napraviti djelo onako kako je ugovoren poštujući pravila struke.²⁶³ Npr. nije poštivao pravila struke izvođač koji je pristao postavljati parkete zimi u prostorijama koje se ne zagrijavaju i kada se izvode drugi radovi pa nastanu oštećenja na parketu – pojava dizanja i odleppljivanja.²⁶⁴

Stranke uobičajeno ugovaraju rok u kojem se djelo treba napraviti i predati, ali ako takav rok i ne bi bio ugovoren, bilo bi to vrijeme koje je razumno potrebno za takve poslove. To znači da bi se vrijeme procjenjivalo od slučaja do slučaja, uzimajući u obzir razne čimbenike poput težine izrade djela, obujma poslova i sl. Ako bi do zakašnjenja u predaji djela došlo zbog toga što naručitelj nije predao materijal na vrijeme, ili zbog toga što je tražio izmjene ili što izvođaču nije isplatio dužni predujam ili ako postoji bilo koji drugi razlog za zakašnjenje za koje je kriv naručitelj, izvođač se oslobađa odgovornosti za štetu uslijed zakašnjenja.²⁶⁵

Odgovornost za nedostatke djela obuhvaća i vidljive i skrivene nedostatke na isporučenom djelu. Već pri predaji djela naručitelj je dužan pregledati djelo i o eventualnim nedostatcima obavijestiti izvođača bez odgađanja. Ako se radi o skrivenim nedostatcima, koje naručitelj nije mogao uočiti uobičajenim pregledom prilikom predaje djela, dužan je obavijestiti izvođača o tome što prije, a najkasnije u roku od mjesec dana od otkrivanja. Kada proteknu dvije godine od predaje djela, naručitelj se više ne može pozvati na nedostatke.

²⁶² Čl. 596. st. 3. ZOO-a

²⁶³ Čl. 597. st. 1. ZOO-a

²⁶⁴ Županijski sud u Bjelovaru, Gž – 169/04 od 18. ožujka 2004., Ing-PSP, 2004/1, str. 66.

²⁶⁵ Čl. 597. st. 3. ZOO-a

Kada naručitelj pravovremeno obavijesti izvođača o uočenim nedostatcima, ima sljedeće mogućnosti:

- zahtijevati uklanjanje nedostataka
- zahtijevati smanjenje naknade
- raskinuti ugovor
- naknadu štete.

Pravo zahtijevati uklanjanje nedostatka ima naručitelj koji je uredno obavijestio izvođača da izrađeno djelo ima nedostatak, ali mu je prije toga dužan dati primjereni rok.

Smanjenje naknade dolazi u obzir kada djelo ima manji nedostatak²⁶⁶ pa unatoč naručiteljevu zahtjevu da ukloni nedostatak u primjerenom roku, on to ne učini. Zakonodavac propisuje na koji se način određuje snižena naknada i to tako da se naknada snižava u razmjeru između vrijednosti djela bez nedostatka u vrijeme sklapanja ugovora i vrijednosti koju bi imalo u to vrijeme djelo s nedostatkom.²⁶⁷

Raskid ugovora dolazi u obzir u slučaju postojanja većeg nedostatka, točnije kada djelo ima takav nedostatak koji ga čini neuporabljivim ili je obavljen u suprotnosti s izričitim uvjetima ugovora. Tada naručitelj može raskinuti ugovor i bez prethodnog traženja da se ukloni nedostatak.²⁶⁸ On ima pravo na raskid i u slučaju manjih nedostataka, ako se nije koristio nekim drugim pravom (otklanjanjem nedostatka ili sniženjem naknade), kao i u slučaju kada izvođač odbije otkloniti nedostatke, jer mu to izaziva pretjerane troškove, a ne koristi se pravom na sniženje naknade.

U svakom od tih slučajeva naručitelj ima pravo na naknadu štete prema općim pravilima o odgovornosti.

26.3. Obveze naručitelja

Obveze naručitelja su primiti djelo i platiti naknadu.

Primanje djela sastoji se u poduzimanju svih radnji koje su potrebne da bi se izrađeno djelo predalo naručitelju. Ovisno o tome što je predmet ugovora, te radnje mogu biti različite pa tako ako se npr. radi o popravku neke stvari, te radnje bi bile pregled i odnošenje stvari, ako se radi o kakvu intelektualnom radu, kao npr. održavanju predavanja, to će biti priprema računala i projektoru za to predavanje i sl.

Plaćanje naknade je bitan sastojak ugovora pa ne postoji besplatan ugovor o djelu. Naknada se uobičajeno dogovara među strankama, osim ako nije određena obvezatnom tarifom ili kojim drugim obveznim aktom. Čak i kad stranke ne bi odredile naknadu,

²⁶⁶ To jest "kada djelo nije neuporabljivo, odnosno kada posao nije obavljen u suprotnosti s izričitim uvjetima ugovora" (čl. 610. st. 1. ZOO-a).

²⁶⁷ Čl. 611. ZOO-a

²⁶⁸ Čl. 609. ZOO-a

utvrdio bi je sud prema vrijednosti djela, prema normalno potrebnom vremenu za takav posao te prema uobičajenoj naknadi za tu vrstu posla.²⁶⁹

Što se tiče vremena isplate, ono je u pravilu nakon predaje izvršenog djela. Međutim, česte su situacije kad se izvođaču isplaćuje avans. To je puno češće u onim situacijama kada je predmet ugovora neki fizički, a ne intelektualni rad. Npr. kada sklopimo s vodoinstalaterom ugovor o djelu kojemu je predmet postavljanje cijevi i ostalih vodoinstalaterskih radova u kupaonicama obiteljske kuće, često se unaprijed plaća određeni iznos (za materijal) kako vodoinstalater ne bi kreditirao naručitelja.

26.4. Pravo zadržanja

Radi osiguranja naplate naknade za rad i naknade za utrošeni materijal te ostalih tražbina po osnovi ugovora o djelu, izvođač ima pravo zadržanja na stvarima što ih je napravio ili popravio te na ostalim predmetima koje mu je predao naručitelj u vezi s njegovim radom.²⁷⁰

26.5. Prestanak ugovora

Osim uobičajenih načina na koji ugovori prestaju, kod ugovora o djelu imamo još neke. Tako ugovor o djelu prestaje voljom naručitelja bez obzira na krivnju izvođača. Točnije naručitelj može raskinuti ugovor kad god hoće, ali pri tom mora voditi računa da izvođač ne trpi štetu zbog njegova jednostranog odustanka. On je dužan isplatiti izvođaču ugovorenou naknadu, umanjenu za iznos troškova koje je ovaj imao, a koje bi inače imao da ugovor nije raskinut, a i za iznos zarade što ju je ostvario na drugoj strani ili što ju je namjerno propustio ostvariti.²⁷¹

Smisao ovakva prava naručitelja na jednostrani raskid je u tome da izvođač obavlja djelo po narudžbi naručitelja za zadovoljenje njegovih potreba pa ako naručitelj izgubi interes za naručeno djelo, ili su nakon sklapanja ugovora prestale njegove potrebe za djelom, nema svrhe da se ugovoreni posao obavi.²⁷²

Drugi način raskida ugovora od strane naručitelja postoji onda kada se tijekom izvršenja djela pokaže da se izvođač ne drži uvjeta ugovora i uopće ne radi kako bi trebalo te je već sad očito da će izvršeno djelo imati nedostatke.²⁷³

Naručitelj može raskinuti ugovor i u slučaju zakašnjenja izvođača i to kada je rok bitan sastojak ugovora, a izvođač je u tolikom zakašnjenju sa započinjanjem ili završavanjem posla da je očito da ga neće završiti u roku. Npr. sklopimo ugovor o djelu kojemu je

²⁶⁹ Čl. 613. st. 2. ZOO-a

²⁷⁰ Čl. 618. ZOO-a

²⁷¹ Čl. 619. ZOO-a

²⁷² Tako Gorenc, V. i sur., *op. cit.* u bilj. 24, str. 908.

²⁷³ Prije raskida naručitelj je dužan ostaviti izvođaču primjereni rok da svoj rad uskladi sa svojim obvezama (Čl. 598. st. 1. ZOO-a).

predmet izrada 500 komada željeznih stalaka za božićnu jelku, jer namjeravamo prodavati iste. Kao fiksni rok navedemo 15. 12. 2015., jer prema procjenama tržišta već tada kupci kupuju jelke kako bi izbjegli gužve na Badnjak.

Čak i kad rok ne bi bio bitan sastojak ugovora, naručitelj ima pravo na raskid ako zbog takvog zakašnjenja očito ne bi imao interes za ispunjenje ugovora.²⁷⁴

Osim voljom naručitelja ugovor može prestati i voljom izvođača i to ako je naručitelj dao materijal koji očito nije podoban za naručeno djelo ili bi izrada od naručiteljeva materijala mogla nanijeti štetu izvođaču.

²⁷⁴ Čl. 599. ZOO-a

26.6. Primjer ugovora o djelu

Hrvatska udruga pravnika u gospodarstvu, Trg braće Radić 1, Split, koju zastupa predsjednik udruge Ivo Ivić (u nastavku: Naručitelj)

i

Josip Petrić, Imotska 7, 10 000 Zagreb (u nastavku: Izvršitelj), sklapaju sljedeći

UGOVOR O DJELU

Članak 1.

Predmet ovog ugovora su međusobna prava i obveze Naručitelja i Izvršitelja u obavljanju poslova preuzetih ovim ugovorom.

Članak 2.

Izvršitelj se obvezuje za naručitelja održati sedam predavanja za edukaciju budućih sudskih vještaka.

Članak 3.

Izvršitelj se obvezuje poslove iz članka 2. ovog ugovora izvršiti po pravilima struke ili svog zvanja te postupati u skladu s uputama i zahtjevima Naručitelja.

Članak 4.

Izvršitelj će poslove iz članka 2. izvršavati u razdoblju od 1. 3. 2015. do 1. 6. 2015. prema rasporedu koji će mu Naručitelj dostavljati najkasnije sedam dana prije predviđenoga termina predavanja.

Članak 5.

Za poslove navedene u članku 2. Izvršitelju će se isplatiti iznos od 7 000,00 kn neto (1 000,00 kn x 7 predavanja).

Naručitelj će ugovorenou naknadu isplatiti na žiroračun Izvršitelja br. 258963214 koji se vodi kod Splitske banke.

Članak 6.

Naručitelj je ugovorenou naknadu dužan isplatiti u roku od 30 dana od potpisivanja ovog ugovora.

Članak 7.

Naručitelj je dužan prilikom isplate naknade obračunati i uplatiti sve propisane poreze i doprinose iz bruto iznosa naknade.

Članak 8.

Sve sporove koji mogu nastati iz ovog ugovora stranke će nastojati riješiti mirnim putem, u suprotnom ugovaraju nadležnost stvarno nadležnog suda u Splitu.

Članak 9.

Ovaj ugovor je sastavljen u 2 (dva) istovjetna primjerka od kojih svaka strana zadržava po 1 (jedan) primjerak.

Ovaj ugovor stupa na snagu potpisom one ugovorne strane koja to učini posljednja.

U Zagrebu dana 1. 3. 2015.

IZVRŠITELJ:

NARUČITELJ:

27. UGOVOR O GRAĐENJU

Ugovor o građenju je ugovor u kojem se izvođač obvezuje prema određenom projektu izgraditi u ugovorenom roku određenu građevinu na određenom zemljištu, ili na takvom zemljištu, odnosno na postojećoj građevini izvesti kakve druge građevinske rade, a naručitelj se obvezuje isplatiti mu za to određenu cijenu.²⁷⁵

Ugovor o građenju u posljednjih dvadeset godina postaje sve značajniji ugovor trgovackog prava s obzirom na to da nagli razvoj gospodarstva vuče za sobom potrebu za izgradnjom infrastrukture koja prati taj razvoj, ali i sami građevinski sektor znatno utječe na gospodarski rast određene države i čini značajan udjel u njezinu bruto društvenom proizvodu.

Ugovor o građenju takođe je blizak ugovoru o djelu pa se u slučaju da nešto nije regulirano odredbama ugovora o građenju, na odgovarajući način primjenjuju odredbe ugovora o djelu.

Zbog važnosti ovog ugovora kako u nacionalnom tako i u međunarodnom gospodarstvu spomenut ćemo FIDIC pravila, odnosno opće uvjete ugovaranja za građevinske i inženjerske rade.²⁷⁶ Trenutačno je na snazi izdanje iz 1999. godine koje se sastoji od četiri knjige (Crvena, Žuta, Zelena i Srebrna)²⁷⁷ u kojima je težište dano na podjelu odgovornosti između izvođača i naručitelja, za razliku od prijašnjih izdanja koja su prvenstveno uređivala vrstu ugovorenih rade. Treba naglasiti da FIDIC pravila važe samo ako ih stranke ugovore i da se radi o dispozitivnim odredbama koje stranke mogu mijenjati pazeći pri tom na što ravnomjerniju podjelu odgovornosti među sobom.

27.1. Bitni elementi ugovora

Bitan element ugovora o građenju je predmet građenja – građevina, ali ne i cijena. **Građevina** se prema ZOO-u definira kao zgrade, brane, mostovi, tuneli, vodovodi, kanalizacije, ceste, željezničke pruge, bunari i ostale građevine čija izrada zahtijeva veće i složenije rade.²⁷⁸ To znači da bi se ugovor o građenju primjenjivao samo na složenije

²⁷⁵ Čl. 620. ZOO-a

²⁷⁶ FIDIC je inače Međunarodno udruženje savjetodavnih inženjera (*Fédération internationale des ingénieurs-conseils*) osnovano u Belgiji 1913. godine.

²⁷⁷ Njihovi točni nazivi su: Uvjeti ugovora za izvođenje građevinskih rade visokogradnje i niskogradnje projektiranih od naručitelja (*Conditions of Contract for Construction for Building and Engineering Works Designed by the Employer* – Crvena knjiga); Uvjeti ugovora za postrojenja i projektiranje-građenje električnih i mehaničkih postrojenja i za građevinske rade niskogradnje i visokogradnje projektiranih od izvođača (*Conditions of Contract for Plant and Design-Build for Electrical and Mechanical Plant and for Building and Engineering Works Designed by the Contractor* – Žuta knjiga); Kratki oblik ugovora (*The short Form of Contract* – Zelena knjiga); Uvjeti ugovora EPC/ključ u ruke (*Conditions of Contract for EPC/Turnkey projects* – Srebrna knjiga).

²⁷⁸ Čl. 621. ZOO-a

građevinske rade opisane u prethodno navedenom članku, dok bi se za manje rade primjenjivale odredbe ugovora o djelu.

Cijena nije bitan element ugovora, jer bi se u slučaju njezina neugovaranja primijenile odredbe čl. 613. st. 2. ZOO-a (odgovarajuća primjena odredaba ugovora o djelu) kojima se propisuje da ako naknada nije određena, utvrdit će ju sud prema vrijednosti djela, prema normalno potrebnom vremenu za takav posao te prema uobičajenoj naknadi za tu vrstu posla pa po tome ona ne bi bila bitan element ugovora, jer bi ugovor bio valjan i bez njezina navođenja.

27.2. Obveze izvođača

Obveze izvođača su: izgraditi građevinu, odnosno izvesti građevinske rade, odgovornost izvođača za nedostatke i dopustiti nadzor nad izvođenjem radeva.

Obveza izgraditi građevinu, odnosno izvesti građevinske rade je temeljna obveza iz ovog ugovora i izvođač ju je dužan izgraditi onako kako su stranke ugovorile. Uobičajeno je da uz ugovor o građenju dolazi i projekt po kojem izvođač izvodi rade i da on bez suglasnosti naručitelja ne može odstupiti od njega. Iako o tome ZOO nema odredaba, Zakonom o gradnji²⁷⁹ (u nastavku – ZOG) propisuju se vrste projekata pa tako razlikujemo: glavni projekt, izvedbeni projekt, tipski projekt i projekt uklanjanja građevine.

Za izvođenje radeva najvažniji je glavni projekt koji predstavlja skup međusobno usklađenih projekata kojima se daje tehničko rješenje građevine i dokazuje ispunjavanje temeljnih zahtjeva za građevinu te drugih propisanih i određenih zahtjeva i uvjeta.²⁸⁰

Izvedbenim projektom razrađuje se tehničko rješenje dano glavnim projektom i on mora biti u skladu s glavnim projektom.

Nakon dovršetka radeva izvođač je dužan naručitelju predati građevinu u dogovorenom roku i bez ikakvih nedostataka.

Odgovornost izvođača za nedostatke ipak je šira nego što se to čini na prvi pogled kada bismo prema odredbi čl. 631. ZOO-a na odgovornost za nedostatke na odgovarajući način primjenjivali odredbe ugovora o djelu. Njima su određene obveze pregleda predmeta ugovora i vrlo kratki rokovi za ostvarivanje prava zbog određenog nedostatka.²⁸¹ Zbog složenosti i velike vrijednosti predmeta građenja glede predmeta ugovora o djelu propisana je mnogo šira i vremenski duža odgovornost za tzv. bitne zahtjeve za građevinu. Bitni zahtjevi za građevinu nisu detaljnije opisani u ZOO-u, ali jesu u ZOG-u,²⁸² gdje se temeljnim zahtjevima za građevinu smatraju: mehanička otpornost i stabilnost, sigurnost u slučaju požara, higijena, zdravlje i okoliš, sigurnost i pristupačnost

²⁷⁹ Narodne novine br. 153/13

²⁸⁰ Čl. 68. st. 1. ZOG-a

²⁸¹ Više o odgovornosti za nedostatke kod ugovora o djelu vidi u točki 26.2.

²⁸² Čl. 8. ZOG-a

tijekom uporabe, zaštita od buke, gospodarenje energijom i očuvanje topline, održiva uporaba prirodnih izvora.²⁸³ Odgovornost izvođača za bitne zahtjeve za građevinu traje deset godina od predaje i primitka radova.

Osim za nedostatke na građevini, izvođač odgovara i za nedostatke na zemljištu na kojem je građevina podignuta u istom roku od deset godina, osim ako elaboratom o geotehničkim istražnim radovima ili drugom odgovarajućom ispravom nije utvrđeno da je zemljište podobno za građenje, a tijekom građenja se nisu pojavile okolnosti koje dovode u sumnju osnovanost navedenih isprava.²⁸⁴

Kako je kod ugovora o građenju uobičajeno da naručitelj nakon primopredaje građevine tu istu proda trećima pa taj treći nije ni u kakvu odnosu s izvođačem, prava iz odgovornosti za nedostatke prelaze na sve kasnije stjecatelje građevine. Desetogodišnji rok se aktom prijenosa ne prekida, već se s novim ovlaštenikom nastavlja, a vrijeme koje je proteklo uračunava se u taj rok.

Na oslobođanje od odgovornosti izvođača ne utječe činjenica da je izvođač radio po zahtjevima naručitelja, jer je on kao profesionalac dužan voditi računa o pravilima struke prilikom svakog zahtjeva naručitelja za izmjenom, ali ako je upozorio naručitelja na potencijalnu štetu u slučaju postupanja po naručiteljevu zahtjevu, izvođačeva se odgovornost smanjuje, a prema okolnostima konkretnog slučaja može se i isključiti.

Dopustiti nadzor nad izvođenjem radova uobičajena je obveza naručitelja koja traje tijekom čitavog razdoblja građenja. Prema ZOG-u investitor (naručitelj) dužan je osigurati stručni nadzor građenja građevine. To je dužnost nadzornog inženjera,²⁸⁵ fizičke osobe koja nosi naziv "ovlašteni arhitekt" ili "ovlašteni inženjer". Isti nadzor može vršiti i sam naručitelj, ako među svojim radnicima ima zaposlenog ovlaštenog arhitekta ili inženjera.

²⁸³ ZOG detaljno razrađuje svaki od temeljnih zahtjeva pa tako za mehaničku stabilnost i otpornost u čl. 9. navodi da građevina mora biti projektirana i izgrađena tako da opterećenja koja na nju mogu djelovati tijekom građenja i uporabe ne mogu dovesti do: 1. rušenja cijele građevine ili nekog njezina dijela, 2. velikih deformacija u stupnju koji nije prihvatljiv, 3. oštećenja na drugim dijelovima građevine, instalacijama ili ugrađenoj opremi kao rezultat velike deformacije nosive konstrukcije, 4. oštećenja kao rezultat nekog događaja, u mjeri koja je nerazmjerna izvornom uzroku. Više o temeljnim zahtjevima vidi u čl. 9.-15. ZOG-a.

²⁸⁴ Čl. 633. st. 2. ZOO-a

²⁸⁵ Nadzorni inženjer dužan je u provedbi stručnog nadzora građenja:

1. nadzirati građenje tako da bude u skladu s građevinskom dozvolom, odnosno glavnim projektom, ovim Zakonom, posebnim propisima i pravilima struke, 2. utvrditi ispunjava li izvođač i odgovorna osoba koja vodi građenje ili pojedine radove uvjete propisane posebnim zakonom, 3. utvrditi je li iskolčenje građevine obavila osoba ovlaštena za obavljanje poslova državne izmjere i kataстра nekretnina prema posebnom zakonu, 4. odrediti provedbu kontrolnih ispitivanja određenih dijelova građevine u svrhu provjere, odnosno dokazivanja ispunjavanja temeljnih zahtjeva za građevinu i/ili drugih zahtjeva, odnosno uvjeta predviđenih glavnim projektom ili izvješćem o obavljenoj kontroli projekta i obveze provjere u pogledu građevnih proizvoda, 5. bez odgode upoznati investitora sa svim nedostacima, odnosno nepravilnostima koje uoči u glavnom projektu i tijekom građenja, a investitora i građevinsku inspekciju i druge inspekcije o poduzetim mjerama, 6. sastaviti završno izvješće o izvedbi građevine (Čl. 58. ZOG-a).

Projektant odgovara za bitne zahtjeve za građevinu kao i izvođač i u istom roku, s tim da ako su za štetu odgovorni i izvođač i projektant i osoba koja vrši nadzor, njihova se odgovornost određuje razmjerno krivnji svakoga od njih.

27.3. Obveza naručitelja

Temeljna obveza naručitelja je **plaćanje cijene**. ZOO propisuje samo dva načina određivanja cijene i to kao jedinične cijene i ukupno ugovorene cijene (paušalne cijene). Odredba je međutim dispozitivnog karaktera pa stranke mogu ugovoriti i drugačiji način plaćanja.

Jedinične cijene su cijene koje se određuju kao zbroj pojedinih dijelova ili vrste radova kao npr. cijena kvadrata postavljenih pločica ili parketa, cijena postavljanja kvadrata fasade, bojenja unutarnjih zidova, iskopa, zidanja ciglom, pregrađivanja unutarnjih prostora Knauf gips kartonskom pločom i sl. Kad se zbroji jedinična cijena s jedinicom radova (po satu, kvadratu, komadu i sl.) dobit će se ukupna cijena radova. Međutim, tijekom izvođenja radova moguće je da se javi potreba za dodatnim radovima na način da naručitelj odustane od dijela radova ili ih proširi jer mu se posebno sviđa kako su neki radovi ispali, pa se ukupna cijena zna tek nakon dovršetka svih radova.

Ukupno ugovorena cijena ili paušalna cijena je cijena za ukupni iznos troškova posla. Kada stranke ugovore paušalnu cijenu, ona se ne mijenja i izvođač ima pravo na tu cijenu bez obzira na to jesu li stvarni troškovi veći ili manji od ukupno ugovorene cijene. Ako su troškovi manji, profitirat će izvođač, što znači da je dobro procijenio koliko će materijala i ostalih troškova uložiti u građevinu, ali ako su stvarni troškovi veći od paušalne cijene, naručitelj duguje samo paušalnu cijenu pa izvođač nema pravo na povišenje tako ugovorene cijene.

Način plaćanja cijene nije pobliže određen ZOO-om, ali u praksi stranke najčešće dogovaraju avansno plaćanje (predujam) u određenom postotku, a ostatak po dovršenom poslu. Tako je uobičajeno da izvođač mjesечно dostavlja obračun svih izvršenih radova kroz mjesечne situacije, koji iznos se umanjuje razmjerno danom predujmu, pa se tako predujam isplati obračunom posljednje mjesечne situacije. Po okončanju radova izvođač izdaje okončanu situaciju, koja predstavlja obračun svih izvedenih radova, a zapravo je zbroj svih mjesecnih situacija.

Stranke su slobodne ugovoriti i odredbu o izmjeni cijene ili pak nepromjenjivosti cijena.

Tako u slučaju da izvođač izvede radove u predviđenom roku, a cijene elemenata na temelju kojih je određena cijena radova povise se bez njegova utjecaja na način da ta cijena bude veća za više od dva postotka i to da se povećanje dogodi u vremenu od sklapanja pa do ispunjenja ugovora, izvođač može zahtijevati povećanje cijene za razliku koja prelazi ta dva postotka.²⁸⁶ Kada izvođač ne izvede radove u roku svojom krivnjom, a u vremenu između sklapanja ugovora i vremena kad su trebali biti izvršeni povećaju se

²⁸⁶ Čl. 626. st. 1. i 3. ZOO-a

cijene elemenata na temelju kojih je određena cijena radova, za više od pet postotaka i do toga dode bez njegova utjecaja, on ima pravo na povećanje cijene koja predstavlja razliku u cijeni radova iznad tih pet postotaka.²⁸⁷

U slučaju ugovaranja nepromjenjivosti cijena, dakle kada su stranke ugovorile fiksnu cijenu radova, ipak može doći do izmjene i to ako su se cijene elemenata na temelju kojih je ukupna cijena određena povećale za više od deset postotaka, a do toga je došlo bez njegova utjecaja. Naravno i tada izvođač može tražiti samo razliku u cijeni koja prelazi deset postotaka.²⁸⁸

I naručitelj ima pravo na sniženje ugovorene cijene i to ako su se u vremenu između sklapanja i ispunjenja obveze izvođača cijene elemenata na temelju kojih je određena cijena radova snizile za više od dva postotka, a radovi su izvedeni u ugovorenom roku. Tada naručitelj ima pravo tražiti smanjenje ukupne cijene za iznos koji prelazi ta dva postotka.²⁸⁹ U slučaju ugovaranja fiksne cijene, naručitelj ima pravo, pod prethodno spomenutim uvjetima, na sniženje cijene samo ako se ona snizila za više od deset postotaka i to samo za razliku u cijeni iznad tog povećanja.²⁹⁰

27.4. Promjene opsega radova nakon sklapanja ugovora

Nije čudno da nakon sklapanja ugovora dođe do naknadnih, odnosno dodatnih radova. Posljedica je to ili objektivnih okolnosti (hitni nepredviđeni radovi) ili želje naručitelja da radove jednostavno prilagodi novim željama koje su se nakon sklapanja ugovora promijenile. Npr. naručitelj obiteljske kuće u kojoj je projektom bilo predviđeno unutarnje dizalo, nakon početka radova se predomisli i zbog izuzetnog pogleda s mesta na kojem se kuća gradi, promijeni projekt na način da dizalo bude vanjsko i panoramsko.

Kako je prepostavka početka građenja valjan glavni projekt, tako za svako odstupanje od toga izvođač mora imati pisani suglasnost naručitelja. Bez takve suglasnosti izvođač ne bi imao pravo na povećanje ugovorene cijene. Ponekad se zna dogoditi da zbog hitnosti za obavljanjem nekih radova izvođač jednostavno ne može čekati suglasnost naručitelja pa mu se dopušta izvesti dodatne radove i bez takve suglasnosti.

Takve nepredviđene radove ZOO navodi u čl. 624. st. 2. i to su oni koje je nužno izvesti:

- radi osiguranja stabilnosti građevine, sprječavanja opasnosti za život i zdravlje ljudi, okoliš, prirodu, druge građevine i stvari ili stabilnost tla na okolnom zemljištu a izazvana je izvanrednim i neočekivanim događajima,
- radi sprječavanja nastanka štete uslijed tih događaja, te
- po naredbi mjerodavnog tijela javne vlasti.

U slučaju obavljanja takvih radova izvođač ima pravo na pravičnu naknadu. S druge strane, naručitelj može raskinuti ugovor ako bi zbog tih radova ugovorena cijena morala

²⁸⁷ Čl. 626. st. 2. i 3. ZOO-a

²⁸⁸ Čl. 627. ZOO-a

²⁸⁹ Čl. 629. st. 1. ZOO-a

²⁹⁰ Čl. 629. st. 2. ZOO-a

biti znatno povećana, o čemu je dužan bez odgađanja obavijestiti izvođača. Kako bi se zaštitilo izvođača, propisana je njegova obveza da je u slučaju raskida dužan isplatiti izvođaču odgovarajući dio cijene za već izvedene rade, a i pravičnu naknadu za učinjene nužne troškove.

27.5. Ugovor o građenju s odredbom "ključ u ruke"

Kada ugovor o građenju sadrži odredbu "ključ u ruke" ili neku sličnu odredbu, tada se izvođač obvezuje samostalno izvesti sve rade potrebne za izgradnju i uporabu građevine. Obavljanje svih poslova stvara i veću odgovornost izvođača, jer je on ne može podijeliti s više ostalih izvođača. Naime, kod ove klauzule on se obvezao samostalno izvesti rade pa ne može prenosi rizik za eventualno zakašnjenje u radovima na one izvođače čiji su rade prethodili njegovim. Kako je njegova odgovornost veća, tako i ugovori s ovakvom klauzulom imaju veću cijenu. Naime, ugovorena cijena obuhvaća i vrijednost svih nepredviđenih radeva i viškova radeva, a isključuje utjecaj manjkova radeva na ugovorenou cijenu.²⁹¹

²⁹¹ Čl. 630. st. 3. ZOO-a

27.6. Primjer ugovora o građenju

HRVATSKE CESTE d.o.o., za upravljanje, građenje i održavanje državnih cesta, Vončinina 3, Zagreb, koje zastupa Marin Marinković, predsjednik uprave (u nastavku: Naručitelj)

i

SKLADNA IZGRADNJA d.o.o., za građenje, Split, Šoltanska 3, koju zastupa Robert Kovač, direktor (u nastavku: Izvođač)
sklapaju 1. 3. 2015. godine sljedeći

UGOVOR O GRAĐENJU

Članak 1.

Naručitelj povjerava, a Izvršitelj preuzima izvođenje radova na unutarnjem uređenju objekta poslovne zgrade Naručitelja u Zagrebu, Ulica baruna Filipovića 67, u svemu prema opisu radova, kvaliteti i jediničnim cijenama iz ugovornog troškovnika, projektu sanacije građevine izrađenom po društvu TRI4SAD d.o.o., Klaićeva 36, Zagreb.

Članak 2.

Cijena radova iz članka 1. ovog Ugovora ugovara se u iznosu od 5 650 987,00 kn (slovima: pet milijuna šeststo pedeset tisuća devetsto osamdeset i sedam kuna), PDV uključen.

Članak 3.

Naručitelj se obvezuje Izvođaču isplatiti predujam u iznosu od 10 % od ukupno ugovorene cijene iz članka 2. ovog Ugovora u roku od 15 dana od sklapanja ovog Ugovora.

Razliku do punog iznosa ukupno ugovorene cijene radova Naručitelj je dužan platiti izvođaču prema sljedećoj dinamici:

- 25 % iznosa ukupno ugovorene cijene odmah po završetku grubih građevinskih radova
- ostatak iznosa ukupno ugovorene cijene u roku od 15 dana od primopredaje objekta i građevinskih radova.

Članak 4.

Izvođač se obvezuje Naručitelju prije isplate predujma predati bankarsku garanciju za povrat predujma u iznosu od 565 098,70 kn (slovima: petsto šezdeset pet tisuća devedeset osam kuna i sedamdeset lipa) za slučaj eventualnog povrata predujma.

Članak 5.

Naručitelj je dužan osigurati sve potrebne uvjete za uvođenje Izvođača u posao i da Izvođača uvede u posao najkasnije u roku od pet dana od dana sklapanja Ugovora, a Izvođač se obvezuje da započne s radovima najkasnije u roku od sedam dana od dana uvođenja u posao i da iste završi u roku od 120 radnih dana računajući od početka izvođenja.

Članak 6.

Obračun i naplata izvedenih radova vršit će se putem ispostavljenih privremenih mjesecnih situacija i okončane situacije s vrijednošću utvrđenom na temelju izmjere izvedenih količina radova evidentiranih u građevinskoj knjizi i ugovorenih jediničnih cijena.

Privremena mjeseca situacija za izvedene radove ispostavlja se na dan isteka tekućeg mjeseca u četiri (4) primjera.

Primljenu situaciju nadzorni organ Naručitelja dužan je ovjeriti u roku od tri dana, a neosporeni dužan isplatiti Izvršitelju u roku od 15 dana, računajući od dana privremene situacije, nadzornom inženjeru.

Članak 7.

Stranke sporazumno prihvaćaju sve odredbe općih uvjeta ugovora.

Izvršitelj je naročito dužan:

- izvoditi radove prema projektnoj dokumentaciji;
- izvoditi sve radove prema postojećim tehničkim propisima, normativima i obveznim standardima koji vrijede za izgradnju predmetnog objekta te nalozima i uputama nadzornog inženjera (prema Zakonu o gradnji);
- ugrađivati materijal koji ima atest potvrdu o kvaliteti od koje zavisi sigurnost i trajnost objekta;
- upozoriti Naručitelja odnosno nadzornog inženjera na sve nedostatke tehničke dokumentacije na koje nađe tijekom izvođenja radova, te ujedno odmah izvjestiti inženjera Naručitelja ako su nedostatci u suprotnosti s postojećim propisima;
- u roku od osam dana po potpisu ugovora dostaviti operativni plan izvođenja ugovornih radova nadzornom inženjeru;
- o svom trošku organizirati i provesti propisane higijensko-tehničke mjere zaštite i zaposlenih te je odgovoran za svu štetu koja bi mogla nastati za radnike i druge osobe zbog nedovoljnog osiguranja gradilišta;
- ne može ustupiti radove iz ovog ugovora drugom izvršitelju djelomično ili u cjelini bez pristanka Naručitelja;
- Naručitelju platiti penale u iznosu od 2 promila ugovorene vrijednosti za svaki dan zakašnjenja, ali najviše do 12,50 % ukupno ugovorene vrijednosti radova ako ne izvrši radove u ugovorenom roku, te troškove produženog nadzora u slučaju produženog roka gradnje krivnjom Izvršitelja;
- postupiti po primjedbama odgovorne osobe i ispraviti nedostatke utvrđene pri primopredaji radova na način i u rokovima utvrđenima zapisnikom o primopredaji;
- na zahtjev Naručitelja otkloniti nedostatke koji se uoče u garantnom roku, ako postojećim propisima nije utvrđen drugi rok za pojedine materijale;
- po završetku radova izvjestiti Naručitelja o datumu primopredaje objekta odnosno radova.

Naručitelj je posebno dužan:

- uvesti Izvršitelja u posao na način da isti može nesmetano izvoditi radove po ovom ugovoru i dovršiti ih u dogovorenom roku;
- predati Izvršitelju potrebnu projektno-tehničku dokumentaciju;

- osigurati stalni stručni nadzor (prema odredbama Zakona o gradnji), koji kontrolira izvođenje radova, potpisuje građevinski dnevnik, obrađuje situacije, sudjeluje u primopredaji radova i potpisuje zapisnik o primopredaji radova;
- dati Izvršitelju putem nadzornog inženjera upisom u građevinski dnevnik u roku od tri dana sva objašnjenja i upute koje ovaj zatraži;
- snositi troškove ispitivanja materijala koja se vrše na poseban zahtjev nadzornog inženjera, a nisu predviđena elaboratom ili tehničkim propisima;
- nadoknaditi Izvršitelju štetu i troškove, koje bi ovaj mogao imati zbog izmjene projekta, te odobriti nove cijene radova;
- obračunati nesporni dio privremene situacije, a nesuglasice oko osporenog dijela situacije raspraviti s Izvršiteljem do konca mjeseca u kojem je situacija predana;
- dogovoriti s Izvršiteljem nesporno utvrđene više radnje, naknadne i nepredviđene radove.

Članak 8.

Jamstveni rok za kvalitetu izvedenih radova iznosi deset (10) godina za hidroizolatorske i krovopokrivačke radove, a dvije (2) godine za ostale građevinsko-obrtničke radove, računajući od dana primopredaje izvedenih radova.

Članak 9.

Sve eventualne sporove iz ovog Ugovora stranke će nastojati riješiti mirnim putem, u suprotnom ugavaraju nadležnost Trgovačkog suda u Zagrebu.

Članak 10.

Ovaj Ugovor je sastavljen u četiri (4) primjerka od kojih svaka strana zadržava po dva (2) primjerka.

Članak 11.

Sastavnim dijelom ovog Ugovora smatra se:

- ugovorni troškovnik
- garancija banke iz čl. 44. ovog ugovora
- operativni plan građenja
- ponuda Izvršitelja
- opći uvjeti za ustupanje i ugavaranje radova
- projekt sanacije građevine poslovne zgrade Naručitelja u Zagrebu, Ulica baruna Filipovića 67.

za Izvršitelja:

Robert Kovač, direktor

za Naručitelja:

Marin Marinković, predsjednik uprave

28. UGOVOR O LEASINGU

Iako njegovi početci sežu u razdoblje od prije dvije tisuće godina prije Krista,²⁹² smatra se da je *leasing* kao novi tip ugovora nastao u SAD-u 1930-ih godina kao novi način financiranja nekretnina, a zatim početkom 1950-ih godina na području financiranja pokretne investicijske opreme.²⁹³ U hrvatskome pravnom sustavu u početku je bio ugovor autonomnog trgovačkog prava da bi se 2006. godine regulirao Zakonom o leasingu²⁹⁴ (u nastavku ZL) te postao imenovani ugovor.

Ugovor o *leasingu* je takav ugovor u kojem se davatelj *leasinga* obavezuje pribaviti objekt *leasinga* za izvršenje tog ugovora na način i uz uvjete propisane odredbama članka 4. ZL-a i primatelju *leasinga* odobriti pravo korištenja tog objekta *leasinga* na određeno razdoblje, a ovaj se obavezuje plaćati mu za to određenu naknadu.²⁹⁵

Ovisno o različitim kriterijima, uobičajena je podjela *leasinga* na operativni i finansijski i izravni i neizravni te povratni *leasing*.

Finansijski leasing je pravni posao u kojem primatelj *leasinga* u razdoblju korištenja objekta *leasinga* plaća davatelju *leasinga* naknadu koja uzima u obzir cjelokupnu vrijednost objekta *leasinga*, snosi troškove amortizacije tog objekta *leasinga* i opcijom kupnje može stići pravo vlasništva nad tim objektom *leasinga* po određenoj cijeni koja je u trenutku izvršenja te opcije manja od stvarne vrijednosti objekta *leasinga* u tom trenutku. Rizici i koristi povezani s vlasništvom na objektu *leasinga* većim dijelom prenose se na primatelja *leasinga*.²⁹⁶

Operativni leasing je pravni posao u kojem primatelj *leasinga* u razdoblju korištenja objekta *leasinga* plaća davatelju *leasinga* određenu naknadu koja ne mora uzimati u obzir cjelokupnu vrijednost objekta *leasinga*, davatelj *leasinga* snosi troškove amortizacije tog objekta *leasinga* i primatelj *leasinga* nema ugovorenou opciju kupnje. Rizici i koristi povezani s vlasništvom na objektu *leasinga* većim dijelom ostaju na davatelju *leasinga*, odnosno ne prenose se na primatelja *leasinga*.²⁹⁷

²⁹² Naime, prema nekim izvorima *leasing* se javio već oko 2010. godine prije Krista u gradu Uru, gdje je predmet *leasinga* bila poljodjelska oprema koju su tadašnji zemljoradnici uzimali u *leasing* od svećenika, inače državnih dužnosnika. Sustavne odredbe o *leasingu* nalazimo i u Hamurabijevu Zakoniku iz 1750. godine prije Krista. I ostali antički narodi poput Feničana, Grka i Rimljana poznavali su ovaj oblik pravnog posla. Više o povijesnom razvoju *leasinga* vidi u: Nevitt, Peter K., Fabbro, Frank J.: Equipment Leasing, New Hope, Pennsylvania, 2000., str. 21.-53.

²⁹³ Lukšić, B.: Trgovačko pravo, Split, 2002., str. 81.

²⁹⁴ Narodne novine br. 135/06. Trenutačno je na snazi novi Zakon o leasingu (Narodne novine br. 141/13). Osim Zakona, važan izvor prava predstavljaju i opći uvjeti poslovanja različitih *leasing* društava pa se njihovim uvjetima pobliže određuju nabava, preuzimanje i garancija za ispravno funkcioniranje objekta *leasinga*, pitanje vlasništva, osiguranje objekta, odgovornost za održavanje i korištenje objekta *leasinga*, pregled objekta *leasinga*, plaćanje *leasing rate*, prijevremeni raskid, vraćanje objekta *leasinga*, isplata prije ugovorenog roka...

²⁹⁵ Čl. 51. ZL-a

²⁹⁶ Čl. 5. st. 2. ZL-a

²⁹⁷ Čl. 5. st. 3. ZL-a

Izravni leasing je dvostrani pravni posao u kojem sudjeluju samo dva subjekta, davatelj *leasinga* koji je ujedno i dobavljač objekta *leasinga* i primatelj *leasinga*.²⁹⁸

Neizravni leasing je višestrani pravni posao u kojem sudjeluju tri subjekta, dobavljač objekta *leasinga*, davatelj *leasinga* i primatelj *leasinga*.²⁹⁹

Povratni leasing (sale and lease back) pravni je posao u kojem sudjeluju samo primatelj *leasinga* i davatelj *leasinga*, pri čemu primatelj *leasinga* prethodno u svojstvu dobavljača objekta *leasinga* prodaje objekt *leasinga* davatelju *leasinga* koji potom davatelj *leasinga* predaje na korištenje primatelju *leasinga*, uz obvezu primatelja *leasinga* na plaćanje naknade.³⁰⁰

28.1. Bitni elementi ugovora

ZL propisuje odgovarajuću primjenu ZOO-a na prava i obveze subjekata u poslovima *leasinga*, ali ne navodi koje odredbe ili koji ugovor. S obzirom na karakteristike ugovora o *leasingu*, najprimjerenije bi bilo podredno primjenjivati odredbe ugovora o zakupu, eventualno kupoprodaji s pridržajem prava vlasništva. Stoga bi se kao bitni elementi *leasinga* mogli navesti: predmet *leasinga*, naknada i vrijeme trajanja.

Predmet leasinga prema ZL-u može biti bilo koja pokretna ili nepokretna stvar pa čak i buduća stvar. Prema tome, to može biti automobil ili neko drugo vozilo za gospodarske svrhe, razni strojevi i aparati, stanovi, apartmani, poslovni i uredski prostori, proizvodni pogoni, skladišne zgrade, dvorane i sl.

Naknada se plaća u obrocima, najčešće mjesечно u rokovima i na način određen ugovorom. Iznosi pojedinih rata trebaju biti iskazani u obliku otplatne tablice koja je sastavni dio ugovora.³⁰¹

Vrijeme trajanja je bitan element ugovora, jer njegova svrha nije u stjecanju prava vlasništva, nego u vremenski određenom korištenju predmeta *leasinga*. Stoga će nakon proteka određenog vremena primatelj *leasinga* biti dužan vratiti objekt *leasinga* davatelju *leasinga*. Vrijeme trajanja ugovora varira ovisno o tome radi li se o financijskom ili operativnom *leasingu* i iznosi najčešće od tri do pet godina.

28.2. Obveze davatelja *leasinga*

Obveze davatelja *leasinga* (*leasing* društvo) jesu: pribaviti objekt *leasinga* i odgovarati za pravne nedostatke.

²⁹⁸ Čl. 5. st. 5. ZL-a

²⁹⁹ Čl. 5. st. 6. ZL-a

³⁰⁰ Čl. 5. st. 7. ZL-a

³⁰¹ Čl. 11. st. 1. Pravilnika o sadržaju i obliku ugovora o *leasingu* te metodologije izračuna efektivne kamatne stope (Narodne novine br. 66/2014).

Obveza pribavljanja objekta *leasinga* je glavna obveza davatelja i on nabavlja objekt od dobavljača kojeg je odredio primatelj *leasinga*. Davatelj *leasinga* dužan je obavijestiti dobavljača objekta *leasinga* da objekt *leasinga* pribavlja radi izvršenja ugovora o *leasingu* te navesti osobu koja je primatelj *leasinga*.³⁰²

Odgovornost za pravne nedostatke je uređena na isti način kao i kod kupoprodaje, dakle ako netko treći ograničava, umanjuje ili isključuje pravo primatelja *leasinga* na objektu *leasinga*, a on o tome nije bio obaviješten i nije pristao na to, dužan je odmah o tome obavijestiti davatelja *leasinga*. U slučaju potpune evikcije ugovor se raskida po samom zakonu, a u slučaju djelomične primatelji *leasinga* ima pravo izbora između sniženja *leasinga* naknade i raskida ugovora. U svakom od tih slučajeva primatelj *leasinga* ima pravo na naknadu štete.

28.3. Obveze primatelja *leasinga*

Obveze primatelja *leasinga* su preuzimanje objekta *leasinga*, plaćanje naknade i vraćanje objekta *leasinga* po prestanku ugovora.

Preuzimanje objekta *leasinga* je i pravo i obveza primatelja *leasinga*. Primatelj *leasinga* dužan je preuzeti objekt *leasinga* na način određen ugovorom o *leasingu*.³⁰³ Uobičajeno je prilikom primopredaje sačiniti zapisnik o primopredaji kojim, među ostalim, primatelj *leasinga* potvrđuje da je objekt *leasinga* preuzeo u ispravnom stanju i s kompletnom pripadajućom opremom.

Plaćanje naknade vrši se u mjesecnim obrocima prema otplatnoj tablici koja je sastavni dio ugovora. Iznos naknade određuje se ugovorom o *leasingu*, a ovisi o nabavnoj vrijednosti objekta *leasinga*, visini referentnih kamatnih stopa (EURIBOR/LIBOR-a) i cijeni financiranja davatelja *leasinga*. Ako tijekom trajanja ugovora dođe do promjene visine kamatne stope, ili neke druge vrijednosti bitne za izračun visine naknade, promijenit će se i visina *leasing* naknade. O plaćanju naknade kao važnoj obvezi primatelja *leasinga* govori i odredba ZL-a prema kojoj davatelj *leasinga* može raskinuti ugovor o *leasingu* i ima pravo na iznos dužne naknade i ostale tražbine iz ugovora o *leasingu*, ako primatelj *leasinga* nije platio dvije uzastopne naknade.

Vraćanje objekta *leasinga* je obveza koja nastupa nakon isteka vremena ugovora o *leasingu*. Tijekom korištenja objekta primatelj *leasinga* dužan je u skladu s ugovorom ili namjenom objekta *leasinga* koristiti objekt *leasinga* s pažnjom doboga gospodarstvenika.³⁰⁴ U suprotnom, odgovara za nastalu štetu. Po prestanku ugovora primatelj *leasinga* vraća objekt *leasinga* na način i u stanju određenima ugovorom o *leasingu* te ne odgovara za istrošenost objekta *leasinga* koja nastane njegovim redovitim korištenjem, kao ni za promjene na njemu koje su izvršene u dogовору са давателјем *leasinga*. To je i opravdano, jer je istrošenost objekta pokrivena plaćanjem *leasing*

³⁰² Čl. 54. st. 2. ZL-a

³⁰³ Čl. 57. st. 1. ZL-a

³⁰⁴ Čl. 60. st. 1. ZL-a

naknade tijekom ugovornog razdoblja. U slučaju da primatelj *leasinga* otkupi objekt *leasinga*, produži ili sklopi novi ugovor za isti objekt, nema obvezu vraćanja objekta.

28.4. Obveze dobavljača objekta *leasinga*

Obveze dobavljača objekta *leasinga* su **obveza isporuke objekta *leasinga*** i odgovornost prema primatelju *leasinga* (**odgovornost za materijalne nedostatke**).

Dobavljač *leasinga* je dužan isporučiti primatelju *leasinga* objekt *leasinga* u ispravnom stanju na način određen ugovorom o *leasingu*, osim ako je ugovorom o *leasingu* predviđeno da objekt *leasinga* isporuči davatelj *leasinga*.³⁰⁵ Kada dobavljač objekta *leasinga* ne isporuči isti, ili ga isporuči sa zakašnjnjem ili materijalnim nedostatkom, primatelj *leasinga* ima prema dobavljaču *leasinga* sva prava kao da je s njim u obveznom odnosu.³⁰⁶ Također, u slučaju ispunjenja gore navedenih uvjeta, primatelj *leasinga* može odbiti prihvrat isporuke ili raskinuti ugovor o *leasingu* i ima pravo na naknadu štete od dobavljača objekta *leasinga*.

³⁰⁵ Čl. 63. ZL-a

³⁰⁶ Ta prava se odnose na raskid ugovora zbog neispunjena (čl. 360.-368. ZOO-a), odgovornost za materijalne nedostatke (čl. 357. ZOO-a) i na posljedice zakašnjnenja (čl. 183.-185. ZOO-a). Jedino je ZL-om isključeno njegovo pravo na sniženje cijene ili zamjenu objekta *leasinga* bez suglasnosti davatelja *leasinga*.

28.5. Primjer ugovora o *leasinga*

UGOVOR O FINANCIJSKOM LEASINGU

Zaključen između društva SPEEDYCARS d.o.o., sa sjedištem u Zagrebu,
Krajiška 2 i sljedećeg:

PRIMATELJA LEASINGA

Ime i prezime/tvrka: SINIŠA ČORIĆ

Prebivalište/sjedište: BOSANSKA 11, 21000 SPLIT

OIB: 1896547852

Telefon/Faks: 021 489321

Ovaj Ugovor proizvodi pravne učinke od trenutka potpisa istog od strane obiju ugovornih strana, Primatelja *leasinga* i društva SPEEDYCARS d.o.o.

OBJEKT LEASINGA

Marka, model, tip: Mazda6, Sedan, Attraction, G165 AT

Proizvođač: Mazda

Broj šasije: WR465789684PF12

Godina proizvodnje: 2015.

Snaga u kW: 121

Vrsta objekta: osobno vozilo

Stanje objekta: novo

VRIJEME TRAJANJA UGOVORA

Trajanje Ugovora u mjesecima (broj mjesечnih rata): 24

UGOVORNI UVJETI

Predmet:	Osobno vozilo	
	bez PDV-a	s PDV-om
Nabavna vrijednost:	24.000,00 €	30.000,00 €
Vrsta <i>leasinga</i> :	Financijski	
Trajanje (mjeseci):	24	
Učešće:	6.000,00 €	
Otkupna vrijednost:	50 €	

SREDSTVA OSIGURANJA TRAŽBINA

Sredstva osiguranja	DA / NE
Zadužnica	NE
Mjenica	NE
Izjava o suglasnosti na zapljenu plaće	DA
Hipoteka/pravo zaloga	NE
Garancija	NE
Zadužnica jamca	NE
Izjava jamca platca	NE
Fiducijarni prijenos prava vlasništva	DA

OTPLATNI PLAN LEASINGA

Razdoblje	Obrok	Neto obrok	Glavnica	Kamata	Ostatak duga
1	1.057,40	1.057,40	945,40	112,00	23.054,60
2	1.057,40	1.057,40	949,81	107,59	22.104,79
3	1.057,40	1.057,40	954,24	103,16	21.150,55
4	1.057,40	1.057,40	958,70	98,70	20.191,85
5	1.057,40	1.057,40	963,17	94,23	19.228,68
6	1.057,40	1.057,40	967,67	89,73	18.261,01
7	1.057,40	1.057,40	972,18	85,22	17.288,83
8	1.057,40	1.057,40	976,72	80,68	16.312,11
9	1.057,40	1.057,40	981,28	76,12	15.330,83
10	1.057,40	1.057,40	985,86	71,54	14.344,97
11	1.057,40	1.057,40	990,46	66,94	13.354,51
12	1.057,40	1.057,40	995,08	62,32	12.359,43
13	1.057,40	1.057,40	999,72	57,68	11.359,71
14	1.057,40	1.057,40	1.004,39	53,01	10.355,32
15	1.057,40	1.057,40	1.009,08	48,32	9.346,24
16	1.057,40	1.057,40	1.013,78	43,62	8.332,46
17	1.057,40	1.057,40	1.018,52	38,88	7.313,94
18	1.057,40	1.057,40	1.023,27	34,13	6.290,67
19	1.057,40	1.057,40	1.028,04	29,36	5.262,63
20	1.057,40	1.057,40	1.032,84	24,56	4.229,79
21	1.057,40	1.057,40	1.037,66	19,74	3.192,13

22	1.057,40	1.057,40	1.042,50	14,90	2.149,63
23	1.057,40	1.057,40	1.047,37	10,03	1.102,26
24	1.057,40	1.057,40	1.052,26	5,14	50,00

RAZLOZI I UVJETI PRIJEVREMENOG PRESTANKA UGOVORA*

*Naznačeni u točki 13. Općih uvjeta poslovanja.

Sastavni dio ovog Ugovora su Opći uvjeti poslovanja društva **SPEEDYCARS d.o.o.** za sklapanje ugovora o finansijskom leasingu, važeći cjenik društva **SPEEDYCARS d.o.o.** te otplatna tablica.

Primatelj leasinga ujedno svojim potpisom potvrđuje da je pročitao i prihvatio sve uvjete Ugovora uključujući i Opće uvjete poslovanja, važeći cjenik društva **SPEEDYCARS d.o.o.** te otplatnu tablicu, kao i da mu je uručen primjerak Općih uvjeta poslovanja, cjenika i otplatne tablice.

Siniša Čorić

Zagreb, 1. 12. 2015.

SPEEDYCARS d.o.o.

Zagreb, 1. 12. 2015.

29. UGOVOR O ZAJMU

Ugovor o zajmu jedan je od češćih i važnijih ugovora trgovačkog prava i predstavlja jedan vid pomoći finansijski jačeg poslovnog subjekta onome koji je zbog određenih razloga trenutačno nelikvidan pa su mu potrebna novčana sredstva.

Ugovor o zajmu je takav ugovor u kojem se zajmodavac obvezuje predati zajmoprimcu određeni iznos novca ili određenu količinu drugih zamjenljivih stvari, a zajmoprimac se obvezuje vratiti mu poslije stanovitog vremena isti iznos novca, odnosno istu količinu stvari iste vrste i kakvoće.³⁰⁷

Gospodarska je svrha zajma u iskorištavanju predmeta zajma i vraćanju istog iznosa novca, odnosno iste količine stvari iste vrste i kakvoće. Kako je izričito propisano da zajmoprimac na primljenim stvarima stječe pravo vlasništva, dolazimo do neuobičajene situacije da zajmoprimac stječe vlasništvo na predmetu zajma, a ipak je obvezan nakon stanovitog vremena vratiti primljeno. Međutim, kako smo rekli, to primljeno ne podrazumijeva istu stvar, nego isti iznos novca, odnosno istu količinu stvari. Prema tome, zajmoprimac će iskoristiti primljeni zajam i po proteku vremena vratiti istu količinu primljenog zajma. Ovisno o tome je li naplatan ili besplatan zajam, uz vraćanje iste količine primljenoga ponekad će trebati vratiti i kamate.

29.1. Bitni elementi ugovora

Bitan element ugovora je predmet zajma. Vrijeme trajanja zajma i naknada za korištenje zajma nisu bitni sastojci, jer njihovim izostavljanjem iz ugovora isti ne bi bio ništetan.

Vrijeme trajanja nije bitan element, jer zakonodavac predviđa situaciju u kojoj bi ugovaratelji propustili odrediti rok vraćanja zajma, a niti bi bilo dovoljno podataka da se taj rok može odrediti iz okolnosti posla pa ipak za takvu situaciju ne predviđa ništetnost ugovora, nego propisuje primjereni rok koji ne može biti kraći od dva mjeseca od zajmodavčeva zahtjeva.³⁰⁸

Naknada za korištenje zajma (kamata) također nije bitan element, jer zajam može biti besplatan ako stranke tako ugovore. U trgovačkim ugovorima dugovanje kamata se prepostavlja iako ih stranke nisu ugovorile pa i u tom slučaju propuštanje unošenja kamata u ugovor neće voditi k ništetnosti istoga.

Predmet zajma može biti novac, ali i zamjenjive stvari. Za zamjenjive stvari je bitno da se njihova obveza vraćanja sastoji u predaji iste količine te zamjenjive stvari, ali iste kvalitete. Prema tome, ako je predmet robnog zajma zamjenjiva stvar poput žita, nafte, građevnog materijala i sl., zajmoprimac mora vratiti ne samo istu količinu pozajmljenoga

³⁰⁷ Čl. 499. ZOO-a

³⁰⁸ Čl. 504. ZOO-a

(uvećanu za kamate,³⁰⁹ ako se radi o naplatnom zajmu) nego i paziti da vraćena stvar ima istu kvalitetu kao i pozajmljena. Npr. ako je predmet zajma 1 000 litara benzina eurosuper 98, onda zajmoprimac ne može vratiti 1 000 litara eurosupera 95.

Kako se na predmetu zajma stječe pravo vlasništva, bitno je da je zajmodavac vlasnik stvari. On to ne mora biti u trenutku sklapanja ugovora, ali mora u trenutku predaje stvari, jer u suprotnom zajmoprimac ne bi postao vlasnikom predmeta zajma pa bi se eventualno radilo o ugovoru o posudbi.

29.2. Obveze zajmodavca

Obveze zajmodavca su predaja stvari i odgovornost za materijalne nedostatke na stvari.

Predaja stvari kronološki prethodi ostalim obvezama i obavlja se u ugovorenou vrijeme, a ako rok za predaju nije određen, onda kada to zajmoprimac zatraži.³¹⁰ Sam način predaje ovisi o tome što je predmet zajma pa će u slučaju da se radi o zamjenjivim stvarima, to biti predaja, bilo fizička ili simbolička (predaja isprave, npr. skladišnice koja omogućuje raspolaganje), a u slučaju novca uplata na račun koji se vodi kod banke zajmoprimca, što je obveza kad se radi o trgovackim ugovorima, dok kod građanskog ugovora to može biti i fizička predaja. Zajmodavac bi mogao odbiti predaju stvari u situaciji kada bi nakon sklapanja ugovora, a prije predaje stvari, materijalne prilike zajmoprimca bile tako loše da bi bilo vrlo neizvjesno da će on moći vratiti dani zajam.³¹¹

Odgovornost za materijalne nedostatke podrazumijeva obvezu zajmodavca na naknadu štete uvijek kad se radi o naplatnom zajmu. Kad se radi o besplatnom zajmu, odgovornost postoji onda kad su nedostatci zajmodavcu bili poznati ili mu nisu mogli ostati nepoznati, a on o njima nije obavijestio zajmoprimca.³¹² Kriterij procjene o tome jesu li zajmodavcu nedostatci mogli ostati nepoznati, vrši se po tome koji je stupanj pažnje zajmodavac trebao primijeniti, a to opet ovisi o tome radi li se o osobi koja nema posebnih svojstava ili se radi o gospodarstveniku.

29.3. Obveza zajmoprimca

Glavna obveza zajmoprimca je **vraćanje zajma**. Kako rok vraćanja zajma nije bitan element ugovora, tako ugovor o zajmu može biti sklopljen i bez određenog roka za vraćanje istog. Tada je zajmoprimac dužan vratiti zajam kada ga zajmodavac pozove, nakon proteka primjereno roka koji ne može biti kraći od dva mjeseca računajući od zajmodavčeva zahtjeva.³¹³ Kada bi rok bio ugovoren, zajmoprimac bi mogao vratiti

³⁰⁹ Kamate se kod robnog zajma ne određuju u novcu, nego u određenoj količini (postotku) robe koja je predmet zajma. Tako npr. ako je predmet zajma 10 000 litara nafte i ugovorene su kamate od 5 % godišnje, po isteku godine dana zajmoprimac će biti dužan vratiti 10 500 litara nafte.

³¹⁰ Čl. 501. ZOO-a

³¹¹ Čl. 502. st. 1. ZOO-a

³¹² Čl. 503. ZOO-a

³¹³ Čl. 504. ZOO-a

zajam prije roka, ali bi o tome morao obavijestiti zajmodavca i naknaditi mu eventualnu štetu.

Stvar koja se vraća treba biti iste vrste kao i ona pozajmljena te iste kakvoće. U suprotnom bi se radilo o neispunjenu. Npr. ako su predmet zajma bile jabuke Pink Lady I. klase, onda nije valjano ispunjenje ako zajmoprimec vrati jabuke Granny Smith I. klase, kao ni ako vrati istu vrstu (Pink Lady), ali II. klase.

29.4. Razlike između zajma i kredita

Bez obzira na sličnost između kredita i zajma i činjenicu da se kredit razvio iz ugovora o zajmu i postao imenovani ugovor, ipak postoje značajne razlike između tih dvaju ugovora.

U ulozi zajmodavca može se naći bilo koja fizička ili pravna osoba, dok je davatelj kredita isključivo banka (kreditna institucija).

Zajam može biti besplatan ili naplatan, ovisno o tome jesu li ugovorene kamate ili nisu, dok je kredit uvijek naplatan.

Predmet zajma može biti novac, ali i druge zamjenjive stvari, dok je predmet kredita uvijek novac.

Ugovor o zajmu je neformalan pa može biti sklopljen u bilo kojem obliku, dok je ugovor o kreditu formalan i za njegovu je valjanost potrebna pisana forma.

29.5. Primjer ugovora o zajmu

Ivan Žižić, Osječka 17, Opatija, OIB: 23987456321 (u nastavku - Zajmodavac)
i
Silvana Petričević, Pazinska 7, Osijek, OIB: 23158796474 (u nastavku – Zajmoprimac)
sklapaju sljedeći

UGOVOR O ZAJMU

Članak 1.

Zajmodavac se obavezuje Zajmoprimcu isplatiti 10 000,00 kn kao predmet zajma na tekući račun br. 1268954656 koji se vodi kod Splitske banke u roku od sedam (7) dana od dana potpisivanja ovog ugovora.

Članak 2.

Zajmoprimac se obavezuje vratiti zajam u roku od šest (6) mjeseci na način da će ga otplaćivati u šest (6) mjesечnih rata od kojih svaka dospijeva 15. u mjesecu.

Članak 3.

Zajmoprimac se obavezuje platiti i kamatu na pozajmljenu svotu po stopi od 2,5 % godišnje.

Članak 4.

U slučaju spora stranke će isti nastojati riješiti mirnim putem, u suprotnom ugovaraju nadležnost stvarno nadležnog suda u Osijeku.

Članak 5.

Ovaj ugovor je sklopljen u dva (2) istovjetna primjerka od kojih svaka strana zadržava po jedan (1).

U Osijeku 22. 11. 2015.

ZAJMOPRIMAC:

ZAJMODAVAC:

30. UGOVOR O KREDITU

Ugovor o kreditu razvio se iz ugovora o zajmu, ali ga je zbog nekih svojih karakteristika nadmašio i postao najčešći oblik financiranja gospodarstva. Naime, zajam nije mogao pratiti financiranje velikih i skupih investicijskih poslova pa se ugovor o kreditu zbog svoje formalnosti i jedne od bitnih razlika od ugovora o zajmu (davatelj kredita je uvijek banka) nametnuo kao jedan od glavnih ugovora bankarskog prava. Osim velikih gospodarskih subjekata i velik broj stanovništva može zahvaliti ugovoru o kreditu značajan porast životnog standarda posljednjih pedesetak godina, jer se taj ugovor uobičajeno koristio za kupnju kuća i stanova, vikendica, automobila i sl.

Ovisno o tome komu je kredit namijenjen, odnosno između kojih se stranaka sklapa, različiti su izvori prava koji ga uređuju.

Tako se odredbe ZOO-a prvenstveno primjenjuju na građanskopravne ugovore, čime je primjena ZOO-a znatno sužena. Npr. iznajmljivač apartmana u gradu Rabu sklopi ugovor o kreditu s Privrednom bankom Zagreb s namjenom uređenja interijera apartmana. Prema sudskoj praksi iznajmljivač se ne smatra potrošačem niti trgovcem pa će se u ovom slučaju raditi o građanskopravnom ugovoru.

Kad se radi o potrošačkim kreditima, primjenjivat će se pravila Zakona o potrošačkom kreditiranju³¹⁴ kao posebnog zakona, gdje se u čl. 2. st. 1. toč. 1. potrošač definira kao fizička osoba koja u transakcijama obuhvaćena ovim Zakonom djeluje izvan poslovne djelatnosti ili slobodnog zanimanja. Npr. Ivo Horvat sklopi ugovor o kreditu sa Splitskom bankom za kupnju plovila.

I konačno za kredite koji imaju obilježje trgovackog ugovora,³¹⁵ ZOO će se primjenjivati tek ako se među strankama ne bi primjenjivala praksa uspostavljena između ugovornih strana, a zatim običaji, što je pravilo predviđeno čl. 12. ZOO-a. Npr. trgovacko društvo sklopi ugovor o kreditu sa Zagrebačkom bankom radi izgradnje poslovnog skladišta.

Bez obzira na to o kojoj se vrsti ugovora radilo (građanskom, potrošačkom ili trgovackom), ugovor o kreditu definira se kao ugovor kojim se banka obvezuje korisniku kredita staviti na raspolaganje određeni iznos novčanih sredstava, na određeno ili neodređeno vrijeme, za neku namjenu ili bez utvrđene namjene, a korisnik se obvezuje banci plaćati ugovorene kamate i iskorišteni iznos novca vratiti u vrijeme i na način kako je ugovoren.³¹⁶

³¹⁴ Narodne novine br. 75/09, 112/12, 143/13, 147/13, 09/15, 78/15, 102/15

³¹⁵ Trgovackim ugovorima se smatra ugovor koji trgovci sklapaju među sobom u obavljanju djelatnosti koja čini predmet poslovanja barem jednog od njih ili je u vezi s obavljanjem te djelatnosti (Čl. 14. st. 2. ZOO-a).

³¹⁶ Čl. 1021. ZOO-a

30.1. Bitni elementi ugovora

Bitni elementi ugovora o kreditu su određeni ili odredivi iznos novca koji čini predmet kredita, kamate, obveza vraćanja iskorištene svote te pisani oblik ugovora.

Iznos kredita može biti određen ili odrediv. Određen je kad se u trenutku sklapanja ugovora zna točan iznos koji je dužnik dužan vratiti, a odrediv je kada nije točno određen, ali sadrži dovoljno podataka pomoću kojih se može odrediti. Npr. određen je kada je kredit dan u kunskom iznosu i glasi na 10 000,00 kn, a odrediv je ako sadrži valutnu klauzulu pa se iznos kredita u kunama veže uz vrijednost eura, dolara ili švicarskog franka.

Kamate su, za razliku od ugovora o zajmu, bitan element ugovora o kreditu i ne postoji beskamatni kredit. Iznos kamata, kao i većina odredaba ugovora, reguliran je općim uvjetima poslovanja banaka, ali i prisilnim odredbama ZOO-a. Stopa ugovornih kamata vezane su za stopu zateznih kamata i različito su određene ovisno o tome radi li se o ugovorima između trgovaca i trgovaca i osoba javnog prava. Iako su stranke slobodne u određivanju iznosa kamata,³¹⁷ njihov najviši dopušteni iznos propisan je odredbama ZOO-a i ne smije se prekoračiti. Pravilo je da se stopa ugovornih kamata odnosi na razdoblje od jedne godine.³¹⁸

Obveza vraćanja iskorištene svote odnosi se na onaj iznos novca koji je banka stavila korisniku na raspolaganje, bez obzira na to je li bio ugovoren i viši iznos. Npr. moguće je da banka ugovori iznos od 100 000,00 kn na ime namjenskog kredita za kupnju sjemenskog materijala poljoprivredniku iz Like, ali on kupi materijal za 70 000,00 kn pa mu banka uopće ne isplati čitav ugovoren iznos. Također, iznos kredita vraća se zajedno s kamatama u tzv. anuitetima, koji se plaćaju periodično i u sebi sadrže i glavnici i kamatu. Najčešće se anuitet u prvim godinama otplate sastoji pretežito od iznosa kamata, a manjim dijelom od glavnice, dok istekom ugovorenog perioda anuitet pretežito sadrži iznos glavnice, a manjim dijelom iznos kamate.

Pisani oblik ugovora je bitan element ugovora, jer je ugovor o kreditu strogo formalan ugovor te, ako se ne poštuje odredba o pisanoj formi, ugovor uopće ne nastaje. Razlog zbog kojeg se traži pisana forma leži u činjenici da se ovim ugovorom odobrava veći iznos novca, ali i u tome da ugovor sadrži toliko značajnih odredaba poput iznosa kredita, uvjeta davanja, dinamike korištenja, roka vraćanja te načina i mesta ispunjenja obveze vraćanja kredita, da bi ih stranke jako teško upamtile ako se ne bi tražila obvezna pisana forma.

³¹⁷ Zapravo se i ne radi o potpunoj slobodi, jer se ugovor o kreditu najčešće sklapa kao adhezijski ugovor, a kod takva ugovora sloboda ugovaranja je ograničena u korist ponuditelja, a to je banka. Naime, banka u svojim općim uvjetima poslovanja određuje stopu kamate ovisno o kojoj se vrsti kredita radi i na korisniku kredita je samo da ili prihvati te uvjete ili odustane od sklapanja ugovora.

³¹⁸ Čl. 26. st. 5. ZOO-a

30.2. Obveza davatelja kredita

Obveza davatelja kredita (banke) jest **staviti na raspolaganje ugovorenou svotu novca**. Iako ZOO o tome nema posebnih odredaba, trebalo bi na odgovarajući način primijeniti odredbe ugovora o zajmu pa isplatiti novac ili ga prenijeti na tekući račun građanina kao korisnika kredita, ili ga isključivo doznačiti na račun poslovnog subjekta kao korisnika kredita. Iako ni vrijeme predaje nije predviđeno ZOO-om, ono se određuje odgovarajućom primjenom odredaba ugovora o zajmu, ali bez obzira na te odredbe primarne su odredbe konkretnog ugovora o kreditu dopunjene općim uvjetima poslovanja banke (davatelja kredita).

30.3. Obveze korisnika kredita

Obveze korisnika kredita su koristiti kredit sukladno namjeni (ako je namjena ugovorena) i dospjeli anuitete podmirivati u roku te time otplatiti kredit.

Kada banka odobrava kredit za točno određenu namjenu, a danas je ta namjena jako raširena pa se tako odobravaju stambeni krediti, krediti za kupnju automobila ili plovila, krediti za legalizaciju nekretnina, pripremu turističke sezone, razvoj gospodarske djelatnosti ili studentski kredit za školarinu, korisnik je dužan koristiti se kreditom sukladno toj namjeni. Posljedica nepridržavanja ove obveze je jednostrani otkaz ugovora od strane banke.

Obveza otplate kredita je glavna obveza korisnika, koji je dužan isplaćivati dospjele anuitete u roku. U slučaju zakašnjenja u plaćanju korisnik je dužan plaćati zatezne kamate.

30.4. Otkaz i raskid ugovora o kreditu

Pored općih uvjeta za otkaz i raskid bilo kojeg ugovora, kod ugovora o kreditu postoje neke specifične situacije kada jedna ili druga strana ima pravo na otkaz, odnosno raskid ugovora.

Davatelj kredita (banka) može otkazati ugovor o kreditu prije isteka ugovorenog roka (pored prethodno navedenog nenamjenskog trošenja) i u slučaju da dođe do insolventnosti korisnika, ili da dođe do prestanka pravne osobe ili smrti korisnika, ako bi u tim slučajevima davatelj kredita došao u bitno nepovoljniji položaj.³¹⁹

S druge strane, korisnik kredita može raskinuti ugovor prije nego što je počeo koristiti kredit, odnosno prije nego mu je banka stavila na raspolaganje ugovoreniznovac, ali bi bio dužan nadoknaditi banci štetu koja bi joj pri tom nastala. Također, korisnik kredita može vratiti kredit i prije roka određenoga za vraćanje, ali je dužan o tome obavijestiti banku.

³¹⁹ Čl. 1023. st. 2. ZOO-a

Tada nije dužan platiti kamate od dana vraćanja kredita do dana kada ga je po ugovoru trebao vratiti.³²⁰ U svakom slučaju dužan je naknaditi štetu banci, ako joj je ista nastala.

30.5. Sredstva osiguranja kredita

S obzirom na to da se ugovori o kreditu sklapaju na veće novčane iznose, a i bez obzira na iznos, s obzirom na to da se korisnik kredita obraća banci, jer najčešće nema vlastitih sredstava, uobičajeno je ugovaranje sredstava osiguranja plaćanja kredita. Danas je davatelju kredita na raspolaganju mnoštvo različitih sredstava i ona se određuju ovisno o vrsti i iznosu kredita.

Tako će se npr. za manje iznose kredita koristiti samo jedan kreditno sposoban jamac uz zadužnicu korisnika kredita.

Za kredite većeg iznosa i posebno u slučaju kad se radi o kupnji nekretnine, to će pored prethodno navedenih biti i upis založnog prava³²¹ u zemljišne knjige na nekretninu koja se daje kao sredstvo osiguranja, u odnosu vrijednosti odobrenog kredita prema procijenjenoj vrijednosti nekretnine u minimalnom omjeru od 1:1 ili više ovisno o geografskoj lokaciji nekretnine, uključenosti sudužnika i kreditnoj sposobnosti korisnika kredita.

Često se kod stambenih kredita traži i vinkuliranje (prijenos) police osiguranja u korist banke za čitavo vrijeme trajanja otplate kredita, kao i depozit u banci, stambena štednja u stambenoj štedionici, ulozi u novčanim fondovima banke i sl.

³²⁰ Čl. 1024. st. 2. i 4. ZOO-a

³²¹ Jedno od najčešćih sredstava osiguranja kad se radi o većim iznosima kredita jest tzv. fiducijarni prijenos vlasništva na stvari ili prijenos prava. Radi se o institutima koji se ostvaruju sklapanjem sporazuma između stranaka s učinkom sudske nagodbe u postupku pred sudom, odnosno u obliku javnobilježničkog akta ili solemnizirane privatne isprave, kojim se utvrđuje određena postojeća ili buduća novčana tražbina fiducijara (predlagatelja osiguranja, vjerovnika) prema fiducijantu (protivniku osiguranja, dužniku) te suglasnost fiducijanta i eventualno trećega, da se radi osiguranja te tražbine prenese na fiducijara vlasništvo na određenoj stvari fiducijanta (ili trećega), odnosno da se radi toga na njega prenese koje pravo fiducijanta (ili trećega), s tim da do prijenosa vlasništva ili prava dolazi upisom odgovarajućeg prijenosa u zemljišne knjige, u Upisnik ili koji drugi javni upisnik.

Sudsko i javnobilježničko fiducijarno osiguranje se ostvaruje bezuvjetnim prijenosom vlasništva stvari ili prava. Protivnik osiguranja (dužnik) nakon što ispuni osigurani tražbinu ima samo obveznopravni zahtjev na povrat vlasništva stvari odnosno prava (Dika, M.: Građansko ovršno pravo, I. knjiga, Opće građansko ovršno pravo, Narodne novine, Zagreb 2007., str. 784).

30.6. Primjer ugovora o kreditu

Šime Petrović, Split, Poljička 47 (u dalnjem tekstu: Korisnik)

i

SPLITSKA BANKA d.d., Ruđera Boškovića 17, koju zastupa Petar Miloš, predsjednik Uprave (u dalnjem tekstu: Banka)

sklapaju 22. 4. 2015. godine sljedeći

UGOVOR O KREDITU

Članak 1.

Stranke su suglasne da se Banka obvezuje uz uvjete utvrđene ovim Ugovorom Korisniku kredita staviti na raspolaganje iznos od 100 000,00 kuna (slovima sto tisuća kuna).

Članak 2.

Stranke suglasno utvrđuju da je namjena kredita kupnja i opremanje stana.

Članak 3.

Kamata na odobreni kredit je 5,35 % i nepromjenjiva je.

Članak 4.

Rok otplate kredita iznosi 60 mjeseci. Kredit se otplaćuje u jednakim mjesecnim obrocima, prema tablici otplatnog plana kredita koji čini sastavni dio ovog Ugovora.

Obroci dospijevaju prvi dan u mjesecu, a prvi obrok prvi dan u sljedećem mjesecu od dana prijenosa kredita u otplatu.

Stranke su suglasne da se kredit stavlja u otplatu prvog dana sljedećeg mjeseca po iskorištenju kredita.

Članak 5.

Radi osiguranja vraćanja kredita iz ovog Ugovora Korisnik kredita dopušta da se u zemljišnim knjigama temeljem ovog Ugovora, bez njegova daljnog pitanja i suglasnosti, izvrši upis založnog prava na nekretnini, stan, površine 84m², sagrađen na kč. br. 456 K.O. Split i upisanu u zk. ul. br. 733 K.O. Split u korist Banke za potraživanje koje je predmet ovog Ugovora.

Članak 6.

Stranke su suglasne da je obveza Banke da nakon otplate kredita poduzme sve radnje potrebne za brisanje uknjižbe založnog prava iz zemljišne knjige.

Članak 7.

Ovaj ugovor se može otkazati prije isteka ugovorenog roka iz sljedećih razloga:

- ako je kredit korišten u suprotnosti s njegovom namjenom;
- u slučaju insolventnosti korisnika kredita i kad ona nije utvrđena odlukom suda;
- u drugim slučajevima kad bi Banka došla u bitno nepovoljniji položaj.

Članak 8.

Stranke suglasno utvrđuju da sve troškove oko zemljišnoknjižne provedbe ovog Ugovora i druge troškove, kao i troškove javnog bilježnika, snosi Korisnik kredita.

Članak 9.

Ugovor stupa na snagu nakon što potpise stranaka ovjeri javni bilježnik.

Članak 10.

Ovaj ugovor je sačinjen u pet (5) istovjetnih primjeraka od kojih svaka ugovorna strana zadržava po dva (2) primjerka, a jedan (1) primjerak javni bilježnik pri ovjeri potpisa.

Za Splitsku banku d.d.

Korisnik kredita

Petar Miloš, predsjednik Uprave

30.7. Primjer otplatnog plana kredita

Podatci o kreditu:

Iznos kredita: 100 000,00 kn

Kamatna stopa: 5,35 %

Iznos kamata: 14 192,00 kn

Ukupan iznos (glavnica i kamata): 114 192,00 kn

Rok otplate: 60 mjeseci

Iznos prve mjesecne otplate: 1093,20 kn

Anuitet	Glavnica	Kamata	Iznos anuiteta	Preostali iznos glavnice
1. godina otplate				
1	1.457,37	445,83	1.903,20	98.542,63
2	1.463,86	439,34	1.903,20	97.078,77
3	1.470,39	432,81	1.903,20	95.608,38
4	1.476,95	426,25	1.903,20	94.131,43
5	1.483,53	419,67	1.903,20	92.647,90
6	1.490,15	413,06	1.903,20	91.157,75
7	1.496,79	406,41	1.903,20	89.660,97
8	1.503,46	399,74	1.903,20	88.157,50
9	1.510,16	393,04	1.903,20	86.647,34
10	1.516,90	386,30	1.903,20	85.130,44
11	1.523,66	379,54	1.903,20	83.606,78
12	1.530,45	372,75	1.903,20	82.076,33
2. godina otplate				
13	1.537,28	365,92	1.903,20	80.539,05
14	1.544,13	359,07	1.903,20	78.994,92
15	1.551,01	352,19	1.903,20	77.443,91
16	1.557,93	345,27	1.903,20	75.885,98
17	1.564,88	338,32	1.903,20	74.321,10
18	1.571,85	331,35	1.903,20	72.749,25
19	1.578,86	324,34	1.903,20	71.170,39
20	1.585,90	317,30	1.903,20	69.584,49
21	1.592,97	310,23	1.903,20	67.991,52
22	1.600,07	303,13	1.903,20	66.391,45
23	1.607,21	296,00	1.903,20	64.784,24

24	1.614,37	288,83	1.903,20	63.169,87
3. godina otplate				
25	1.621,57	281,63	1.903,20	61.548,30
26	1.628,80	274,40	1.903,20	59.919,51
27	1.636,06	267,14	1.903,20	58.283,45
28	1.643,35	259,85	1.903,20	56.640,09
29	1.650,68	252,52	1.903,20	54.989,41
30	1.658,04	245,16	1.903,20	53.331,38
31	1.665,43	237,77	1.903,20	51.665,94
32	1.672,86	230,34	1.903,20	49.993,09
33	1.680,31	222,89	1.903,20	48.312,77
34	1.687,81	215,39	1.903,20	46.624,97
35	1.695,33	207,87	1.903,20	44.929,64
36	1.702,89	200,31	1.903,20	43.226,75
4. godina otplate				
37	1.710,48	192,72	1.903,20	41.516,27
38	1.718,11	185,09	1.903,20	39.798,16
39	1.725,77	177,43	1.903,20	38.072,39
40	1.733,46	169,74	1.903,20	36.338,93
41	1.741,19	162,01	1.903,20	34.597,74
42	1.748,95	154,25	1.903,20	32.848,79
43	1.756,75	146,45	1.903,20	31.092,04
44	1.764,58	138,62	1.903,20	29.327,46
45	1.772,45	130,75	1.903,20	27.555,01
46	1.780,35	122,85	1.903,20	25.774,66
47	1.788,29	114,91	1.903,20	23.986,37
48	1.796,26	106,94	1.903,20	22.190,11
5. godina otplate				
49	1.804,27	98,93	1.903,20	20.385,84
50	1.812,31	90,89	1.903,20	18.573,53
51	1.820,39	82,81	1.903,20	16.753,13
52	1.828,51	74,69	1.903,20	14.924,62
53	1.836,66	66,54	1.903,20	13.087,96
54	1.844,85	58,35	1.903,20	11.243,11
55	1.853,07	50,13	1.903,20	9.390,04
56	1.861,34	41,86	1.903,20	7.528,70

57	1.869,63	33,57	1.903,20	5.659,07
58	1.877,97	25,23	1.903,20	3.781,10
59	1.886,34	16,86	1.903,20	1.894,75
60	1.894,75	8,45	1.903,20	0,00

Izvor:http://www.zaba.hr/home/wps/wcm/connect/zaba_hr/zabapublic/izracuni#otplatniPlanMainDiv (22. 9. 2015.)

III. DIO – SREDSTVA OSIGURANJA PLAĆANJA

31. ZADUŽNICA

Sredstva osiguranja plaćanja služe kao način discipliniranja stranaka obveznog odnosa, ali i kao poticaj za urednim ispunjenjem obveze, koje je i redoviti način prestanka iste. U suprotnom se aktiviraju neka od sredstava osiguranja plaćanja, što za stranku protiv koje se koristi izaziva dodatne troškove. Iako se tradicionalno³²² među sredstva osiguranja plaćanja ubrajaju mjenica, ček, zadužnica, jamstvo i bankarska garancija, mi ćemo obraditi samo zadužnicu i bankarsku garanciju kao trenutačno najčešće korištene instrumente osiguranja plaćanja.

Zadužnica je pisana isprava koju izdaje dužnik uz javnu ovjeru svojeg potpisa kojom daje suglasnost da se radi naplate vjerovnikove tražbine zaplijene svi njegovi računi koje ima kod banaka te da se novac s tih računa izravno isplati vjerovniku na način određen tom izjavom.³²³ Zadužnica je po svom pravnom karakteru jednostrani pravni posao, jer nastaje očitovanje volje samo jedne strane – dužnika.

Međutim, prema svojim svojstvima ona ima karakter ovršne isprave i pravomoćnog rješenja o ovrsi, što joj daje prednost u postupcima naplate pred nekim drugim sredstvima poput npr. mjenice.

Svojstvo zadužnice kao ovršne isprave znači da je ona izjednačena s pravomoćnom sudskom presudom, što konkretno znači da u slučaju kada na zaplijjenjenim računima dužnika nema dovoljno sredstava za namirenje dugovane tražbine, zadužnica služi kao osnova za određivanje ovrhe na drugim predmetima ovrhe (pokretninama, nekretninama, tražbinama i dr.).

Svojstvo zadužnice kao pravomoćnog rješenja o ovrsi znači da se ne može pobijati redovitim pravnim lijekom (žalbom), niti izvanrednim pravnim lijekom, jer se ne radi o sudskoj odluci. To zapravo znači da će vjerovnik u čiju je korist izdana zadužnica biti oslobođen vođenja dugotrajnog parničnog i ovršnog postupka te će se prisilno moći naplatiti već samim dostavljanjem zadužnice organizaciji ovlaštenoj za naplatu. To je i jedna od razlika zadužnice i npr. mjenice, koja je vjerodostojna isprava,³²⁴ pa je u tom slučaju potrebno provoditi postupak ovrhe na temelju vjerodostojne isprave čije trajanje može značajno utjecati na financije dužnika – izdavatelja zadužnice i u konačnici

³²² Obveznopravna i stvarnopravna sredstva osiguranja plaćanja obradili smo u točkama 10.1. - 10.5. (sredstva pojačanja ugovora), dok bi gore spomenuta sredstva bila finansijska sredstva osiguranja plaćanja.

³²³ Amon, Franjo; Pavlović, Mladen; Šimunec, Nenad; Vranar, Krešimir: Mjenica i zadužnica i ostali načini podmirenja obveza, TEB Poslovno savjetovanje d.o.o., Zagreb, 2006., str. 212.

³²⁴ Vjerodostojna isprava je, prema čl. 31. st. 1. Ovršnog zakona (Narodne novine br. 112/12, 25/13, 93/14), račun, mjenica i ček s protestom i povratnim računima kad je to potrebno za zasnivanje tražbine, javna isprava, izvadak iz poslovnih knjiga, po zakonu ovjerovljena privatna isprava te isprava koja se po posebnim propisima smatra javnom ispravom.

rezultirati nedostatkom sredstava na računu, ali i nepostojanja drugih predmeta na kojima bi se eventualno mogla provesti ovrha.

31.1. Vrste zadužnice

Postoje dvije vrste zadužnice: obična i bjanko zadužnica, koje se razlikuju u dvije bitne stvari, a to su određenost vjerovnika i tražbine. U običnoj zadužnici vjerovnik mora biti određen u trenutku izdavanja iste, dok se kod bjanko zadužnice može odrediti i kasnije. Što se tiče tražbine, ona kod obične zadužnice mora biti određena u trenutku izdavanja, dok se kod bjanko zadužnice iznos tražbine može upisati i kasnije. Također, tražbina u običnoj zadužnici glasi na točno određen iznos, dok kod bjanko zadužnice ona glasi do određenog iznosa koji je unaprijed određen.

31.1.1 Obična zadužnica

Obična zadužnica ima unificirani oblik propisan Pravilnikom o obliku i sadržaju zadužnice, kojim se, među ostalim, predviđaju sljedeći elementi:

- oznaka "zadužnica" u naslovu
- podatci o dužniku
- podatci o vjerovniku
- iznos tražbine u kunama (dozvoljena je i valutna klauzula) uvećan za ugovorne kamate
- stopa zateznih kamata i vrijeme od kada teku
- izričita suglasnost za zapljenom sredstava na dužnikovim računima kod banaka
- podatci o eventualnom jambu platcu
- mjesto i datum izdavanja
- potpis dužnika.

31.1.2. Bjanko zadužnica

Bjanko zadužnica ima oblik koji je propisan Pravilnikom o obliku i sadržaju bjanko zadužnice, kojim se, među ostalim, predviđaju sljedeći elementi:

- oznaka "bjanko zadužnica" u naslovu
- podatci o dužniku
- podatci o vjerovniku
- naznake jednog od najviših iznosa bjanko zadužnice koji se može u nju upisati³²⁵
- izričita suglasnost za zapljenom sredstava na dužnikovim računima kod banaka
- stopa zateznih kamata i vrijeme od kada teku
- podatci o eventualnom jambu platcu
- mjesto i datum izdavanja
- potpis dužnika.

³²⁵ To su iznosi do 5.000,00 kuna, do 10.000,00 kuna, do 50.000,00 kuna, do 100.000,00 kuna, do 500.000,00 kuna i do 1.000.000,00 kuna.

Bilo da se radi o običnoj ili bjanko zadužnici, pored osobe dužnika za ispunjenje obveze može jamčiti i bilo koja druga fizička ili pravna osoba. Bitno je da je potpis jamca ovjeren od strane javnog bilježnika.

Bez obzira na to radi li se o običnoj ili bjanko zadužnici, za njezinu valjanost traži se solemnisacija javnog bilježnika.

31.2. Naplata zadužnice

Naplata zadužnice vrši se prema odredbama Zakona o provedbi ovrhe na novčanim sredstvima³²⁶ (u nastavku ZONS), jer je zadužnica jedna od osnova za plaćanje prema ovom Zakonu.

Financijska agencija (FINA) provodi postupak naplate nakon što joj vjerovnik dostavi zadužnicu zajedno sa zahtjevom za naplatu. On to može učiniti osobno, putem pošte preporučenom pošiljkom s povratnicom ili preko javnog bilježnika.

Nakon što zadužnica pristigne u FINU, ona se upisuje u Očeviđnik redoslijeda osnova za plaćanje i to pored datuma, uz navođenje sata i minute primitka. Nalog za izvršenje koje FINA dostavlja bankama drži se redoslijeda kojim su zadužnice upisane u Očeviđnik.

Ovrha na novčanim sredstvima ovršenika se provodi na novčanim sredstvima po svim računima i oročenim novčanim sredstvima u svim bankama, prema osobnom identifikacijskom broju ovršenika, bez njegove suglasnosti i bez obzira ako u osnovi za plaćanje nije određena ovrha na novčanim sredstvima po svim računima i oročenim novčanim sredstvima. Ovrha se jedino ne provodi na novčanim sredstvima, odnosno računima izuzetima od ovrhe zakonom.³²⁷

Nakon što dobije nalog od FINE, banka prvo plijeni sredstva s računa, a tek onda s oročenih novčanih sredstava. Ona to čini do visine potrebne za izvršenje osnove za plaćanje, a ako na određenom računu nema dovoljno sredstava za izvršenje osnove plaćanja, banka će prema nalogu FINE zabraniti raspolaganje novčanim sredstvima po računima i oročenim novčanim sredstvima do visine određene u nalogu. Po priljevu novčanih sredstava na račune dužnika, FINA će ih plijeniti i prenosi na račun vjerovnika dok se ne isplati dugovani iznos, nakon čega će brisati oznaku blokade računa i oznaku zabrane raspolaganja oročenim novčanim sredstvima.

31.3. Registar zadužnice

Radi sprječavanja zlouporabe, krivotvorina ili dvostrukih naplata ustrojen je Registar zadužnica i bjanko zadužnica, koji vodi Hrvatska javnobilježnička komora. Registar sadrži podatke o osobi koja je izdala zadužnicu (dužnik), vrsti zadužnice, vjerovniku, je li preuzeto jamstvo za obvezu i tko ga je preuzeo, svoti tražbine za koju je izdana ili, ako se

³²⁶ Narodne novine br. 91/10, 112/12

³²⁷ Čl. 4. ZONS-a

radi o bjanko zadužnici, koja je najviša svota koja se u nju može upisati, podatke o javnom bilježniku, datum i poslovni broj potvrde.

Svaki javni bilježnik koji solemnizira zadužnicu ili bjanko zadužnicu dužan je tražene podatke unijeti u Registar. Podatci iz Registra su povjerljivi i njima se može koristiti samo FINA radi provjere istinitosti zadužnica kad se na temelju njih zatraži naplata tražbina koje su u njima utvrđene.

31.4. Obrazac bjanko zadužnice

Obrazac bjanko zadužnice — stranica 1.

BJANKO ZADUŽNICA

Do¹ _____ kn (slovima: _____ kuna)
Dužnik:² _____
Tvrtka ili skraćena tvrtka / naziv / ime i prezime: _____
Sjedište / mjesto i adresa: _____
OIB: _____

DAJE SUGLASNOST

da se radi naplate tražbine u iznosu od³ _____ kn (slovima: _____ kuna)
sa zateznom kamatom na taj iznos koja teče od _____
do namirenja⁴ po stopi od _____ zaplijene svi računi kod banaka
te da se novčana sredstva s tih računa, u skladu s izjavom sadržanom u ovoj ispravi, izravno s računa
ispalte _____
vjerovniku⁵: _____
Tvrtka ili skraćena tvrtka / naziv / ime i prezime: _____
Sjedište / mjesto i adresa: _____
OIB: _____

Ova isprava izdaje se u jednom primjerku i ima učinak pravomočnoga rješenja o ovrsi kojim se zapljenjuje tražbina po računu i prenosi na ovrhovoditelja.
Ovu bjanko zadužnicu s naknadno upisanim iznosom tražbine i podacima o vjerovniku Financijskoj agenciji (u dalnjem tekstu: Agencija) s učincima dostave pravomočnoga sudskog rješenja o ovrsi, dostavlja vjerovnik izravno, preporučenom poštanskom pošiljkom s povratnicom neposrednom dostavom ili preko javnoga bilježnika. Dostavom ove bjanko zadužnice zapljenjuje se tražbina po računu i prenosi se na vjerovnika.
Na ovaj bjanko zadužnici ili u dodatnim ispravama uz nju, istodobno kad i dužnik ili naknadno, obvezu prema vjerovniku mogu preuzeti i druge osobe u svojstvu jamaca plataca, i to davanjem pisane izjave koja je po svojem sadržaju i obliku ista s izjavom dužnika.
Vjerovnik može svoja prava iz ove bjanko zadužnice prenijeti ispravom na kojoj je javno ovjerovljen njegov potpis na druge osobe, koje u tom slučaju stječu prava koja je po toj ispravi imao vjerovnik.
Na temelju ove bjanko zadužnice i dodatnih isprava uz nju vjerovnik može po svom izboru zahtijevati na način propisan Ovršnim zakonom, od Agencije naplatu svoje tražbine od dužnika ili jamaca plataca, ili i od dužnika i jamaca plataca.
Vjerovnik može ad Agenciju zahtijevati da mu vrati ova bjanko zadužnica ako njegova tražbina nije u cijelosti namirena. U tom će slučaju Agencija naznačiti na toj bjanko zadužnici s kojega je računa naplaćen koji iznos troškova, kamata i glavnice. Ako je vjerovnik u cijelosti namirio svoju tražbinu prema ovoj bjanko zadužnici Agencija obavijesti će o tome dužnika ili jamca platca i na njegav mu je zahijev predati. Ova bjanko zadužnica ima svojstvo ovršne isprave na temelju koje se može tražiti ovra protiv dužnika ili jamaca plataca na drugim predmetima ovre.
Ova bjanko zadužnica istinita je u pogledu svojeg sadržaja ako je vjerovnik naknadno upisao iznos tražbine koji je manji ili jednak onome za koji mu je dužnik dao suglasnost u trenutku kada je potvrđena kod javnog bilježnika te podatke o vjerovniku.
Dužnik odnosno jamac platac je suglasan i pristaje da mu javni bilježnik, nakon potvrde, izda izvornik ove bjanko zadužnice sukladno odredbi članka 50. stavak 2. Zakona o javnom bilježništvu (»Narodne novine« 78/93, 29/94, 162/98, 16/07, 75/09).

Mjesto i datum izdavanja⁶: _____ *Potpis dužnika:* _____

Napomena:
¹ Može se upisati: do 5.000,00 kn, do 10.000,00 kn, do 50.000,00 kn, do 100.000,00 kn, do 500.000,00 kn ili do 1.000.000,00 kn.
² Zatezne kamate mogu teći najranije od dana izdavanja ove zadužnice.
³ Podatke pod 1., 2. i 6. popunjava dužnik; podatke pod 3 popunjava vjerovnik, a podatke pod 5. može popuniti dužnik prigodom izdavanja ove zadužnice, a može naknadno i vjerovnik.

N Narodne novine d.d., Zagreb – (75) 011540 011540 Tiskanica zaštićena U-NN115/12
Oznaka za narudžbu: UT-I-638/BZ 3 850157 063789 Preiskivanje zabranjeno

Obrazac bjanko zadužnice — stranica 2.

Jamac platac: _____
Tvrđka ili skraćena tvrđka / naziv / ime i prezime: _____
Sjedište / mjesto i adresa: _____
OIB: _____

SUGLASAN SAM

da se radi naplate tražbine vjerovnika iz ove bjanko zadužnice zaplijene svi moji računi kod banaka te da se novčana sredstva s tih računa, u skladu s mojom izjavom sadržanom u ovoj bjanko zadužnici, izravno s računa isplate vjerovniku

Mjesto i datum izdavanja: _____ **Potpis jamca platca:** _____

Napomene:
 Sve podatke na ovoj stranici popunjava jamac platac.

*Obrazac bjanko zadužnice – stranica 3.**Obrazac bjanko zadužnice – stranica 4.³²⁸*

³²⁸ Stranice 3 i 4 su prazne i služe za solemnizaciju bjanko zadužnice.

31.5. Obrazac zadužnice

	<i>Obrazac zadužnice — stranica 1.</i>	
ZADUŽNICA		
<p>Dužnik: _____</p> <p>Tvrta ili skraćena tvrtka / naziv / ime i prezime: _____</p> <p>Sjedište / mjesto i adresa: _____</p> <p>OIB: _____</p>		
DAJE SUGLASNOST		
<p>da se radi naplate tražbine _____</p> <p>Vjerovnika: _____</p> <p>Tvrta ili skraćena tvrtka / naziv / ime i prezime: _____</p> <p>Sjedište / mjesto i adresa: _____</p> <p>OIB: _____</p> <p>u iznosu od¹: _____</p> <p>uvećano za²: _____</p> <p>sa zateznom kamatom po stopi od³: _____</p> <p>a koja teče od dana dospjeća određenog od strane vjerovnika prilikom podnošenja zadužnice na naplatu, do namirenja, zaplijene svi računi koje ima kod banaka te da se novac s tih računa, u skladu s izjavom sadržanom u ovoj zadužnici, isplaćuje vjerovniku.</p> <p>Vjerovnik je ovlašten sam odrediti opseg ili vrijeme ispunjenja tražbine prilikom podnošenja zadužnice na naplatu, odnosno u prijedlogu za provedbu ovrhe ili prijedlogu za ovrh.</p> <p>Ova zadužnica izdaje se u jednom primjerku i ima učinak pravomočnog rješenja o ovrsi kojim se zapljenjuje tražbina po računu i prenosi na ovrhovoditelja.</p> <p>Na ovoj zadužnici ili u dodatnim ispravama uz ovu zadužnicu, istodobno kad i dužnik ili naknadno, obvezu prema vjerovniku mogu preuzeti i druge osobe u svojstvu jamaca plataca, davanjem pisane izjave koja je po svojem sadržaju i obliku ista s izjavom dužnika.</p> <p>Ovu zadužnicu Financijskoj agenciji (u dalnjem tekstu: Agencija) dostavlja vjerovnik s učincima dostave pravomočnog sudskog rješenja o ovrsi izravno, putem davatelja poštanskih usluga preporučenom poštanskom posiljkom s povratnicom neposrednom dostavom ili preko javnog bilježnika.</p> <p>Vjerovnik može svoja prava iz ove zadužnice prenijeti ispravom na kojоj je javno ovjerovljen njegov potpis na druge osobe, koje u tom slučaju stječu prava koja je po ovoj zadužnici imao vjerovnik.</p> <p>Na temelju isprava iz članka 214. stavak 1. i 2. Ovršnog zakona, vjerovnik može po svom izboru zahtijevati na način propisan Ovršnim zakonom od Agencije naplatu svoje tražbine od dužnika ili jamaca plataca, ili i od dužnika i jamaca plataca.</p> <p>Vjerovnik može od Agencije zahtijevati da mu vrati ovu zadužnicu ako njegova tražbina nije u cijelosti namirena. U tom će slučaju Agencija naznačiti na ovoj zadužnici s kojega je računa naplaćen koji iznos troškova, kamata i glavnice. Ako je vjerovnik u cijelosti namirio svoju tražbinu prema ispravi iz članka 214. stavak 1. i 2. Ovršnog zakona, Agencija će obavijestiti o tome dužnika ili jamca platca i na njegov mu je zahtjev predati. Isprave iz članka 214. stavka 1. i 2. Ovršnog zakona imaju svojstvo ovršnih isprava na temelju kojih se može tražiti ovrh protiv dužnika ili jamaca plataca na drugim predmetima ovrhe.</p> <p>Dužnik odnosno jamac platac je suglasan i pristaje da mu javni bilježnik, nakon potvrde, izda izvornik ove zadužnice u skladu s odredbom članka 50. stavak 2. Zakona o javnom bilježništvu (»Narodne novine«, broj 78/93., 29/94., 162/98., 16/07. i 75/09.).</p>		
Mjesto i datum izdavanja:	Potpis dužnika:	
<hr/> <p>Napomena: Iznos tražbine upisuje se brojkom i slovima. Ostali brojevi i datumi upisuju se samo brojevima. Rođeno ime i datum rođenja se ne upisuju. Prazna mjeseca u tekstu nije potrebno popuniti crtama.</p> <p>¹ Upisati tražbine u kunama ili u kunama uz valutnu klauzulu ili u stranoj valuti, brojkom i slovima ² Upisati ugovorene kamate i ostale sporedne tražbine ako ih ima, ili upisati riječi »bez uvećanja« ³ Upisati stopu zatezne kamate</p>		
 Narodne novine d.d., Zagreb – (10) Oznaka za narudžbu: UT-I-638/Z		<small>Tiskanica zaštićena U-NN-115/12 Pretiliskivanje zabranjeno</small>

Obrazac zadužnice — stranica 2.

Jamac platac: _____
Tvrka ili skraćena tvrtka / naziv / ime i prezime: _____
Sjedište / mjesto i adresa: _____
OIB: _____

SUGLASAN SAM

da se radi naplate tražbine vjerovnika iz ove zadužnice zaplijene svi moji računi kod banaka te da se novac s tih računa, u skladu s mojom izjavom sadržanom u ovoj zadužnici, isplaćuje vjerovniku.

Mjesto i datum izdavanja: _____ *Potpis jamca platca:* _____

Jamac platac: _____
Tvrka ili skraćena tvrtka / naziv / ime i prezime: _____
Sjedište / mjesto i adresa: _____
OIB: _____

SUGLASAN SAM

da se radi naplate tražbine vjerovnika iz ove zadužnice zaplijene svi moji računi kod banaka te da se novac s tih računa, u skladu s mojom izjavom sadržanom u ovoj zadužnici, isplaćuje vjerovniku.

Mjesto i datum izdavanja: _____ *Potpis jamca platca:* _____

Jamac platac: _____
Tvrka ili skraćena tvrtka / naziv / ime i prezime: _____
Sjedište / mjesto i adresa: _____
OIB: _____

SUGLASAN SAM

da se radi naplate tražbine vjerovnika iz ove zadužnice zaplijene svi moji računi kod banaka te da se novac s tih računa, u skladu s mojom izjavom sadržanom u ovoj zadužnici, isplaćuje vjerovniku.

Mjesto i datum izdavanja: _____ *Potpis jamca platca:* _____

*Obrazac zadužnice – stranica 3.**Obrazac zadužnice – stranica 4.³²⁹*

³²⁹ Stranice 3 i 4 su prazne i služe za solemnizaciju zadužnice.

32. BANKARSKA GARANCIJA

Bankarska garancija je sredstvo osiguranja izvršenja ugovornih obveza koje se sastoji u obvezi banke koja je izdala garanciju da u slučaju ispunjenja uvjeta sadržanih u samoj garanciji, isplati korisniku garancije određeni novčani iznos.³³⁰

To je neovisna³³¹ obveza banke na plaćanje ugovorenog iznosa na prvi poziv korisnika pod uvjetima naznačenima u garanciji. Iako pored bankarskih garancija na prvi poziv (engl. *demand guarantees*) postoje bankarske garancije koje nisu na prvi poziv, kao i bankarska jamstva, mi ćemo u nastavku govoriti isključivo o bankarskim garancijama na prvi poziv, jer su zbog svoje nezavisnosti u odnosu na osnovni pravni posao radi kojeg su sklopljene puno prikladnije sredstvo osiguranja nego bankarska jamstva.

Bankarske garancije služe kao sredstvo osiguranja u širokom spektru pravnih poslova, od složenijih i skupih građevinskih radova (gradnja autoceste, hidroelektrane, terminala zračne luke i sl.), preko kupoprodaje, do izvršenja finansijskih obveza, poput otpлате velikih zajmova. Njihovo ugovaranje najviše koristi korisnicima garancije koji vrlo lako mogu naplatiti iznos iz garancije i to na način da banchi upute poziv na naplatu, naravno pod uvjetima da udovoljavaju uvjetima iz garancije.

Međutim, banka će u slučaju udovoljavanja uvjeta vrlo brzo isplatiti iznos iz garancije i neće se upuštati u utvrđivanje je li nalogodavatelj zaista odgovoran za propust zbog kojeg korisnik traži isplatu iznosa iz garancije. Naime, ona za isplatu iznosa iz garancije ima pokriće u računu nalogodavatelja, svog komitenta, ili nekim drugim sredstvima osiguranja koje je dogovorila. S druge strane, uvlačenje u spor između korisnika i nalogodavatelja može joj donijeti više štete nego koristi, jer će potencijalni korisnici garancija zaobilaziti ovakve banke i tražiti od nalogodavatelja da otvore bankarsku garanciju u nekoj drugoj (pouzdanoj) banci.

Iz iznesenoga možemo vidjeti da je položaj nalogodavatelja najnepovoljniji te da on nakon danog naloga za otvaranjem bankarske garancije nema više nikakva utjecaja na isplatu ugovorenog iznosa korisniku, jer korisnik može doći do novca čak i ako na to nema pravo iz temeljnog odnosa. To je posljedica neovisnosti bankarske garancije od temeljnog posla čijem osiguranju služi.

To se međutim pravda činjenicom da rizik dogovorenog posla snosi korisnik, jer će u konačnici on platiti za npr. izvedene radove rekonstrukcije poslovne zgrade korisnika pa je i opravданo da se on kao naručitelj tih građevinskih radova osigura za slučaj da se pojave nedostatci na građevini u garantnom roku (bankarska garancija za otklanjanje nedostataka u garantnom roku).

³³⁰ Vukmir, B.: Pravo međunarodnih plaćanja – Instrumenti osiguranja plaćanja, RRIF, Zagreb, 2007., str. 335.

³³¹ Neovisna obveza banke znači neovisnost bankarske garancije od temeljnoga pravnog posla (ugovora) čijem osiguranju služi.

Prednost bankarskih garancija na poziv upravo je u njihovoј brzoj naplativosti, jer se time izbjegava dugotrajni postupak ostvarivanja prava vjerovnika preko sudova ili drugih institucija.³³²

32.1. Vrste bankarskih garancija

Vrste bankarskih garancije rezultat su poslovne prakse koja ih je stvorila, no to ne znači da se garancije ne mogu izdavati i za neke druge poslove ako stranke ugovore takvo sredstvo osiguranja. Najčešće bankarske garancije u području izvođenja radova su ponudbene garancije, garancije za dobro izvršenje posla i za povrat (predujma) primljenih iznosa.

32.1.1 Ponudbena garancija (tender guarantee)

Ponudbena garancija traži se od potencijalnog izvođača radova, ako ne bi sklopio ugovor s naručiteljem nakon što bi bio odabran kao najpovoljniji izvođač. Naime, danas se većina radova dobiva na temelju objavljenog natječaja i u okviru propisa javne nabave kojim se postavljaju uvjeti natječaja koje ponuditelj treba zadovoljiti kako bi dobio posao. Kako bi se naručitelj zaštитio od eventualnog odbijanja sklapanja ugovora, nakon što bi jednog od natjecatelja izabrao za izvođača, on traži u uvjetima natječaja podnošenje bankarske garancije u određenom iznosu.

Iako se na prvi pogled može činiti nezamislivim da bi natjecatelj odbio sklopiti ugovor nakon što je njegova ponuda odabrana kao najpovoljnija, česte su situacije da natjecatelji šalju ponude na različite natječaje ne znajući na kojem će biti odabrani, a onda zbog nemogućnosti obavljanja svih dobivenih poslova od nekih odustaju. Posebice se to događa kada je veliki vremenski odmak između trenutka raspisivanja natječaja i trenutka odabira izvođača, što je kod velikih investicijskih poslova gotovo pravilo.

Vrijednosti ponudbenih garancija iznose od 2 % do 5 % vrijednosti potencijalnog posla, što nije zanemariv iznos s obzirom na ukupnu vrijednost radova koja se natječajem nudi.

Smisao je ove garancije dati korisniku naknadu za vrijeme izgubljeno na postupak koji je završio odabirom konkrenog izvođača, ali i naknadu troškova koji su nastali za vrijeme trajanja natječaja.

32.1.2. Garancija za predujam

Garancija za predujam je garancija koju investitor traži od izvođača radova, jer mu je prilikom sklapanja ugovora dao određeni predujam za izvršenje posla. Plaćanje predujma česta je pojava kod velikih građevinskih radova i ona zna iznositi od 10 % do 20 % ukupne vrijednosti radova, što nije zanemariv iznos.

Kako bi i interesi investitora bili zaštićeni, predujmljeni iznos obračunava se kroz mjesecne situacije na način da se za svaku mjesecnu situaciju odbija postotak primljenog

³³² Vukmir, *op. cit.*, str. 338.

avansa tako da kad radovi budu isplaćeni 100 %, smatrat će se da je i avans vraćen u punom iznosu.

Stoga će investitor nakon svake ovjerene mjesecne situacije istu dostavljati banci kako bi ona smanjila iznos bankarske garancije.

Ovakvom dinamikom otplate, ali i smanjivanja iznosa bankarske garancije zaštićeni su i nalogodavatelj (izvođač) i korisnik garancije (naručitelj – investitor), jer korisnik garancije ima osiguranje da će mu predujam biti vraćen ako posao ne bude izvršen, a izvođač da će se ona smanjivati kako se radovi budu izvršavali i prikazivali u obračunanim mjesecnim situacijama.

32.1.3 Garancija za dobro izvršenje posla

Garancija za dobro izvršenje radova služi korisniku kako bi se naplatio, ako mu izvodač ne bi izvršio neki posao u svemu kako je bilo ugovorenog. U garanciji je jako bitno odrediti koje su obveze izvođača na koje se garancija odnosi, kako korisnik ne bi zloupotrijebio garanciju za naplatu i beznačajne obveze iz ugovora.

32.2. Primjer bankarske garancije

Imex banka

Na zahtjev tvrtke **ŽIVKO d.o.o., SPLIT, ŠIMIĆEVA 1, MB: 12155445, 0IB: 70373913720**, od 26. 11. 2014. godine (u dalnjem tekstu: **NALOGODAVAC**), **IMEX BANKA d.d. SPLIT, Tolstojeva 6, MB: 0971359; 01B: 99326633206** (u dalnjem tekstu: **BANKA**), izdaje u korist **SVEUČILIŠTA U SPLITU, podružnica SVEUČILIŠNI ODJEL ZA STRUČNE STUDIJE, Livanjska 5, 21000 Split, 0IB: 56840296215** (u dalnjem tekstu: **NARUČITELJ**)

**GARANCIJU ZA UREDNO IZVRŠENJE UGOVORA
broj 449-0200-4491191515** (u dalnjem tekstu: Garancija)

prema Ugovoru za izvođenjem radova uređenja dijela potkrovla građevine visokog učilišta u Kopilici 5, Split, KLASA: 107-09/14-01, URBROJ: 2181-123-01-12/14-1-50 od 1. 10. 2014.

(u dalnjem tekstu: Ugovor)

1. Garancija se izdaje u iznosu od: **=297.903,28 HRK**
(slovima: dvjestodevedesetsedamisućadevetstotrihrvatskekuneidvadesetosamlipa)

2. Garancija se izdaje temeljem **Ugovora** između **Naručitelja** i **Nalogodavca**, a kojim se **Nalogodavac** obavezuje za **Naručitelja** uredno i na vrijeme izvršiti obveze u skladu s citiranim Ugovorom.

3. Ako **Nalogodavac** ne ispunи obvezu iz točke 2. ove Garancije, **Banka** se obavezuje **bez prava prigovora, neopozivo, bezuvjetno, na prvi pismeni poziv Naručitelja** izvršiti obvezu plaćanja po ovoj Garanciji do visine garantiranog iznosa. U pozivu koji mora stići na našu adresu najkasnije do dana isteka roka valjanosti ove Garancije potrebno je navesti iznos koji se potražuje.

4. Ova bankovna Garancija valjana je u periodu od **dana izdavanja do 12. 2. 2015.** godine. Nakon toga dana ova Garancija postaje ništavna bez obzira na to je li njezin izvornik vraćen **Banci**.

U Splitu 27. 11. 2014. godine

Imex banka d.d. Tolstojeva 6, 21000 Split, t. + 385 (0)21 406 100, f. + 385 (0)21 345 588, SWIFT: 1MXXHR22,
www.ime-xbanka.hr Društvo upisano u registar Trgovačkog suda u Splitu pod br. 060001876, MB 0971359, OLB
99326633206, račun br. 2492008-1011111116

PRIVREDNA BANKA ZAGREB

PBZ je član grupe INTESA SANPAOLO

PRIVREDNA BANKA ZAGREB – DIONIČKO DRUŠTVO, Zagreb, Radnička cesta 50 OIB: 12345678910 (u dalnjem tekstu: Garant) temeljem Ugovora o okvirnoj liniji 12345678910, izdaje po nalogu i za račun SIVOGRADNJA d.o.o., Split, Ivanićeva 22, OIB 23896541231 (u dalnjem tekstu: Nalogodavac), a u korist SVEUČILIŠTA U SPLITU, podružnica Sveučilišni odjel za stručne studije, Split, Livanjska 5, OIB 698574123012 (u dalnjem tekstu: Korisnik garancije) sljedeću

**Garanciju BR. 5698741230
ZA OTKLANJANJE NEDOSTATAKA U GARANTNOM ROKU**

- Upoznati smo da je Nalogodavac sklopio s Korisnikom garancije Ugovor o izvođenju radova 1. faze rekonstrukcije građevine Kopilica 5, Split, Ur.broj: od dana 24. 8. 2011. godine te Ugovor o izvođenju radova 2. faze rekonstrukcije građevine Kopilica 5, Split, Ur.broj: od dana 27. 6. 2012. godine te je za izvedene radove izdana okončana situacija br. 37-45/22-385 od 11. 6. 2013. godine na ukupni iznos izvedenih radova od 4.234.478,38 kn (s PDV-om) i okončana situacija broj: 40-45/22-385 od 29. 5. 2013. godine na ukupni iznos izvedenih radova od 13.486.707,36 kn (s PDV-om), a temeljem kojih je Nalogodavac obvezan Korisniku garancije pribaviti garanciju banke za otklanjanje nedostataka u garantnom roku u visini od 10 % od ukupno izvedenih radova, tj. na iznos od 1.427.473,86 kn kojom banka garantira plaćanje u cijelosti ili djelomično u slučaju da Nalogodavac ne ispunji ugovorene obveze na način kako ih je preuzeo.
- Prema prije navedenom, Garant se neopozivo obvezuje da će na prvi pisani poziv Korisnika garancije i bez prigovora isplatiti bilo koji iznos po ovoj Garanciji, ali najviše do iznosa od

1.427.473,86 kn

(slovima: jedanmilijun četrstotdvadesetsedamisuća četrstosedamdesettri kune i osamdesetšest lipa)

i to uz uvjete iz ove Garancije i po primitku prvog pisanog poziva Korisnika garancije za plaćanje, kojim će izrijekom izjaviti da Nalogodavac nije ispunio obveze iz Ugovora iz točke prve ove Garancije i navesti koje obveze nije ispunio te da iznos čije se plaćanje zahtijeva nije drugačije plaćen, izravno ili neizravno, od strane Nalogodavca ili u njegovo ime.

- Obveza po ovoj garanciji će se automatski smanjivati za bilo koji iznos plaćen od strane Garanta po ovoj garanciji.
- Ova Garancija važi do dana 18. 4. 2015. godine i svaki poziv za plaćanje po ovoj Garanciji potpisani od strane osoba ovlaštenih za zastupanje Korisnika garancije i pripadajuća dokumentacija, ukoliko to zahtijevaju uvjeti ove garancije, moraju

biti dostavljeni Garantu, osobno ili preporučenom poštom, najkasnije do 16.00 sati tog dana na adresu PRIVREDNA BANKA ZAGREB - DIONIČKO DRUŠTVO, Zagreb, Radnička cesta 50.

- Po isteku roka važenja Garancije, Korisnik garancije je dužan vratiti Garantu izvornik ove Garancije. Bez obzira na to je li Garancija vraćena Garantu ili ne, istekom navedenog roka važnosti, ova Garancija automatski i u potpunosti prestaje važiti, a time se gase i sve obveze po ovoj Garanciji. Sve obveze Garanta se gase i prije, ukoliko Garant dođe u posjed izvornika ove Garancije prije isteka roka važnosti.
- Ova Garancija nije prenosiva.
- Sporove po ovoj garanciji rješavat će Trgovački sud u Zagrebu.
- Ova Garancija sastavljena je u jednom izvornom primjerku.

U Zagrebu dana 28. 6. 2013. godine

GARANT:

LITERATURA

1. Amon, F., Pavlović, M., Šimunec, N., Vranar, K.: Mjenica i zadužnica i ostali načini podmirenja obveza, TEB Poslovno savjetovanje d.o.o., Zagreb, 2006.
2. Babić, S.: Ponuda i prihvat ponude za sklapanje ugovora o prodaji, Pravo i porezi, 11/2002.
3. Barbić, J.: Primjena običaja u hrvatskom trgovačkom pravu, HAZU, 2005.
4. Barbić, J.: Sklapanje ugovora po Zakonu o obveznim odnosima (suglasnost volja), Zagreb, 1980.
5. Brežanski, J.: Ugovor o leasingu – novo zakonsko uređenje, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci (1991) v. 29, br. 1/2008.
6. Brežanski, J.: Zakon o zakupu i prodaji poslovnog prostora – primjena u praksi, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, 1/2005.
7. Brkanić, V.: Izbor instrumenata osiguranja plaćanja, RRiF br. 10, 2012.
8. Cirkveni, N.: Osiguranje naplate u trgovačkoj praksi, RRiF br. 10, 2010.
9. Ćesić, Z.; Jurilj, M.; Trgovačko ugovorno pravo, opći dio, Mostar, 2009.
10. Dika, M.: Građansko ovršno pravo, I. knjiga, Opće građansko ovršno pravo, Narodne novine, Zagreb, 2007.
11. Eraković, A.: Preuzimanje duga, pristupanje dugu i preuzimanje ispunjenja, Pravo i porezi, br.6, 2010.
12. Goldštajn, A.: Privredno ugovorno pravo, Zagreb, 1967.
13. Goldštajn, A.: Trgovačko ugovorno pravo, međunarodno i komparativno, Zagreb, 1991.
14. Gorenc, V., Ćesić, Z., Kačer, H., Momčinović, H., Pavić, D., Perkušić, A., Pešutić, A., Slakoper, Z., Vidović, A., Vukmir, B.: Komentar Zakona o obveznim odnosima, RRiF, Zagreb, 2006.
15. Gorenc, V., Kačer, H., Momčinović, H., Slakoper, Z., Vukmir, B., Belanić, L.: Obvezno pravo-posebni dio I., Pojedini ugovori, Novi informator, Zagreb, 2012.
16. Grbin, I.: Promjena subjekata obveznog odnosa te pristupanje dugu i preuzimanje ispunjenja u: Zbornik radova – Novi Zakon o obveznim odnosima, Zagreb, 2005.

17. Kačer, H., Petrić, S.: Ugovorna kazna, u: Aktualnosti hrvatskog zakonodavstva i prakse: građansko, trgovačko, radno i procesno pravo u praksi: godišnjak 2001.
18. Klarić, P.; Vedriš, M.: Građansko pravo, Narodne novine, Zagreb, 2009.
19. Kontrec, D.: Novine u zakupu i kupoprodaji poslovnog prostora, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, 1/2012.
20. Lukšić, B.: Trgovačko pravo, Split, 2002.
21. Miladin, P.: Odnos ugovorne kazne i srodnih instituta, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 6/2006.
22. Miladin, P.: Šutnja i konkludentne radnje u obveznim odnosima, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 4/2008.
23. Momčinović, H.: Ugovorne i zatezne kamate – pravna viđenja nakon 1. siječnja 2008., Pravo u gospodarstvu, 1/2009.
24. Nevitt, Peter K., Fabbozzi, Frank J.: Equipment Leasing, New Hope, Pennsylvania, 2000.
25. Pavičić, D.: Ustupanje tražbina (cesija) u uvjetima blokade računa, RRif br. 12, 2011
26. Pavlović, M.: pravni učinci promjena subjekta u obveznopravnom odnosu, Hrvatska pravna revija, 2/2002.
27. Petrić, S.: Odgovornost za materijalne nedostatke stvari prema novom Zakonu o obveznim odnosima, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, 1/2006.
28. Radošević, P.: Personalna subrogacija u teoriji i sudskoj praksi, Pravo i porezi, 3/2011.
29. Slakoper, Z., Gorenc, V., Bukova Puvača, M.: Obvezno pravo-opći dio, Sklapanje, promjene i prestanak ugovora, Novi informator, Zagreb, 2009.
30. Vidović, A.: Naplata zadužnice – aktualnosti, RRif br. 4, 2015.
31. Vukmir, B.: Pravo međunarodnih plaćanja – Instrumenti osiguranja plaćanja, RRif, Zagreb, 2007.

Popis citiranih propisa

1. Ovršni zakon (NN 112/12, 25/13, 93/14)
2. Zakon o finansijskom poslovanju i predstečajnoj nagodbi (NN 108/12, 144/12, 81/13, 112/13, 71/15, 78/15)
3. Zakon o gradnji (NN 153/13)
4. Zakon o industrijskom dizajnu (NN 173/03, 54/05, 76/07, 30/09, 49/11)
5. Zakon o leasingu (NN 141/13)
6. Zakon o obrtu (NN 143/13)
7. Zakon o obveznim odnosima (NN 35/05, 41/08, 125/1, 78/15)
8. Zakon o patentu (NN 173/03, 87/05, 76/07, 30/09, 128/10, 49/11, 76/13)
9. Zakon o poljoprivrednom zemljištu (NN 39/13, 48/15)
10. Zakon o potrošačkom kreditiranju (NN 75/09, 112/12, 143/13, 147/13, 09/15, 78/15, 102/15)
11. Zakon o provedbi ovrhe na novčanim sredstvima (NN 91/10, 112/12)
12. Zakon o računovodstvu (NN 78/15, 134/15)
13. Zakon o trgovačkim društvima (NN 111/93, 34/99, 121/99, 52/00, 118/03, 107/07, 146/08, 137/09, 125/11, 152/11, 111/12, 68/139)
14. Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima (NN 91/96, 68/98, 137/99, 22/00, 73/00, 129/00, 114/01, 79/06, 141/06, 146/08, 38/09, 153/09, 143/12, 152/14)
15. Zakon o zakupu i kupoprodaji poslovnog prostora (NN 125/11, 64/15)
16. Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara (NN 69/99, 151/03, 157/03, 100/04, 87/09, 88/10, 61/11, 25/12, 136/12, 157/13, 152/14, 98/15)
17. Zakon o zaštiti potrošača (NN 41/14, 110/15)
18. Zakon o žigu (NN 173/03, 54/05, 76/07, 30/09, 49/11)
19. Pravilnik o obliku i sadržaju bjanko zadužnice (NN 115/12)
20. Pravilnik o obliku i sadržaju zadužnice (NN 115/12)
21. Pravilnik o oznakama izvornosti i oznakama zemljopisnog podrijetla hrane (NN 80/05)
22. Pravilnik o sadržaju i obliku ugovora o leasingu te metodologije izračuna efektivne kamatne stope (NN 66/2014)